

ADVOCATENBLAD SINDS 1918

ACHTERGROND

Hammerstein wil de bewijzen bij aanvang van het proces op tafel

ZOMER 2017

Advocaten over hun bestemming
Boeken voor op vakantie

KRONIEKEN

Aansprakelijkheid, Personen- en
familierecht, Bestuursprocesrecht

Commissie
Loorbach

**Makers
van de
nieuwe
normen**

Niehoff Werning & Kooij
financieel adviseurs voor advocatuur en notariaat

Fusie? Of splitsen?

Een specialisme toevoegen aan de praktijk of efficiënter werken door krachten te bundelen?
Of een verschil van inzicht dat juist leidt tot het besluit om de

samenwerking te verbreken? Bij samengaan of ontvlechten gaat de aandacht meestal uit naar de juridische en praktische aspecten. Terwijl ook de ondernemingsrisico's wijzigen

en opnieuw onder de loep moeten worden genomen. Zo moet het in- en uitloopriscico goed in kaart worden gebracht en de verzekeringslimieten opnieuw worden vastgesteld.

Wij hebben al veel fuserende en splitsende kantoren begeleid. Maak dus gebruik van onze expertise.

www.nwk.nl

Juli 2017

97e jaargang

Het *Advocatenblad*, het blad voor de Nederlandse advocatuur, verschijnt 10 keer per jaar en wordt uitgegeven door Boom juridisch. De van de Nederlandse orde van advocaten onafhankelijke redactie stelt de inhoud samen. De redactie werkt volgens de Leidraad van de Raad voor de Journalistiek.

Hoofdredacteur

Kees Pijnappels

Redactie

Sabine Droogleevoer Fortuyn, Nathalie Gloudemans-Voogd, Sylvia Kuijsten, Francisca Mebius

Advocaat-redactieleden

Jan Wouter Alt, Halime Celik, Karol Hillebrandt, Jack Linssen, Martijn Maathuis, Robert Malewicz, Coline Norde, Marc Padberg, Christiane Verfuurden, Paulien Willemsen

Beeldredactie

Charlotte Helmer

Vormgeving

Textcetera, Den Haag

Correctie

Sandra Braakmann

Druk

Wilco, Amersfoort

Citeerwijze

Adv.bl. 2017-6, p.

Aan dit nummer werkten mee

Reinoud Bekkema, Erik Jan Bolsius, Jiri Büller, Daphne van Dijk, Itse Gerrits, Nathalie de Graaf, Chris van Houts, Sjoerd van der Hucht, Jean-Pierre Jans, Michel Knapen, Rens Koenraads, Lars Kuipers, Robert Sanders, Thomas Sanders, Tatiana Scheltema, Bart van Tongeren, Harry Veenendaal, Jaap-Jelle Vollaard, Robert van Welsum, Paul van Wijngaarden

Redactionele bijdragen

Bijdragen kunnen naar redactie@advocatenorde.nl.

Per 500 woorden leveren deze 1 opleidingspunt op.

De redactie heeft het recht bijdragen in te korten.

De redactie is telefonisch bereikbaar op nummer 070 - 335 35 70.

Boom juridisch

Selma Soetenhorst-Hoedt (uitgever)

Bureau van de orde

Neuhuyskade 94, 2596 XM Den Haag, postbus 30851, 2500 GW Den Haag, info@advocatenorde.nl, 070-335 35 35, helpdesk: helpdesk@advocatenorde.nl, 070 - 335 35 54.

Abonnementen

De abonnementsprijs bedraagt € 240 per jaar (excl. btw, incl. verzendkosten). Een abonnement biedt u naast de gedrukte nummers tevens het online-archief vanaf 2001 én een e-mailtendering. Kijk op www.advocatenblad.nl voor meer informatie en het afsluiten van een abonnement. Abonnementen kunnen op elk gewenst tijdstip ingaan. Valt de aanvang van een abonnement niet samen met het kalenderjaar, dan wordt over het resterende gedeelte van dat jaar een evenredig deel van de abonnementsprijs in rekening gebracht. Het abonnement kan alleen schriftelijk tot uiterlijk 1 december van het lopende abonnementsjaar worden opgezegd. Bij niet-tijdige opzegging wordt het abonnement automatisch voor een jaar verlengd. Voor vragen over uw abonnement kunt u contact opnemen met Boom distributiecentrum via tel. 0522-23 75 55 of tijdschriften@boomdistributiecentrum.nl.

Adreswijzigingen

Boom distributiecentrum via tel. 0522-23 75 55 of tijdschriften@boomdistributiecentrum.nl. Adreswijzigingen van advocaten: adres@advocatenorde.nl.

Media-advies

Maarten Schuttél

Advertentiedeelname

Capital Media Services B.V., Staringstraat 11, 6521 AE Nijmegen
Tel. 024-360 77 10, mail@capitalmediaservices.nl.

Behoudens door de Auteurswet gestelde uitzonderingen, mag niets uit deze uitgave worden veeleuvoudigd of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, aanvaarden de auteur(s), redacteur(en) en uitgever geen aansprakelijkheid voor eventuele fouten of onvolkomenheden. Het al dan niet op verzoek van de redactie aanbieden van artikelen aan het *Advocatenblad* impliceert toestemming voor openbaarmaking en veeleuvoudiging t.b.v. de (elektronische) ontsluiting van (delen van) het *Advocatenblad* in enige vorm.

ISSN 0165-1331

Omslagfoto's: Jiri Büller

© Sjoerd van der Hucht

ZALIG NIETSDOEN

DOOR / KEES PIJNAPPELS

Kort voor de zomer werkt menigeen zich een slag in de rondte om ruimte te scheppen voor de vakantie. Voordat de vrije weken een aanvang kunnen nemen, moeten er nog zaken worden afgewerkt, problemen opgelost, projecten afgerond en bureaus opgeruimd. Maar dan kan het Zalig Nietsdoen dan toch eindelijk beginnen. Net op dat moment, als de stress het hoogst is en het luiëren nabij, belandt dit blad op uw bureau. Kwestie van goede timing. Wat te doen? Maakt u tijd om het *Advocatenblad* te lezen, stopt u het in uw tas of gaat het op de stapel, voor later?

Dat willen we als redactie eigenlijk ook graag weten. Daarom zijn we een lezersonderzoek gestart, om te achterhalen hoe u het *Advocatenblad* beoordeelt, wanneer u het leest en wat u ervan verwacht.

Het *Advocatenblad* is niet alleen een magazine, maar ook een website en een nieuwsbrief. Ook op sociale media kunt u ons tegenkomen. Eén van de journalistieke zegeningen van deze tijd is dat er legio mogelijkheden zijn om lezers, kijkers en luisteraars te bereiken. Dat roept ook de vraag op wat de beste mogelijkheid is. Papier of digitaal? Dagelijks, wekelijks of maandelijks?

Persoonlijk denk ik dat het niet 'of' maar 'en' moet zijn. Of u nu het *Advocatenblad* van papier wilt lezen of op een tablet, elke dag berichtgeving verwacht of eenmaal per maand een setje achtergrondverhalen. Mijn mening is echter in hoge mate ondergeschikt aan de uwe, vandaar het lezersonderzoek. Via e-mail heeft u een verzoek ontvangen daaraan deel te nemen. Ik hoop van harte dat u de tijd neemt dat daadwerkelijk te doen.

Ondertussen ligt er een extra dik zomernummer voor uw neus. De extra omvang wordt deels veroorzaakt door de Kronieken, waarin de recente jurisprudentie van drie rechtsgebieden wordt uitgelicht. (Dat is trouwens ook een vraag in het lezersonderzoek: Wilt u meer Kronieken?)

We hebben geprobeerd een uitgebalanceerde mix te maken van boeiende verhalen die plezierig zijn om te lezen en verplichte kost. Niet dat die grens zo haarscherp is, in alle gevallen streven we naar toegankelijke en goed opgeschreven artikelen. Er kan echter wel een onderscheid worden gemaakt tussen 'nice to know' en 'need to know'. De verhalen over de commissies-Loorbach en -Hammerstein vallen zonder twijfel in de laatste categorie. De voorstellen van de beide commissies hebben immers invloed op uw praktijkvoering.

We hebben ook aan verstrooiing gedacht: het is tenslotte zomer. Laat u inspireren door de vakantieplannen van collega's, doe de tuchtrechtquiz of ga lekker grasduinen in de boekenlijst met advocatenklassiekers.

Leest u a.u.b. wel eerst even het *Advocatenblad* uit.

DEZE EDITIE

Zomer 2017
**Welke klassiekers
moeten mee op reis?**

**Ulli en het
geheim van de
raadkamer**

RUBRIEKEN

- 3** Redactioneel, Colofon
- 6** Het Dilemma, Tweets, Lezersonderzoek
- 7** Cijfers, Citaat, Column
- 9** In Beeld
- 10** Frisse Neus
- 21** Ter Zitting, Agenda
- 63** Canon

ACTUEEL

- 22** Tuchtrecter neemt afscheid: Wat we Joost nog wilden vragen
- 35** Ulli en het geheim van de raadkamer
- 40** Toets aan poort beroepsopleiding
- 64** Wie betaalt de curator?

COVER

- 13** Commissie Loorbach: Minder gilde, meer missie

ACHTERGROND

- 17** Quiz: toets uw kennis van het tuchtrecht
- 43** Commissie Hammerstein: Alles op tafel vóór het proces

ZOMER 2017

- 24** Groeten uit...!
- 28** Boeken voor op vakantie

LEGAL TECH

- 48** Juridisch googelen met LexIQ
- 50** Beter weten met big data

JURIDISCH

- 54** Opinie: Sneller proces mag niet ten koste gaan van waarheidsvinding
- 58** Opinie: Slecht procederen is lonend bij toevoegingen
- 65** Even opfrissen: Wanneer is een staking (on)rechtmatig?

PRAKTIJK

- 60** Nieuwe partner heeft geld en geduld nodig

KRONIEKEN

- 69** Aansprakelijkheidsrecht
- 77** Bestuursprocesrecht
- 86** Personen- en familierecht

VAN DE NOVA

- 93** Ordeberichten
- 100** Ondertussen op het Binnenhof
- 102** Transfers
- 104** Van de tuchtrecter
- 106** Column Bart van Tongeren

BA2020
**Toets aan poort
beroepsopleiding**

Commissie-
Hammerstein
**Alles moet vóór het
proces op tafel**

ONS VERTAALTEAM STAAT VOOR U KLAAR

Juridisch vertalen, een vak apart!

Er zijn genoeg redenen te bedenken waarom u 's avonds om 21.00 uur een juridisch vertaalbureau nodig heeft. JMS Textservice is altijd bereikbaar en beschikbaar om direct met uw vertaalopdracht aan de slag te gaan en ook binnen korte deadlines de juiste kwaliteit te leveren.

Zo wordt uw deadline onze zorg.

HET DILEMMA

Wanneer klaagt u bij de deken over een andere advocaat? Maakt het uit of het gaat om een collega of een advocaat van een ander kantoor? Is de kous daarmee af of gaat u door tot de raad van discipline? Drie advocaten laten zich horen.

DOOR / SYLVIA KUIJSTEN

Shanna Kammer-Nieuwenhuizen (1986), arbeidsrecht-advocaat bij Van Ruyven Advocaten te Utrecht

‘Meestal is onderling overleg voldoende om de angel eruit te halen’

‘Ik heb tweemaal overwogen een klacht in te dienen. Beide keren zag ik daar uiteindelijk toch vanaf, zowel vanuit praktisch oogpunt – het kost voor alle partijen toch veel tijd en moeite – als vanwege de excuses die de betreffende advocaten aanboden. Ik zou geen klacht tegen een kantoorgenoot indienen. Als je ziet dat er fouten worden gemaakt, moet je dat met elkaar kunnen bespreken. Als een advocaat van een ander kantoor zijn fout niet erkent en deze dermate ernstig is dat de deken, alsmede de raad van discipline, ervan op de hoogte moet zijn, dien ik wel een klacht in. Mocht de deken dan menen dat een gesprek voldoende is, dan zou ik me daarbij neerleggen.’

Karsten Verkaart (1984), strafrechtadvocaat bij Drenth Strafrechtadvocaten te Breda

‘Een klacht moet niet te lichtvaardig worden ingediend’

‘Je moet altijd in het achterhoofd houden dat een klacht kan leiden tot vergaande gevolgen voor degene over wie wordt geklaagd. Iedereen kan immers weleens – al dan niet bewust – een scheve schaats

rijden. Een belangrijke factor is wat mij betreft dus ook in hoeverre ‘men’ al eerder last heeft gehad van de advocaat tegen wie wordt geklaagd. Is het een notoire recidivist, dan zal de drempel minder hoog zijn dan anders. Dat staat nog los van de vraag of de feiten en omstandigheden betreffende de klacht hard kunnen worden gemaakt en of de klacht juridisch haalbaar is, ofwel: in hoeverre is er daadwerkelijk een schending van het gedragsrecht aan de orde? Ik vind met name het zoeken naar andere oplossingen van belang.’

Francesco van der Linden (1974), familierecht-advocaat bij ScheerSanders Advocaten te Den Haag

‘Beteugeling van escalatie is van belang’

‘Indien de deken mijn klacht gegrond verklaart, zou ik pas tot doorgeleiding aan de raad van discipline overgaan als de wederpartij zich niets van de uitspraak aantrekt. In mijn zestienjarige loopbaan als advocaat heb ik overigens nooit een klacht bij de deken ingediend, al hebben zich wel situaties voorgedaan die zich daarvoor leenden. Deze hadden met name betrekking op het in een procedure overleggen van confraternele correspondentie en onnodig grievende opmerkingen in een processtuk. De ervaring leert echter dat overleg met de wederpartij al snel tot een oplossing leidt, zodat een klacht overbodig wordt. Ik ben gespecialiseerd in het familierecht en zeker op dat gebied is beteugeling van escalatie van belang.’

@ADVOCATENBLAD

Interessante opinie in het @Advocatenblad over griffierechten bij vorderingen van onbepaalde waarde.

@JMVeldhuis

Bij arrestatie is het beter te zwijgen. Je weet als verdachte (nog) niet welk bewijs er tegen je is. @Advocatenblad #strafrecht

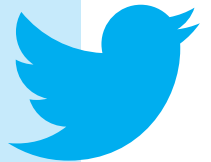
@briedecassese

Beroep van #advocaat gestegen op #prestigeladder. Zoveel prestige en niet al te veel tijd, moet je nagaan (via @Advocatenblad)

@MarliesLoenen1

Terecht thema in @advocatenblad ‘zwijgrecht in strafzaken’.

#strategieën; ‘spreken is zilver (...)’ @AHTDEHAAS

LEZERSONDERZOEK

De ontwikkelingen in de media gaan snel. De scheidslijnen tussen traditionele media en sociale media vervagen in hoog tempo. Het *Advocatenblad* gaat mee in deze trend, vanuit de ambitie u als lezer optimaal te bedienen.

Om de juiste keuzes te kunnen maken, wil de redactie graag weten hoe u het *Advocatenblad* waardeert. In samenwerking met marktonderzoeksbureau Userproof houden we een lezersonderzoek. Daartoe is vorige week via e-mail een enquête verspreid onder advocaten. Het onderzoek is niet alleen gericht op uw oordeel over het blad, maar ook over onze digitale mediakanalen. Wat vindt u van onze wekelijkse nieuwsbrief? Maakt u gebruik van onze website, zo ja, hoe en wanneer? Komt u het *Advocatenblad* tegen op Twitter, LinkedIn, Facebook? Heeft u daar behoefte aan?

In de enquête kunt u aangeven wat uw wensen zijn. Mocht u de vragenlijst nog niet hebben ingevuld, bij dezen nogmaals het vriendelijke verzoek dat te doen. U doet de redactie een plezier en daarmee uiteindelijk ook uzelf.

CIJFERS

VAN 9
NAAR 5

Advocaten doen het goed op de beroepsprestigeladder. Het imago en de status van advocaten zijn gestegen van plek negen in 2006 naar de vijfde plaats in 2016. Ook in 1982 stond het beroep van advocaat op de negende plek. Op de ladder staan 138 beroepen. De chirurg, rechter, burgemeester en internist bekleeden plaats een tot en met vier. Het beroep van vuilnisophaler krijgt de minste waardering.

Bron: Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA) van de Universiteit Maastricht en beleidsadviesbureau Ecorys.

CITAAT

‘Overzichts-
arresten
remmen
het kritisch
vermogen van
de advocaat.
Ken je recht-
spraak, maar
blijf als advocaat
creatief denken.’

Gerard Spong tijdens de Strafrechtgame van de Nederlandse Vereniging van Jonge Strafrechtadvocaten (NVJSA) op 13 mei.

COLUMN

DOOR / HARRY VEENENDAAL

Bayesiaanse statistiek

Dinsdag 30 mei jl. verzocht het Openbaar Ministerie aan het Bossche Gerechtshof om statistiek toe te staan teineinde hun ‘gevoel’ in de zaak-Nicole van den Hurk te staven. Fysicus Alkemade was bereid om middels de Bayesiaanse statistiek aan te tonen dat de kans dat Jos de G. de dood van Nicole van den Hurk op zijn geweten heeft groter is dan dat hij onschuldig is. Als in 1704 een pasgeborene plotseling stierf ondanks zorg van een vroedvrouw, was voor de aanklager een krachtige ontkenning van de vroedvrouw voldoende. Iedereen wist tenslotte dat ontkenkende vrouwen bezeten waren van de duivel. Entree: het wetboek de *Malleus Maleficarum* dat weinig verschilt met de Bayesiaanse statistiek.

Op grond van de klassieke statistiek is een objectieve aselechte steekproef noodzakelijk. Gevolgtrekkingen moeten zijn gebaseerd op een experiment dat overaftelbaar oneindig herhaald kan worden (muntje opgooien). Dat bleek in de zaak-Lucia de B. en Anita C. onmogelijk. In die dossiers werd de Bayesiaanse statistiek als lapmiddel gebruikt. Een omstreden methode waarbij vooraf hypothesen worden geïntroduceerd bij gebrek aan data. Bijvoorbeeld: (i) De kans dat het DNA-profiel overeenkomt terwijl het sperma toch niet van Jos de G. is, bedraagt 1:1.000.000, (ii) het DNA-profiel komt overeen, dus de kans dat het sperma niet van Jos de G. is bedraagt 1:1.000.000, (iii) de kans dat het sperma wel van Jos de G. is bedraagt dus 99,9999%.

Het OM faalt vaak omdat zij (ii) uit (i) concludeert. De kans op overeenkomst gegeven dat het sperma niet van Jos de G. is, is niet gelijk aan de kans dat het sperma niet van Jos de G. is, gegeven de overeenkomst. Het onafwendbare risico is dat bij de Bayesiaanse methodiek evidente aannames die van invloed zijn op de kansberekening niet worden meegenomen. Een betrouwbare uitspraak is daarom volstrekt onmogelijk. Bovendien leidt Bayesiaanse statistiek tot een denkfout. De kans dat het DNA van Jos de G. bij toeval of consensueel op het stoffelijk overschot Nicole van den Hurk is terechtgekomen is, laten we aannemen, 1:300 miljoen. De valkuil voor Ovj's is om te concluderen dat hieruit volgt dat het onwaarschijnlijk is dat het DNA bij toeval op het lichaam terecht is gekomen. De berekeningen geven ten slotte aan dat het waarschijnlijk is dat een verband bestaat tussen de dood van Nicole en de actieve interventie daarbij van Jos de G. Dit is de *Prosecutor's fallacy*. Stel, de hypothese is dat geen verband bestaat tussen het DNA van Jos de G. op Nicoles lichaam en haar dood, hoe groot is dan de kans dat Nicole sterft, onder het gegeven dat er geen verband is met Jos de G.? Dat is dus de kans dat een bepaalde gebeurtenis voorkomt als aangenomen wordt dat incidenten per toeval plaatsvinden. Ovj's redeneren vaak andersom, namelijk hoe groot de kans is dat geen verband bestaat tussen Jos de G. en de moord op Nicole gegeven het aanwezige DNA. De Bayesiaanse statistiek is slechts een *educated guess*.

Telefoonservice voor de advocatuur

Telefoonservice

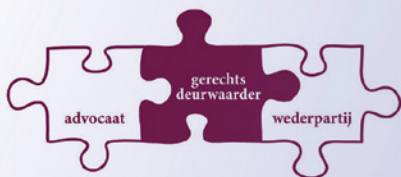
Agendabeheer

Opvang Overflow

Wij werken voor +200 advocatenkantoren,
kennen de juridische terminologie en werken discreet

Call Care Nederland | 010 – 280 3333 | info@callcare.nl | www.callcare.nl

Het sluitende puzzelstuk

CAMINADA & VAN LEEUWEN
gerechtsdeurwaarders & incasso

Ondernemingsweg 2D
2404 HN Alphen aan den Rijn
T 0172 44 36 34
F 0172 44 36 50
E info@cvi-incasso.nl
I www.cvi-incasso.nl

WEENING

STRAFRECHTADVOCATEN

Strafrechtadvocaat Utrecht

Voor onze vestiging in Utrecht zoeken wij een flexibele, gedreven, juridisch sterke, ervaren strafrechtadvocaat, bij voorkeur met een commerciële instelling en een bestaand cliëntenbestand.

Wil jij op hoog niveau bezig zijn met strafrecht?

Wij bieden jou daarvoor de ideale omstandigheden!

- centrale kantoorlocatie: Utrecht
- compleet digitale werkomgeving
- deskundige collega's om mee te sparren
- informele werksfeer
- toegang tot belangrijkste literatuur en jurisprudentie
- mogelijkheid tot specialisatie
- autonoom maar in loondienst met een omzetgerelateerde bonusregeling

Wil jij deel uitmaken van ons team?

Neem dan nu contact op met Serge Weening
(weening@weening.net of bel 06 - 53 35 30 02)

EUROPESE ESTATE PLANNING, CIVIEL EN FISCAAL 14 SEPTEMBER 2017

Op donderdag 14 september 2017 vindt de cursusdag 'Europese estate planning, civiel en fiscaal' plaats. Een Nederlandse en buitenlandse specialist bespreken samen de situatie van dat specifieke land (Duitsland, Frankrijk, België, Spanje, Engeland en Wales) ten aanzien van de actualiteiten van- en praktische ervaringen met de erfrechtverordening. De Nederlandse en buitenlandse specialist komen samen tot praktische oplossingen in hun presentatie. Een unieke opzet! Er zal ook zijdelings aandacht zijn voor het huwelijksvermogensrecht.

Deze dag is ook toegankelijk voor niet-leden van EPN. Er is gekozen voor een bijzondere en sfeervolle locatie:
*Koninklijke Industriële Groote Club,
Dam 27 te Amsterdam.*

Sprekers:

Inleiding: mr. C.H. (Niels) Baas

Duitsland: W. (Wolfgang) Eule (D), mr. dr. J.G. (Jan-Ger) Knot

België: mr. S. (Saskia) Lust (BE), mr. J.L.D.J. (Dirk-Jan) Maasland

Engeland en Wales: R. (Richard) Frimston (UK)

Frankrijk: mr. S.H (Sabine) Heijning, mr. A.M. (Anneke) Vrenegoor

Spanje: mr. M.G. (Margriet) Eerenstein, mr. E. (Erik) de Haan (ES).

Deelnameprijs: € 250,- ex btw voor EPN-leden. EPN-leden kunnen 1 introducee voor de EPN-ledenprijs aanmelden. Niet-leden: € 395,- ex btw.

Locatie: IGC, Dam 27 te Amsterdam

Tijden: ontvangst 9.00 uur, ALV 9.30 uur, start cursusdag 10.30 uur tot 17.30 uur met borrel.

Pe-punten: 5 pe-punten KNB (in aanvraag), 6 pe-punten EPN

Meer informatie en aanmelden: www.epn-notaris.nl, info@epn-notaris.nl,
020-3882928

EPN[®] *Vereniging van Estate Planners in het Notariaat*

Haags Hoppen

DOOR / KEES PIJNAPPELS BEELD / SJOERD VAN DER HUCHT

Het was pas de tweede keer dat het werd georganiseerd, het Haags Hoppen. Op de eerste dag van juni maakte een zwerm derde- en vierdejaarsstudenten per schoolbus een kennismakingsrondje langs de Haagse kantoren Bird & Bird, Pels Rijcken en BarentsKrans. Alle drie bedrijven zoeken jaarlijks een aantal starters die een carrière in de advocatuur of het notariaat ambiëren. 'Door de

krachten te bundelen, krijgen de studenten de kans om in één dag elk kantoor van binnen te zien en medewerkers te ontmoeten. Dat zou ze anders minstens drie middagen kosten,' zegt recruitment manager Ivette Engering van Bird & Bird. De Haagse speeddate is nu al populair onder studenten. De hoeveelheid aanmeldingen ging ruim over het aantal beschikbare plaatsen heen. Engering: 'Dat bood

ons de luxe om te kiezen. We keken naar het cv, de studieresultaten en stagebeoordeling, maar ook naar de activiteiten die studenten naast hun studie hebben ontplooid.' Uiteindelijk werden 25 'high potentials' geselecteerd, voornamelijk vrouwen. 'De rechtenstudies worden tegenwoordig nou eenmaal hoofdzakelijk bevolkt door dames,' zegt Engering. 'Maar gelukkig zaten er ook jongens bij.'

Een nieuwe start

DOOR / ERIK JAN BOLSIUS BEELD / JEAN-PIERRE JANS

Samen met vijf collega's verliet Marcel Willems 'zijn' Kennedy Van der Laan om de Nederlandse vertegenwoordiging van Fieldfisher op te zetten. 'Het kriebelt weer.'

Ik was ongemerkt afstand aan het nemen. De mensen vond ik nog steeds leuk, het werk ook, maar alles wat er bij de organisatie van het kantoor kwam kijken, gleed een beetje langs me heen.' Advocaat Marcel Willems (54) legt rustig uit waarom hij zijn kindje verliet, want als een van de oprichters beschouwt hij Kennedy Van der Laan zeker zo. 'Een medewerkster verwoordde het trefend toen ze hoorde dat ik wegging: "Goh, maar Marcel, jij hoort bij het meubilair." Ik vond het erg lief dat ze dat zei, want het geeft aan dat ik echt als onderdeel van het geheel werd beschouwd en dat het zonder mij anders zou worden. Maar tegelijkertijd

was dat precies de reden waarom ik verder wilde. Ik had het gevoel dat ik geleidelijk aan begon stil te staan.' Het nieuwe kantoor, de Nederlandse vestiging van het internationaal snelgroeiende kantoor Fieldfisher, heeft een prachtig uitzicht over De Amstel. Willems heeft nog wel tijd in zijn agenda voor een wandeling. 'Gelukkig zit mijn agenda niet direct bomvol, want er komt best wat kijken bij zo'n nieuw kantoor, ook al hebben we ondersteuning vanuit Engeland.' Willems noemt de visitekaartjes, het vullen van de website, IT. 'Maar we staan ook zelf de bureaus in elkaar te sleutelen,' vertelt hij bij het verlaten van het gebouw. Het geeft hem

energie: 'Mouwen opstropen, gaan! Ik ben met een stel gelijkgestemde zielen weer echt aan het bouwen. Nee, het is niet stressvol. We kennen en vertrouwen elkaar. We weten wat voor praktijken we hebben.' Willems wil niet veel weten van een unieke positionering of een ambitieus *statement* bij de start van het kantoor. 'Ik hou niet van machogedrag, laat mij mijn werk maar goed doen. Als mensen daar tevreden mee zijn, ben ik blij. Wij gaan niet de aardverschuiving in het Nederlandse advocatuurlijke landschap betekenen. Dat is mijn ambitie ook niet. Ik help mijn klanten heel goed, en dat is het. Ik denk niet dat je je als advocatenkantoor zo kunt positioneren dat je je echt onderscheidt van andere kantoren in exact dezelfde markt. Korte lijnen, snelheid, helder communiceren, wellicht zijn het platitudes, maar dat is wat we leveren.'

Bij een ander groot advocatenkantoor wilde hij niet werken, want dat zou meer van hetzelfde zijn, maar een nieuwe vestiging opzetten onder een internationaal kantoor is anders, vindt Willems. 'Ik kende Fieldfisher al lang, werkte regelmatig met ze samen. Zij hadden Nederland hoog op de prioriteitenlijst staan.' Het heeft

Marcel Willems

2017-nu:	Managing partner Fieldfisher Nederland
1992-2017:	Oprichter en partner Kennedy Van der Laan
1988-1992:	Advocaat Van Doorne
	Getrouwd, drie kinderen

‘Ik had het gevoel dat ik geleidelijk aan begon stil te staan’

voordelen om niet helemaal opnieuw te beginnen, merkt hij. ‘We hebben direct naamsbekendheid en kunnen terugvallen op een grote organisatie. Er komen veel nieuwe zaken uit het netwerk. We hebben ons aangesloten omdat we overtuigd zijn van de kwaliteit van het kantoor en de mensen die er zitten. Ik schuif met het volste vertrouwen zaken naar ze door. Veel eerder dan naar los-vaste contacten die ik eens bij een congres ben tegengekomen, of tijdens een dinertje.’ Het Fieldfisher netwerk bestaat uit zestien kantoren in acht landen en groeit snel, net als de omzet. Die steeg vorig jaar met 34 procent naar 198 miljoen euro. ‘We dragen geen omzet af, want we zijn een zelfstandig advocatenkantoor. Wel zijn we lid van de *Swiss Verein*, waar Fieldfisher LLP ook lid van is, samen met de Chinese en Italiaanse vestigingen. Daar betalen we een lidmaatschapsbijdrage voor.’ Het idee dat hij na 25 jaar hard werken als partner bij een groot kantoor

ook kan kiezen voor een wat rustiger bestaan, lijkt voor Willems ondenkbaar. ‘Ik ben advocaat omdat ik het leuk vind. Het is zo’n heerlijk vak.’ Hij haalt de zestig uur in de week wel, onder andere door te werken in de stiltecoupé in de trein op en neer vanuit woonplaats Velp, maar relateert het aantal uren ook. ‘Nadenken over de toekomst van kantoor of wandelen met een journalist is ook werken.’ Hij wilde eigenlijk de diplomatieke dienst in, maar viel voor de advocatuur tijdens een studentenstage in Berlijn. ‘Daar werd ik verliefd op het vak. Het sprankelende, elke keer weer nieuwe dingen, je komt met de meest uiteenlopende mensen in aanraking, ontzettend leuk. Je denkt juridisch, maar ook heel praktisch. Ik kan voor een geschil een schitterende juridische oplossing bedenken, maar moet me altijd afvragen of mijn cliënt er ook iets aan heeft. Alleen juridisch naar zaken kijken, lost niks op.’ Hij noemt het voorbeeld van een cliënt, directeur van een bedrijf dat niet

goed liep, die bij het nemen van een lastige beslissing bang was voor bestuurdersaansprakelijkheid. ‘Die cliënt vroeg mij welke risico’s hij liep. In plaats van een dik memo te schrijven met alle voors en tegens, heb ik mijn bevindingen kort op één A4 gezet. Hij wilde namelijk helemaal niet de risico’s in kaart hebben, maar hij had hulp nodig bij het beslissen. Je kunt als advocaat niet voor je cliënt beslissen, maar ik heb wel gezegd wat ik zou doen als ik in zijn schoenen stond. Daar was hij enorm mee geholpen.’ Aan De Amstel, terwijl een groep kinderen een frisse duik neemt in de rivier, vertelt Willems hoe hij uitkijkt naar een meeting met zo’n honderdvijftig Europese partners van Fieldfisher, in de loop van juni. ‘Het kriebelt weer ouderwets. Ik merk het ook aan de mensen in mijn omgeving. Ik heb al verschillende keren gehoord dat ze zien dat ik lekker in mijn vel zit de laatste tijd. Dat klopt helemaal.’

COMMISSIE-LOORBACH MINDER GILDE, MEER MISSIE

Een speciale commissie heeft de NOvA geadviseerd de gedragsregels voor advocaten aan te passen. Voorzitter Jan Loorbach geeft een toelichting. Over betamelijkheid, provisie, confraternele communicatie en *no cure, no pay*.

DOOR / KEES PIJNAPPELS BEELD / JIRI BÜLLER

Het heeft een kwarteeuw geduurd, maar nu gaat het er van komen. Er komen nieuwe gedragsregels. Op verzoek van de NOvA heeft de commissie Herijking Gedragsregels de oude tegen het licht gehouden. ‘Het stof eraf geblazen,’ noemt voorzitter Jan Loorbach het. Dat was ook nodig. De huidige regels dateren uit 1992, de wereld ziet er inmiddels anders uit. Zo hebben we sinds 2015 een nieuwe Advocatenwet. ‘Doordat de vijf kernwaarden op het niveau van de wet zijn vastgelegd, is in de gedragsregels een en ander overbodig of dubbel geworden. Wij hebben er voor gekozen de gedragsregels voor het overgrote deel toch in stand te houden omdat het nuttig is die kernwaarden verder uit te werken,’ zegt de oud-deken.

Op dit moment gelden er 39 gedragsregels. Dat worden er 27, als het aan de commissie ligt. De vertrouwde nummering zal grotendeels verdwijnen, aldus Loorbach. ‘De gedragsregels krijgen een wat andere, toegankelijker indeling. Voor het overgrote deel veranderen ze van plek, een aantal verandert inhoudelijk, meer dan de helft ondergaat een tekstuele verandering. Ook de toelichting wordt wat compacter.’

De commissie-Loorbach, zeven man en een vrouw sterk, heeft regel 1 extra onderhanden genomen. De advocaat mag het vertrouwen in zichzelf en de advocatuur niet schaden, luidt die regel tot dusver. Een tikje te nietszeggend, in de ogen van Loorbach c.s. ‘De eerste gedragsregel is vrij flets. Wij streven naar een openingsregel die de missie van de advocatuur zwaarder aanzet. Daar laten we zien dat de gedragsregels niet alleen een ouderwets gilde-idee zijn, maar ook een maatschappelijke opdracht. Dat is een wezenlijke accentuering. Het is niet alleen een disciplinaire verantwoordelijkheid die advocaten hebben ten opzichte van elkaar, maar vooral naar de samenleving.’ De gedragsregels zijn er om te zorgen dat het publiek erop kan vertrouwen dat de advocatuur goed functioneert, stelt Loorbach, zowel als collectief als individueel. ‘Als collectief vind ik dat het redelijk gaat, maar individueel zijn er zorgen.’

TUCHTRECHTER

Formeel-juridisch zijn de gedragsregels niet bindend. Dat blijft zo. Maar voor iemand die zich advocaat wil noemen, is er geen ontkomen aan. De gedragsregels schrijven

voor aan welke normen en waarden de dienstverlening moet voldoen. Voor een tuchtrechter vormen ze een belangrijk ijkpunt, ook al is daar de Advocatenwet uiteindelijk bepalend. Loorbach: ‘Een tuchtrechter kan twee dingen doen met de gedragsregels. In een zaak kan hij zeggen: hier is weliswaar de gedragsregel geschonden, maar niet de betamelijkheid van de wet. Andersom kan hij zeggen: wat deze paljas heeft uitgehaald, is nergens in de gedragsregels beschreven, maar ik vind het toch onbetamelijk. Die twee smaken heeft hij altijd.’

De commissie-Loorbach is niet alleen te rade gegaan binnen de eigen beroepsgroep, maar ook bij aanpalende partijen, zoals rechtsbijstandverzekeraars, mediators en tuchtrechters. Daarbij werd eens te meer duidelijk dat het advocatenvak van karakter is veranderd. Het is zakelijker geworden. Jan Loorbach: ‘In 1992, ten tijde van de commissie-Bitter, zat er nog iets ritueels en geheimzinnigs achter de advocaat-cliëntrelatie. Zeg maar het mysterie van het nobele ambacht. Dat is er in de afgelopen jaren behoorlijk vanaf gegaan. Die relatie is nu duidelijk een burgerrechtelijke overeenkomst van ▶

opdracht. De burgerrechter hanteert een soortgelijke norm voor advocaten als voor architecten, artsen en accountants. Die norm is dat je tenminste moet voldoen aan de professionele standaard die binnen de beroepsgroep geldt.’

CONFRATERNEEL

Eén van de meest in het oog springende veranderingen betreft de confraternele correspondentie, vastgelegd in de huidige regels 12 en 13. Vrijwel de volledige balie vindt ze achterhaald, aldus Loorbach. ‘Wij stellen de AR voor aansluiting te zoeken bij de gedragsregels voor Europese advocaten, de CCBE. Dat wil zeggen dat communicatie tussen advocaten in beginsel niet vertrouwelijk is, behalve als je daar vooraf een afspraak over maakt.’ De bestaande regels zijn nauwelijks uit te leggen aan cliënten, vindt Loorbach. ‘Stel dat je al een halfjaar hebt gecorrespondeerd met de wederpartij en de cliënt daarvoor inmiddels 5.000 euro aan rekeningen heeft betaald. Dan kun je aan die cliënt niet slijten dat hij enorme honoraria heeft betaald voor correspondentie die in het vervolg van de procedure bij de rechter niet gebruikt mag worden.’ Ook ten aanzien van de confraternele correspondentie speelt het burgerlijk procesrecht een rol. ‘In 2002 zijn er bepalingen gekomen, de exhibitieplicht en de substantiëringsplicht, die het advocaten verplichten dat wat ze weten aan de rechter bekend te maken. Ook de wettelijke regelingen zijn gebaseerd op de gedachte dat je de rechter volledig informeert. Die voorlichting mag je niet blokkeren

met de achterhaalde regel van de confraternele correspondentie.’

PROVISIEVERBOD

Het provisieverbod is een andere omstreden gedragsnorm. Die blijft bestaan, zij het dat er meer ruimte komt. ‘Het provisieverbod is nu opgenomen als tweede lid van gedragsregel 2, die gaat over de onafhankelijkheid. Eigenlijk kun je het provisieprobleem ook wel koppelsiteprobleem noemen. Het is niet zozeer een kwestie van onafhankelijkheid als wel van kwaliteit.’ Waar provisie momenteel zonder meer verboden is, komt er een nee, tenzij-bepaling. Een advocaat mag een derde partij geen provisie betalen, tenzij vrijheid en onafhankelijkheid zijn gewaarborgd. ‘In sommige gevallen betaalt een advocaat provisie, maar het is de vraag of dat de onafhankelijkheid in het gedrang brengt. Dekens geven aan dat koppelsites vaak slecht werk leveren, dat ze de rechtzoekende een te mooie voorstelling geven van de *match* met de advocaat. Dat probleem kunnen we niet oplossen met een gedragsinstructie aan de advocaat.’ De onafhankelijkheid van de advocaat is niet alleen in het geding bij bemiddelingssites, zegt Loorbach. Rechtsbijstandverzekeraars en procesfinancierders brengen ook risico’s met zich mee. ‘Het gaat om financiële afhankelijkheid. Die kan ook ontstaan bij het bureau rechtsbijstand, dat om te veel informatie vraagt alvorens toevoegingsvergoedingen uit te betalen. Als je niet uitkijkt, willen

procesfinanciers ook meer weten dan een advocaat hoort te geven, gelet op de onafhankelijkheid en de vertrouwelijkheidsrelatie met de cliënt.’

GETUIGEN

Ook gedragsregel 16, die zegt dat je niet met getuigen moet praten die door de andere partij zijn aangezegd, verandert. ‘Wij hebben vastgesteld dat die bepaling in strijd is met de regels van “due process”, met name de “equality of arms”. Wanneer een

‘De regel van de confraternele correspondentie is achterhaald’

getuige bij de rechter zit en de ene advocaat heeft met hem gesproken, maar de andere niet, dan is de startpositie in zo’n verhoor ongelijk. Dat klopt eigenlijk niet met dat hoge principe van de behoorlijke rechtsgang. Wij hebben gezegd dat in plaats daarvan advocaten van alle partijen grote terughoudendheid aan de dag moeten leggen in het contact met getuigen.’

Gedragsregel 37 wordt wat scherper neergezet. Die regel heeft betrekking op de plicht om mee te werken aan onderzoek door de deken. ‘Wij hebben met een tekstaanpassing willen aangeven dat de deken als klachtonderzoeker en rechtshandhaver van de advocaat medewerking mag vragen en dat de advocaat de plicht heeft die te geven. Dat vroeg om aandacht omdat er in toenemende mate wordt geroepen dat een verdachte toch niet hoeft mee te werken aan zijn eigen veroordeling, het nemo tenetur-beginsel. Dat zwijgrecht geldt niet voor advocaten in geval van disciplinair onderzoek. Je hebt tenslotte vrijwillig ervoor gekozen om deel uit te maken van de beroepsgroep.’

NO CURE, NO PAY

No cure, no pay is binnen de Nederlandse advocatuur verboden, in tegenstelling tot in Angelsaksische landen. De commissie-Loorbach komt

De commissie Herijking Gedragsregels telt acht leden (zie ook de cover van dit blad). Naast voorzitter Jan Loorbach en secretaris Robert Sanders van de NOvA zijn dat: Christiaan Alberdingk Thijm (IE-recht, Bureau Brandeis) Henk de Groot (Ondernemingsrecht, Dommerholt) Michelle de Rijke (Energerecht, Bird & Bird) Jonathan Soeharno (Ondernemings- en cassatierecht, De Brauw) Jop Spijkerman (Ondernemingsstrafrecht, Wladimiroff) Ernst van Win (Arbeidsrecht, DeClercq)

Op de coverfoto, van linksboven naar rechtsonder: Jan Loorbach, Michelle de Rijke, Henk de Groot, Jop Spijkerman, Ernst van Win, Christiaan Alberdingk Thijm, Jonathan Soeharno, Robert Sanders.

niet aan dat verbod, om de simpele reden dat het geen deel uitmaakt van de gedragsregels. No cure, no pay is per verordening op de advocatuur (Voda) verboden. Een poging om dat ongedaan te maken, strandde in 2005 op minister Donner, de toenmalige bewindsman op Justitie. Loorbach: 'We hebben ons alleen beziggehouden met de betamelijkeheidsnorm. Dat is een open norm die moet worden ingevuld. Als iets is

geregeld in de verordening, dan is het onttrokken aan die open norm, dan is het gewoon gespecificeerd en moeten wij eraf blijven. Als wij no cure, no pay in de gedragsregels zouden opnemen, zou dat tot wonderlijke kettingreacties leiden.' Persoonlijk zou de oud-deken het goed vinden als no cure, no pay mogelijk werd. 'Er zijn veel gevallen dat cliënten er bij gebaat zijn dat ze op die manier toegang tot een advocaat

krijgen. Neem een middenstander die door een wanprestatie van een toeleverancier in de schuldsanering terecht is gekomen. Die kan weer boven Jan geraken als hij de zaak wint. Voor een dergelijke professionele partij is toegang tot het recht moeilijk. Stel dat een advocaat zegt: je hoeft me niets te betalen als het misloopt en anders krijg ik twintig procent. Het zou niet gek zijn als dat soort zaken mogelijk wordt.' ■

Commissie-Loorbach snijdt in aantal regels

De commissie Herijking Gedragsregels stelt voor om de bestaande 39 gedragsregels te vervangen door een nieuwe set van 27 regels. Opvallende veranderingen betreffen onder meer de confraternele correspondentie en het provisieverbod. Maar het aantal redactionele wijzigingen is legio, zowel in de regels als in de toelichting.

Zo hanteert de commissie een andere indeling dan voorheen. Alle regels worden ondergebracht in vier paragrafen. De eerste gaat over de maatschappelijke rol van de advocaat, de tweede over de verhouding tot de cliënt, de derde over de relatie tot 'deelnemers in het rechtsbedrijf' en de vierde over de verhouding tot de eigen beroepsgroep. Het idee daarachter is dat de gedragsregels daarmee logischer en toegankelijker worden gegroepeerd. Bovendien wordt 'besmetting' voorkomen, bijvoorbeeld dat een derde partij zich beroept op een gedragsregel die gaat over de onderlinge verhouding tussen advocaten.

- Gedragsregel 1 ondergaat een fikse verbouwing. De huidige openingsregel bestaat uit één zin: De advocaat dient zich zodanig te gedragen dat het vertrouwen in de advocatuur of in zijn eigen beroepsuitoefening niet wordt geschaad. De nieuwe regel 1 krijgt er drie volzinnen die het maatschappelijk belang van een goede, betrouwbare en fatsoenlijke advocatuur onderstrepen. Enkele steekwoorden: betamelijke beroepsuitoefening, goede rechtsbedeling, kernwaarden. Volgens de commissie moet een advocaat zich niet alleen behoorlijk gedragen ten opzichte van zijn cliënt, maar bijdragen aan de kwaliteit en integriteit van de gehele beroepsgroep.
- Gedragsregel 2 leidt tot een soepeler opstelling ten aanzien van het provisieverbod. Tot dusver is het betalen van provisie (bijvoorbeeld aan bemiddelingssites) niet toegestaan. Als het aan de commissie ligt, worden uitzonderingen mogelijk. Provisie mag, financiële afhankelijkheid niet, luidt het adagium. Het hangt van de concrete situatie of bemiddeling door een intermediair een aantasting vormt van de onafhankelijkheid, schrijft de commissie in haar toelichting. 'De cliënt kan bovendien ook gebaat zijn bij een goede vindbaarheid van de juiste advocaat voor zijn zaak.'
- De nieuwe regel 10 (de huidige regels 4 en 38) maakt expliciet dat een advocaat niet alleen een juridisch hulpverlener is, maar ook gewoon een zakelijk dienstverlener die een overeenkomst van opdracht aangaat met zijn cliënt. Dat brengt met zich mee dat het werk van een advocaat moet voldoen aan de professionele standaard die binnen de beroepsgroep telt. In de ogen van de commissie sluiten de gedragsregels daarmee aan bij de huidige tuchtrechtspraak.
- Gedragsregel 20 biedt straks de ruimte om contact te leggen met getuigen die door de wederpartij zijn aangezegd. In de huidige gedragsregels is dat nog verboden. Volgens de commissie moet er 'equality of arms' gelden, zodat beide partijen met evenveel informatie voor de rechter verschijnen. Wel moet een advocaat 'behoedzaam en terughoudend' zijn in contacten met getuigen. Beïnvloeding blijft een (wettelijke) doodzonde.
- De nieuwe regel 24 (momenteel 12) gaat over de confraternele communicatie. Die wordt mogelijk. Volgens de commissie zit de hele beroepsgroep om die vrijheid te springen. Mededelingen tussen advocaten onderling zijn straks in beginsel niet langer vertrouwelijk. Wil een advocaat alsnog vertrouwelijk communiceren, dan dient hij dat vooraf kenbaar te maken.

De commissie-Loorbach heeft de nieuwe gedragsregels als advies overhandigd aan de algemene raad van de NOvA. Die is inmiddels een baliebrede consultatie gestart. Via de website van de NOvA, advocatenorde.nl, kunt u uw mening geven. De algemene raad wil aan de hand van het advies en de reacties in december de nieuwe gedragsregels vaststellen.

In de afgelopen 15 jaar
hebben we de roladministratie
van 150.000 zaken beheerd.
Nu zijn we ook klaar voor KEI!

ARMARIUM

Zorgeloos digitaal procederen

Meer weten? www.armarium.nl, 088 - 550 44 82

Bent u klaar voor digitaal procederen volgens KEI?
Gratis webinar: www.armarium.nl/webinar

WAT WEET U VAN TUCHTRECHT? EINDTOETS!

Naam:
Klas/kantoor:
Datum:

Wat hebben tuchtrechters de laatste tijd zoal gezegd? Scherp uw tuchtrechtelijke intuïtie en maak voor de vakantie nog even deze eindtoets. Of bespreek hem in de komkommertijd met collega's tijdens de jurisprudentielunch! De (beste) antwoorden en vindplaatsen vindt u op pagina 19.

DOOR / TRUDEKE SILLEVIS SMITT & LINUS HESSELINK

1. PRATEN MET DE PERS

Er belt een journalist: mag ik u wat vragen over uw cliënt V, die in hechtenis zit voor die zedenzaak? Nu zit V wel vast, maar voor diefstal met geweld. De cliënt is onbereikbaar, de journalist zit voor zijn deadline... U vertelt de journalist waar uw cliënt wel en niet van verdacht wordt. Als de cliënt het krantenbericht ziet is hij *not amused*. Zat u fout?

- A. Ja, vanwege gedragsregel 10: geen informatie aan derden zonder toestemming van de cliënt.
- B. Ja, u had de journalist moeten vragen niets te publiceren totdat u uw cliënt had gesproken.
- C. Nee, omdat u uw excuses hebt aangeboden.
- D. Nee – u handelde in strijd met de gedragsregel, maar wel in het belang van uw cliënt. Gezien die deadline en de onbereikbaarheid van uw cliënt valt u niets te verwijten.

2. HOE GESCHORST IS GESCHORST?

Stel, u wordt geschorst. U informeert uw cliënten dat u binnenkort om persoonlijke redenen twee maanden geen advocatuurlijke handelingen zult verrichten.

Eén cliënt informeert u niet, omdat u de einduitspraak nog voor de schorsing verwacht – maar helaas, de uitspraak komt niet op tijd. U mailt de cliënt tijdens de schorsing dat u vanwege een brand in uw huis een *time-out* neemt en dat een collega hem de uitspraak zal sturen. Oordeel:

- A. U had alle cliënten expliciet moeten melden dat het om een schorsing ging.
- B. Het bericht dat u aan bijna alle cliënten stuurde, kon door de beugel, maar u had dat voor de schorsing ook aan die ene cliënt moeten sturen.
- C. U mocht die ene cliënt wel later informeren, maar had hem niet mogen voorspiegelen dat het om een zelfgekozen *time-out* ging.
- D. U hebt in de gegeven omstandigheden correct gehandeld.

3. GEZEGD EN GEZWEGEN

Marcel Heuvelmans werd door het OM voor de tuchtrechter gesleept omdat hij getuigen zou hebben beïnvloed.

De zaak bracht interessante jurisprudentie over zwijg- en verschoningsrecht. Welke van de volgende regels klopt níét?

- A. Een advocaat mag zich voor de tuchtrechter op zijn zwijgrecht beroepen als hij zichzelf anders in strafrechtelijke problemen kan brengen.
- B. Een advocaat mag zich bij de tuchtrechter verschonen wat betreft alle informatie die de cliënt hem in het kader van de normale rechtsbijstand heeft toevertrouwd.
- C. Een advocaat mag zich bij de deken niet verschonen.
- D. De strafrechter bepaalt of het OM gegevens uit een tuchtzaak tegen een advocaat mag gebruiken.

4. GELD LENEN

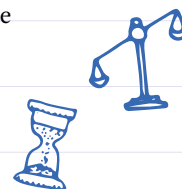
U werkt als advocaat voor diverse rechtspersonen die zijn opgericht door een vriend. In de krant staat dat u 15 mille heeft geleend van een van die cliënten. Als de deken u vraagt hoe dat zit, zegt u dat er niets van klopt. De volgende dag stuurt u de deken de leenovereenkomst die u had gesloten met een andere bv van uw vriend – eentje waarvoor u niet gewerkt hebt. Resultaat:

- A. Berisping, vanwege misleiding van de deken. De lening wordt u niet aangerekend – de bv was immers geen cliënt.
- B. Berisping, vanwege misleiding van de deken. De lening was op het randje, maar omdat u zich onafhankelijk bent blijven opstellen, komt u daarmee weg.
- C. Berisping, omdat u zich financieel afhankelijk hebt gemaakt. De ontkenning richting deken wordt u vergeven omdat u die na een dag hebt rechtgezet.
- D. Voorwaardelijke schorsing, omdat u uw financiële onafhankelijkheid hebt prijsgegeven én de deken hebt misleid.

5. MEDEWERKING GEVRAAGD

Een onmogelijke wederpartij klaagt over u bij de deken – volkomen kansloos. U reageert op de klacht, maar als de deken dan weer met nadere vragen komt, besluit u om niet meer te reageren. Mag dat?

- A. Ja, de deken mag slechts één vragenronde doen.
- B. Ja, het is aan u of en hoe u zich tegen een klacht verweert.
- C. Nee, de deken kan hiervoor een bestuurlijke boete opleggen.
- D. Nee, de deken kan dit als afzonderlijk bezwaar aan de tuchtrechter voorleggen.

6. WIE CHECKT WIE?

Artikel 35 Wwft zegt dat een 'instelling' moet zorgen voor voldoende Wwft-kennis bij werknemers. Mr. X maakt via zijn praktijk-bv deel uit van de maatschap. Is hij nu individueel verantwoordelijk voor het Wwft-kennisniveau van alle werknemers van kantoor?

- A. Ja.
- B. Alleen voor zover die medewerkers in dienst zouden zijn van zijn bv.
- C. Nee, een advocaat is geen 'instelling'.
- D. Nee, een advocaat die via een bv werkt kan niet in persoon voor de tuchtrechter worden gedaagd.

7. KLAGEN OVER KLACHTENBEHANDELING

Een boze wederpartij van een kantoorgenoot klaagt bij u dat uw kantoorgenoot zich schandelijk heeft gedragen. U onderzoekt de klacht, maar de wederpartij verwijt u dat u daarbij uw eigen klachtenregeling niet volgt en stapt naar de tuchtrechter. Hoever komt de klager?

- A. De tuchtklacht is niet-ontvankelijk want die betreft primair niet uw gedrag.
- B. De tuchtklacht is gegrond omdat u de klacht bent begonnen te behandelen.
- C. De tuchtklacht is gegrond omdat u de klager niet verwees naar zijn eigen advocaat of naar de deken.
- D. De tuchtklacht is ongegrond want de klachtenregeling geldt alleen voor eigen cliënten.

8. KIND VAN GESCHIEDEN OUDERS

Een kind (13) van gescheiden ouders heeft zich tot u gewend omdat de relatie tussen de ouders heel moeilijk is. Als de rechter het kind naar aanleiding van een kindbrief wil horen, belt u met de school. U krijgt te horen dat de vader het goed vindt als u het kind ophaalt. Zo gezegd, zo gedaan. Handelt u correct?

- A. Ja, want het kind is uw cliënt.
- B. Ja, want u had voor het ophalen toestemming van één van de ouders.
- C. Nee, want u had de school ook moeten vragen of de andere ouder toestemming gaf.
- D. Nee, want u had van beide ouders rechtstreeks toestemming moeten hebben.

Objection!

#

9. OOIT HOUDT HET OP

Stel: in 2002 én in 2006 én in 2014 bent u zo slordig dat u een echtscheiding niet inschrijft – waardoor uw cliënt haar later geboren kind niet goed kan aangeven én te maken krijgt met schulden van haar ex én geen alleenstaande-ouderkorting kan krijgen. Door de vervaltermijn kan de cliënt in elk geval niet klagen over de fout in 2002, maar kan de deken dat wel als hij een bezwaar indient binnen de drie jaar nadat hij van het geklungel hoort?

- A. Nee, want ook voor de deken geldt de vervaltermijn van drie jaar die begint te lopen na de gewraakte gedraging.
- B. Nee, want dat zou de rechtszekerheid te zeer schaden.
- C. Ja, als het belang van dekenbezwaar zwaarder weegt dan dat van rechtszekerheid.
- D. Ja, want voor de deken geldt de vervaltermijn van drie jaar niet.

10. GOOGELEN OF GOOCHELEN?

U regelt het zo dat iemand die googelt op 'gerechtsdeurwaarder' in de regio waar u als advocaat bent gevestigd, als eerste de site van uw kantoor vindt. Het ongeoefende oog van de *one-shotter* ziet daarin een deurwaarder. Mag dat?

- A. Toegestaan, als u met een deurwaarderskantoor samenwerkt.
- B. Toegestaan, als u met een incassokantoor samenwerkt.
- C. Toegestaan, mits binnen de grenzen van uw vestigingsplaats.
- D. Niet toegestaan, want het is misleidend.

11. IN ANDERMANS NAAM

Mag u een jurist, niet-advocaat, tegen een maandelijkse vergoeding gebruik laten maken van het briefpapier en de infrastructuur van uw kantoor? Zonder daarbij toezicht uit te oefenen op diens werkzaamheden? Als die jurist zijn eigen cliënten, administratie en beroepsaansprakelijkheidsverzekering heeft?

- A. Dat mag, als die jurist zich aan de advocatuurlijke gedragsregels houdt.
- B. Dat mag niet, want de verhoudingen zijn onduidelijk en u oefent geen toezicht uit.
- C. Dat mag, als u als advocaat de jurist hebt opgeleid en hebt overlegd over zijn tarieven.
- D. Dat mag niet, want het briefpapier is misleidend.

ANTWOORDEN

Hieronder de beste antwoorden op de tuchtrechtquiz. 'Hebt u zeven vragen goed, of meer? Gefeliciteerd, u bent geslaagd voor de toets. Minder dan zeven goed? Wanhoop niet. Gedrags- en tuchtrecht is geen wiskunde, de vragen zijn per definitie kort door de bocht. Voor de nuances kunt u via de ECLI-nummers de uitspraken vinden op tuchtrecht.nl. En houd de toekomstige wijzigingen in de gedragsregels in de gaten.

<http://advocatenblad.nl/2017/02/21/klachtenregeling-niet-bedoeld-voor-de-wederpartij/>
8. D
 ECLI:NL:TADRAMS:2017:53
<http://advocatenblad.nl/?s=voor+het+kartreij+van+pa>
9. C
 ECLI:NL:TADRSHE:2016:160
<http://advocatenblad.nl/2016/11/02/drie-keer-niet-gescheiden/>
10. D
 ECLI:NL:TADRARL:2016:195
<http://advocatenblad.nl/2016/11/29/gevonden-worden/>
11. B
 ECLI:NL:TADRARL:2016:200
<http://advocatenblad.nl/2016/12/06/waart-jc-mec-omgaat/>

<http://advocatenblad.nl/2017/04/12/heuvelmans-en-de-hengel-van-het-om/>
4. C
 ECLI:NL:TADRAMS:2017:90
<http://www.advocatenblad.nl/2017/05/03/lenen-van-de-baas-van-loterijveries/>
5. D
 ECLI:NL:TADRSHE:2016:177
<http://advocatenblad.nl/2016/11/22/bent-tot-antwoorden-verplicht/>
6. C
 ECLI:NL:TAHVD:2016:152
<http://advocatenblad.nl/2016/08/04/de-juiste-instelling/>
7. D
 ECLI:NL:TADRSGR:2017:24
3. A
 ECLI:NL:TAHVD:2016:78;
 ECLI:NL:TAHVD:2017:62
<http://www.advocatenblad.nl/2016/05/26/60ab-hoppete/>
 Verschillende soorten schorsingen
<http://www.advocatenblad.nl/2017/04/05/een-schorsing-geen-brand-en-andere-ongere/>
 Zie voor een overzicht van de
<http://www.advocatenblad.nl/2017/03/21/praten-met-de-pers/>
2. B
 ECLI:NL:TADRARL:2017:57
<http://www.advocatenblad.nl/2017/03/21/praten-met-de-pers/>
1. D
 ECLI:NL:TADRSHE:2017:57
<http://www.advocatenblad.nl/2017/03/21/praten-met-de-pers/>
 (maar er loopt verzetprocedure)
 ECLI:NL:TADRSHE:2017:57
<http://www.advocatenblad.nl/2016/04/28/mrx-mag-niet-zwijken/>
<http://www.advocatenblad.nl/2016/04/28/mrx-mag-niet-zwijken/>

Open your door to new opportunities

Greenberg Traurig Amsterdam (GT) is de Nederlandse vestiging van een gerenommeerde Amerikaanse law firm met 38 kantoren in de VS, Europa, Azië, Latijns-Amerika en het Midden-Oosten.

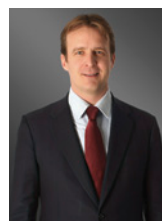
We zijn op zoek naar **advocaat medewerkers** die de ambitie hebben om een eigen praktijk uit te bouwen en partner te worden. GT biedt je de mogelijkheid je ondernemerschap breed te ontwikkelen, waardoor je het beste uit jezelf haalt. Je werkt intensief samen met ervaren collega's en bouw je een groot netwerk op door directe toegang tot 2000 advocaten. Benut je kansen en een partnerschap ligt binnen handbereik.

Tevens breiden wij ons kantoor graag uit met gedreven **partners** die hun praktijk willen uitbouwen. Heb jij een solide praktijk en de wens om deze op internationaal niveau te ontwikkelen? Volg dan de koers van Greenberg Traurig Amsterdam (GT).

Ben je benieuwd naar de mogelijkheden? Neem dan contact op met één van onze managing partners:

CEES VAN OEVELEN
Managing Partner
vanoevelenc@gtlaw.com
+31 (0)20 3017 358

THOMAS VAN DER VLIET
Managing Partner
vandervliett@gtlaw.com
+31 (0)20 3017 387

TER ZITTING

Houtsnip

DOOR / LARS KUIPERS

Wat zag de getuige: een aangeschoten houtsnip of natuurlijk vluchtgedrag? Hoe dan ook: de Partij van de Dieren deed aangifte.

In het logo van de Drentse advocaat Peter van Schooten prijkt een houtsnip, net als op zijn stropdas. Voor Van Schooten, van oorsprong jachtopziener, is de houtsnip het schoolvoorbeeld van doorgeschoten regulering op het gebied van flora en fauna: overall in Europa mag het vogeltje vrij worden bejaagd, maar niet in Nederland. En vandaag staat bij de meervoudige economische kamer in Den Haag de houtsnip centraal.

Het is alweer bijna tweeënhalf jaar terug dat zijn cliënten, de twee broers L. en meneer V., op jacht waren in de buurt van Voorschoten. Een vogelaar met een camera zag hen, hoorde schoten en zag houtsnippen opvliegen. Twee zwenkten af, eentje belandde fladderend in de sloot. Een van de broers haalde de gewonde vogel uit het water. 'Toen ik hem pakte, zakte zijn kopje weg en was hij dood. Vermoedelijk door de stress, daar zijn houtsnippen erg gevoelig voor.'

Het zou nooit een strafzaak zijn geworden als de vogelaar het hele tafereel niet had gefotografeerd en de beelden op zijn website had geplaatst. Zo kwamen ze onder ogen van Niko Koffeman, senator van de Partij voor de Dieren. Die deed aangifte.

De verhalen van de drie jagers zijn eensluidend: het was een heel dicht bosje, houtsnippen zitten overdag op de grond en hebben een perfecte schutkleur. Ondenkbaar dat je in zo'n bosje op snippen zou jagen; je ziet ze eenvoudig niet.

De officier van justitie heeft geen twijfels. Hoe kwam die houtsnip anders gewond in het water terecht? Ze eist 350 euro boete tegen de broers en 1.200 euro tegen V., die ook nog voor een andere jachtzaak terechtstaat.

Advocaat Van Schooten vermoedt een opzetje. 'Van de aangever is bekend dat hij een uitgesproken tegenstander is van de jacht, net als de getuige.' Hij schetst het vluchtpatroon van een houtsnip die wordt opgeschrikt, bijvoorbeeld door schoten. 'Ze vliegen op, laag boven de dekking van de boomtoppen en duiken dan snel weer het bos in. De waarnemer heeft het natuurlijke gedrag gezien, maar eruit afgeleid dat ze waren aangeschoten.'

En die ene gewonde snip dan? Houtsnippen raken soms gewond omdat ze ergens tegenaan vliegen, zegt Van Schooten, en ook nu is dat niet uit te sluiten. Hij vraagt om vrijspraak voor V. en L. en om ontslag van rechtsvervolg voor de tweede broer.

Voor de rechtbank is het simpel. Alle drie verdachten gaan vrijuit omdat niet vaststaat dat de houtsnip door de jagers is gedood.

 Meer weten? Lees de uitgebreide versie op advocatenblad.nl, rubriek Ter Zitting.

AGENDA

MERKEN-, MODELLEN- EN AUTEURSRECHTLUNCH 2017

De belangrijkste uitspraken op het gebied van het merken-, modellen- en auteursrecht komen tijdens deze lunchbijeenkomst voorbij. Van elke uitspraak worden de essentie en het belang voor de praktijk besproken. De meest recente rechtspraak van het afgelopen halfjaar passeert de revue. Deze cursus biedt verdieping voor de specialist met voorkennis.

Datum: 6 juli 2017 vanaf 12.30 tot 16.15 uur.

Plaats: Crowne Plaza Amsterdam-South, George Gershwinlaan 101, Amsterdam.

Ga naar www.ie-agenda.nl/ voor meer informatie en aanmelding.

CONSULTATIECONGRES NCC

De Rechtspraak is bezig met het opstellen van het procesreglement van het Netherlands Commercial Court (NCC). Het beschrijft de procedures en termijnen, het aanbrengen van zaken, het indienen van stukken en het oproepen van getuigen. Advocaten zijn uitgenodigd om mee te denken over dit reglement tijdens een consultatiebijeenkomst.

Datum: 6 juli 2017 vanaf 15:30 uur.

Plaats: Gerechtshof Amsterdam, IJdok 20, Amsterdam.

Aanmelden kan door te mailen naar ncc@rechtspraak.nl.

ERFRECHT EN PROCESRECHT

Wie is de bevoegde rechter en welke rechtsingang geldt bij procedures in het erfrecht? Ook zijn bij de afwikkeling van een nalatenschap vaak veel personen betrokken: legitiemarissen en andere wettelijk gerechtigden: executeurs en bewindvoerders. Moet u al deze personen in een procedure betrekken? En zo ja, hoe en op welk moment? In de cursus Erfrecht en Procesrecht behandelen de docenten met u de problemen die in erfrechtprocedures kunnen opkomen.

Datum: 8 september 2017.

Ga naar cursus.recht.nl/lexlumen-bv/verdiepingscursus-praktijkgericht-inzicht-in-de-jaarrekening-arbeidsrecht-6#startdata voor meer informatie en aanmelding.

HOOGSTE
TUCHTRECHTER
NEEMT AFSCHEID

WAT WE JOOST NOG WILDEN VRAGEN...

DOOR / TRUDEKE SILLEVIS SMITT

Joost van Dijk, voorzitter van het hof van discipline, gaat op 1 juli met pensioen. Vier mensen die met hem te maken hadden, typeren hem en grijpen de gelegenheid aan hem nog wat te vragen.

© Stoerd van der Hucht

Rein Jan Hoekstra (had regelmatig overleg met Van Dijk toen hij rapporteerde over de stand van het toezicht)

'Ik had openhartige gesprekken met Van Dijk, hij trok zich niet terug in onafhankelijkheid. We spraken, ieder vanuit onze eigen verantwoordelijkheid, over ons gezamenlijke belang: een goede advocatuur. We concludeerden beiden dat het bij de tuchtrechtspraak ontbrak aan consistentie. Van Dijk heeft gezorgd voor meer richtinggevende jurisprudentie en dekens aangespoord zich beter voor te bereiden op tuchtzaken. Hij kwam uit zijn ivoren toren, en dat moet de orde ook doen: openstaan voor lijnen die door de tuchtrechter worden uitgezet. Wat ik Van Dijk nog wil vragen:

Is het dekenale
toezicht
verbeterd?
Zo ja, hoe heeft
het hof daaraan
bijgedragen?'

Joost van Dijk:

'Dekens zijn actiever geworden, leggen zelfstandig bezoeken af. Werkt een advocaat niet mee, dan krijgt hij standaard van ons een tik op de neus. Korte metten! Ik zie ook dat dekens signalen van rechters en OM meer aangrijpen om bij advocatenkantoren te gaan kijken. Dan zien ze bijvoorbeeld allemaal dossiers waarin alleen een toevoeging zit, verder niks. Zo vind je misstanden die niet naar boven komen als je wacht op individuele klachten. Van mij mogen er nog wel meer dekenbezwaren komen. Deze week had ik nog een principiële zaak op zitting van een individuele klager. De advocaat beriep zich op zijn geheimhoudingsplicht. Toen dacht ik: hier had ik de deken over willen horen, die had wél onderzoek kunnen doen. Dekens nemen misschien liever niet het risico dat een bezwaar wordt afgewezen. Dan zeg ik: je kunt een zaak ook in neutrale zin aan ons voorleggen.'

Joost Italianer (advocaat-lid van het hof van discipline)

'Als voorzitter van het hof van discipline moet je klagers, zeker als die niet door een advocaat worden bijgestaan, de gelegenheid geven hun frustratie, teleurstelling en boosheid over een advocaat te uiten. Tegelijkertijd moet je hun vaak overspannen verwachtingen van het tuchtrecht temperen én de relevante feiten boven water zien te krijgen. Joost van Dijk combineert deze verschillende doelstellingen moeiteloos. Wat ik hem wil vragen:

Welke drie tips zou je advocaten willen meegeven om te voorkomen dat ze bij de tuchtrechter terechtkomen?'

Joost van Dijk:

'Communiceer met je cliënt! Misschien denk je: ik heb mijn uurtarief toch opgegeven? Maar die cliënt valt evengoed van zijn stoel als hij een rekening van 30.000 euro krijgt. Houd je cliënt op de hoogte van de voortgang en de financiële consequenties. Verder: wat gij niet wil dat u geschiedt... Houd je morele kompas bij de hand. Het past niet om je wederpartij te intimideren. Vooral bij echtscheidingen: hoe partijdig moet je je opstellen, en wat houdt partijdigheid eigenlijk in? Ten slotte: hou je integriteit ook voor jezelf overeind. Het gaat niet alleen om geld verdienen.'

Inge Schouwink (tuchtrechtadvocaat; maakte Van Dijk mee toen ze nog griffier was bij het hof van discipline):

'Joost van Dijk zei vaak: "Als een advocaat zijn confrère uitmaakt voor rotte vis, krijgt hij een waarschuwing of een berisping. Als een advocaat er met de pet naar gooit, vindt de tuchtrechter het al snel te moeilijk en eindigt de klacht te vaak in een ongegrondverklaring. Dat moet anders." En daar heeft hij hard aan gewerkt. Wat ik hem daarover wil vragen:

Hoe waarborg je bij de beoordeling van de kwaliteit van de dienstverlening de rechten van de verweerder? De norm is heel algemeen, en soms wordt op zitting pas duidelijk waar het precies om gaat.'

Joost van Dijk:

'In de klacht moet duidelijk staan wat het verwijt is, en de klager moet bij betwisting de feiten bewijzen waaruit wij kunnen afleiden dat de advocaat beroepsmatig tekort is geschoten. Soms moet je getuigen horen, soms moet de advocaat de gelegenheid krijgen nader te reageren op wat er ter zitting is gebeurd. Soms verwijzen we de zaak terug naar de deken voor nader onderzoek.

We nemen nu nog veel ad hoc beslissingen. In de medische wereld is de kwaliteitsnorm makkelijker te concretiseren, het handelen van artsen is volledig geprotocolleerd. De advocatuur is abstracter, het gaat om interactie tussen mensen en er hangt veel meer af van de omstandigheden. Er komt denk ik wel meer richtinggevende jurisprudentie, maar daar zijn tijd en dossierkennis voor nodig. Het lastige is dat we weinig volume hebben en veel tijd kwijt zijn met, nou ja, je zou bijna zeggen: bagatel-zaken.'

Hein Vogel (maakte als verweerder Van Dijk mee ter zitting)

'Toen ik als verweerder op zitting kwam, bleek dat klager, een ex-client, niet was komen opdagen. Van Dijk vroeg aan mij of ik wist waar klager is. Ik was stomverbaasd, hoe moest ik dat weten? Directe en verrassende vragen kenmerken Van Dijk. Ze houden je als advocaat scherp. Wat ik hem nog wilde vragen:

Is er plaats voor leken (vertegenwoordigers van consumenten van het recht) in de tuchrechtspraak? En: u heeft ervaring als advocaat, rechter en tuchtrechter – wie van de drie?'

Joost van Dijk:

'Je kunt je voorstellen dat zaken bij de raden van discipline worden beoordeeld door een rechter, een advocaat en een consument. Bij het hof van discipline zie ik geen rol voor leken. Het accent komt dan te veel op genoegdoening van de klager te liggen, terwijl het hof moet zorgen voor de juridisch-inhoudelijke lijn: wat is de normhandhaving binnen de beroepsgroep? Ik denk dat je niet al te veel van lekenrechtspraak moet verwachten. Mijn ervaring is dat niet-materiedeskundigen snel het vijfde wiel aan de wagen zijn: "Als jullie zeggen dat het zo is, dan is het zo..." En wat betreft "wie van de drie": twaalf jaar advocatuur was heel leuk, maar rechter zijn vond ik leuker – dan mag je beslissen. In de tuchrechtspraak kwam alles bij elkaar, van mij had het langer mogen duren.'

GROETEN UIT...!

Ver weg of dichtbij, hotel of tentje, met familie of collega's? Vijf advocaten vertellen over hun vakantieplannen voor deze zomer.

ONDER REDACTIE VAN / SYLVIA KUIJSTEN

Bas Martens (50)

Partner bij Delissen Martens
Advocaten, Den Haag

Bestemming: Puglia en Ameland

Reisgezelschap: echtgenote en boxers

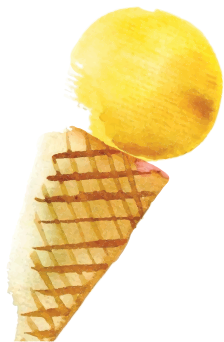

ITALIAANSE WIJNEN EN AMELAND

‘Mijn vrouw en ik gaan eerst een week naar San Pietro in Bevagna, in Puglia, de provincie aan de binnenkant van de hak van Italië. Daarna gaan we een week met onze twee boxers Ollie (9 jaar) en Charley (9 maanden) naar Ameland. De streek waar we heen gaan is een van de laatste plekken in Italië die nog niet door toeristen is ontdekt. Er is daar altijd mooi weer, een prachtig stand en blauwe

zee. Het lijkt veel op Toscane, maar dan rauwer. Het is onontgonnen gebied. Het mobiel bereik is niet best en wifi schaars. Alles gaat in contanten, om te pinnen, moet je naar een paar plaatsjes verderop. We zijn er vorig jaar ook geweest. Er is niemand die Engels spreekt en wij spreken geen Italiaans, maar dat maakt niet uit. Het tempo ligt veel lager dan in Nederland. Na deze week reizen we vrijwel meteen door naar Ameland. Daar hebben we een huis gehuurd. We gaan mooie

wandelingen maken met de honden, door de duinen en over het strand. Tijdens deze vakanties draag ik mijn praktijk over, maar ik laat het werk niet echt los. Ik check elke dag een paar keer mijn iPhone om te zien wat er is binnengekomen. Ook in Italië, ook al moet ik daarvoor af en toe een stukje rijden. Dat geeft me rust. Maar het is niet meer zoals vijftien jaar geleden, toen ik tijdens een overstap op mijn huwelijksreis in Hongkong een conclusie moest schrijven omdat er anders een termijn verliep.’ (SDF)

Cindy Schroeten (35)

Advocaat bij JENS Advocaten, Utrecht

Bestemming: Maleisië en Borneo

Reisgezelschap: echtgenoot en zootje (1,5 jaar)

‘Eind augustus ga ik met mijn man en zootje Wolf drie weken naar Maleisië en Borneo. Ons hoofddoel is orang-oetans spotten in het regenwoud van Borneo. We hebben alleen de tickets naar Kuala Lumpur en de eerste hotelovernachting geboekt. Daarna zien we wel. Naast Borneo doen we in elk geval nog Kota Kinabalu aan en we gaan per boot via Langkawi (Maleisië) naar Koh Lipe (Thailand). Dit eiland hebben we door een storm niet bereikt tijdens ons bezoek aan Thailand afgelopen winter. Verder gaan we veel wandelen, boottochtjes maken, snorkelen en duiken. De toeristische plekken proberen we zo veel mogelijk te vermijden. Je hoort vaak dat je met kleine kinderen wat reizen betreft niets meer kunt, maar dat is echt niet zo. Het is iets minder avontuurlijk, maar nog steeds reizen we met de backpack, die nu gevuld is met onder andere een anti-muskientent voor Wolf. Vroeger maakte het niet uit waar we sliepen. Nu zorg je ervoor dat er wel voorzieningen zijn om bijvoorbeeld water te koken en ga je niet naar gebieden waar inenting tegen gele koorts nodig zijn. Mijn praktijk is te belangrijk voor me om helemaal los te laten tijdens onze reizen. Ik draag mijn zaken over, maar check wel dagelijks even mijn mail. Soms ontcom je er niet aan om kort terug te mailen.’ (FM) ▶

OP HOLLANDSE BODEM

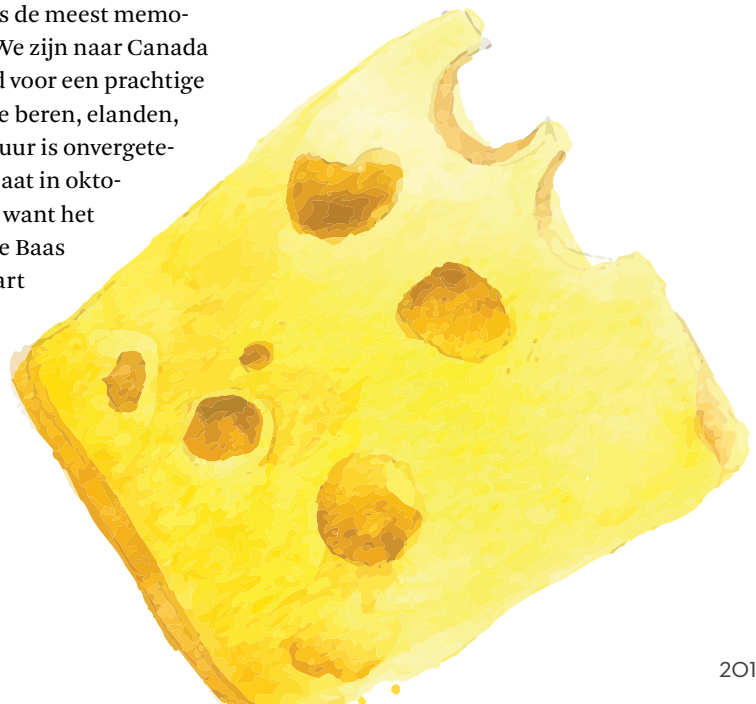
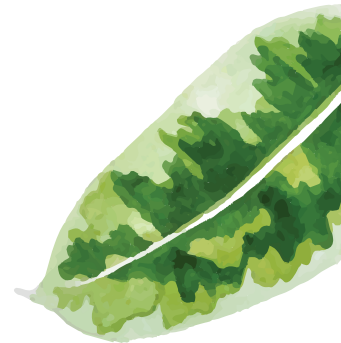
Jelbrich Peters (34)

Voormalig advocaat bij Alderse Baas Noordhof advocaten, Groningen

Bestemming: Schiermonnikoog

Reisgenoten: man Joachim en zoon Matteo (3,5 jaar)

‘**O**nze zomervakantie brengen we dit jaar door op Schiermonnikoog. We gaan al redelijk vroeg, in juni, omdat ik in verwachting ben van ons tweede kindje. Ik ben uitgerekend op 11 juli. Ik geniet volop van mijn gezin en zie uit naar de komst van de kleine. We gaan vooral om van de mooie natuur te genieten; wandelen, fietsen en lekker naar het strand. Vroeger gingen mijn broer en ik met mijn ouders kamperen. Mijn ouders hadden een vouwwagen en wij sliepen in een tentje. Geweldig vond ik dat! We reisden binnen Europa: Frankrijk, Italië, Engeland, Zwitserland, Oostenrijk, Corsica. Mijn ouders werkten beiden in het onderwijs, zodat we de hele zomer op pad konden. We deden veel activiteiten zoals *abseilen*, bergbeklimmen of raften. Een bezoek aan een grot of gletsjer mocht natuurlijk ook niet ontbreken. Toch is de meest memorabele vakantie mijn huwelijksreis in 2010. We zijn naar Canada gereisd en hebben daar een camper gehuurd voor een prachtige route van Calgary naar Vancouver, vol zwarte beren, elanden, walvissen en orka's. De ongerepte, ruige natuur is onvergetelijk! Ik hoop mijn werkzaamheden als advocaat in oktober weer te hervatten bij een nieuw kantoor, want het kantoor waar ik eerst werkzaam was, Alderse Baas Noordhof advocaten in Groningen, is in maart opgeheven. Zeg nou zelf, de advocatuur is toch het mooiste beroep dat er is?’ (SK)

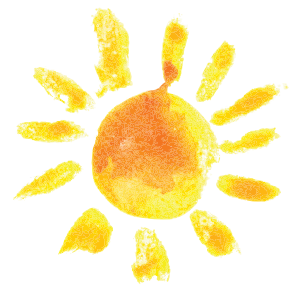

PORTUGAL VERKENNEN MET JE COLLEGA

‘Onze bestemming is Portugal! We vertrekken 6 augustus en komen 17 augustus weer terug. We zouden aanvankelijk een week eerder gaan. Ons kantoor vaart op 5 augustus echter mee met de zogeheten Togaboot bij de Canal Gay Pride in Amsterdam, vanwege het thema: “Vrij als een vogel, niemand vogelvrij”. Met zo’n slogan moesten we als Bird & Bird wel meedoen. Er is voor de vakantie nog geen concrete planning, behalve de route die we per dag zullen afleggen. Kort gezegd rijden we vanaf Faro door het binnenland van Portugal naar Porto, waarna we langs de kust afzakken naar Lissabon. Uiteindelijk komen we dan weer uit naar Faro. Elke bestemming doen we een à twee dagen aan. Qua activiteiten zal het een mix worden. We zijn beiden geen grote sporters, al gaan we zulke activiteiten op vakantie niet uit de weg. We willen bijvoorbeeld gaan hiken, mountainbiken, snorkelen en duiken, maar zullen voornamelijk op het strand en de terrassen te vinden zijn. Als het enigszins op de route ligt, komt er ook vast een enkel museum tussen. Een portproeverij mag natuurlijk niet ontbreken. We zijn geen van beiden ooit in Portugal geweest. Voor ons allebei was het een vereiste dat we de bestemming nog niet eerder hadden bezocht. We hadden geen van beiden vakantieplannen voor deze zomer en toen dat ter sprake kwam, volgde al vrij snel het voorstel om dan samen op pad te gaan. Aanvankelijk hadden we exotischer plekken in gedachten: de westkust van de Verenigde Staten, Sri Lanka, Cuba, Colombia of Costa Rica. Die bestemmingen zijn enerzijds nogal kostbaar en anderzijds vonden we twee weken te kort voor zo’n reis. Wellicht een idee voor volgend jaar, als deze vakantie een succes blijkt.’ (SK) ■

Jeffrey Maalderink (25) & Sharon van de Kerkhof (25)
Advocaten bij Bird & Bird, Den Haag
Bestemming: Portugal
Reisgenoten: elkaar

BOEKEN VOOR OP VAKANTIE

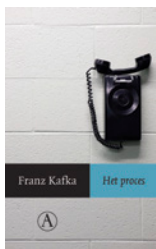
WELKE KLASSIEKERS MOETEN MEE OP REIS?

ONDER REDACTIE VAN / FRANCISCA MEBIUS

De vakantieperiode komt eraan. Tijd voor een goed boek. Welke boeken over of geschreven door advocaten horen absoluut in de koffer? Het *Advocatenblad* selecteerde ruim twintig klassiekers en bijna-klassiekers.

FRANZ KAFKA HET PROCES

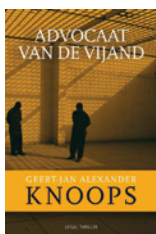
(Uitgeverij Athenaeum, 1925)

Het proces gaat over een procuratiehouder, Josef K., die op een morgen gearresteerd wordt en een proces tegen zich ziet aangespannen. K. wordt ondergedompeld in een vreemde wereld van armoedige griffie burelen in afgelegen buitenwijken en van grote, onverlichte ruimten waarin plotseling advocaten, rechters van instructie, aalmoezeniers en hoeren opduiken. Het wordt nooit duidelijk waar de zaak over gaat. Een ietwat ingewikkelde en beklemmende, maar nog steeds lezenswaardige roman, waarin andere waarden, normen en denkwetten gelden dan 'normaal'.

GEERT-JAN KNOOPS ADVOCAAT VAN DE VIJAND

(A.W. Bruna Uitgevers, 2010)

In 2001 wordt de Jemeniet Abu Salid opgepakt in een dorpje in Afghanistan. De Amerikanen zien hem als een belangrijke terreurverdachte die betrokken was bij het plannen van aanslagen en sluiten hem op in Guantánamo Bay. Salid ontkent echter dat hij iets wist van de plannen van Al Qaida. Hij was slechts de chauffeur van Bin Laden. Advocaat Matthew Baldwin staat hem bij en raakt overtuigd van de oprechtheid van Salid. Een lange strijd om het recht volgt. De deskundigheid van advocaat Knoop is voortdurend voelbaar tijdens het lezen. Hij schrijft zoals hij spreekt: zorgvuldig en foutloos.

CHRISTIAAN ALBERDINGK THIJM HET PROCES VAN DE EEUW

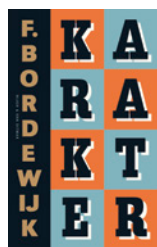
(Lebowski, 2011)

Eppo Boetselaar is een jonge, hongerige advocaat die terecht komt bij het prestigieuze Schwaab & Helvoeth aan de Zuidas. Als hij mag werken voor de narcistische oprichter van kantoor gaat het mis. Opgejaagd door de urennorm en de onbegrensde ambitie van zijn bazen maakt Eppo fouten. Hij raakt verstrikt in zijn eigen leugens en sleept Helvoeth mee in zijn val. Wanneer Schwaab & Helvoeth hem voor de rechter daagt, besluit hij zijn eigen zaak te verdedigen. Een realistisch verhaal. Grappig en beeldend geschreven.

FERDINAND BORDEWIJK KARAKTER

(Nijgh & Van Ditmar, 1938)

Jacob Katadreuffe is bezeten van het verlangen advocaat te worden. Als zoon van een arme ongehuwde moeder in het vooroorlogse Rotterdam zet hij alles op alles om zijn doel te bereiken. Zijn vader, de machtige deurwaarder Dreverhaven, werkt hem echter in alle opzichten tegen. Waarom? Een meesterwerk van een auteur die ook advocaat was. Bijna tachtig jaar na publicatie nog steeds de moeite waard om te lezen.

INEZ WESKI DE JACHT OP HET RECHT

(Querido, 2014)

Op een filosofische manier tekent strafrechtadvocaat Inez Weski in dit boek haar associaties bij ontwikkelingen op het gebied van strafrecht en de strafrechtadvocatuur op. Het recht vergelijkt ze met een opgejaagd prooidier.

Weski neemt de lezer mee op reis langs haar observaties van en gedachtestromen over ons rechtssysteem, die ze gedurende een jaar bijhield. Daarbij probeert ze het recht en de rol van de advocaat daarin beter te begrijpen en zoekt ze naar vaste waarden van het recht. Ze sluit aan op de actualiteit en ervaringen uit haar eigen praktijk. Speciale aandacht schenkt de strafpleiter aan inbreuken op het recht. Zoals bezuinigingen op gefinancierde bijstand, uitbreidende opsporingsdiensten of de schending van de positie van geheimhouders. Gevangenen vergelijkt ze met gebouwen 'waar je met ademen, zo voelt het, moet wachten tot je weer buiten bent en die kennelijk vacuüm getrokken zijn'. Een inspirerend boek voor (strafrecht)advocaten, die over hun vak en het systeem hun gedachten de vrije loop willen laten. Niet zonder af en toe te grinniken of schaterlachen. (SDF)

SIMON VUYK MEESTERSCHRIJVERS

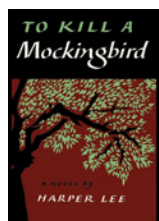
(Just Publishers, 2012)

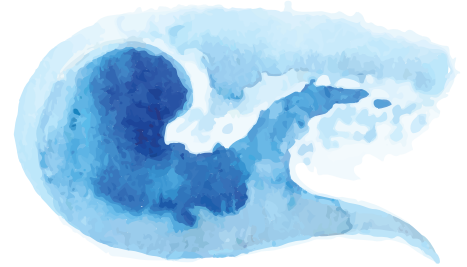
In *Meesterschrijvers* bespreken 25 van 's lands bekendste strafpleiters hun meest geruchtmakende zaken. Legal thrillers over moord, doodslag, noodweer bij woninginbraak, zedenzaken, levenslang of tbs, omstreden rechercheonderzoeken, opmerkelijke veroordelingen en vrijspraken. Een mooie inkijk in de wereld van de strafadvocatuur met ongelofelijke, maar altijd waargebeurde zaken.

HARPER LEE TO KILL A MOCKINGBIRD

(Warner Books Inc., 1960)

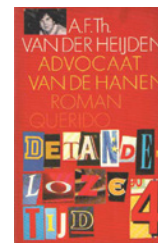

Door velen gezien als dé advocatenklassieker bij uitstek. Het boek over advocaat Atticus Finch en zijn kinderen is al tientallen jaren oud, maar leest nog altijd als een trein. De roman (Nederlandse titel: *Spaar de spotvogel*) biedt een prachtig maar confronterend beeld van het Alabama tijdens de jaren dertig van de vorige eeuw. Het thema, rassendiscriminatie, heeft evenmin aan actualiteit ingeboet. Schrijfster Harper Lee, die vorig jaar overleed, liet nog een tweede boek achter over Atticus Finch. *Go Set a Watchman* handelt twintig jaar later, maar werd eerder geschreven. Dat verklaart wellicht waarom het niveau van de 'Mockingbird' niet is gehaald.

A.F.TH. VAN DER HEIJDEN ADVOCaat VAN DE HANEN

(Querido, 1991)

A.F.Th. van der Heijden laat een bijfiguur uit *De tandeloze tijd* 3, mr. Ernst Quispel, uitgroeien tot hoofdpersoon van *Advocaat van de Hanen*, deel 4 in zijn roman-cyclus. Een achttienjarige jongen overlijdt onder vage omstandigheden in een politiecel. Mr. Quispel wordt ongewenst gevraagd de nabestaanden bij te staan. Onder druk accepteert hij, maar hij verricht zijn taak dubbelhartig en zet daarmee zijn geloofwaardigheid, zijn carrière en de veiligheid van zijn gezin op het spel. Perfect uitgedachte roman. Een hoogtepunt uit de Nederlandse literatuur die nog steeds heel goed mee kan op vakantie.

ROMANO VAN DER DUSSEN TWAALF JAAR ONSchULDIG IN DE CEL

(Uitgeverij Brandt, 2016)

Op 2 december 2003 loopt de dan dertigjarige Romano van der Dussen na een ochtend zonnen een strand van de Spaanse Costa del Sol af als twee agenten hem staande houden. Het is het begin van twaalf jaar onschuldig vastzitten in een cel, veroordeeld voor verkrachting en aanranding. Schrijver en journalist Edwin Winkels tekent zijn verhaal op. Hij volgt Van der Dussen van het moment op het strand tot een paar maanden na zijn vrijlating begin 2016. Tijdens het lezen, springen gelijk de juridische blunders in het oog. Een foutieve osloconfrontatie, geen cautie, geweld tijdens verhoren, pas na maanden een tolk en laat in het verhoorproces bijstand van een advocaat zijn enkele voorbeelden; de lijst is aardig lang. Van der Dussen ziet door verschillende overplaatsingen vele Spaanse gevangenen van binnen en loopt tegen torenhoge muren van bureaucratie, corruptie en politieke spelletjes aan. Indrukwekkend is dan ook de transformatie van onzekere, bange man naar geharde gevangene, terwijl ondertussen hoop op vrijlating blijft. Een absolute *must read*, wellicht alleen niet op een Spaans strand. (SK)

Een goed juridisch advies past soms prima op één A4-tje.

Same law, different lawyers.

Hogan Lovells is een internationaal advocatenkantoor met ruim 2.500 advocaten verspreid over 45 kantoren op zes continenten. Tot zover weinig bijzonders. Maar bij Hogan Lovells pakken we zaken graag op onze eigen manier aan. We kennen uw branche door en door, werken het liefst mét in plaats van voor u en verpakken onze juridische kennis niet in jargon maar in duidelijke en pragmatische adviezen.

Waar de wet voor iedereen gelijk is, zijn onze advocaten net even anders.

U vindt meer over ons op differentlawyers.nl

**Hogan
Lovells**

JOHN GRISHAM DE VERDEDIGING

(A.W. Bruna Uitgevers, 2015)

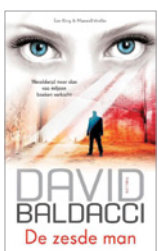

De verdediging vertelt het verhaal van Sebastian Rudd, een ongewone advocaat. Hij werkt vanuit een kogelvrije bestelbus die helemaal aan zijn eisen is aangepast, compleet met internet, bar, geheim wapenvak en een zwaarbewapende chauffeur. Geen kantoor, geen partners en slechts één werknemer: zijn chauffeur die ook fungeert als zijn bodyguard, juridisch assistent en vertrouweling.

Een drugsverslaafde, een jongen met tattoos die lid is van een satanische sekte en wordt beschuldigd van het verkrachten en vermoorden van twee meisjes, een ter dood veroordeelde gangster en andere duistere types behoren tot zijn clientèle. Rudd doet alles om te winnen en vindt dat iedereen recht heeft op een eerlijk proces, zelfs als hij moet bedriegen om dat voor elkaar te krijgen. In dit boek behandelt Grisham zes rechtszaken die verbindende elementen bevatten, zoals zijn strijd met zijn ex-vrouw Judith om de rechterlijke macht over hun zoon en zijn voorliefde voor kooigevechten. Rudd wordt op een zeer kleurrijke en levendige manier neergezet waardoor het boek levensecht is. Spannend en meeslepend met een vleugje humor en hilariteit. Ideaal dus tijdens een ontspannen vakantie. (FM)

DAVID BALDACCI DE ZESDE MAN

(A.W. Bruna Uitgevers, 2011)

In de extreem beveiligde staatsgevangenis Cutter's Rock wordt seriemoordenaar Edgar Roy gevangengehouden, in afwachting van zijn rechtszaak. Privédetectives Sean King en Michelle Maxwell worden door Roys advocaat Ted Bergin gevraagd hem bij te staan. Maar onderweg naar hun eerste bespreking treffen King en Maxwell het levenloze lichaam van Bergin in zijn auto aan. Wanneer King en Maxwell in Roys verleden graven, komen ze tegenover een zeer machtige vijand binnen de overheid te staan.

Een fantasierijke thriller met scherpe wendingen en een spannend plot.

FLEUR BROCKHUS DE URENFABRIEK

(The House of Books, 2012)

De Urenfabriek beschrijft het harde bestaan van advocaat-stagiaire Felice met haar veeleisende patroon Ria bij het fictieve advocatenkantoor Blick & Bleecker. Van een sociaal leven is door lange dagen en overuren steeds minder sprake, de werkzaamheden zijn niet helemaal wat ze ervan had verwacht en ook een cliché affaire met een collega ontbreekt niet. Al met al prima leesmateriaal voor op een strandbedje.

Het boek is vlot leesbaar en biedt veel verwijzingen naar Facebook en Twitter, in 2012 sterk in opmars. Advocatenkantoor Blick & Bleecker lijkt te zijn gebaseerd op het Amsterdamse Zuidas-kantoor Stibbe, waar Brockhus twee jaar stage liep voordat ze advocatuur vaarwel zei. Zelf houdt de schrijfster, die tegenwoordig een tekstbureau runt, vol dat het gaat om een mengeling van verhalen van mensen bij verschillende kantoren. Feit blijft dat het boek veel herkenbare situaties weergeeft en nog steeds actueel is met het oog op het aantal burn-outs in de advocatuur (zie *Advocatenblad*, editie november 2016). (SK)

SCOTT TUROW DE AANKLAGER

(Luitingh, 1987)

Openbaar aanklager Rusty Sabich wordt belast met het onderzoek naar de moord op Carolyn Polhemus, zijn ex-collega en geliefde. Tijdens het onderzoek wordt er bewijsmateriaal gevonden dat zo alarmerend en belastend is dat zijn positie in het geding komt en hij zelf oog in oog met de jury komt te staan. Dit tijdloze rechtbankdrama, vertaald uit het Engels en verfilmd, is vlot en doeltreffend geschreven en geeft een realistisch beeld van de Amerikaanse rechtsgang.

MICHAEL CONNELLY DE LINCOLN-ADVOCAAAT

(Boekerij, 2005)

De klantenkring van advocaat Mickey Haller, die kantoor houdt op de achterbank van zijn Lincoln, is een treurige doorsnee van de onderkant van de samenleving. Als Haller voor de verandering eens wordt ingeschakeld door een vermogende, goed betalende cliënt uit Beverly Hills, kan hij zijn geluk niet op. Het resulteert in een spannende rechtbankthriller over geweten en schuld en met goed uitgedachte personages. Meesterlijk geschreven met een spannend en goed plot.

BRITTA BOHLER DE GOEDE ADVOCAAAT

(Cossee Uitgeverij, 2017)

Misschien niet het meest ontspannende boek voor onder de parasol, maar wel een beetje verplichte kost. Böhler beschrijft aan de hand van legio voorbeelden uit literatuur en film welke ethische normen gelden voor een goede advocaat. Böhler heeft geen compleet setje gedragsregels opgesteld, maar biedt vooral stof tot nadenken. Dat doet ze met een prettige en toegankelijke schrijfstijl. Bijkomend voordeel: het is maar een dun boekje. Kunt u daarna verder met een fijne klassieker.

GRAEME MACRAE BURNET ZIJN BLOEDIGE PLAN

(Hollands Diep, 2017)

We tellen 1869. Een gewelddadige drievoudige moord in een afgelegen gemeenschap in de Schotse Hooglanden leidt tot de arrestatie van de jongeman Roderick Macrae. Aan zijn schuld wordt niet getwijfeld, maar waarom hij zijn gruwdaad pleegde, blijft de vraag. Is hij ontoerekeningsvatbaar of weet hij precies wat hij op zijn geweten heeft? Alleen zijn advocaat kan hem in *Zijn bloedige plan* nog redden van een touw om zijn nek.

Tijdens zijn zoektocht naar informatie over zijn grootvader, stuit Burnet op documenten gerelateerd aan de zaak van Roderick Macrae, een eenvoudige pachterszoon. Hoewel aan de authenticiteit van die documenten wordt getwijfeld, levert het een intrigerend verhaal op, waarbij doorlezen tot de laatste bladzijde geen probleem zal zijn. Burnet biedt de lezer een uitgebreide en heldere inkijk in de zaak, met daarnaast een goed beeld van het harde boerenleven in die tijd. Let wel: het boek is geen strandroman, maar bestaat uit verschillende delen met onder andere medische rapporten, getuigenverklaringen en het proces. (SK)

FERDINAND VON SCHIRACH SCHULD

(De Arbeiderspers, 2011)

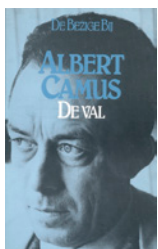

Von Schirach, strafrechtadvocaat in Berlijn, heeft waargebeurde misdrijven tot prachtige literatuur omgebouwd. In verslagen van de verschillende zaken worden dader en slachtoffer invoelend en treffend beschreven en goed en kwaad en schuld en onschuld nauwkeurig tegen elkaar afgewogen. De verhalen uit *Schuld* werden in 2015

door de ZDF verfilmd en uitgezonden als zesdelige *Krimi* onder de titel 'Schuld nach Ferdinand von Schirach'.

ALBERT CAMUS DE VAL

(De Bezige Bij, 1956)

De val is een verhaal over een advocaat die niet ingreep toen hij zag hoe een vrouw zelfmoord pleegde. De advocaat raakt beknelde in zijn schuldgevoelens,

zondert zich af, verliest zijn baan en zijn vrouw, en raakt aan de alcohol. Terwijl hij ziek in bed ligt, vertelt hij op poëtische manier zijn verhaal aan een persoon waarover de lezer niets te weten komt. Een lange monoloog voor de aandachtige lezer.

KEN RIJOCK DE WITWASSER

(Boekerij, 2014)

De witwasser vertelt het verhaal van een gelauwerd Vietnamveteraan, advocaat en één van 's werelds beruchtste witwassers. Jarenlang actief als tussenpersoon tussen de Colombiaanse drugsbaronnen en de Amerikaanse drugskartels. Om een lange gevangenisstraf te ontlopen, stemt hij in met een deal en sindsdien werkt hij samen met de FBI, banken en overheden om de nieuwe generatie witwassers te ontmaskeren. Een fascinerend levensverhaal.

JOHN KRALIK ELKE DAG EEN GLIMLACH

(Boekerij, 2011)

John Kralik, jarenlang advocaat, besluit na een moeilijke periode van scheiding, faillissement en uithuiszetting een jaar lang elke dag een bedankbriefje te schrijven aan bekenden. De lezer leert hoe je leven op deze manier een heel andere wending kan krijgen. Na dit jaar werd Kralik benoemd tot rechter bij het

Hooggerechtshof van Los Angeles. Een vlot geschreven boek dat de lezer aan het denken zet.

JENS LAPIDUS VIPROOM

(A.W. Bruna Uitgevers, 2014)

Najdan komt na acht jaar cel op vrije voeten. Hij is genezen van de misdaad, maar krijgt dan de vraag om het slachtoffer van een ontvoering op te sporen. Samen met Emelie Jansson, een medewerkster van advocatenkantoor Leijon, begint hij aan het onderzoek van de ontvoering van zakenman Philip. Naarmate ze dieper graven, blijkt die zich bezig te houden met duistere zaken.

De Zweedse auteur Jens Lapidus is naast schrijver strafrechtadvocaat en heeft met *Viproom* een *pageturner* gecreëerd.

De thriller roept de sfeer op van de tv-series *The Killing* en *The Bridge*, al worden zijn werken - hij heeft inmiddels zeven boeken op zijn naam - ook wel vergeleken met Stieg Larsson.

Het boek laat zien hoe makkelijk de overstap van een normaal leven naar de criminele wereld vol snel geld is. Prettig zijn de snelheid van het boek en de gelegenheid die de auteur biedt om inzicht te krijgen in het brein van de hoofdpersonages. Wel gaat het verhaal hier en daar van de hak op de tak, waardoor het boek minder geschikt is om zo af en toe eens tussendoor te lezen. Neem er dus de tijd voor, bij voorkeur onder het genot van een koud biertje. (SK)

Pieters Advocaten is een dynamisch sociaal advocatenkantoor in Utrecht.

In verband met het vertrek van een van onze advocaten is er op korte termijn ruimte voor een ervaren advocaat met een algemene rechtspraktijk.

Wij zoeken een enthousiaste, ondernemende teamplayer, een advocaat die gaat voor kwaliteit en die beschikt over een eigen praktijk of de drive heeft deze op te bouwen.

De samenwerking met u kan op verschillende manieren worden vorm gegeven, zoals kostendeling of toetreding tot de maatschap.

Zie voor meer info: www.pietersadvocaten.nl

of bel naar René van Stralen 06-26062993.

U kunt per mail reageren: a.stralen@pietersadvocaten.nl

Luxe 5 sterren
vakantie
of golf
arrangement

MAURITIUS EEN PARADIJS OP AARDE

Nederlandse eigenaar biedt zijn privé villa te huur aan.

VILLA 74 - Tamarina - Top luxe en comfort

- * 4 zeer ruime suites, comfortabel ingericht, met extra buitendouche
- * 2 zwembaden - ligstoelen en diverse zitjes
- * Fitness ruimte - Spa & wirlpool - Sauna - Turks Bad
- * Inbegrepen: transfers airport v.v. - golf cart - 2 club sets
- * Dagelijks royaal luxe ontbijt
- * Housekeeping

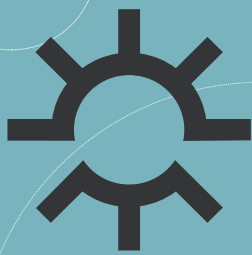
Speciaal golf tarief - beachclub op 5 minuten afstand

Informatie: Hugo Loyens - +31 6 29 57 47 98

hugoliege@gmail.com

www.villamauritiustvacations

netlaw

Netlaw is sinds 1990 *hèt* samenwerkingsverband van onafhankelijke advocatenkantoren in Nederland. Op dit moment maken circa 400 advocaten deel uit van de vereniging.

De Netlawkantoren werken samen op het gebied van kennisdeling, management & organisatie, marketing & communicatie en opleiding & ontwikkeling. Netlaw heeft zijn eigen door de Nederlandse Orde van Advocaten erkende opleidingsinstelling, de NetlawAcademy.

netlaw.nl

netlawacademy.nl

ULLI EN HET GEHEIM VAN DE RAADKAMER

Ulli Jessurun d'Oliveira deed op 19 april aangifte tegen de Hoge Raad. Volgens hem wordt het geheim van de raadkamer stelselmatig geschonden door anderen te laten meepraten. Bij lagere gerechten weet je al helemaal niet wie er meekijkt.

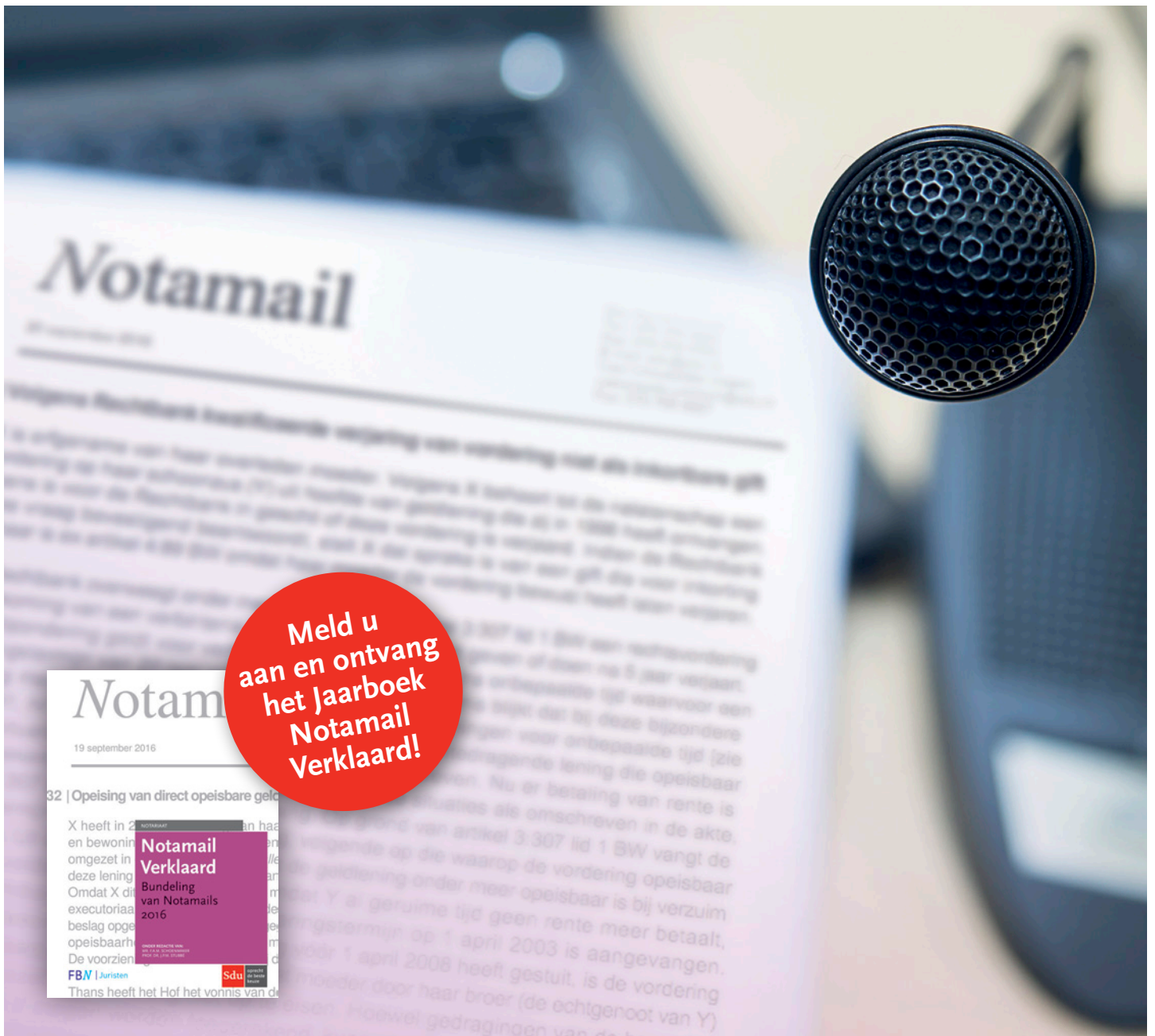
DOOR / TATIANA SCHELTEMA BEELD / JEAN-PIERRE JANS

Als een rechterlijk ambtenaar een misdrijf pleegt, wordt hij berecht door een college buiten het eigen ressort, een zogeheten *forum privilegiatum*, aangewezen door de Hoge Raad. Zo staat het in de wet. Maar wie berecht de leden van de Hoge Raad? Daar zijn geen regels voor, schrijft Ulli Jessurun d'Oliveira op 19 april aan de Haagse hoofdofficier van justitie Bart Nieuwenhuizen. Dus geldt hetzelfde als voor iedere andere ingezetene van Nederland, namelijk dat het misdrijf wordt berecht in het ressort waar het is gepleegd, in dit geval Den Haag. Service van de zaak. 'Ik heb een stuk aangeleverd waarmee ze naar har-

tenlust zó de dagvaarding kunnen opmaken,' zegt de emeritus hoogleraar migratierecht en internationaal privaatrecht over zijn aangifte tegen de voltallige Hoge Raad der Nederlanden wegens het 'stelselmatig schenden van het geheim van de raadkamer zonder wettelijke grondslag, en van het structureel berechten van zaken in een onwettige samenstelling door de Hoge Raad'. Een ambtsmisdrijf, dat met een jaar celstraf of een boete van 20.500 euro kan worden bestraft.

Met zijn aangifte (hier te vinden: www.njb.nl/Uploads/2017/4/Aangifte-Hoge-Raad.docx) stelt d'Oliveira de decennia-oude praktijk ter discussie

van het meepraten over arresten door *niet* op de zaak zittende raadsheren ('reservisten') in de Hoge Raad. Van deze reservisten wordt verwacht dat zij commentaar leveren op zaken van collega's. 'Ze praten niet voor de kat z'n staart mee,' zegt d'Oliveira. 'De bedoeling is dat ze met z'n allen tot tevredenheid raken.' Zij hebben dus invloed op de uitspraak en dat mag niet, zegt d'Oliveira: alleen de drie of vijf raadsdames of -heren aan wie de zaak is toegewezen zijn wettelijk bevoegd erover te oordelen. De werkwijze van de Hoge Raad is dus, hoe goedbedoeld ook, in strijd met artikel 75 lid 2 en 3 van de Wet op de rechterlijke organisatie (zaken bij de ►

Symposium **Notamail Verklaard 2017**

Het nieuwe jaarlijkse event voor het notariaat

Donderdag 7 september 2017 | Jaarbeurs Utrecht | 5 KNB | 5 NOvA

U kunt er zeker van zijn dat uw kennis van het notariële recht weer volledig is aangescherpt!

Negen notariële hoogleraren geven u aan de hand van de Notamail-berichten van 2016 een praktische en wetenschappelijk verantwoorde verhandeling over de ontwikkelingen binnen het vakgebied.

Inschrijven op www.notamailverklaard.nl

In samenwerking met: **FBN** | Juristen

Hoge Raad worden door vijf of drie leden beslist) en in het verlengde daarvan met artikel 17 van de Grondwet dat zegt dat ‘niemand tegen zijn wil kan worden afgehouden van de rechter die de wet hem toekent’.

RESERVISTEN

D’Oliveira stoot zich al langer aan deze praktijk, hij schreef er in 1999 al over in het *Nederlands Juristenblad*. Vorig jaar sneed de Leidse hoogleraar Burgerlijk recht Henk Snijders, ook in het *NJB*, een verwant probleem aan. Met de werkwijze was volgens Snijders niks mis, maar reservisten kunnen niet worden gewraakt en daar moest dus een regeling voor komen.

‘Ik vond dat een afgeleide van het veel grotere probleem, namelijk het bestaán van die reservisten, een verbloemende term,’ zegt d’Oliveira.

‘Dat heb ik toen opgeschreven.’ In reactie daarop verdedigde Maarten Feteris, president van de Hoge Raad, de collegiale overlegpraktijk door het schrikbeeld op te roepen van landen

als Indonesië of zelfs Italië, waar de hoogste rechters allemaal hun eigen gang gaan en advocaten dus altijd wel een arrest van hun gading kunnen vinden. Die chaos moeten wij hier toch niet willen, was de impliciete boodschap. De Hoge Raad heeft immers de wettelijke taak om de rechtseenheid in Nederland te bevorderen, en daar draagt collegiale afstemming toe bij. Aan de werkwijze was bij zijn weten niets onwettigs, en we kunnen erop vertrouwen dat raadsheren die niet ‘vrijstaan’ in een zaak zich verschonen, ook als ze alleen maar meepraten als reservist. ‘Die aangifte van d’Oliveira is systematisch volstrekt idioot, alleen al omdat de Hoge Raad uiteindelijk als hoogste rechter zélf bepaalt of zij de strafwetgeving hebben overtreden,’ zegt Dian Brouwer, strafadvocaat in Den Haag, bijzonder hoogleraar

Verdediging in Strafzaken in Maastricht, en oprichter van de Vereniging van Cassatieadvocaten in Strafzaken (VCAS). Hij vindt het mechanisme om te voorkómen dat verschillende rechters tot verschillende beslissingen komen van het allergrootste belang. ‘Het “meeraadkameren” betekent ook niet dat de zittende rechters *niet* ten volle verantwoordelijk zijn voor de beslissing.’

Dat gezegd hebbende ziet hij toch ook bedenkelijke kanten aan de praktijk. ‘De meepratende hebben beperkt kennis van de zaak, weet ik vanuit mijn voorzitterschap van de VCAS. Ze zien alleen het conceptarrest en niet de onderliggende cassatieschriftuur. Maar ze praten wel mee op het niveau van de beslissing: gaan we linksaf, of rechtsaf? Daar zit toch iets in van: er wordt over je beslist, maar niet naar

je argumenten geluisterd.’

Misschien nog wel bezwaarlijker is dat het bij lagere rechters ook gebeurt. Maar waar je bij de Hoge Raad precies weet

wie er meeleeft (de tien leden van een kamer) en bij welke zaak (alle zaken) is dat bij rechtbanken en hoven bepaald schimmig. Brouwer: ‘Bij een moeilijke zaak pakt een kamer van drie er wat mensen bij. Dan wordt er een “grote kamer” samengeroepen om over een zaak te praten. Maar als verdachte weet je niet dat dat gebeurt. Dan is de werkwijze van de Hoge Raad te prefereren.’

VERBORGEN RECHTER

Meelezen ‘op kwaliteit’ door een andere dan de zittingsrechter is sinds de toename van unus-rechtspraak de laatste decennia ook in gewone rechtbanken eerder regel dan uitzondering. Sterker: er gaat zelden een vonnis de deur uit zónder dat een tweede rechter heeft meegelezen, zegt een magistraat die niet bij naam genoemd wil worden. ‘Dat is dus een

soort “verborgen rechter”; niet de rechter waar partijen mee hebben ingestemd – en die ze dus ook niet hebben gewraakt. Het gebeurt wel dat er dan een notitie komt, bijvoorbeeld: de redenering is niet logisch, of, je vergeet een arrest. Dat is ook de bedoeling, anders heeft zo’n systeem geen zin.’

Die meelezer is vaak een rechter met een hogere rang en dat kán een pervers effect hebben, aldus de rechter. ‘Het gebeurt met de beste bedoelingen! Maar het systeem maakt het wel mogelijk dat een conceptvonnis terecht komt bij iemand die in de toekomst gaat meebeslissen over de carrière van de concipiënt. Wat doet die junior dan met de kritiek van de oudere rechter, zegt ie: “Je kan me wat?”’

Meelezen betekent ook dat er twee, en niet drie rechters naar een zaak kijken. ‘Maar een meervoudige kamer is niet voor niets oneven: je hebt geen stakende stemmen.’

Zelf werkt hij niet mee aan het systeem omdat hij vindt dat het niet deugt. ‘Maar dan hoor je: “Je bent niet collegiaal, je wil niet samenwerken.” Er wordt collectieve druk uitgeoefend en daar zijn rechters héél gevoelig voor.’

Of, en welk effect het meelezen heeft op het onafhankelijke oordeel van de rechter valt nauwelijks te achterhalen. Feit blijft dat benoemingen binnen de rechterlijke macht van hoog tot laag strikt intern worden geregeld. Het personeelsbeleid van de Hoge Raad verwondert advocaat Brouwer al jaren. ‘Er is een systeem van coöptatie, sinds WOII. Ze hebben een soort “horizon-commissie” die alle juristen in Nederland in de gaten houdt. En op een gegeven moment krijg je een belletje.’

Welke rechter op welke zaak zit is ook al zo’n ondoorgrondelijk proces, constateerde hoofddocent Staats- en bestuursrecht Michiel van Emmerik met collega’s Ymre Schuurmans en Jan-Peter Loof in 2014 in het onderzoek *Systeemwaarborgen voor de kernwaarden van de rechtspraak*. ▶

‘Die aangifte van d’Oliveira is systematisch volstrekt idioot’

Van Emmerik: 'Nederland voldoet wel aan de Europese norm maar het is ontzettend vaag geregeld. Ze doen eigenlijk maar wat. En als er vragen over komen, kun je later niet uitlegen waarom juist díe rechters op die zaak zitten, denk aan de Wilders-, Chipshol- en ook de Demmink-zaak.'

MEAVITA-ZAAK

De lijn van de Hoge Raad zélf over wie een zaak beoordeelt, is helder: de rechter die een zaak kreeg toegewezen en heeft behandeld, wijst ook het vonnis. Aan wie een uitspraak mag doen wordt al helemaal streng de hand gehouden.

Zo werd de uitspraak van het Gerechtshof Amsterdam in de langlopende Meavita-zaak vorig jaar nietig verklaard omdat Peter Ingelse, de voorzitter van de Ondernemingskamer, ten tijde van de uitspraak al een halfjaar met pensioen was. De zaak moest over. Ingelse: 'Het was gebruikelijk dat je je zaken na vertrek afmaakte, je gaat niet maanden ervoor al je agenda schoonvegen. Dat bleek de Hoge Raad niet goed te vinden.' Pijnlijk was dat. 'Er stonden veel belangen op het spel en er waren harde noten gekraakt. Uiteraard, de Hoge Raad beslist, maar ik vond het jammer dat hij die praktijk niet afwoog tegen deze heel strenge regelopvatting, noch de rationaliteit ervan onderzocht. Hoe verhoudt nu deze strengheid zich tot de waardevolle souplesse ten aanzien van de reservisten in raadkamer?'

Juist omdat het de bedoeling is dat de reservisten bij de Hoge Raad hun invloed laten gelden, heeft d'Oliveira met zijn aangifte op zichzelf wel een punt, zegt Ingelse. Toen hij in 1990 begon als rechter waren veel zaken nog meervoudig, maar unus-rechtspraak was in opkomst. 'In zaken waarin niet was gepleit, maakte iemand het concept, dat door een tweede werd meegelezen. Als die het ermee eens was, bleef het daarbij. Zo niet, dan werd de derde erbij gehaald. Dus op het moment dat het meelesen *effect* had, werd het (officieel)

meervoudig. Dat vond ik een goede methode. Maar daar moet je dan wel open over zijn.'

Dat overall in het rechterlijk bedrijf wordt meegelezen, weet d'Oliveira ook – hij deed aangifte tegen de Hoge Raad 'omdat je toch ergens moet beginnen. Van mij hoeft de hele Hoge Raad ook niet naar de petoet. Maar het zou goed zijn om vast te stellen dat deze praktijk een schending van het geheim van de raadkamer oplevert. Ik kan me voorstellen dat je behoefte hebt aan dit soort inbrengen om voor draagvlak of rechtseenheid te zorgen. Maar dan moet je de wet veranderen! Er zitten allerlei groezelige kanten aan: grondrechtelijk, strafrechtelijk, mensenrechtelijk. Mensen hebben er recht op te weten door wie ze worden berecht. Uiteindelijk gaat het om het

recht op een eerlijk proces. En het lijkt wel een blinde vlek bij de Hoge Raad, dat ze niet inzien dat deze praktijk niet deugt. Ze denken waarschijnlijk dat dit soort scherp-slijperij iets is voor Bulgarije, Polen of Turkije, maar niet voor Nederland. Dat vind ik raar.'

De Haagse rechtbank heeft inmiddels gereageerd. Het parket schrijft aan d'Oliveira: 'Uw aangifte wordt nog bestudeerd, met name in verband met de complexe juridische vraagstukken die daarin aan de orde worden gesteld.

In verband hiermee zal een definitieve beoordeling van uw aangifte nog geruime tijd op zich laten wachten.'

Op 30 mei stemde de Tweede Kamer ermee in om het recht op een eerlijk proces op te nemen in de Grondwet. Wellicht biedt dat de mogelijkheid om deze kwestie bij wet te regelen. ■

'Van mij hoeft de Hoge Raad niet naar de petoet'

VAN LEUR | WEERMEIJER

Advocaten Mediators

ERVAREN ADVOCaat GEZOCHT

Het kantoor Van Leur | Weermeijer Advocaten Mediators is op korte termijn op zoek naar een ervaren advocaat, die met een eigen praktijk wil toetreden tot het kantoor op basis van kostenverdeling. Een volledig ingerichte werkomgeving inclusief secretariaat aanwezig. Ons kantoor is gespecialiseerd in het personen- en familierecht alsmede in jeugd- en huurrecht.

Meer informatie over het kantoor staat op onze website: www.vanleurweermeijer.nl

Reacties met uw CV kunt u richten aan:
Mw Mr B.C.V.J. van Leur
Phoenixstraat 66, 2611 AM Delft
per e-mail: kantoor@vanleurweermeijer.nl
Voor vragen kunt u contact opnemen met Birgit van Leur T 015 - 212 74 70.

CIVIELE CASSATIE, PROCESBEGELEIDING OF PREJUDICIËLE VRAAG BIJ DE HOGE RAAD?

Alt Kam Boer advocaten

Zie onze website www.altkamboer.com voor een track record over de afgelopen 17 jaar. Vaste prijsafspraken mogelijk.

Info: mr H.J.W. Alt
PB 82228, 2508 EE Den Haag
T: 070 - 358 94 79 | F: 070 358 51 97
E: alt@altkamboer.com

Flexchair® Sets you free

Rugklachten?

Pijnvrij, fit en alert op elk moment van de dag.

info@flexchair.com | 010 416 93 93

De **Bilderdijk Academie** is het opleidingsinstituut van **Van der Feltz advocaten**.

VAN DER FELTZ
advocaten

NEDERLANDSE ORDE VAN ADVOCATEN

BILDERDIJK
a c a d e m i e

- **Cursus Omgevingswet**
5 oktober 2017 **3 PO punten**
- **Cursus Succesvol procederen in hoger beroep**
2 november 2017 **3 PO punten**
- **Cursus Openbaarheid van bestuur**
16 november 2017 **3 PO punten**
- **Cursus Fiscaliteit voor advocaten**
30 november 2017 **3 PO punten**

Voor meer informatie ga naar:

www.bilderdijkacademie.nl

TOETS AAN POORT BEROEPSOPLEIDING

DOOR / FRANCISCA MEBIUS

De NOvA heeft de contouren geschetst van de toekomstige beroepsopleiding. Opvallend element is de toelatingstoets. Geen slecht idee, zeggen advocaten.

Een toelatingstoets, een assessment, betere integratie van praktijkvaardigheden en procesvaardigheden en een steviger patronaat. Dat zijn de veranderingen die het meest in het oog springen in de contouren BA2020 (de beroepsopleiding in het jaar 2020). Het waren tijdens vier workshops onder leiding van de Nederlandse orde van advocaten (NOvA) met tientallen advocaten, docenten en vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties ook de belangrijkste discussiepunten.

In het najaar van 2016 besloot de NOvA naar de beroepsopleiding te kijken met het oog op de toekomst. De toenemende specialisatie in de balie, de grotere diversiteit in grote, middelgrote en kleine kantoren en de enorme ontwikkelingen op het gebied van IT waren hiervoor de belangrijkste redenen. 'Men wil maatwerk,' zei algemeen deken Bart van Tongeren in november op grond van de

eerste bevindingen. 'Flexibiliteit in tijd en in combinatie van vakken. Wat men vraagt, is een brede en toekomstbestendige opleiding die recht doet aan specialisatie.'

EEN BLANCO BLAD

Beleidsadviseur Lucas Korsten van de NOvA interviewde het afgelopen halfjaar zo'n vijftig advocaten uit verschillende rechtsgebieden en andere belanghebbenden. 'We hebben gekozen voor de greenfieldmethode. Een blanco blad dus, waarbij we advocaten en anderen, zoals medewerkers van de rechterlijke macht en het Openbaar Ministerie, de volgende vraag hebben voorgelegd: wat als er geen beroepsopleiding zou zijn, hoe moet die er dan idealiter uitzien en wat is er voor nodig? Het resulteerde in contouren die tijdens vier workshops in mei zijn besproken en momenteel worden verwerkt in een consultatiedocument.'

In de contouren stelt de NOvA een cognitieve, juridisch inhoudelijke toelatingstoets voor om een minimumniveau te creëren. Ander voorstel is het afnemen van een assessment. Daarnaast wordt het persoonlijk ontwikkelplan belangrijker dan het nu is. Vierde uitgangspunt is een betere integratie van praktijk- en procesvaardigheden, zodat er een grotere samenhang ontstaat tussen beroepsopleiding en kantoorstage. Het patronaat is in de contouren minder vrijblijvend dan nu. De eerste twee jaar zijn gericht op cognitieve vakken en praktijkvaardigheden waarbij net als nu gekozen wordt tussen de leerlijnen burgerlijk recht, strafrecht en bestuursrecht. Het tweede jaar ziet op specialisatie. De procesvaardigheden en beroepsethiek zijn in de contouren verspreid over drie jaar. Het laatste jaar is meer gericht op de praktijk, bijvoorbeeld door intervisie en pleitoefeningen. Het persoonlijk ontwikkelplan is gedurende de hele opleiding belangrijk. Het plan en het portfolio vragen meer sturing en begeleiding door de mentor in samenwerking met het patronaat.

TOELATINGSTOETS

Tijdens de workshops leidde de toelatingstoets tot discussie. Volgens Maarten Stekelenburg, advocaat bij DingemansVanderKind Advocaten in Amsterdam en deelnemer van een van de eerste groepen van de huidige opleiding, bestaat er enige weerstand tegen een toelatingstoets omdat het civiel effect toegang geeft tot togaberoepen en een toelatingstoets de toegang tot de advocatuur zou beperken.

Stekelenburg zegt dat iedereen het er uiteindelijk wel over eens is dat een toelatingstoets toegevoegde waarde biedt. 'Met een toelatingstoets hebben instromers een gelijk niveau over kennis van het

recht waardoor een aantal basisvakken geschrapt kan worden. Er is minder herhaling nodig en de opleiding wordt zo efficiënter, goedkoper en korter. Het derde jaar komt dan puur op de persoonlijke ontwikkeling bij het kantoor zelf te liggen.'

Margreet Eveleens, advocaat bij Van Benthem & Keulen in Utrecht en bestuurslid van de Stichting Jonge Balie Nederland (SJB), vindt het een voordeel als docenten meteen overgaan tot toepassing van kennis. 'Maar vaak er wel voor dat de toegang tot de advocatuur gewaarborgd blijft. Het moet niet een te hoge drempel worden voor net afgestudeerden, bijvoorbeeld een financiële drempel vanwege bijscholing. Verder vinden we betrokkenheid van universiteiten belangrijk. Het niveau van het civiel effect moet landelijk op één lijn komen te liggen. Hier ligt een taak voor universiteiten.'

Volgens Mick Veldhuijsen, advocaat bij VSVW Advocaten in Bussum en docent vaardigheden en ethiek binnen de beroepsopleiding, is er de laatste jaren al veel aandacht besteed aan het probleem van de grote diversiteit in de niveaus van beginnende advocaat-stagiaires.

'Toegang tot togaberoepen niet onnodig belemmeren'

'Het rapport-Kortmann, dat uitkwam in 2010, sprak daar al over en heeft tot aanpassingen geleid. Toch horen we nog steeds klachten over verschillende niveaus. De zwakste schakel bepaalt het startniveau van de groep. Een entreetoets kan hier een einde aan maken en dat lijkt me geweldig. Docenten hoeven dan minder uit te leggen en kunnen direct beginnen met het toepassen van de stof.'

Brechje van der Velden, partner bij Allen & Overly in Amsterdam en voorzitter van Law Firm School, vindt

de toelatingstoets een goed idee omdat de opleiding dan naar een hoger niveau wordt getild. 'Wat ons betreft, kan het cognitieve onderwijs met uitzondering van procesrecht dan helemaal uit de opleiding. Dat beperkt

de omvang en dat is voor ons het belangrijkste.'

Joost van Berk, advocaat bij De Mul Zegger Advocaten in Nijmegen en docent jaarrekening lezen binnen de huidige beroepsopleiding, is ook een voorstander van de toets. Hij vraagt zich wel af hoe dat in de praktijk moet worden vormgegeven. 'Wie neemt deze toets af? Hoe vaak mag je de toets doen? Hoe werkt het voor kantoren die stagiaires willen aan nemen? Er spelen heel veel vragen waar nog geen antwoord op is.'

ASSESSMENT

Over het invoeren van een assessment, het testen van niet-leerbare vaardigheden als onderdeel van de toelating tot de beroepsopleiding, zijn de advocaten minder positief. Alrik de Haas, strafrechtadvocaat bij OMVR Advocaten en hoofddocent strafrecht binnen de beroepsopleiding, noemt de gedachte goed. Hij vraagt zich wel af of de toegang tot het beroep hiermee niet onnodig wordt belemmerd. 'In plaats van het assessment stel ik voor gaandeweg de opleiding meer bij te sturen. Dat kan als de patroon, de mentor en docenten meer met elkaar worden ►

verbonden en samenwerken. Daardoor bereik je ook een hogere kwaliteit en het kan zo binnen de huidige inrichting van de beroepsopleiding geïntegreerd worden.'

Stekelenburg vraagt zich af of het aan de NOvA is om te bepalen of iemand geschikt is voor het beroep van advocaat. Het is volgens hem moeilijk om vast te stellen wat een advocaat precies moet kunnen op het gebied van sociale vaardigheden. 'Dat hangt sterk van het kantoor en het rechtsgebied af en advocatenkantoren willen dat zelf kunnen bepalen. Die vrijheid moeten ze hebben naar mijn idee. Een procespraktijk vraagt andere *skills* dan een transactiepraktijk of een cassatiepraktijk.' Ook de SJBN vindt dat het houden van een assessment voorbehouden moet zijn aan advocatenkantoren zelf. 'Als er straks ook een verplicht assessment voor de opleiding geldt, wordt de drempel voor advocaat-stagiaires erg hoog,' aldus Eveleens.

ZUIDAS

Over het integreren van praktijkvaardigheden in cognitieve vakken en de verdere versterking van procesvaardigheden en beroepsethiek zijn de deelnemers aan de workshops redelijk eensgezind. Van Berk: 'Dat is goed. Ook van vaardigheden of vakken waar je persoonlijk niet mee te maken krijgt, steek je iets op. Daardoor krijg je een baliebrede opleiding. De Brauw en Law Firm School willen graag een complete scheiding. Dat lijkt me niet goed. Wat als mensen switchen van kantoor en buiten de Zuidas terecht komen? Dan valt het andere deel van de advocatuur rauw op je dak. Het is goed dat er cohesie is binnen de balie en tijdens de opleiding. Zo leer je mensen van grotere en kleinere kantoren kennen.' Van der Velden beaamt dat het goed is dat advocaten van allerlei soorten kantoren samen opleiding krijgen. 'Maar laat het aanleren van praktijkvaardigheden over aan de kantoren zelf.'

Veldhuijsen is voor het klassikaal aanleren van basisvaardigheden, zoals onderhandelen, communiceren en oplossingsgericht werken. 'De meer verdiepende vaardigheden zouden wat mij betreft in een *peer group*, bijvoorbeeld binnen het eigen kantoor, kunnen worden aangeleerd. Ik – en anderen met mij – vraag me wel af wat nu precies praktijkvaardigheden en wat procesvaardigheden zijn. Ik zou het begrip procesvaardigheden vervangen door basisvaardigheden. Basisvaardigheden horen binnen de opleiding.' Net als beroepsethiek, stelt Stekelenburg. 'Dat moet echt binnen de beroepsopleiding blijven als apart vak, zoals wordt voorgesteld. Tucht recht is nu een lang vak gedurende de hele opleiding. Dat is heel waardevol. In het begin van de opleiding is het abstract, later gaat het meer leven.' Over de rol van de patroon zijn de advocaten het erover eens dat het steviger kan, zoals de NOvA in de contouren heeft uitgewerkt. Volgens Eveleens is het nu allemaal te vrijblijvend. 'Meer training en aansturing zouden goed zijn. Degenen die echt patroon willen zijn, blijven dan over. Nu is de partner formeel vaak de patroon, maar feitelijk pakt een senior medewerker het patronaat op. Dat werkt niet altijd even goed.' Eveleens vindt dat we wel moeten oppassen dat er niet te veel regels voor patroons komen. 'Het blijven toch niet-declarabele uren. Te veel regels en werk kunnen kantoren afschrikken om stagiaires aan te nemen.'

GOUD

Tijdens de workshops is verder gediscussieerd over de noodzaak van een nieuwe opleiding. Het blijkt dat advocaten de huidige opleiding als nieuw zien, omdat deze pas vier jaar geleden van start ging. De beoordelingen zijn na alle aanpassingen en investeringen van de laatste jaren over het algemeen goed, vertelt Van Berk.

'Assessment moet voorbehouden zijn aan advocatenkantoren zelf'

Volgens hem zorgt de communicatie van de NOvA over BA2020 ervoor dat sommige advocaten denken dat er een totaal nieuwe opleiding komt. 'Dat zorgt voor verwarring en onrust, ook bij de docenten.'

Ook De Haas vindt dat onrust moet worden voorkomen. 'Laat zien dat we nu goud in handen hebben, zodat kantoren niet afwachten en daardoor geen stagiaires meer aannemen. Er is de laatste jaren veel geïnvesteerd in geld en tijd. Zo zijn wij vanuit strafrecht onder meer aan de slag gegaan met het vervlechten van vaardigheden met cognitief onderwijs.' Wat De Haas nog mist in de contouren is de visie van wat de advocaat van de toekomst moet kennen en kunnen. 'Voor strafrechtadvocaten is dat iets heel anders dan voor civiele advocaten.'

Stekelenburg vindt dat er nu een goede brede opleiding staat. 'Een nieuwe opleiding is niet nodig, maar het kan wel efficiënter. Het is goed als het uiteindelijke plan naast de huidige opleiding wordt gelegd om te kijken wat er verbeterd kan worden.' Dat is precies het idee van de NOvA. Een compleet nieuwe opleiding is niet de insteek. 'De huidige opleiding voldoet,' vertelt deken Van Tongeren, die te spreken is over de 'vruchtbare discussie' die de afgelopen maanden is gevoerd. 'Het doel van de algemene raad is dat we in 2020 ook een beroepsopleiding hebben die aan de eisen van die tijd voldoet. Deze maand houden we nog eenzelfde soort workshop met een deel van het college van afgevaardigden. In de zomer gaat het consultatiedocument naar buiten. Niet alleen binnen de balie, maar breder. De resultaten die uit het onderzoek komen, leggen we naast de huidige opleiding. We hopen in het najaar knopen door te hakken.' ■

VEAN Congres 21 september 2017

Eerlijk zullen wij alles (ver)delen?

Op dit jaarlijkse VEAN-congres worden de civiele, fiscale en procesrechtelijke aspecten van de verdeling besproken.

De sprekers zijn o.a.: prof. mr. dr. W. Burgerhart, mr. D-J. Maasland, prof. mr. dr. L.C.A. Verstappen. Onder leiding van mr. J. Th. M. Diks en mr. M.J.P. Schipper vindt een workshop plaats.

Locatie: Veerkracht
Oudhuizerstraat 31
7382 BS Klarenbeek

Tijden: 10.00 uur tot 17.00 uur

Het congres geeft 5 pe-punten voor VEAN, NOVEX, EPN, KNB. (in aanvraag)
Congresprijs voor VEAN-leden: 250,- ex btw
Congresprijs voor niet-leden: 350,- ex btw.

VEAN-leden kunnen per lid 1 introduce meenemen voor de ledenprijs. Graag de introduce ook aanmelden via het inschrijfformulier en de naam van het VEAN-lid vermelden bij "introduce van".

Informatie en aanmelden: www.vean.nl
info@vean.nl
020- 3882928

Prikbord voor professionals

ARMARIUM

Zorgeloos digitaal procederen

- ✓ Snel digitaal stukken inleveren
- ✓ Jarenlang verstand van zaken
- ✓ We staan voor veilig werken

Robert Stallmann
robert@armarium.nl, 088 550 4482, www.armarium.nl

Druk en even hulp nodig?

Wij hebben de toefitte reservespelers!

U heeft het druk of uw collega moet tijdelijk vervangen worden? Wij hebben interim advocaten en kandidaat notarissen op alle rechtsgebieden en met de nodige ervaring. Le Tableau bestaat deze maand 12,5 jaar! Kijk op www.letableau.nl of bel 020 - 523 76 00

MARCO VAN LIEMPT

Meijer Consulting Group
www.meijerconsultinggroup.nl
Utrecht | 030 236 94 85

Als Registerpsycholoog NIP adviseer ik advocaten en maatschappen bij functioneringsvraagstukken.

Ook het uitvoeren van assessments bij (aankomend) partners en advocaat-stagiaires is een mooi onderdeel van mijn werk. Ik geef trainingen over communicatie en ondernemerschap en werk als geaccrediteerd procesbegeleider bij intervisie. Ik houd van helder communiceren en concrete oplossingen.

ALLES OP TAFEL VÓÓR HET PROCES

De expertgroep Hammerstein adviseert het bewijsrecht in civiele procedures aan te passen. De rechter dient vóór aanvang van de procedure over alle beschikbare en relevante feiten te beschikken. Is dat haalbaar?

DOOR / NATHALIE DE GRAAF ILLUSTRATIES / REINOUD BEKKEMA

De huidige wijze van procesvoering voldoet niet meer aan de eisen van deze tijd,' zegt mr. dr. Ruth de Bock, advocaat-generaal bij de Hoge Raad, bijzonder hoogleraar Bijzondere aspecten van het privaatrecht aan de UvA en lid van de expertgroep Modernisering bewijsrecht. 'Er wordt steeds meer waarde gehecht aan een voortvarend verlopende procedure én aan een rechterlijke beslissing die zo veel mogelijk berust op een juiste en volledige feitenvaststelling. Het moet dus met andere woorden én snel én de rechter moet goed en volledig worden geïnformeerd.'

Om civiele procedures voortvarender en effectiever te laten verlopen, dienen betrokken partijen dan ook veel eerder alle beschikbare en relevante informatie op tafel te leggen, zo luidt het advies van de commissie aan de minister van Veiligheid en Justitie. Op dit moment kenmerkt het civiele proces zich nog tot een traditioneel bepaalde, terug-

houdende en afwachtende opstelling van procespartijen. Ook de civiele rechter benut zijn bevoegdheden om alle relevante informatie van partijen te verkrijgen niet altijd ten volle. Dit leidt tot complicaties en vertraging van de procedure, aldus het rapport. 'Dat procedures sneller dienen te verlopen, is niet iets nieuws,' zegt De Bock. 'Al vanaf het begin van de twintigste eeuw wordt daarover veelvuldig gepraat en hebben aanpassingen en vernieuwingen in het civiele procesrecht mede in het teken gestaan van versnelling en het voorkomen van onnodige vertraging. De noodzaak tot versnelling heeft een *boost* gekregen door rechtspraak van het EHRM over *undue delay*.'

BURENRUZIE

Wát 'snel' is, is wel veranderd, volgens De Bock. 'Een civiele procedure die een jaar duurt, wordt tegenwoordig voor veel zaken al als te lang beschouwd. Neem een burenruzie of een huurzaak: daarin willen mensen binnen een paar maanden een rechterlijke uitspraak. Bovendien is het kostenaspect van procederen steeds meer op de voorgrond gekomen. Aangezien in het algemeen geldt: hoe langer het duurt, hoe meer het kost, is dat een extra argument om meer werk te maken van versnelling. Daarbij wordt, anders dan vroeger, meer benadrukt dat rechtspraak van maatschappelijke betekenis is, zowel voor wat betreft het belang dat snel beslist wordt als voor wat betreft het in toom houden van de kosten van procederen.'

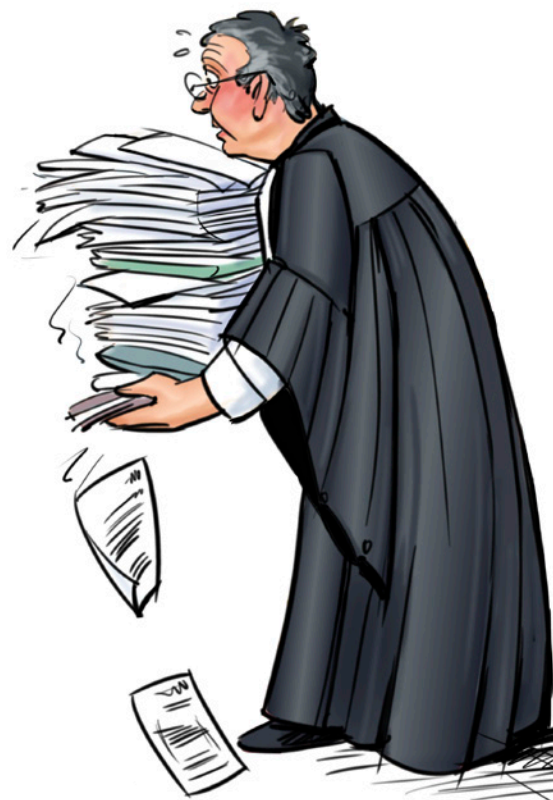
Maar er zijn meer redenen. De gedachte dat het aan partijen is om te bepalen hoe snel of langzaam een procedure verloopt, kan als verouderd worden beschouwd volgens de commissie. De Bock: 'Als partijen een procedure beginnen dan heeft de rechter een eigen verantwoordelijkheid om te zorgen voor een voortvarend verloop van deze procedure. Dit is al jaren in de wet neergelegd (artikel 20 Rv). De opvatting dat partijen hierover de zeggenschap

hebben, blijft echter een hardnekkig misverstand, zowel bij advocaten als bij rechters.

Ook is lange tijd de gedachte geweest dat het aan partijen is om te beslissen welke informatie zij wel of niet aan de rechter geven. Onvolledigheid, onduidelijkheid of tegenstrijdigheid van feitelijke stellingen en het niet onderbouwd zijn van feiten werd beschouwd als 'de eigen keuze' van partijen. Ook dat is een verouderde gedachte. Ook hier geldt: als partijen eenmaal een procedure beginnen, moeten zij zich houden aan de spelregels daarvoor. Eén van die regels is dat op partijen de plicht rust de rechter zo volledig mogelijk en naar waarheid te informeren (artikel 21 Rv). Alle informatie op tafel dus. Het beslissen op een juiste feitelijke grondslag wordt door de Hoge Raad als een kwestie van 'zwaarwegend maatschappelijk belang' beschouwd.'

GETUIGENVERHOOR

De expertcommissie gaat ervan uit dat het advies zeker haalbaar is in de praktijk. 'Er zijn al rechters die werken op de door ons geschetste wijze,' zegt De Bock. 'Namelijk vroegtijdig ►

'Gedegen advies'

Het advies 'Modernisering burgerlijk bewijsrecht' is opgesteld door een expertgroep bestaande uit mr. A. Hammerstein (voorzitter), prof. mr. W.D.H. Asser en prof. mr. R.H. de Bock. In april is het aangeboden aan minister Blok van Veiligheid en Justitie. Die stuurde het begin juni naar de Tweede Kamer, voorzien van zijn commentaar.

De minister spreekt van een 'mooi en gedegen advies'. Het biedt volgens hem 'bruikbare aanknopingspunten voor de modernisering van het bewijsrecht'. Optimalisering van informatiegaring en bewijsverzameling in civiele procedures draagt bij aan verbetering van de geschilafdoening en versterkt het geschiloplossend vermogen van partijen, aldus Blok. Het is echter niet waarschijnlijk dat het advies op korte termijn tot aanpassing van wetgeving leidt. Daarvoor moet er eerst een nieuwe regering aantreden. Voor die tijd zal ook de Tweede Kamer er geen debat aan wijden.

in de procedure regie voeren op wat er moet gebeuren op het punt van bewijslevering. Sommige rechters geven bijvoorbeeld voorafgaand aan een comparitie door middel van een brief instructies aan partijen. En als een partij een verzoek doet tot een voorlopig getuigenverhoor dan gebruiken rechters de zitting die dan plaatsvindt om met partijen te bespreken welke getuigen zouden moeten worden gehoord. Ons voorstel om in alle zaken een 'verzoek tot voorlopige bewijsverrichtingen' te kunnen indienen, geeft de mogelijkheid om in alle zaken waarin dat nodig is zo'n contactmoment te hebben om dit overleg te voeren.'

Prof. mr. Lieke Coenraad is hoogleraar Privaatrecht aan de Vrije Universiteit Amsterdam. Daarnaast is ze raadsheer-plaatsvervanger in familiezaken bij het Gerechtshof

Amsterdam. Ze vindt het advies van de expertcommissie 'een goed signaal'.

'Feit is echter wel dat met name in familiezaken de bewijsmiddelen bij aanvang van de zitting er vaak nog niet zijn. Denk bijvoorbeeld aan de financiële stukken in alimentatiezaken. Partijen leggen deze dikwijls niet tijdig over. De hoofdregel – tijdig aanleveren van bewijsstukken – is een goed uitgangspunt, maar wat dien je als rechter te doen als een partij in gebreke blijft? Beslissen zonder deze partij tot nadere bewijslevering toe te laten, met de kans dat een wijzigingsprocedure wordt gestart, of toch latere bewijslevering toelaten? Op papier is dit advies een goed idee, maar in de praktijk zitten er nog wel wat haken en ogen aan.'

LOSSE PROCEDURE

Ook Mark Teurlings en Lotte Bögemann, beiden advocaat bij Teurlings & Ellens Advocaten te Amsterdam zien bezwaren.

'In het familierecht – wat onderdeel is van het algemene civiele recht en waar dus ook de stel en bewijsregels op van toepassing zijn – is het op voorhand vergaren van bewijs kostbaar,' zegt Teurlings. 'In het familierecht is het namelijk zo dat er in de regel geen kostenveroordeling wordt uitgesproken. Wanneer partijen dus eerst het bewijs van de wederpartij moeten vergaren – denk bijvoorbeeld aan de inkomensgegevens ten behoeve van alimentatieafwikkeling en/of

Ruth de Bock

huwelijksvoorwaarden – zal er een losse procedure moeten worden gestart (artikel 843a Rv) om die stukken te verkrijgen. Vaak blijft een reactie uit of is die onvolledig. Als er nu pas geprocedeerd kan worden als het bewijs is vergaard, is cliënt aangewezen op een losse extra procedure voor de verkrijging van dit bewijs. Dat kost cliënten extra griffiegeld, een extra zitting, extra processtukken en dus extra advocaatkosten. Nog los van de vraag of het wenselijk is dat een echtscheidingsverzoek niet kan worden ingediend als het bewijs van de nevenvoorzieningen ontbreekt. Dan krijg je waarschijnlijk de praktische oplossing dat er eerst enkel een echtscheiding wordt verzocht, waar geen bewijs voor nodig is, om vervolgens de verzoeken aan te vullen als de procedure al loopt. Dit werkt juist vertraging in de hand nu de rechtbank op een later tijdstip wordt geconfronteerd met aanvullende verzoeken waar niet altijd nog een verweertermijn voor wordt gegeven.' Bögemann vult aan: 'Het is proces-economischer wanneer dat bij wijze van incident in het verzoekschrift wordt verzocht en op die wijze de wederpartij al bij haar verweerschrift de stukken moet verstrekken. Voor overige civiele zaken, waar wel een kostenveroordeling mogelijk is, kunnen we ons wel voorstellen dat het wenselijk is eerst het bewijs te vergaren via voorlopige getuigenverhoren of iets dergelijks, om dan die kosten bij de kostenveroordeling

in de hoofdzaak mee te nemen. Op die manier zijn de uitgangspunten sneller duidelijk en kan een bewijsopdracht na comparitie achterwege blijven omdat het bewijs op voorhand is vergaard. Wellicht is er al overeenstemming voor een procedure ahangig hoeft te worden gemaakt.'

STRATEGIE

Marcia Geerts, advocaat bij Advocatenkantoor Geerts te Oirschot, heeft met name haar bedenkingen op inhoudelijk vlak. 'Als advocaat houd je weleens bepaalde stukken of getuigen nog even achter als strategie. Je noemt het wel, maar je geeft nog niet alles bloot. Juist om iets voor elkaar te krijgen. Ook is het maar de vraag of op jou de bewijslast van bepaalde stellingen rust. Als je op voorhand het bewijs moet aandragen dan kan dat risico's met zich meebrengen.' Daarbij is het volgens Geerts de vraag hóé je bewijs moet aanleveren. 'Het komt vaak voor dat je meerdere vorderingen indient. Dat je primaire en subsidiaire standpunten inneemt. De bewijsmiddelen voor het subsidiaire breng je dan misschien niet direct allemaal aan. Dat kost namelijk tijd en dus geld voor de klant. Nadeel kan ook zijn dat je eerst getuigen gaat horen waardoor je een zwaardere belasting krijgt van de rechterlijke macht. Terwijl als je getuigen gedurende de procedure gaat horen dat juist weer een goed schikkingsmoment is.' Het argument dat procederen te lang duurt, komt volgens Geerts zeker niet alleen door advocaten. 'Er is een fors tekort aan rechters,' zegt ze. 'Daardoor worden zaken soms enorm uitgesteld en uitspraken aangehouden. Zo ben ik bijvoorbeeld in een handelszaak waarin ik in 2015 pleidooi heb gevraagd nog steeds aan het wachten op een datum voor dat pleidooi. Ook had ik onlangs

een zaak omtrent een gezagskwestie – ouders waren het niet eens over schoolkeuze kind – en ondanks dat er in de wet staat dat zo'n procedure binnen zes weken moet worden gepland heeft het maanden geduurd voordat de zitting plaatsvond. Eerder had de rechtbank geen plek. Een en ander kan dus wel in de wet staan, maar in de praktijk heb je daar soms helemaal niets aan.'

De rechtspraak heeft volgens Geerts een grote rol als het gaat om handhaving van de regels. 'Er is in de wet en de procesreglementen al heel veel geregeld. Door procesdeelnemers hier alert op te maken én dit strikt te handhaven, kun je winst behalen. Nu gebeurt dat nog te weinig. Zo moet je in familiezaken, op grond van het procesreglement, tien dagen voor de zitting stukken indienen. De rechtbanken geven aan dat als je het later indient, de stukken ongezien teruggezonden worden. Onlangs had ik desondanks toch weer dat een wederpartij twee dagen voor de zitting stukken indiende die door de rechter werden geaccepteerd en meegenomen. Dat waren geen nieuwe stukken, het waren documenten die al meer dan een jaar oud waren. De wederpartij had ze dus allang in kunnen dienen. Dat werd niet afgestraft, ondanks de duidelijke regels hieromtrent. We kunnen dus wel meer regels opstellen, als ze niet

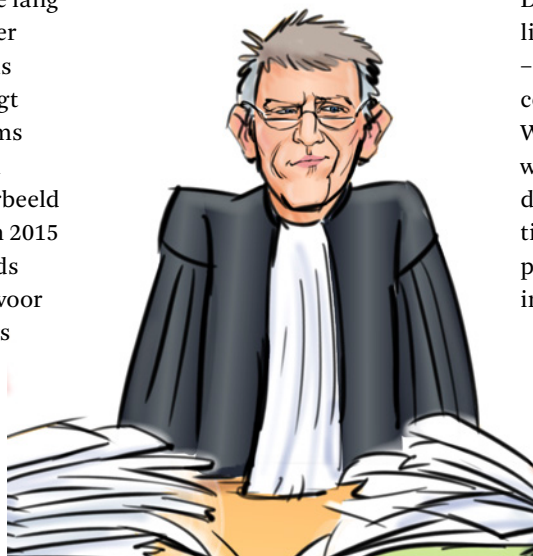
bekend zijn of niet nageleefd worden, hebben we er niets aan.'

CULTUUROMSLAG

Ook De Bock erkent dat er grote verschillen zijn in zowel de wijze van voorbereiden van een procedure en informatievoorziening door advocaten als in de mate van regievoering door rechters.

'Voor wat betreft dat laatste punt zijn er ook grote verschillen in de mate waarin een rechter zich actief inzet voor het verkrijgen van alle relevante informatie, zoals het zelf opvragen van relevante stukken bij partijen en het horen van getuigen. De ene rechter doet dat heel vaak, en een andere rechter zelden of nooit. Door die verschillen is het niet altijd duidelijk wat rechters en advocaten over en weer van elkaar mogen verwachten.'

Toch denkt ze dat het niet lang duurt voordat een cultuuromslag is bereikt. 'Er zijn al veel stappen gezet. De comparitie na antwoord, met een actieve rechter, is in betrekkelijk korte tijd geheel ingeburgerd geraakt. Advocaten weten dat de comparitie nu al vaak het eindpunt in de civiele procesgang is en dat ze daarom snel moeten zijn met het aanleveren van informatie. De actieve rechter zal zich onder invloed van de Wet KEI ontwikkelen tot een actieve regievoerende rechter. Daarmee is al de basis gelegd voor rechterlijke regie op het gebied van informatieverzameling. De stap naar informatieverzameling voorafgaand aan de procedure – desgewenst op een preprocesuele comparitie – is dan niet groot meer. Wat wij in elk geval met ons advies willen bereiken, is dat er meer duidelijkheid ontstaat over het verwachtingspatroon van zowel rechters als partijen/advocaten op het punt van informatievoorziening.' ■

Zie ook het opinieartikel over de commissie Hammerstein op pagina 54.

JURIDISCH GOOGELLEN MET LEXIQ

DOOR / SYLVIA KUIJSTEN BEELD / ANTIM PHOTOGRAPHY

Juridische documenten op Google-snelheid doorzoeken; met de nieuwe zoekmachine van de Rotterdamse start-up LexIQ komt dat een stuk dichterbij. Martin van Hemert, medeoprichter van het bedrijf, denkt daarmee tegemoet te komen aan de vraag naar efficiëntie en tijdsbesparing.

De nieuwe tool komt eind juni beschikbaar. Het is een website waar rapportjes kunnen worden opgevraagd over onder andere ontwikkelingen in de jurisprudentie en prestaties van advocaten, rechters en instanties. Momenteel is de jurisprudentie van alle rechtsgebieden binnen het civiel recht geanalyseerd. De komende tijd zullen de rechtsgebieden verder worden uitgebreid en onderverdeeld in sub-rechtsgebieden. 'Zo worden straf- en bestuursrecht toegevoegd en krijgt bijvoorbeeld het rechtsgebied intellectueel eigendom een onderverdeling in auteursrecht, octrooirecht en merkenrecht,' geeft Van Hemert aan.

Het doel is om een analyse te kunnen doen op basis van bepaalde componenten, zoals trefwoorden en zinsneden, met betrekking tot de uitkomst van een zaak. Het gaat Van Hemert daarbij met name om de efficiëntieslag. 'We willen meer informatie uit jurisprudentie halen dan tot nu toe bekend was of wat veel tijd kost om naar boven te halen.'

DATA PLUKKEN

Voor de zoekmachine is de jurisprudentiedatabank van de Rechtspraak gebruikt. Op basis van kunstmatige intelligentie is op die data een algoritme toegepast, waardoor er tot in

detail informatie uit zoekresultaten kan worden gehaald. Bij traditionele mogelijkheden zoals Kluwer Navigator en Legal Intelligence is het vinden van benodigde jurisprudentie redelijk tijdrovend en zijn niet alle resultaten relevant. Dat kan volgens Van Hemert beter. 'Ten tijde van het opzetten van deze zoekmachines waren de mogelijkheden van nu er simpelweg nog niet. De rekensnelheid was nog niet goed genoeg, dat is echt een ontwikkeling van de laatste tijd. Ze hebben een prachtige database, dus als ze slim zijn, spelen ze in op deze nieuwe technologische ontwikkelingen.' Het gebruikte algoritme is opgesteld aan de hand van een aantal zaken die LexIQ graag uit de jurisprudentiedata wil halen. 'Dat zijn de namen van partijen, de rechter, de instantie, het rechtsgebied, de procesduur en kosten. Ook willen we zien of een zaak wordt toegewezen aan eiser of verweerder.'

GLAZEN BOL

Kun je met de tool de uitkomst van rechtszaken voorspellen? Van Hemert mijdt dat woord. 'Ik spreek liever over een indicatie geven. Dus kijken wat bij vergelijkbare zaken de uitkomst was, welke argumenten zijn gebruikt en op basis daarvan een beeld krijgen van de uitkomst.'

De zoekmachine bestaat momenteel uit de onderdelen *advocaten*, *rechters*, *rechterlijke instanties* en *een indicatie geven van de uitkomst van een rechtszaak*. Na het aanklikken van een van de categorieën kunnen verschillende filters worden ingevuld en geselecteerd. Zo zijn er rankings over het aantal gewonnen zaken per advocaat, is er detailinfo beschikbaar over advocaten (denk aan naam, kantoor, aantal zaken) en worden bijbehorende – klikbare – ECLI's vermeld. Verder is te achterhalen of een advocaat vooral namens eiser of verweerder optreedt, hoeveel eisen de advocaat aanvoert en hoeveel er daarvan door de rechter worden toegewezen. Ook kunnen gemiddelde proceskosten en procesduur worden opgevraagd. Deze gegevens worden afgezet tegen het gemiddelde. Voor rechters en rechterlijke instanties geldt een soortgelijke opzet. Zo kan per rechter worden bekeken hoeveel zaken hij heeft behandeld, waar hij werkt en hoeveel zaken hij aan eiser of gedaagde toewijst. Ook hier wordt de gemiddelde procesduur vermeld, net als informatie over de hoeveelheid vonnissen die in hoger beroep in stand is gebleven. Bij rechterlijke instanties is met name de procesduur interessant. Zo blijkt dat bijvoorbeeld de Rechtbank Gelderland van kop tot staart gemiddeld 83 dagen besteedt aan een arbeidszaak.

‘Een advocaat krijgt van een cliënt vrijwel altijd twee standaardvragen: wie is de rechter en wat voor advocaat hebben we tegenover ons? Die informatie is nu eenvoudiger te verkrijgen, waardoor een advocaat gemakkelijker een strategie kan bepalen,’ zegt Van Hemert.

Ook interessant: door de onlinemachine is het mogelijk om te kijken in hoeverre rechters door de jaren heen anders zijn gaan beslissen. ‘Neem bijvoorbeeld de term *misleiding* in het intellectueel eigendomsrecht. Daar zie je goed terug dat een argument van partijen over die term jaren geleden vrijwel altijd standhield. Nu is dat niet meer het geval.’

KINDERSCHOENEN

De zoekmachine en naam van start-up LexIQ zijn bedacht door Reinoud Baker en Michael van der Cammen, beiden onlangs afgestudeerd aan TU Delft en Raphael Spaans, afgestudeerd Business Information Management aan Rotterdam School of Management. Zij deden afgelopen jaar mee aan de jaarlijkse Legal Innovation Challenge van het Amsterdamse advocatenkantoor De Brauw

Blackstone Westbroek, waar ze tot de finale wisten te komen. Toen LexIQ op de markt moest worden gebracht, kwamen ze terecht bij Van Hemert en diens collega Evert-Jaap Lugt, directeur van start-upfabriek Yes!Delft. ‘Het project wordt met eigen middelen gefinancierd,’ aldus Van Hemert. ‘Mocht dat in de toekomst nodig zijn, dan kijken we verder naar andere financierders.’ De afgelopen maanden bezochten Van Hemert c.s. verschillende Zuidas- en kleinere kantoren om hun concept te testen. ‘Je merkt dat met name de grotere kantoren interesse hebben. Zij vinden het interessant om te kijken hoe hun advocaten onderling presteren en hoe ze het in vergelijking met andere kantoren doen.’ Ook andere organisaties, zoals rechtsbijstandverzekeraars en universiteiten hebben interesse getoond.

FACTUURTJE

Iemand die gegevens uit LexIQ wil gebruiken, kan de resultaten opvragen via een rapportje. ‘Net zoals je dat bij Google doet. Deze worden verwerkt in een pdf-bestand en dat reken je af,’ legt Van Hemert uit.

‘Als je onbeperkt onze databank zou kunnen leegtrekken, is de kans dat je terugkomt om nog een rapportje te kopen natuurlijk nihil.’ Dat die optie er in de toekomst wel komt, sluit Van Hemert overigens niet uit. ‘Het gaat nu echt om een allereerst product zodat de markt kennis kan maken.’ Een rapportje gaat tussen de 20 en 50 euro kosten. Kantoren die dat regelmatig willen afnemen, kunnen een abonnement nemen. Afrekenen gaat via iDeal of een traditionele nota. ‘We hebben gemerkt dat advocaten toch graag gewoon een factuurtje ontvangen in plaats van flitsende betalingsmogelijkheden.’

Wat zijn de verwachtingen van Van Hemert? ‘Onze zoekmachine maakt het werk van advocaten efficiënter en sneller. Verder kan de advocaat cliënten meer informatie geven over slagingskansen van de zaak.’ Het zou daarnaast zomaar kunnen dat partijen sneller om de tafel gaan zitten als ze aan de hand van statistieken kunnen zien dat hun zaak een langlopend proces bij de rechter zal worden. ‘Ons product kan op die manier de rechtspraak en advocatuur veranderen en wellicht leiden tot meer mediation.’

BETER WETEN MET BIG DATA

Big data is het buzzword van 2017. Uiteenlopende bedrijfstakken hebben er de mond van vol. Ook voor de advocatuur kan het *big business* worden - met de nodige juridische kanttekeningen.

DOOR / DAPHNE VAN DIJK

Stel, u heeft een cliënt die een pretpark in het oosten van het land wil beginnen. U bent zijn advocaat en hij vraagt u om advies. Waarschijnlijk onderzoekt u hoe het met het bestemmingsplan en het eventuele koopcontract is gesteld, u doorploegt het kadaster en vraagt bij

de gemeente na welke vergunningen er eventueel nodig zijn. Zo denkt u een aardig beeld te hebben, toch? Er is echter veel meer mogelijk met het gebruik van big data. 'Je kunt het zo gek niet bedenken of er worden data van bijgehouden,' vertelt advocaat Niels van de Ven (58)

van EQUO Advocaten in Oisterwijk, onder meer gespecialiseerd in *open access data*. 'Voor de haalbaarheid van een toekomstig pretpark zou je bestaande data kunnen koppelen. Bijvoorbeeld informatie van toeristische instellingen over verblijfsgegevens; blijven mensen een nachtje of een hele week? En waar dan? Deze data kun je weer koppelen aan gps-data over verkeersstromen in de regio, klimaatontwikkelingen of social mediaberichten. Met data-analyse kun je de belangen van een cliënt beter in beeld brengen. Met misschien wel het uiteindelijke advies om een pretpark toch vijftig kilometer verderop te beginnen. Big data kun je als advocaat op meer zaken inzetten. Denk aan een cliënt die *franchiser* wil worden, een grote vastgoedtransactie, contracten met overheden of een overname. Door big data te analyseren kun je bewegingen in beeld krijgen die anders verborgen blijven: geldstromen, concurrentiegedrag, elektronische gegevens. Slim digitaal verzamelen maakt het mogelijk juridisch scherper aan de wind te zeilen; het kan maatwerk opleveren voor een cliënt,' vervolgt Van de Ven. Tot twee jaar geleden werkte hij als hoofd juridische zaken bij Tilburg University. Hij was

NIELS VAN DE VEN

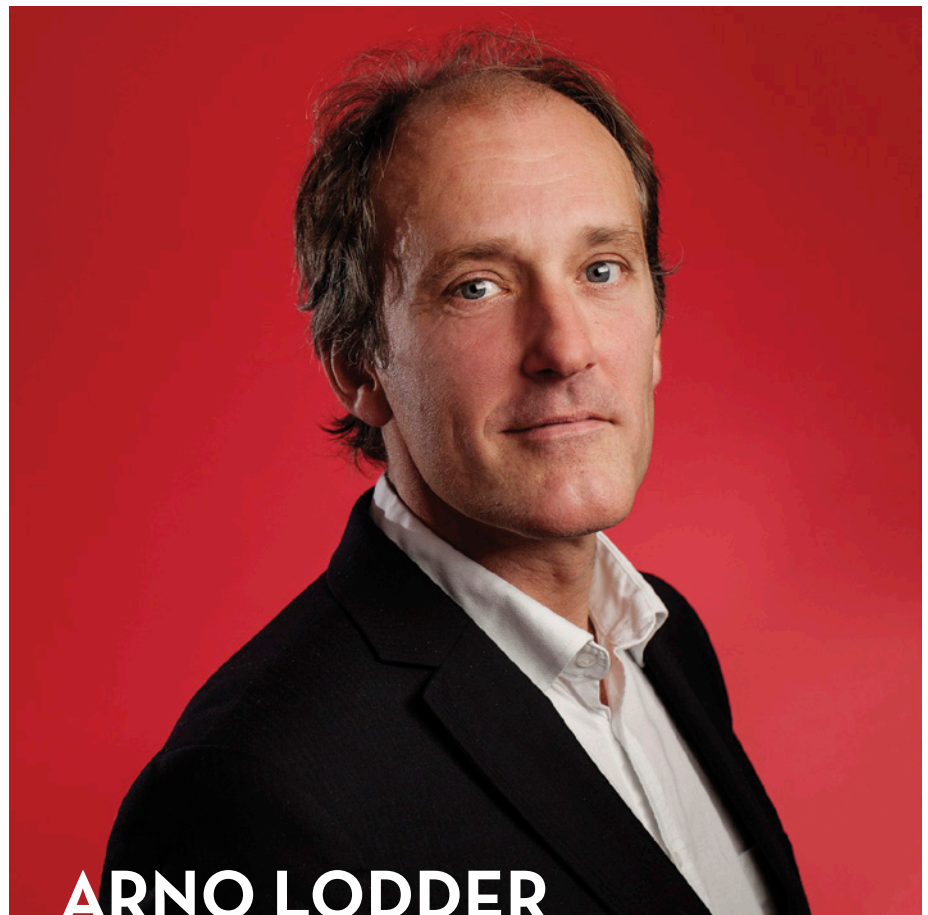
in die functie nauw betrokken bij de verwerking van grote hoeveelheden onderzoeksgegevens.

TEXT MINING

Arno Lodder (49), hoogleraar Internetrecht aan de Vrije Universiteit Amsterdam (VU), ziet nog andere mogelijkheden. Bijvoorbeeld op het gebied van het verzamelen van uitspraken. ‘Stel, ik ben bezig met het schrijven van een wetenschappelijk artikel over smaad en laster op internet. Nu moet ik het nog hebben van mijn eigen geheugen en zaken die mij te binnen schieten. Ik zou het heel handig vinden als ik met één druk op de knop alle uitspraken over smaad kon vinden. Technisch zou dit al mogelijk moeten zijn.’

Lodder doelt op *text mining*, het digitaal analyseren van grote hoeveelheden teksten. In de Verenigde Staten wordt het al toegepast. Grote kantoren of consultancybedrijven laten daar tekstanalyses los op rechterlijke uitspraken van de Supreme Courts. Zo is te voorspellen wat de uitkomst kan zijn van een bepaalde zaak en kunnen advocaten hun cliënten beter adviseren om wel of niet naar de rechter te stappen. Wat de rechter betreft: ook over hem of haar worden data geanalyseerd. In het *common law* systeem moeten magistraten hun vonnissen in het openbaar beargumenteren. Deze data kunnen leiden tot interessante inzichten welke rechters mild en welke zwaar straffen (en waarom).

Legal analytics wordt het ook wel genoemd; data-analyses die zich richten op het juridische domein. In Nederland worden aarzelend de eerste stapjes gezet. ‘De advocatuur is niet de meest innovatieve sector,’ verzucht Koen van Holten (51). De voormalig advocaat heeft ruim een jaar geleden zijn toga aan de wilgen gehangen en richt zich nu op de wetenschap: hij is tegenwoordig wetenschappelijk onderzoeker en docent Data Science & Law aan Tilburg University. Van Holten voorziet de nodige uitdagingen voor juristen. ‘Data-analyses

zijn gebaseerd op wiskundige principes. En wiskunde is juist het vak dat veel juristen op de middelbare school hebben laten vallen. Juristen worden langzaam geacht te begrijpen hoe big data en de nieuwste technologische ontwikkelingen in elkaar zitten – er worden eerste stappen gezet door opleidingsinstituten voor (bij) scholing. Een data-analyse laat eigenlijk alleen correlaties zien. De jurist zal die moeten gaan interpreteren en koppelen aan zijn kennis; welke verbanden zijn onzin en welke niet?’ stelt Van Holten, die binnenkort start met een promotieonderzoek hoe big data kan bijdragen aan een betere juridische praktijkuitoefening. Samenwerking en specialisatie zijn daarbij belangrijk, niet in de laatste plaats omdat het analyseren van big data voornamelijk peperduur is en analisten schaars zijn. ‘Big data analyses vereisen veel vakken. Dat werk moet je aan anderen overlaten,’ vervolgt Van Holten. ‘Juristen zijn nodig om zinvolle verbanden te leggen. Daarvoor moeten ze wel bij voorkeur vanaf dag één bij het

proces betrokken zijn. Onlangs had ik een gesprek met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) over een aantal pilots met big data. In die pilot verzochtte een deelnemer dat het einde van het traject altijd weer een jurist zit die zegt: ‘Mag niet, kan niet, is in strijd met.’ Dus staat het verkeerslicht op rood en komt de ontwikkeling stil te liggen. Ik ben van mening dat het een toekomstige taak is van juristen om ontwikkelingen binnen de juiste kaders wél succesvol af te ronden. En zitten regels of wetten in de weg? Dan verander je die. Geen *roadblocks* opwerpen, maar *roadmaps* laten zien.’

PRIVACY

De toepassingen van big data in de toekomst zijn ongekend, maar er is ook een donkere kant. Het is een vakgebied waar hoogleraar Arno Lodder zich mee bezighoudt. ‘Denk aan de herleidbaarheid van data, de rechtvaardigheid van data en natuurlijk de privacyaspecten. We moeten zorgen dat we waarborgen inbouwen om analyses op een ►

verantwoorde manier te gebruiken.' Want we zijn er heel vaak niet van op de hoogte welke data er over ons worden verzameld. Arno Lodder: 'Een fietsverzekering in Amsterdam is een stuk duurder dan in de rest van het land omdat uit data-analyse blijkt dat in de hoofdstad de meeste tweewielers worden gestolen. Sporen die je al googelend en op Facebook achterlaat, worden ongevraagd gebruikt voor marketingdoeleinden. En er bestaat al het Systeem Risico Indicatie (SyRI) waarbij overheden persoonsgegevens doorlichten en toetsen aan bepaalde risicoprofielen. Dan beland je als burger in een bak "afwijkend" zonder dat je dat weet, laat staan waarom en wat de eventuele gevolgen zijn.

Minstens zo zorgwekkend kan het proces zijn om tot een data-analyse te komen. Op big data worden complexe algoritmes losgelaten. Maar er is geen zicht op hoe dat gebeurt, zeker niet bij zelflerende systemen. Daarom moeten het proces en de uitkomst altijd kritisch worden beke-

ken door de beperkte groep mensen die het begrijpt: data scientists, waar ook nog eens een schreeuwend tekort aan is.'

De hoogleraar haalt het voorbeeld aan van een wetenschappelijk onderzoek uit 1996 van Jaap Dijkstra, universitair docent Recht & ICT van de Rijksuniversiteit Groningen (RUG). In dit experiment 'How to fool a lawyer' werd aan negen juristen gevraagd een zaak uit de pogingsleer te beoordelen. Ze kregen hulp van een computersysteem dat advies gaf. Door de onderzoekers was expres een fout ingebouwd. Lodder: 'Toch namen de advocaten het foute advies over. Dus zelfs mensen met juridische kennis zijn geneigd om bepaalde computergestuurde uitkomsten over te nemen.'

WERKWIJZE

Alert blijven dus. Dat geldt ook voor advocaten die zich met data-analyses willen bezighouden. 'De grootste uitdaging zal zitten in de werkwijze van de beroepsgroep,' concludeert

raadsman Niels van de Ven. 'Stel dat het lukt om multidisciplinaire teams te vormen. Stel dat het lukt om met hulp van data scientists een passend advies te kunnen geven. Hoe ga je als advocaat om met de vertrouwens- en geheimhoudingsregels? Met onafhankelijkheid? Wat doe je als uit de analyse van data van uitspraken blijkt dat bij een ontslag op staande voet de gang naar de rechter een vrij kansloze missie is?'

Waar het bedrijfsleven big data al heeft omarmd en specifieke branches als marketing niet meer zonder kunnen, zijn juristen nog terughoudend. 'Marketingman en auteur Jaap Bosman heeft een interessante stelling hierover,' zegt Koen van Holten. 'Bosman heeft jarenlang bij advocatenkantoren gewerkt. In zijn boek 'Death of a Law Firm' ventileert hij de mening dat de beroepsgroep vanwege de bedrijfscultuur onvoldoende investeert in de toekomst en innovatie. Om in de toekomst de vruchten te kunnen plukken, kunnen advocaten nu al een start maken met het verzamelen van zo veel mogelijk data over hun eigen functioneren. Meten is weten. Denk aan de uitkomst van procedures, effect van hun adviezen. Door juridische data te digitaliseren, ontstaat er een basis voor het koppelen van data met andere kantoren. Zo raken advocaten in elk geval vertrouwd met de mogelijkheden die big data hen in de toekomst kan bieden. *Think big, act small.*'

'Het Amerikaanse technologische onderzoeksbureau Gartner voorspelt hypes,' besluit Van Holten. 'De mogelijkheden met big data staan nog aan het begin van de curve. Over een paar jaar zullen de eerste producten op de markt komen waar het middelgrote kantoor ook wat aan heeft. Tot die tijd moeten advocaten, ondanks alle haken en ogen aan big data-analyses, niet op het perron blijven staan en kijken hoe de digitale trein voorbijdendert. Er is momenteel echt een datarevolutie gaande. Stap in, zou ik zeggen, dan weet je in elk geval waar die trein heen gaat.' ■

De NOVA hield onlangs een bijeenkomst over big data, met prof. Maarten van Steen. Die is terug te zien via www.advocatenorde.nl/dossier/lustrumactiviteiten/ontbijtsessies

KOEN VAN HOLTEN

LOPENDE PRAKTIJK AANGEBODEN!

Hoe mooi is dat, instappen in een lopende praktijk. Eigen baas zijn, zelf alles bepalen, zelf de omzet houden. Geen moeilijke opstartfase, geen gedoe met concurrentie- of relatiebeding. Ben jij een advocaat met stage-verklaring, dan hebben wij werk voor jou!

Wij bieden onze praktijk ter overname aan tegen gunstige voorwaarden. Begeleiding tijdens het inwerken inbegrepen en ook introductie in diverse netwerken.

Ons kantoor is gelegen in het midden van het land en voert de algemene praktijk (arbeidsrecht, familierecht, huurzaken en overig civielrecht) waar je natuurlijk je eigen draai aan kunt geven.

Interesse?

Bel met 06 - 20 66 71 79 of mail: eigenpraktijkkopen@gmail.com

PETERS ADVOCATEN AMERSFOORT

Zoekt per 1 januari 2018 een **advocaat** (op kostenbasis) met voorkeur een strafrecht- en/of vreemdelingenpraktijk, eventueel gecombineerd met een ander rechtsgebied.

Wij bieden u een mooie en prettige werkplek aan ons kantoor te Amersfoort voor een professionele samenwerking.

Meer informatie kan worden ingewonnen bij: mr. J. Peters

info@strafrechtadvocaten.nu – www.strafrechtadvocaten.nu

Snel en simpel tijdschrijven en declareren voor slechts € 22,50 per maand

Vraag de gratis demo aan op www.urios.nl

Urios Standaard | Dossiers | Partijen | Stopwatch | Toevoegingen | Insolventies | Meertalig declareren en herinneren

Urios Plus | E-facturering | iDEAL-knop | Export naar boekhouding | Managementrapporten | Documenten | Outlook-koppeling | Agenda

urios
eenvoud bespaart tijd

Koningsweg 4 | 1811 LM Alkmaar | tel 072 512 22 05 | info@urios.nl | www.urios.nl

het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden

afdeling strafrecht, locaties Arnhem en Leeuwarden, heeft zes vacatures:

RAADSHEER AFDELING STRAFRECHT

Voor de locaties Arnhem en Leeuwarden zijn we op zoek naar meerdere raadsheren met ruime ervaring als rechter of raadsheer, in het bijzonder in de strafrechtspraak. U bent bereid om incidenteel ook in de overige zittingsplaatsen van het gerechtshof zitting te doen.

RAADSHEER IN OPLEIDING AFDELING STRAFRECHT

Voor de locaties Arnhem en Leeuwarden zijn we op zoek naar een raadsheer in opleiding met affiniteit en ruime ervaring in het strafrecht. U bent bereid om incidenteel ook in de overige zittingsplaatsen van het gerechtshof zitting te doen.

Voor kandidaten die in aanmerking willen komen voor een opleidingsplaats tot het ambt van raadsheer (rio) gelden landelijke criteria en is er een landelijke voorselectie. Nadere gegevens zijn gepubliceerd op www.werkenbijderechtspraak.nl.

Algemeen:

- * Het salaris bedraagt € 7.124,52 tot € 7.853,81 (categorie 8 Wrra).
- * De omvang van het ambt is 32-36 uur per week.
- * Het competentieprofiel raadsheer is van toepassing.

- * Een uitgebreidere vacature is geplaatst op www.werkenbijderechtspraak.nl.
- * Inlichtingen kunnen ingewonnen worden bij de heer mr. R.C.C. van Leest MPM, voorzitter afdeling strafrecht, telefoon 06-13359945.

Sollicitaties voorzien van uw CV en de namen en e-mailadressen van 3 referenten kunt u voor maandag 3 juli 2017 mailen aan de president van het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, de heer mr. A.R. van der Winkel MPM, door tussenkomst van de afdeling P&O, naar solliciteren.gh.arnhem-leeuwarden@rechtspraak.nl.

Sneller proces mag niet ten koste gaan van waarheidsvinding

DOOR / JAN WOUTER ALT

Een Expertgroep¹ adviseert het ministerie van Veiligheid en Justitie het huidige bewijsrecht aan te passen. Cassatieadvocaat Jan Wouter Alt plaatst kanttekeningen bij het advies.

STELPLICHT EN BEWIJSLAST ONDER KEI: VOORALSNOG VERANDERT ER WEINIG

De artikelen 149-155 Rv blijven onder KEI ongewijzigd. Nog steeds dient een partij die zich op een rechtsgevolg beroept voldoende te stellen en bij betwisting te bewijzen. Ook onder KEI volgt er na één schriftelijke ronde in beginsel een mondelinge behandeling en ook onder KEI kan de rechter daar – indien de zaak dat vereist – van afwijken. Sterk gechargeerd zou men kunnen stellen dat KEI in beginsel slechts digitalisering behelst en dat een procedure in plaats van met een dagvaarding of een verzoekschrift met het uploaden van een procesinleiding aanvangt. Toch is dat te simpel gesteld, nu KEI

ook een vereenvoudiging en versnelling beoogt.² Daartoe worden termijnen aanzienlijk bekort.³ Ook heeft de rechter een versterkte regiefunctie gekregen (artikel 19 lid 2 Rv nieuw).

GESIGNALEERDE PROBLEMEN

Versillende auteurs hebben erop gewezen dat het huidige systeem van artikel 149 Rv in de praktijk ertoe heeft geleid dat veel zaken op de stelpllicht worden afgedaan en achten dat vanuit het oogpunt van waarheidsvinding onwenselijk.⁴ Asser is zelfs van mening dat een afdoening op de stelpllicht alleen moet worden toegepast als de rechter er echt geen touw aan kan vastknopen. Een rechter dient in dat kader zo veel mogelijk

aan waarheidsvinding te doen.⁵ Dat laatste past goed bij de voornoemde versterkte regiefunctie van de rechter onder KEI. Wanneer dat tot tussenuitspraken en bewijsopdrachten leidt, verdraagt dit zich minder met de efficiency en versnelling die ook worden beoogd.

DE OPLOSSING VAN DE EXPERTGROEP: FEITENGARING DIENT VOORAFGAAND AAN DE PROCEDURE PLAATS TE VINDEN

De dagvaardingsprocedure kent sinds 2002 al de waarheids- en substantiëringsplicht van artikel 21 respectievelijk artikel 111 lid 3 Rv. In weerwil daarvan vindt de feiten-

garing toch nog in hoofdzaak in de loop van de procedure plaats, al dan niet met toepassing van artikel 22 Rv. Dat moet volgens de Expertgroep veranderen en daarvoor is een cultuuromslag nodig. Daarom zou er een verplichting moeten komen de feitengaring *voorafgaand* aan de procedure te laten plaatsvinden. Aan het verzaken van die verplichting zouden dan in de procedure gevolgen moeten worden verbonden, in die zin dat partijen die in gebreke zijn gebleven gebruik te maken van mogelijkheden van bewijslevering die redelijkerwijs in de preprocesuele fase voorhanden waren, *tijdens* de procedure in beginsel geen of slechts beperkt mogelijkheden krijgen voor nadere bewijsverrichtingen.⁶ Daartoe introduceert de Expertgroep de ‘in beginsel toets’, waarbij zij denkt aan uitzonderingen op verplichte feitengaring *vooraf* voor de situatie (i) dat een partij niet de beschikking heeft kunnen krijgen over de benodigde informatie; (ii) dat het debat tussen partijen een wending neemt die zij niet eerder hadden kunnen voorzien, bijvoorbeeld doordat de rechter anders tegen bepaalde aspecten van de zaak aankijkt dan partijen, of (iii) de rechter niet over het geschil kan beslissen zonder nadere aanvullende informatie, omdat anders op een onjuiste (of onvolledige) feitelijke of juridische grondslag zou worden beslist.⁷ De Expertgroep zoekt daarbij aansluiting bij de maatstaf om terug te komen op een eerdere bindende eindbeslissing.⁸ In feite wordt dan een variant op de twee-conclusieleer ingebouwd in eerste aanleg.⁹

WAARHEIDSP LICHT VAN ARTIKELEN 21 EN 22 RV GAAT ZICH DAN OOK UITSTREKKEN TOT DE PREPROCESSUELE FASE

De Expertgroep acht het voor de optimalisering van de informatiegaring en bewijslevering noodzakelijk dat partijen in de preprocesuele fase

jegens elkaar *de plicht* hebben om mee te werken aan het verstrekken van alle informatie die redelijkerwijs voorzienbaar van belang is voor de oplossing of beslissing van hun geschil, behoudens zwaarwegende belangen om dit niet te doen. Indien de informatiegaring plaatsvindt vóór de procedure, is daar, afgezien van de wettelijke voorlopige bewijsverrichtingen, geen sprake van rechterlijke bemoeienis. Dit brengt mee dat partijen *zelf* de verantwoordelijkheid dragen dat alle relevante informatie bij allebei beschikbaar is. Van een partij wordt verwacht dat zij *voorafgaand* aan de procedure ontbrekende informatie bij haar wederpartij opvraagt. Het hier geformuleerde uitgangspunt maakt duidelijk dat de wederpartij in beginsel de *verplichting* heeft om aan zo'n verzoek te voldoen. Daarnaast zijn daar uiteraard de thans ook al gebruikelijke acties als de procedure ex (thans) artikel 843a Rv¹⁰ een voorlopig getuigenverhoor, een voorlopig deskundigenbericht, bewijsbeslag en voorlopige plaatsopneming.

BEWIJS DOOR SCHRIFTELIJKE VERKLARINGEN

De Expertgroep wijdt bijzondere aandacht aan de mogelijkheid van het leveren van bewijs door schriftelijke verklaringen van getuigen die niet tijdens een verhoor door de rechter tot stand zijn gekomen.¹¹ Het gaat dan om verklaringen die buiten rechte door die getuigen zelf op schrift zijn gesteld of zijn afgelegd ten overstaan van een notaris of advocaat en door dezen op schrift zijn gesteld en vervolgens door de getuige zijn ondertekend. De bewijskracht daarvan is ex artikel 152 lid 2 Rv aan de rechter overgelaten. Het is volgens de Expertgroep van groot belang dat over de geschilpunten in een zaak zo

veel en zo snel mogelijk alle relevante informatie boven tafel komt. Deze mogelijkheid van schriftelijk getuigenbewijs in de preprocesuele fase dient volgens de Expertgroep dan ook in de wet te worden geregeld.¹² Ook voor schriftelijk bewijs geldt dan

‘Het is toe te juichen als rechters een zaak onder KEI niet op de stelplicht afdoen’

de hiervoor genoemde ‘in beginsel toets’.¹³ De vraag of er in dit verband nog eisen moeten worden gesteld aan de wijze waarop de schriftelijke verklaringen tot stand zijn gekomen, bijvoorbeeld de eis dat de verklaring in aanwezigheid van (de raadslieden van) beide partijen moet zijn afgelegd al of niet ten overstaan van een ‘neutrale’ derde zoals een notaris, beantwoordt de Expertgroep gelet op de vrije bewijsleer (artikel 152 Rv) ontkennend.

ENKELE OVERDENKINGEN BIJ DIT ADVIES

KEI biedt met de versterkte regiefunctie mijns inziens een uitgelezen kans om de rechterlijke waarheidsvinding te verbeteren. Dit heeft bovendien als voordeel dat partijen zich ‘gehoord’ voelen, waarbij te verwachten is dat een toch nog onverhoopt negatieve uitspraak dan eerder zal worden geaccepteerd. Het zou dan ook toe te juichen zijn, indien rechters een zaak onder KEI *niet* op de stelplicht afdoen, maar die regiefunctie benutten om tot de kern van het geschil te komen, al dan niet met toepassing van artikel 22 Rv. De thans door de Expertgroep voorgestelde maatregelen lijken aan die waarheidsvinding en regiefunctie afbreuk te doen, omdat de ‘in beginsel toets’ kan meebrengen dat partijen bewijs dat nodig is voor de uitspraak niet meer in die instantie ►

in het geding mogen brengen.¹⁴ In plaats van dat de rechter er actief op toeziet dat het debat tot volle wasdom komt, moet die dat debat als het ware afkappen omdat een partij zich niet (tijdig) heeft gerealiseerd dat een bepaald bewijsstuk essentieel is voor de uitkomst van de procedure. De vraag kan dan zelfs worden gesteld wat er dan nog van die versterkte regiefunctie overblijft.

Ook vraag ik mij af hoeveel tijdswinst de voorgestelde maatregelen per saldo opleveren. Nu in de preprocesuele fase opgestelde schriftelijke verklaringen vrije bewijskracht hebben, kan ik mij voorstellen dat advocaten zekerheidshalve een voorlopig getuigenverhoor ten overstaan van de rechter prefereren. Er is immers maar één mogelijkheid om bewijs te

leveren. Als de rechter dat geleverde bewijs onvoldoende acht omdat hij (te) weinig waarde hecht aan de ten overstaan van de advocaat afgelegde verklaringen, dan gaat de zaak alsnog mis. Voorts zal niet altijd eenvoudig in te schatten zijn *wat* exact nodig zal zijn voor de stelplicht en bewijslast die dan goddeels samenvallen.

TOT SLOT

Kwaliteit en efficiency kunnen er ook in gelegen zijn dat een zaak in één instantie kan worden afgerond omdat de feiten goed zijn uitgezocht en partijen tijdens de procedure voldoende ruimte hebben gekregen om het debat tot wasdom te brengen. Een partij die in eerste aanleg in dat debat wordt beperkt, zal eerder geneigd zijn in appel te gaan.

Een noodgedwongen gebruik van een voorlopig getuigenverhoor, noch een uit bewijsuitsluiting geboren appel leidt dan tot versnelling of tot meer efficiency. Het leidt tot *verplaatsing* van het debat naar een andere fase van het proces ten overstaan van de rechter. Hoewel toe te juichen valt dat gestimuleerd wordt dat procespartijen hun huiswerk doen, vraag ik mij af of de voorgestelde maatregelen *uiteindelijk* het gewenste resultaat zullen opleveren. In elk geval mag het niet ten koste gaan de rechterlijke waarheidsvinding, waarvan ook de Expertgroep van mening is dat dit als een fundamenteel beginsel van procesrecht moet worden beschouwd.¹⁵ ■

Mr. dr. H.J.W. Alt is cassatieadvocaat bij Alt Kam Boer te 's-Gravenhage en redacteur van dit blad.

NOTEN

- 1 Bestaande uit A. Hammerstein (voorzitter), W.D.H. Asser en R.H. de Bock, en vanuit het ministerie van Veiligheid en Justitie: G.M. ter Huurne, P.M.M. van der Grinten en als secretaris aanvankelijk A.M. Wolfram-van Doorn en later J.M.I. Vink.
- 2 *Kamerstukken II* 2014/15. 34 059, nr. 3, § 1.1.
- 3 Zie daarover kritisch: J.L.R.A. Huydecoper, 'Veranderingen in het procesrecht – Nieuw, verbeterd!', *NJB* 2014/1274.
- 4 Bijv.: J.L.R.A. Huydecoper, 'We hebben er wat mee te stellen', *Trema* 2002, nr. 5, p. 209-214 geciteerd in M.J.A.M. Ahsmann, *De weg naar het civiele vonnis*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2011, p. 188. Ahsmann verwijst nog naar een conclusie van A-G Huydecoper vóór HR 24 februari 2006, *LJN* AU9729 en concludeert vervolgens, ook aan de hand van HR 20 oktober 2000, *LJN* AA7689, *NJ* 2001, 118. R.H. de Bock, *Tussen waarheid en onzekerheid: over het vaststellen van feiten in de civiele procedure* (diss. Tilburg), Deventer: Kluwer 2011, p. 98 t/m 100 en § 8.2.
- 5 W.D.H. Asser, 'Stelplicht, een kraaienpoot op de weg van de waarheidsvinding', *TCR* 2012-4.
- 6 Advies Expertgroep, p. 24 punt 41.
- 7 Advies Expertgroep, p. 24 punt 42.
- 8 Vgl. HR 26 november 2010, *ECLI:NL:HR:2010:BN8521*, *NJ* 2010/634.
- 9 Die twee-conclusieleer geldt thans alleen in appel: artikel 347 lid 1 Rv; zie uitgebreid Asser *Procesrecht/Bakels*, Hammerstein & Wesseling-van Gent 4, 2010/106 e.v.
- 10 Dit wordt artikel 162 lid 2 Rv.
- 11 Advies Expertgroep § 4.3.2.
- 12 In de paragraaf over getuigenbewijs (afdeling I.2.9, § 4 Rv).
- 13 Advies Expertgroep p. 82.
- 14 Ik neem aan dat de herkansingsfunctie van het appel maakt dat dit verzuim in hoger beroep nog kan worden hersteld.
- 15 Advies Expertgroep p. 8 § 1.4 punt 8.

IN DRIE MAANDEN TIJD STARTEN 646 ADVOCATEN MET BEOORDELINGSTOOL

De tool waarmee cliënten op uitnodiging van het advocatenkantoor een beoordeling kunnen achterlaten, blijkt een voltreffer. In nog geen drie maanden tijd gebruiken inmiddels 646 advocaten de tool. “Kleine kantoren kunnen vaak sneller beslissen, maar nu zien we ook een sterke groei bij de middelgrote en grote kantoren” aldus Albert Munneke.

Dirkzwager
advocaten & notarissen

“Bij Dirkzwager vinden we kennisdelen heel belangrijk, dat doen wij onder andere via de vele events van onze Dirkzwager Academy. Met Advocaatscore hebben we een goede tool gevonden om deze op waarde te kunnen toetsen.”

Pieter Sonneveld, manager Marketing & Communicatie Dirkzwager advocaten & notarissen

“Onderzoek toont aan dat consumenten en bedrijven beoordelingen van anderen 12 keer betrouwbaarder vinden dan eigen beweringen.”

**VAN IERSEL
LUCHTMAN
ADVOCATEN**

“Bij Van Iersel Luchtman Advocaten staat uiteraard het belang van onze cliënten voorop. Daarom vinden wij hun mening over ons kantoor erg belangrijk. Want met deze feedback kunnen wij onze dienstverlening blijvend verbeteren. Wij vragen onze cliënten al geruime tijd om input, maar vanaf deze maand zetten we hier Advocaatscore voor in. Via Advocaatscore kunnen zij namelijk op een makkelijke en overzichtelijke manier hun mening geven en krijgen wij in één helder overzicht te zien wat er goed gaat en, nog belangrijker, wat onze leerpunten zijn.”

Stijn van Oosten, Van Iersel Luchtman Advocaten

Abma Schreurs
Advocaten Notarissen

“Aanleiding voor Abma Schreurs om te gaan werken met Advocaatscore is dat de tevredenheid van onze cliënten centraal staat. Wie anders dan een cliënt kan onze goede bereikbaarheid en de helderheid van de afspraken beoordelen? Door onze dienstverlening continue te toetsen en input te krijgen van onze cliënten, zijn wij in staat onze kwaliteit te behouden en waar mogelijk te vergroten.”

Marije Dekker, Abma Schreurs Advocaten Notarissen

GIMBRÈRE
international | advocaten

“Wat ik geweldig vind, Advocaatscore geeft mij enorm goede management informatie. De reactie van de cliënt is cruciaal en helpt ons constant te verbeteren. Door feedback creëer je een extra verbinding met je klant. De advocaten krijgen van de cliënt complimenten of leerpunten.”

Tjaard Gimbrère, Gimbrère Advocaten

Meer weten?

Advocaatscore.nl of 088-8338838

ANONIEM EN OP UITNODIGING

Niet alle advocaten staan direct te springen, daarom hoeft niet elke advocaat van een kantoor deel te nemen. Later aansluiten kan altijd. Beoordelen gaat op uitnodiging van een advocaat, waarna de cliënt volledig anoniem of met naam een beoordeling kan achterlaten.

Advocaatscore wordt grofweg voor drie doeleinden ingezet: continue interne feedback op het presteren van advocaten, meer conversie op de website (meer nieuwe cliënten) en uiteindelijk een hogere positie in Google.

Slecht procederen is lonend bij toevoegingen

DOOR / THOMAS SANDERS & RENS KOENRAAD

Het is geoorloofd dat advocaten die met succes tegen een overheidsbesluit procederen minder honorarium ontvangen dan advocaten die er een potje van maken. Dit is niet onze mening, maar – de consequentie van – het oordeel van de Centrale Raad van Beroep (CRvB), stellen Thomas Sanders en Rens Koenraad.

Het zit zo. Het gemeentebestuur trekt een bijstandsuitkering in en verklaart het daartegen gerichte bezwaar ongegrond. Vervolgens wendt de ongelukkige zich tot een advocaat die voor het starten van een beroepsprocedure desgevraagd een toevoeging krijgt. Het beroep slaagt volledig: de cliënt behoudt zijn uitkering en de rechter bepaalt dat het gemeentebestuur een bedrag van zo'n 2.000 euro aan proceskosten moet vergoeden. De advocaat wendt zich tot het gemeentebestuur met een verzoek om betaling van de proceskosten en meldt dit bij de Raad voor Rechtsbijstand die de toevoeging heeft verleend (RvR). Intussen ontdekt het gemeentebestuur dat de cliënt nog een forse rekening open heeft staan; ten onrechte ontvangen bijzondere bijstand die is teruggevorderd. Het

gemeentebestuur gaat over tot verrekening van de te betalen proceskosten met het nog niet ontvangen teruggevorderde bedrag. De advocaat blijft met lege handen achter. Sterker, de RvR kort de vergoeding met het bedrag aan proceskosten (die immers moeten worden vergoed door het gemeentebestuur), waardoor de advocaat eigenlijk 2.000 euro lichter wordt. Mag dit?

Ja, volgens de CRvB in zijn uitspraken van 19 april 2016 (ECLI:NL:CRVB:2016:1396, *Gst.* 2016/124, m.nt. L.M. Koenraad en T.N. Sanders) en 8 november 2016 (ECLI:NL:CRVB:2016:4256, *Gst.* 2017/39, m.nt. T.N. Sanders). De proceskostenvergoeding is immers toegekend aan de cliënt, die daardoor een vordering op het gemeentebestuur krijgt. En een vordering van de cliënt op het gemeentebestuur mag worden ver-

rekend met de vordering van een gemeentebestuur op de cliënt, zo leert artikel 60a lid 4 Participatiewet (Pw).

VERREKENING

Op het eerste oog lijkt de redenering van de CRvB verdedigbaar, want strikt juridisch heeft het gemeentebestuur inderdaad de bevoegdheid tot verrekening. Bij nader inzien is deze redenering echter onaanvaardbaar, in elk geval als zij onverkort wordt gevolgd bij procedures waarin aan de procederende advocaat een toevoeging is verleend. In dat geval moet het bestuursorgaan de te vergoeden proceskosten namelijk – krachtens artikel 8:75 lid 1 Awb (beroep) en 7:15 lid 5 Awb (bezwaar) – rechtstreeks overmaken naar de advocaat, die op zijn beurt is verplicht om het ontvangen bedrag op te geven aan de RvR, die het betreffende be-

drag vervolgens in mindering brengt op de vergoeding aan de advocaat. Een burger die op basis van een toevoeging procedeert, heeft materieel gezien dus helemaal geen recht op de proceskosten die het bestuursorgaan aan hem moet betalen.

Met andere woorden: als het gemeentebestuur nog een rekening

heeft te vereffenen met de procederende burger die is aangewezen op gefinancierde rechtsbijstand, legt de CRvB de rekening van een slecht besluit niet neer bij dit orgaan maar bij de advocaat – of bij de RvR, wanneer de door de rechter uitgesproken proceskostenveroordeling uiteindelijk toch niet op de vergoeding in mindering wordt gebracht. Welke advocaat of rechter kan dit met droge ogen uitleggen aan een redelijk denkend en handelend buitenstaander? Desondanks vond de CRvB het op 19 april 2016 niet nodig om te motiveren waarom een bestuursorgaan een discretionaire bevoegdheid – artikel 60a lid 4 Pw: ‘Onverminderd (...) kan het college een vordering (...) verrekenen (...)’ – te allen tijde ongeclausuleerd mag gebruiken als daardoor een onschuldige persoon of instantie wordt benadeeld.

In de uitspraak van 8 november 2016 kwam alsnog een motivering, waarschijnlijk naar aanleiding van onze ongezouten kritiek op de eerste uitspraak. Daar overwoog de CRvB dat

‘De redenering heeft uiteindelijk drie bizarre consequenties’

‘de’ RvR op grond van artikel 32 lid 5 Besluit vergoedingen rechtsbijstand 2000 (Bvr 2000) een bevoegdheid heeft om af te zien van zijn vordering op de advocaat indien ‘aan de kostenveroordeling (...) geheel of gedeeltematig niet is voldaan en er redelijkerwijs ook geen zicht is op voldoening’.

Bovendien zijn er, aldus de CRvB, ‘in een op de website van de RvR opgenomen bericht’ voorbeelden opgenomen van wanneer de Raad voor Rechtsbijstand deze bevoegdheid zou kunnen inzetten, waaronder de situatie dat een proceskostenvergoeding is verrekend door het bestuursorgaan.

DISCRETIONAIR

Deze redenering rammelt om vier redenen. Ten eerste, ‘de’ RvR bestaat niet; er zijn elf individuele raden zonder overkoepelende ‘opper-raad’. Ten tweede: een individuele RvR heeft een *discretionaire* bevoegdheid (en geen verplichting) om de advocaat te vrijwaren, en het gebruik van die bevoegdheid wordt *marginiaal* getoetst door de Afdeling bestuursrecht-spraak (en niet de CRvB). Ten derde: een individuele RvR is niet gebonden aan de inhoud van een – door een onbekende persoon op de website geplaatst – bericht, dat immers niet kan worden aangemerkt als een beleidsregel van het betreffende or-

gaan. Ten vierde: ook indien de CRvB autonoom zou kunnen bepalen dat elke RvR krachtens een beleidsregel verplicht is om toepassing aan artikel 32 lid 5 Bvr 2000 te geven als het gemeentebestuur ongebreideld gaat verrekenen, deugt de redenering niet. Sterker, de redenering heeft uiteindelijk hoe dan ook drie bizarre consequenties. Ten eerste: het gemeentebestuur mag veren plukken van een kip die geen schuld draagt aan de onrechtmatigheid die tot de proceskostenveroordeling heeft geleid. Ten tweede: de advocaat die de fout van het gemeentebestuur aan het licht heeft gebracht, draait op voor de kosten als ‘zijn’ RvR geen soepelheid betracht. Ten derde: slecht procederen loont; de advocaat die de beroepsprocedure verliest, wordt namelijk niet geconfronteerd met een korting op de toevoegingsbijdrage. Nogmaals: welke advocaat of rechter kan dit met droge ogen uitleggen aan een redelijk denkend en handelend buitenstaander? Het is de vraag of – en, zo ja, hoelang – alle raden de gevolgen van andermans fouten voor hun rekening willen blijven nemen. Daarom hopen wij dat de CRvB de verrekeningsbevoegdheid van het gemeentebestuur alsnog aan banden legt. Tot die tijd is onze hoop gevestigd op soepelheid van de raden bij de omgang met artikel 32 lid 5 Bvr 2000.

Mr. T.N. Sanders is advocaat bij AKD in Breda en Eindhoven en promovendus aan de Universiteit Leiden en **mr. L.M. Koenraad** werkt als bestuursrechter bij de Rechtbank Gelderland.

NIEUWE PARTNER HEEFT GELD EN GEDULD NODIG

Na jaren trouwe dienst als medewerker lonkt het partnerschap. De entreprijzen zijn hoog, toetreders moeten meestal naar de bank. Ingroeiregelingen worden populair. Steeds vaker zijn aan de jaarlijkse groei van het partneraandeel voorwaarden verbonden.

DOOR / MICHEL KNAPEN

Partner worden? Eerst aftikken. Als nieuwe eigenaar moeten salarissen van medewerkers ook van jouw geld worden betaald, net als alle andere kantoorkosten. De nieuwe partner wordt geacht een kapitaal op de kantoorrekening te storten voor deze 'dagelijkse' uitgaven – een bedrag dat hij overigens terugkrijgt als hij het kantoor weer verlaat.

'De hoogte van het bedrag op de kapitaalrekening hangt af van de financieringsbehoefte van het kantoor, zoals uitstaande declaraties, onderhanden werk en nog te betalen kosten,' weet accountant Paul van der Aar van adviesbureau Van Ooijen in Haarlem. Samen met fiscalist Adrian Daniels, van hetzelfde kantoor,

begeleidt hij advocaten die partner willen worden. Hij rekent voor: de kapitaalstorting bedraagt ruwweg tussen 1,5 en 3 ton. 'Vaak moeten jonge partners daarvoor naar de bank en meestal krijgen ze dat wel rond.

Deze partner wordt een goede klant van de bank die later misschien ook gaat beleggen. Wel moet dat bedrag in doorgaans vijf jaar aan de bank worden terugbetaald. Is je kapitaalstorting "slechts" 1,5 ton, dan lever je de komende vijf jaar dus 30.000 euro in op je inkomen.'

Naast de kapitaalstorting moet een partnerdeel worden betaald. De meeste kantoren hanteren een ingroeimodel, enkele werken op basis van goodwill. Wordt het ingroeimodel toegepast, dan krijgt

de nieuwe partner in zijn eerste jaar bijvoorbeeld vijftig procent van een vol partneraandeel, het tweede jaar zestig procent en zo groeit hij in enkele jaren naar een volwaardig partnersalaris.

GEVEN EN NEMEN

In de goodwill-regeling wordt op basis van de toekomstige winst van het kantoor de goodwill bepaald. Daniels: 'Dat bedrag – doorgaans een jaarsalaris van een partner – moet de nieuwe partner aan het kantoor betalen. Dus moet ie wéér naar de bank, want de kapitaalstorting moet ook worden gefinancierd. Voordeel is dat de nieuwe partner na zijn eerste jaar wel volledig in de winst deelt.' Volgens consultant Maarten de Haas

van het Amsterdamse adviesbureau Rvdb wordt in de goodwill-regeling gekeken hoeveel de medewerker erop vooruitgaat als hij partner wordt.

‘Gaat hij van één naar twee ton, dan wordt op die toename een factor van 2,5 tot 3 losgelaten. Hij moet dat 2,5 tot 3 ton betalen, een bedrag dat wordt verdeeld onder de zittende partners.’ Die factor is lastig te bepalen, zegt De Haas. ‘Het is geven en nemen.’

Dat het om serieuze bedragen gaat, weet ook Monique Goebbels, sectorspecialist vrije beroepen bij ABN AMRO. Regelmatig zit zij met ‘toetreders’ aan tafel. Dan wil ze in eerste instantie vooral de ondernemer achter de aanstaande partner leren kennen. ‘Voor ons is van belang: wat is de toegevoegde waarde van de toetreders? We kijken eerst naar de niet-financiële kant. Kan hij medewerkers aansturen, zijn zijn leiderschapscapaciteiten voldoende, hoe weet hij klanten aan het kantoor te binden?’

Hoeveel de toetreders vervolgens kan lenen, hangt af van de verwachte resultaten van het kantoor, zijn winstaandeel en of er dan nog voldoende overblijft voor privéuitgaven. Goebbels: ‘De looptijd van de te verstrekken financiering wordt in onderling overleg tussen kredietnemer en bank bepaald. Het kantoor bepaalt het te betalen bedrag, wij beoordelen de terugbetalingscapaciteit aan de hand van de toekomstige kasstromen en de bestendigheid van het inkomen.’ Het goodwillmodel verliest aan populariteit onder aankomende partners, constateren Daniels en Van der Aar. ‘Ze moeten zich daarvoor flink in de schulden steken, en als je ook al met een forse hypotheek zit, kan het weleens te veel worden,’ zegt Daniels. Van der Aar: ‘Je partner thuis moet ook een handtekening zetten en vaak wil die dat niet. Van al die schulden slaap je slecht. Velen laten het partnerschap daarom maar schieten: te veel gedoe. De huidige generatie vindt de work-life balance minstens zo belangrijk.’

WINSTAANDEEL

Consultant Maarten de Haas, auteur van het boek *De economie van het advocatenkantoor*, ziet overigens andere, lagere bedragen dan de fiscalist en accountant van Van Ooijen. Bij middelgrote en jonge kantoren komt de kapitaalstorting (‘een permanente lening aan het kantoor’) uit op zo’n 50.000 tot 100.000 euro. Nog altijd veel geld. ‘Jonge partners schrikken daar al snel van. En banken zijn kritischer, die hebben minder zin in dergelijke grote leningen. Als je vroeger drie ton wilde lenen, zei de bank: niet meer?’

Ook De Haas ziet dat de ingroeiregeling veelvuldig wordt toegepast. ‘Het overgrote deel van de advocatenkantoren hanteert dit ‘lock step’-model’. Partners hoeven niet met cash over de brug te komen, maar hun partneraandeel is in het begin wel een stuk lager en groeit gedurende de jaren. Volgens De Haas variëren startpercentages tussen de 30 en 75. Wel merkt hij dat dit ingroeien steeds vaker afhankelijk wordt gemaakt van toekomstige prestaties. ‘Na een paar jaar bekijken de partners: zit je op schema, haal je voldoende binnen? Dan pas kun je verder groeien met je winstaandeel. Dat is inmiddels standaard bij grote kantoren maar ik zie het ook steeds meer bij middelgrote en zelfs kleinere.’

De Haas noemt het een risico als medewerkers al na acht jaar worden gevraagd partner te worden. ‘Dat is eigenlijk te vroeg. Ze zouden nog moeten groeien, maar dan bestaat de kans dat ze door andere kantoren worden ingepikt. Daarom willen kantoren niet te lang wachten om een partner te benoemen. Ik zie regelmatig dat ze na vijf jaar ingroeien een vol winstaandeel krijgen maar nog geen gelijkwaardige praktijk draaien.’ Om die reden worden steeds meer ingroeiregelingen ‘conditioneel’: eerst prestaties tonen, dan pas afrekenen. Dat is niet altijd prettig voor jonge partners, maar kantoren hebben ook hun zorgen: potentiële partners zijn erg schaars – ook een reden om ze al

jong binnen te halen. Maar leidt dat er niet toe dat partners de toetredingsfee voor een nieuwe partner wat laten zakken?

Dat ziet De Haas nog niet, wel dat goede kandidaat-partners een sterke onderhandelingspositie hebben en daar ook gebruik van maken. ‘Grote en grotere middelgrote kantoren – vanaf ongeveer vijf partners – houden doorgaans vast aan hun beleid en regeling, daar wordt niet of nauwelijks van afgeweken.’ Monique Goebbels vindt dat niet raar: vertrekkende partners hebben ook afspraken met het kantoor gemaakt en verwachten een bepaalde uittredingsvergoeding. ‘Die komt in de knel als toetreders plotseling minder gaan betalen.’

Bij kleinere en middelgrote kantoren ziet De Haas wel dat er individuele regelingen worden getroffen. ‘Daar zijn ze eerder bereid om bedragen te matigen als daar aanleiding voor is. Dat kan zijn een verkorting van de ingroeiperiode of een verhoging van het ingroeipercentsage.’

RISICOVOL

Ondanks de grote bedragen die soms moeten worden geleend, ziet Monique Goebbels onder advocaten heel weinig ‘defaults’ – de onmogelijkheid de lening binnen de overeengekomen periode af te lossen. ‘Als het gebeurt, komt dat door tegenvallende omzetten, te hoge kosten – voor het pand of het personeel – of te hoge privéuitgaven.’

Ze adviseert aanstaande partners zich goed te verdiepen in het financiële aspect. ‘Voorafgaand aan het partnertraject komt dat nauwelijks aan bod. Medewerkers die partner willen worden, weten vaak niet wat een partner verdient of wat het kantoor onder de streep overhoudt. Dat is een taboe dat moet worden doorbroken. Juist van financiële transparantie kan de nieuwe lichterling veel leren en zo valkuilen vermijden. Pas als je die cijfers goed kent, kun je beter inschatten hoeveel je moet lenen en hoeveel je kunt aflossen.’

SNEL VERTROUWD MET HET NIEUWE PROCESRECHT MET DE UITGAVEN VAN BOOM JURIDISCH

✓ artikelen en bondige kronieken over het Nederlands burgerlijk procesrecht

✓ overzicht van de relevante parlementaire geschiedenis

✓ commentaar dat uitleg geeft, dwarsverbanden legt en de verschillen tussen de oude en nieuwe wet- en regelgeving duidt

✓ geconsolideerde tekst van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (Rv), Wet griffierechten burgerlijke zaken (Wgbz) en Rijkswet cassatierechtspraak

✓ achtergronden en hoofdlijnen van KEI

✓ een selectie van de belangrijkste literatuur over het onderwerp

Liefde voor het noodlot

DOOR / ROBERT SANDERS

Abel Herzberg (1893-1989)

Abel Herzberg werd als zoon van Russisch-joodse immigranten op 17 september 1893 in Amsterdam geboren. Nadat hij het Stedelijk Gymnasium had doorlopen, begon hij, met enige aarzeling (hij wilde eigenlijk liever schilder worden) aan zijn rechtenstudie aan de gemeentelijke universiteit. Bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog werd Herzberg gemobiliseerd; hij bleef drie jaar onder de wapenen. Uiteindelijk promoveerde Herzberg in de zomer van 1918 op stellingen en legde hij op 10 oktober 1919 de belofte af als advocaat bij het Amsterdamse gerechtshof. Hij ontwikkelde zich tot specialist op de drankwetgeving. In 1922 trok de bond van hotel-, café- en restaurantshouders Horecaf hem aan als adviseur en in 1932 publiceerde hij een lijvig standaardwerk over de nieuwe drankwet. Het was zijn eerste boek. Later in zijn leven, overladen met ongeveer alle literaire prijzen in Nederland, hield hij vol dat dit zijn 'enig echt nuttige boek' was. Naast de opbouw van zijn advocatenpraktijk ontwikkelde Herzberg zich als literator, met name in een aantal zionistische tijdschriften. In zijn studententijd had hij belangstelling gekregen voor het zionisme. Van 1934

tot 1939 was Herzberg voorzitter van de Nederlandse Zionistenbond. Ruim voor de Tweede Wereldoorlog wees Herzberg op de dreiging van nazi-Duitsland. Zijn zwager Wilhelm Spiegel, SDP-politicus en advocaat, was in 1933 één van de eerste slachtoffers van het nazisme na de machts-overname door Hitler. Zelf werd Herzberg na de bezetting van Nederland eerst directeur van het joodse werkdorp in de Wieringermeer, vervolgens werd hij geïnterneerd in Barneveld. In 1943 zetten de Duitsers Herzberg en zijn vrouw op transport naar Westerbork en vervolgens naar Bergen-Belsen. Vlak voor de bevrijding van dat kamp ging Herzberg opnieuw op een trein naar het oosten, om uiteindelijk in door de Russen veroverd gebied bevrijd te worden. Op 30 juni 1945 keerde hij terug in Nederland. Na de hereniging met zijn gezin vatte hij zijn advocatenpraktijk weer op. Herzberg zou zich echter spoedig ontwikkelen tot een gevierd schrijver en publicist. Herzberg had kans gezien in Bergen-Belsen een dagboek bij te houden dat na de oorlog werd gepubliceerd onder de titel *Tweestromenland*, waarin twee onverenigbare levensbeginselen streeden, 'onzicht-

baar in de zichtbare strijd'. Eerder had hij al over zijn ervaringen in het concentratiekamp Bergen-Belsen geschreven in een zevental opstellen, gebundeld in *Amor fati*, de 'liefde voor het noodlot', waarin hij voor alles een poging deed het kwaad te begrijpen. Niet dat hij begrip vroeg voor de Duitse misdaden – integendeel –, maar hij verzette zich tegen de gedachte dat het om een louter Duits verschijnsel zou gaan. Ook als advocaat zag Herzberg het strafrecht vooral als een 'testimonium paupertatis', het vonnissen van mensen vond hij in feite een hopeloze onderneming. Ook toen hij in 1961 als journalist in Israël verslag deed van het proces tegen Adolf Eichmann boog hij zich naast de gruwelijke feiten van de verdachte ook over het systeem dat mannen als Eichmann kon voortbrengen. Herzbergs omvangrijke literaire werk werd geprezen en bekroond. Voor zijn indrukwekkende *Kroniek der Jodenvervolgung* (1950) kreeg hij de Jan Campertprijs. In 1972 ontving hij de P.C. Hooftprijs voor zijn gehele oeuvre. Abel Herzberg overleed op 19 mei 1989 in zijn geboorteplaats, 95 jaar oud.

WIE BETAALT DE CURATOR?

De curator krijgt er een taak bij. Tot dusver hoefde hij er alleen voor te zorgen dat schuldeisers zo veel mogelijk geld terugzien. Vanaf 1 juli moet hij ook fraude opsporen én aangifte doen. Wie betaalt dat extra werk?

DOOR / KEES PIJNAPPELS

De politiek heeft er de nodige tijd voor genomen, maar nu is het dan toch eindelijk zover. Per 1 juli wordt de Wet versterking positie curator van kracht. Feitelijk betreft het een wijziging van de Faillissementswet, eind maart ondertekend door koning Willem-Alexander. Tussen het formele akkoord van de ministerraad en het moment van inwerkingtreding zat ruim twee jaar. De wetwijziging heeft tot gevolg dat de bevoegdheden van de curator duidelijk(er) worden geformuleerd. Zo worden bestuurders van failliete bedrijven verplicht de curator van de gevraagde informatie te voorzien. Doen ze dat niet, dan lopen ze het risico op strafbaarstelling. Deze verandering verklaart ook de naam van de wet. Het wordt minder aantrekkelijk om verstoppertje te spelen voor de curator, met als achterliggende gedachte dat faillissementsfraude voorkomen of beter bestreden kan worden.

AANGIFTE

De nieuwe wet geeft de curator niet alleen meer bevoegdheden, maar ook een extra taak. Voorheen moest de curator de boel liquideren ten behoeve van de schuldeisers. Vanaf 1 juli moet hij ook actief onderzoeken of er sprake is van een strafbaar feit, gepleegd door een bestuurder of commissaris van een failliete vennootschap. Vervolgens dient hij de rechter-commissaris

te informeren over eventuele onregelmatigheden en op diens verzoek aangifte te doen. Maar de nieuwe wet bevat ook enkele haken en ogen, zegt Toni van Hees, partner bij Stibbe in Amsterdam en specialist insolventierecht. 'De curator is er feitelijk voor de crediteuren. De belangen van de crediteuren sporen niet altijd met het belang van fraudeopsporing.' Volgens Van Hees is het in geval van 'normale' faillissementen doorgaans de curator die onderzoek doet naar eventuele malversaties. Dat kost tijd en daarmee geld. 'Die kosten komen ten laste van de boedel. Uiteindelijk draait de schuldeiser daar dus voor op.'

Bij faillissementen is er in veel gevallen sowieso al weinig of niets te halen. Dat roept de vraag op wie het onderzoek door de curator gaat betalen. Van Hees: 'Heel veel boedels bevatten geen geld. Het kan dan gebeuren dat de curator kosten maakt zodat Justitie dan strafrechtelijk kan vervolgen.' Tot dusver is nog niet duidelijk wie die rekening gaat betalen. Volgens Van Hees ligt daar een schone taak voor het ministerie van Veiligheid & Justitie. 'Als de wetgever graag onderzoek wil, dan moet hij daarvoor ook de middelen verstrekken.'

INSOLAD

Nederland telt ruim achthonderd kantoren met actieve curatoren, meestal in combinatie met de

advocatuur. De specialisatievereniging INSOLAD verenigt ongeveer zevenhonderd insolventierechtadvocaten.

Volgens voorzitter Robert van Galen van INSOLAD heeft het ministerie van Veiligheid en Justitie weliswaar een garantieregeling, maar die biedt niet in alle gevallen soelaas. Met name als de betreffende bestuurder niet over financiële middelen beschikt, heeft het geen zin hem persoonlijk aansprakelijk te stellen. 'Als een bestuurder geen verhaal biedt, levert een vordering om geld in de boedel te krijgen niets op. De crediteuren hebben daar niets aan.' De overheid kan in die gevallen niet verwachten dat curatoren dan wel een bestuursverbod gaan vorderen, vindt Van Galen. 'Het is niet een soort hobby van ons. De crediteuren hebben er evenmin iets aan. Dan ligt het dus voor de hand dat het Openbaar Ministerie een bestuursverbod vordert. Of dat V&J met extra geld komt.'

Dat extra geld komt er vooralsnog niet. Voormalig minister van Veiligheid & Justitie Ard van der Steur zei in december vorig jaar tegen de Tweede Kamer dat hij liever de kat uit de boom kijkt. 'Ik vind dat je pas kunt spreken van extra kosten als je weet hoe het in de praktijk gaat,' aldus de bewindsman destijds. De minister beloofde wel met INSOLAD en rechter-commissarissen in gesprek te zullen blijven.

Juridische kwesties
die zijn weggezaakt

Staking

DOOR / ITSE GERRITS

Wanneer is een staking ook alweer (on)rechtmatig?

Het stakingsrecht in Nederland wordt genormeerd door het direct werkende artikel 6 lid 4 van het Europees Sociaal Handvest (ESH). Dit is door de Hoge Raad uitgemaakt in het NS-arrest (HR 30 mei 1986, *NJ* 1986, 688.). Het artikel bepaalt dat een recht op collectieve actie (een ruimer begrip dan staking) bestaat in gevallen van belangengeschillen. Wat een belangengeschil precies is, is niet altijd duidelijk, maar het lijkt erom te gaan dat het geschilpunt onderwerp is van onderhandelingen tussen werkgevers en werknemers. Hierbij kan gedacht worden aan geschillen over loonstijging, een nieuwe cao of een sociaal plan.¹ Als een oplossing kan worden bereikt via juridische procedures is in principe sprake van een rechtsgeschil wat niet gedekt wordt door artikel 6 lid 4 ESH.²

Valt een staking onder de werking van artikel 6 lid 4 ESH, dan is daarmee in beginsel de rechtmatigheid gegeven. Artikel G (herziene) ESH bepaalt echter dat uitzonderingen mogelijk zijn die bij wet zijn voorgeschreven en in een democratische samenleving noodzakelijk zijn voor de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen en voor de bescherming van de openbare orde, de nationale veiligheid, de volksgezondheid of de goede zeden. Voor een tweede uitzondering werd tot voor kort verwezen naar het hiervoor genoemde NS-arrest. Daarin overwoog de Hoge Raad dat een staking die onder 6 lid 4 ESH valt ook onrechtmatig kan zijn als zwaarwegende procedureregels

(‘spelregels’) zijn veronachtzaamd. Zo volgde uit het NS-arrest dat een collectieve actie tevoren moest zijn aangezegd. Ook kon een staking alleen als *ultimum remedium* worden gebruikt (HR 28 januari 2000, *JAR* 2000, 63 (Sara Lee)).

Mogelijk onder druk van kritiek van onder andere het Europees Comité voor Sociale Rechten (dat waakt over de naleving van het ESH) over de *ultimum remedium* toets, is de Hoge Raad in 2014 en 2015 van koers gewijzigd. In het Enerco-arrest (ECLI:NL:HR:2014:3077) werden de spelregels opeens niet meer genoemd en in het Amsta-arrest (ECLI:NL:HR:2015:1687) heeft de Hoge Raad duidelijk gemaakt dat de spelregels niet langer een zelfstandige voorwaarde zijn voor rechtmatigheid. De Hoge Raad voegde daar aan toe dat zij nog wel gezichtspunten zijn bij de beoordeling. Een beperking of uitsluiting van het recht op collectieve actie is slechts aan de orde als dat maatschappelijk gezien dringend noodzakelijk is,³ waarbij alle omstandigheden van het geval meegewogen dienen te worden, waaronder de aard en duur van de actie, de verhouding tussen de actie en het nagestreefde doel en de schade. De spelregels worden zo geïntegreerd in

de toetsing onder artikel G ESH. Het stakingsrecht lijkt hierdoor ruimer te zijn geworden. Zo zag het Hof Den Haag (ECLI:NL:GHDHA:2015:2555) geen aanleiding een staking door de politie te verbieden, ondanks dat deurwaarders zouden afzien van ontruiming en beslagleggingen. En Connexxion moest een staking van chauffeurs in Almere dulden nu zij onvoldoende had onderbouwd dat verkeerschaos zou volgen (ECLI:NL:RBMNE:2016:1899). Dat neemt niet weg dat stakingen nog steeds verboden kunnen worden. Zo nam het Hof Amsterdam in ECLI:NL:GHAMS:2016:3472 betrekkelijk eenvoudig aan dat de staking van het grondpersoneel bij KLM tijdens de drukke zomerperiode verboden mocht worden.⁴ Tot een vergelijkbaar oordeel kwam de Rechtbank Zeeland-West-Brabant die een staking van machinisten en conducteurs daags voor kerstavond verbood op grond van de veiligheidssituatie (ECLI:NL:RBZWB:2016:8222).

Itse Gerrits is advocaat bij Kennedy Van der Laan in Amsterdam.

NOTEN

- 1 Zie bijvoorbeeld: Rb. Groningen 27 augustus 2005, ECLI:NL:RBGRO:2005:AU3666 (Sociaal Plan), Rb. Groningen 10 juli 2008, ECLI:NL:RBGRO:2008:BD3691 (nieuwe cao), Hof Den Haag 22 augustus 2015, ECLI:NL:GHDHA:2015:2555 (nieuwe cao, salarisverhoging).
- 2 Zie bijvoorbeeld Vsr. Utrecht 10 mei 2011, *JAR* 2011/146.
- 3 HR 21 maart 1997, ECLI:NL:HR:1997:ZC2309 (streekvervoer).
- 4 In eerste aanleg speelde ook terrorismedreiging een grote rol, maar in hoger beroep heeft het hof het nog (slechts) over het voorkomen van veiligheidsrisico's. Overigens mocht het cabinepersoneel van KLM wel actie voeren toen de topdrukte voorbij was en de terrorismedreiging was verminderd (Rb. Noord-Holland 8 november 2016, ECLI:NL:RBNHO:2016:9238).

Waarom heeft de klokkenluider altijd gelijk?

Goeie vraag.®

Meer weten over het antwoord op deze goeie vraag?
Ga naar grantthornton.nl/advocatuur of bel met onze forensisch expert Peter Schimmel op 088 676 94 17.

© 2017 Grant Thornton Specialist Advisory Services B.V. Alle rechten voorbehouden.

 Grant Thornton
An instinct for growth

**VAN DINTER
ADVOCATEN**
Tel. 0475-332000 - www.vdadvoaat.com

Ter versterking van ons team zoeken wij op zeer korte termijn twee
Advocaat-medewerkers (tenminste 5 jaar ervaring)

Wij zijn op zoek naar enthousiaste, ondernemende advocaat-medewerkers met analytisch denkvermogen, die fulltime werkzaam willen zijn in een commerciële advies- en procespraktijk. Kennis van of specialisatie in het arbeidsrecht voor een van de functies strekt tot aanbeveling. Voor een van de functies is een parttime dienstverband bespreekbaar.

Reacties met CV kunt u zenden ter attentie van mr. G.J.A. van Dinter:
info@vdadvocaten.com (tel: 0475 - 33 20 00)

Airconditioners voor een heerlijk fris en energiek werkklimaat!

alf AIRCONDITIONING
LUCHTSLUIZEN
INTERNATIONAL FANCOILUNITS

A.L.F. International BV
Tel. 0168 - 33 54 78
info@alf-international.nl
www.alf-international.nl

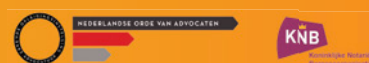

Cultivating excellence
through coaching & training

- ✓ **Legal English Writing Skills**
- ✓ **Dutch Law in English**
- ✓ **English in Commercial Mediation**
- ✓ **Contract Drafting in English**
- ✓ **Branch Out Legal English Blog** (www.branch-out.eu/blog)

Branch Out verzorgt workshops op het gebied van vaardigheden in het Engels voor juridische professionals. Branch Out werkt met het uitgangspunt dat "taal" niet op zichzelf staat; we gebruiken een specifieke taal in specifieke omstandigheden voor specifieke doeleinden.

Ga voor meer informatie naar www.branch-out.eu

KRONIEKEN

AANSPRAKELIJKHEIDSRECHT
BESTUURSPROCESRECHT
PERSONEN- EN FAMILIERECHT

Welkom bij
ZICHT OP RECHT!
da's niet hetzelfde
als recht op zicht
natuurlijk...

INHOUD

Kroniek Aansprakelijkheidsrecht

- 69** Bestuurdersaansprakelijkheid
69 Weerlegging bewijsvermoeden lid 2 van artikel 2:248
70 Verjaring, grenzen rechtsstrijd
- 71** Overheidsaansprakelijkheid
- 72** Opstalaansprakelijkheid Verhuurdersaansprakelijkheid Verzekering
72 Redelijkerwijs verzekerd hadden behoren te zijn
73 Aansprakelijkheid voor schade voor zover niet door verzekeraar vergoed
- 74** Mededingingsrecht
74 Aansprakelijkheid moederonderneming voor overtreding dochter
74 Aansprakelijkheid via een onafhankelijke dienstverlener
75 Recht op schade voor gedupeerde afnemers van karteldeelneemers
75 Implementatiewet richtlijn privaatrechtelijke handhaving mededingingsrecht
- 76** Overig
76 Kansschade bij medische aansprakelijkheid

Kroniek Bestuursprocesrecht

- 77** Bekendmaken, verzenden en ontvangen
- 78** Verschoonbaarheid Belang
78 Procesbelang
79 Rechtstreeks, eigen, afgeleid en objectief belang
79 Concurrentie
79 Rechtspersonen en feitelijke werkzaamheden
80 Afstand
- 80** Bezwaarschriftprocedure
- 81** Niet-tijdig beslissen Relativiteit
- 82** Bewijs en boeteprocésrecht
82 Bewijs en boeteprocésrecht
82 Overig boeteprocésrecht Incidenteel hoger beroep
- 83** Goede procesorde Finale geschilbeslechting Overige (hoger) beroepsperikelen
84 Ne bis in idem
- 85** Misbruik van (proces)recht Mediation Slot

Kroniek Personen- en familierecht

- 86** Kinderalimentatie
86 Kinderen uit verschillende relaties
86 Zwarte inkomsten
86 Forfaitair versus werkelijk
87 Zorgkorting 65 procent
- 87** Partneralimentatie
87 Prejudiciële vragen kindgebonden budget en behoefte partneralimentatie
87 Limitering
- 88** OTS
88 Omgangsondertoezichtstelling
88 Zelfstandig rechtsmiddel minderjarige bij OTS?
- 89** Huwelijksvermogensrecht
89 Bewijsvermoeden artikel 1:141 lid 3 BW
89 IPR, de Italiaanse erfenis
90 Verknochtheid
90 Vernietiging convenant
- 90** Wet BOPZ
 Procesrecht
90 Proceskosten
91 Vordering tot overlegging bankafschriften is geen 'fishing expedition'
- 91** Wet- en regelgeving

COLOFON

Juli 2017

97e jaargang

Het *Advocatenblad*, het blad voor de Nederlandse advocatuur, verschijnt 10 keer per jaar en wordt uitgegeven door Boom juridisch. De van de Nederlandse orde van advocaten onafhankelijke redactie stelt de inhoud samen.

Hoofdredacteur

Kees Pijnappels

Samenstelling

Sabine Droogleever Fortuyn

Advocaat-redactieleden

Jan Wouter Alt, Leonard Böhmer, Halime Celik, Karol Hildebrandt, Jack Linssen, Martijn Maathuis, Robert Malewicz, Coline Norde, Christiaan Oberman, Marc Padberg, Theo van Schagen, Christiane Verfuurden, Paulien Willemsen

Beeldredactie

Charlotte Helmer

Illustraties

Floris Tilanus

Vormgeving

Textcetera, Den Haag

Correctie

Sandra Braakman

Druk

Wilco, Amersfoort

Citeerwijze

Adv.bl. 2017-6, Kroniek Aansprakelijkheidsrecht, p. *Adv.bl.* 2017-6, Kroniek Bestuursprocesrecht, p. *Adv.bl.* 2017-6, Kroniek Personen- en familierecht, p.

Aan dit nummer werkten mee

Jan Coen Binnerts, Marieke Dankbaar, Gert-Jan de Jager, Rachel Hoeneveld, Jocelynn Tetelepta, Esther van Aalst, Flip van der Kraan, Christiane Verfuurden, Theo Verhoeff, Liesbeth Willemsen.

Redactionele bijdragen

Bijdragen kunnen naar redactie@advocatenorde.nl. Per 500 woorden leveren deze 1 opleidingspunt op. De redactie heeft het recht bijdragen in te korten. De redactie is telefonisch bereikbaar op nummer 070 - 335 35 70.

Boom juridisch

Selma Soetenhorst-Hoedt (uitgever)

Bureau van de orde

Neuhuyskade 94, 2596 XM Den Haag, postbus 30851, 2500 GW Den Haag, info@advocatenorde.nl, 070-335 35 35, helpdesk: helpdesk@advocatenorde.nl, 070-335 35 54.

Abonnementen

De abonnementsprijs bedraagt € 240 per jaar (excl. btw, incl. verzendkosten). Een abonnement biedt u naast de gedrukte nummers tevens het online-archief vanaf 2001 én een e-mailtendering. Kijk op www.advocatenblad.nl voor meer informatie en het afsluiten van een abonnement. Abonnementen kunnen op elk gewenst tijdstip ingaan. Valt de aanvang van een abonnement niet samen met het kalenderjaar, dan wordt over het resterende gedeelte van dat jaar een evenredig deel van de abonnementsprijs in

rekening gebracht. Het abonnement kan alleen schriftelijk tot uiterlijk 1 december van het lopende abonnementsjaar worden opgezegd. Bij niet-tijdige opzegging wordt het abonnement automatisch voor een jaar verlengd. Voor vragen over uw abonnement kunt u contact opnemen met Boom distributiecentrum via tel. 0522-23 75 55 of tdschriften@boomdistributiecentrum.nl.

Adreswijzigingen

Boom distributiecentrum via tel. 0522-23 75 55 of tdschriften@boomdistributiecentrum.nl. Adreswijzigingen van advocaten: adres@advocatenorde.nl.

Media-advies

Maarten Schuttél

Advertentiedeelname

Capital Media Services B.V., Staringstraat 11, 6521 AE Nijmegen
 Tel. 024 - 360 77 10, mail@capitalmediaservices.nl

Behoudens door de Auteurswet gestelde uitzonderingen, mag niets uit deze uitgave worden veelevoudigd of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, aanvaarden de auteur(s), redacteur(en) en uitgever geen aansprakelijkheid voor eventuele fouten of onvolkomenheden. Het al dan niet op verzoek van de redactie aanbieden van artikelen aan het *Advocatenblad* impliceert toestemming voor openbaarmaking en veelevoudiging t.b.v. de (elektronische) ontsluiting van (delen van) het *Advocatenblad* in enige vorm.

KRONIEK AANSPRAKELIJKHEIDSRECHT

DOOR / ESTHER VAN AALST, GERT-JAN DE JAGER, FLIP VAN DER KRAAN,
JOCELYNN TETELEPTA & THEO VERHOEFF

In deze Kroniek Aansprakelijkheidsrecht staat een selectie van de in 2016 door de hoogste instanties gewezen uitspraken op het gebied van aansprakelijkheidsrecht centraal. Uitspraken op het gebied van onder meer bestuurdersaansprakelijkheid, overheidsaansprakelijkheid en beroepsaansprakelijkheid komen aan de orde.

BESTUURDERS- AANSPRAKELIJKHEID

Weerlegging bewijsvermoeden lid 2 van artikel 2:248 BW

Als aan een bestuurder met betrekking tot aannemelijk gemaakte andere oorzaken van een faillissement verwijten worden gemaakt, moeten die verwijten kwalificeren als kennelijk onbehoorlijk bestuur in de zin van het Panmo-arrest.¹ Daar heeft de Hoge Raad op 12 februari 2016 in een arrest op gewezen (ECLI:NL:HR:2016:233, *JOR* 2016/223 m.nt. Y. Borrius).

Twee advocaten (onder wie eiser in cassatie), die via hun vennootschappen A en B de praktijk uitoefenen, zijn een kostenmaatschap aangegaan. De maatschap huurt een pand. Op 1 november 2008 is de maatschap ontbonden en in staat van liquidatie komen te verkeren. B heeft de uitoefening van de praktijk gestaakt. De door A uitgeoefende praktijk is ondergebracht in de door eiser eind 2008 opgerichte vennootschap C die de praktijk bleef uitoefenen in de helft van het gehuurde pand. C betaalde vanaf 1 januari 2009 50 pro-

cent van de contractuele huurprijs. De andere helft van die huurprijs bleef onbetaald. In een geschil met de verhuurder over het onbetaald gebleven deel van de huurprijs heeft A zich op het standpunt gesteld dat zij als maat van de maatschap slechts voor de helft van de huur kon worden aangesproken. De kantonrechter heeft in januari 2011 geoordeeld dat A aansprakelijk is voor de voldoening van de gehele huurprijs. Op 15 maart 2011 is A op eigen aangifte in staat van faillissement verklaard.

De curator houdt eiser, de bestuurder van A, aansprakelijk voor het faillissementstekort op grond van de (vier maanden) te late deponering van de jaarrekening 2008. Eiser beroept zich er op dat 1) de te late deponering als een onbelangrijk verzuim zou kwalificeren en 2) het faillissement is ingetreden door andere oorzaken dan de onbehoorlijke taakvervulling die volgt uit lid 2 van artikel 2:248 BW, namelijk het achterblijven van de omzet van B en de onverwachte verschuldigdheid van de tweede helft van de huur ten aanzien waarvan eiser geen onbehoorlijke taakvervul-

ling kan worden verweten. De rechtbank heeft de vordering van de curator afgewezen.

Het hof heeft geoordeeld dat eiser aansprakelijk is voor het boedeltekort. De te late publicatie van de jaarrekening 2008 vormt geen onbelangrijk verzuim en eiser heeft niet aannemelijk gemaakt dat andere omstandigheden dan zijn onbehoorlijke taakvervulling, waarvan vanwege de te late publicatie moet worden uitgegaan, een belangrijke oorzaak van het faillissement zijn geweest. Volgens de Hoge Raad komt het oordeel van het hof erop neer dat, ervan uitgaande dat de teruglopende omzet van B een belangrijke oorzaak van het faillissement van A is geweest, eiser ook in dat verband een verwijt van onbehoorlijke taakvervulling kan worden gemaakt omdat hij feitelijk zicht had – of kon hebben – op de financiële positie van B. Dit oordeel is zonder nadere motivering onbegrijpelijk. Volgens de Hoge Raad is van kennelijk onbehoorlijke taakvervulling pas sprake indien geen redelijk denkend bestuurder onder dezelfde omstandigheden aldus zou hebben

gehandeld (en hij verwijst daarbij naar het Panmo-arrest). Zonder motivering, die ontbreekt, valt volgens de Hoge Raad niet in te zien hoe de enkele omstandigheid dat eiser zicht had of kon hebben op de financiële positie van B, het oordeel kan dragen dat eiser onbehoorlijke taakvervulling kan worden verweten met betrekking tot de omstandigheid dat de teruglopende omzet bij B oorzaak is geweest van het faillissement van A. Ten aanzien van de klacht van eiser dat het hof niet toereikend heeft gemotiveerd waarom eiser het verwijt van onbehoorlijke taakvervulling kan worden gemaakt ter zake van zijn veronderstelling dat hij slechts was gehouden tot betaling van 50 procent van de huurprijs, komt de Hoge Raad tot een soortgelijk oordeel. Uit de overwegingen van het hof volgt immers niet dat eiser niet in redelijkheid het standpunt heeft kunnen innemen dat hij voor slechts de helft van de huurprijs aansprakelijk was. De Hoge Raad vernietigt het arrest van het hof en verwijst ter verdere behandeling en beslissing.

Verjaring, grenzen rechtsstrijd

Partijen moeten hun vorderingen of verweren uitdrukkelijk voeren en de daarvoor benodigde feitelijk-

ke grondslagen uitdrukkelijk zelf aandragen, ook al zijn die feiten wel in de stukken te vinden. Dat heeft de Hoge Raad op 15 april 2016 bevestigd (ECLI:NL:HR:2016:663, NJ 2016/222). Door bij gebreke van een dergelijk uitdrukkelijk verweer zijn beslissing te baseren op rechtsgronden die kunnen worden afgeleid uit in het geding gebleken feiten heeft het hof, in strijd met artikel 24 Rv de gronden van het verweer aangevuld, en is daarmee tevens buiten de grenzen van de rechtsstrijd getreden.

Eiser in cassatie is enig bestuurder van een stichting waaraan verweerster in cassatie in 1999 een bedrag van NLG 100.000 heeft uitgeleend onder de voorwaarden dat de stichting de eerste tien jaar geen aflossingsverplichting heeft, dat partijen daarna met elkaar zullen overleggen omtrent de aflossing van de lening, en dat daarover een rente van 6 procent per jaar is verschuldigd die jaarlijks bij de hoofdsom wordt bijgeschreven. Bij brieven van 18 december 2009 en 8 januari 2010 heeft verweerster de stichting en eiser uitgenodigd tot overleg over de wijze van aflossing van de lening. Bij brief van 19 januari 2010 heeft eiser geantwoord dat de stichting geen inkomsten meer heeft waaruit de vordering van verweerster kan worden voldaan. Daarop heeft

verweerster niet alleen de stichting gedagvaard met een vordering tot betaling maar ook eiser met een vordering voor recht te verklaren dat eiser in zijn hoedanigheid van bestuurder van de stichting op grond van verhaalsfrustratie aansprakelijk is voor betaling van dit bedrag, en hem tot betaling daarvan te veroordelen. De rechtbank heeft de vorderingen toegewezen.

Alleen eiser is hiervan in beroep gekomen onder meer met een beroep op verjaring omdat verweerster reeds eind 2002 wist dat het bedrijf van de stichting feitelijk was opgeheven en dat de stichting geen activiteiten meer zou ondernemen. De stichting was aldus eind 2002 van rechtswege in verzuim omdat zij niet zou kunnen nakomen. Daarmee is de verjaring gaan lopen, zodat toen verweerster in 2010 dagvaardde, de vordering allang was verjaard. Het hof heeft dit verweer afgewezen, omdat volgens het hof eiser in 2005 enige aflossingen heeft gedaan op de lening waarmee eiser de vordering heeft erkend en aldus de verjaring heeft gestuit. Volgens het hof heeft verweerster bij brief van 18 december 2009 uitdrukkelijk aanspraak gemaakt op terugbetaling, en zodoende opnieuw de verjaring gestuit. Deze feiten waren door verweerster niet aan haar verweer ten grondslag gelegd. De Hoge Raad overweegt dat het hof door het beroep van eiser op verjaring af te wijzen omdat de verjaring is gestuit, in strijd met artikel 24 Rv de gronden van het verweer heeft aangevuld, en daarmee tevens buiten de grenzen van de rechtsstrijd is getreden. Vaste rechtspraak is immers dat het de rechter niet vrijstaat zijn beslissing te baseren op rechtsgronden of verweren die weliswaar zouden kunnen worden afgeleid uit in het geding gebleken feiten en omstandigheden, maar die door de desbetreffende partij niet aan haar vordering of verweer ten grondslag zijn gelegd. Volgens de Hoge Raad wordt de wederpartij daardoor tekortgedaan in haar recht zich daartegen naar behoren te kun-

mevrouw, u wijnt de zaak –
op uitsluitend andere gronden
dan door uw advocaat aangevoerd,
die ik dan ook met veel
genoegen veroordeel in de
kosten...

nen verdedigen en hij verwijst daarbij naar zijn arrest van 17 februari 2006.² De Hoge Raad vernietigt het arrest van het hof en verwijst ter verdere behandeling en beslissing.

OVERHEIDS- AANSPRAKELIJKHEID

De Hoge Raad oordeelde op 24 juni 2016 andermaal over de kwestie tussen Vitesse c.s. en de provincie Gelderland (ECLI:NL:HR:2016:1309).³ Door een gedeputeerde is in 2001 een toezegging gedaan wat betreft de redding van de voetbalclub Vitesse. Daarbij is niet meegedeeld dat deze toezegging nog de instemming van Provinciale Staten nodig had en ook niet dat de toezegging niet meer dan een inspanningsverplichting inhield. Vele jaren procederen later leiden beide omissies niet tot enige schadevergoeding voor Vitesse c.s. De Hoge Raad oordeelt dat de schade ondanks het vaststaande onrechtmatig handelen niet voor vergoeding in aanmerking komt, omdat het vereiste causale verband tussen de schade en het onrechtmatig handelen ontbreekt. Gevorderd was de winstafdracht ex artikel 6:104 BW. Dit is een vorm van begroting van schade en voor toekenning van een vergoeding op deze grondslag is geen plaats als door de onrechtmatige daad geen schade is geleden. In een overweging ten overvloede geeft de Hoge Raad de rechtspraak nog mee dat gedeputeerden zonder delegatie of goedkeuring achteraf door Provinciale Staten, sowieso niet bevoegd waren de provincie te binden. Dit eens te meer nu Vitesse c.s. hooggekwalificeerde professionals zijn.

Er is in 2016 (en begin 2017) de nodige jurisprudentie verschenen over het verkrijgen van schadevergoeding als gevolg van later onrechtmatig gebleken besluiten en dan in het bijzonder de vereiste causaliteit tussen beide. Het enkele feit dat er ten tijde van en in plaats van het onrechtmatig genomen besluit ook een rechtmatig besluit had kunnen worden genomen, lijkt niet meer

voldoende om het ontbreken van causaal verband tussen onrechtmatig handelen en daardoor geleden schade aan te nemen. Op 3 juni 2016 oordeelde de Hoge Raad dat als een begunstigend besluit wordt vernietigd, de aanvrager op grond van onrechtmatige daad aanspraak kan maken op schadevergoeding van schade, mits het bestuursorgaan ook een begunstigend besluit zou hebben genomen, indien het wel overeenkomstig de wet zou hebben beslist (HR 3 juni 2016, ECLI:NL:HR:2016:1112). Dit laatste is in beginsel het geval als het bestuursorgaan, wanneer het na de vernietiging opnieuw beslist, andermaal een begunstigend besluit neemt en dat besluit onherroepelijk wordt. Het kan ook worden afgeleid uit andere omstandigheden op basis waarvan kan of moet worden aangenomen dat het bestuursorgaan, overeenkomstig de wet, positief zou hebben besloten. Uit het arrest van de Hoge Raad van 17 januari 2017 volgt vervolgens (andermaal) dat als een bestuursorgaan ten tijde van het nemen van het onrechtmatige besluit een rechtmatig besluit had kunnen nemen dat naar aard en omvang eenzelfde schade tot gevolg zou hebben, het niet zo is dat die enkele omstandigheid al maakt dat het causaal verband tussen onrechtmatig besluit en schade ontbreekt (HR 6 januari 2017, ECLI:NL:HR:2017:18). Als echter het bestuursorgaan na vernietiging een besluit neemt dat rechtmatig blijkt te zijn, kan dat grond zijn voor het oordeel dat dat rechtmatige besluit ook ten tijde van het nemen van het onrechtmatig gebleken besluit genomen had kunnen worden, waardoor het causaal verband tussen onrechtmatig besluit en geleden schade alsnog wegvalt. De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna: de Afdeling) heeft zich direct aangesloten bij de lijn die de Hoge Raad bij arrest van 3 juni 2016 heeft ingezet (ABRS 28 december 2016, ECLI:NL:RVS:2016:3462). Uit het arrest van de Hoge Raad van 8 juli 2016 (ECLI:NL:HR:2016:1454)

volgt dat een benadeelde die geen belanghebbende in de zin van artikel 1:2 Awb is, desondanks aanspraak kan maken op schadevergoeding als gevolg van een onrechtmatig gebleken besluit. Denkbaar is immers, aldus de Hoge Raad, dat de belangen van bepaalde 'derden', kenbaar voor het bestuursorgaan, in zodanige mate betrokken zijn bij een besluit, dat het bestuursorgaan ook jegens deze derden – afhankelijk van de verdere omstandigheden van het geval – in strijd kan handelen met de in het maatschappelijk verkeer in acht te nemen zorgvuldigheid door die normen niet in acht te nemen.⁴ Ook het bestuurs(proces)recht heeft inmiddels een correctie Langemeijer, al heet deze in het bestuursrecht de correctie Widdershoven. Naar aanleiding van de conclusie van deze staatsraad advocaat-generaal⁵ heeft de Afdeling op 16 maart 2016 een correctie aangenomen op de onverkorte toepassing van artikel 8:69a Awb (ECLI:NL:RVS:2016:732). De correctie houdt in dat de schending van een norm die niet de bescherming beoogt van de belangen van een belanghebbende, en die op zichzelf genomen dus niet tot vernietiging zou kunnen leiden, kan bijdragen tot het oordeel dat het vertrouwensbeginsel of gelijkheidsbeginsel is geschon- den en dus toch tot vernietiging van een besluit aanleiding kan geven. De jurisprudentie ziet (vooralsnog) op de positie van concurrenten ten opzichte van elkaar bij een onrechtmatig gebleken begunstigend besluit jegens een van de concurrenten. Als de concurrent kan aantonen dat jegens hem het vertrouwen is gewekt dat zijn concurrenten niet ten opzichte van hem zouden worden bevoordeeld, of wanneer sprake is van gelijke omstandigheden en hij dus ook voor dezelfde vergunningverlening in aanmerking zou zijn gekomen, wordt het relativiteitsvereiste hem niet tegengeworpen en zal het begunstigen- de besluit vanwege de geconstateerde onrechtmatigheid worden vernietigd. Bepaald geen eenvoudige hobbel

om te nemen, maar toch heeft de Afdeling in twee zaken de correctie toegepast (ABRS 28 december 2016, ECLI:NL:RVS:2016:3451 en 3453).

OPSTALAANSPRAKELIJKHEID

Elektriciteitskabels die marktkramen van elektriciteit voorzien en over de openbare weg lopen, zijn geen onderdeel van de weg, het weglichaam of de wegwitruiming, zodat een gemeente (in haar hoedanigheid van opstaleigenaar) op basis van artikel 6:174 lid 1 en 6 BW niet aansprakelijk kan worden gehouden voor de schade van een over die kabels struikelende wandelaar. In haar hoedanigheid van beheerder kan de beheerder dan nog wel op grond van artikel 6:162 BW en de daarop gebaseerde kelderluikcriteria aansprakelijk zijn.⁶

VERHUURDERS-AANSPRAKELIJKHEID

In een prejudiciële procedure kwam de Hoge Raad op 22 april 2016 tot beantwoording van een aantal vragen over de uitleg en toepassing van artikel 11g Besluit beheer sociale-huursector (oud) en (thans) artikel 7:220 BW. Het betrof vragen in verband met de situatie dat renovatiewerkzaamheden en dringend noodzakelijke onderhoudswerkzaamheden tegelijk worden uitgevoerd en er voor de uitvoering van deze werkzaamheden tijdelijk verhuisd moet worden (ECLI:NL:HR:2016:726). Verhuizing vanwege renovatie geeft recht op een verhuiskostenvergoeding, verhuizing vanwege dringend noodzakelijke onderhoudswerkzaamheden niet. De Hoge Raad oordeelde dat zodra de werkzaamheden deels kwalificeren als renovatie (verhoging woongenot) dat voldoende is om aanspraak te kunnen maken op de verhuiskostenvergoeding. Het is verder irrelevant of het initiatief van de huurder of de verhuurder komt. Tot slot is de verhuiskostenvergoedingsregeling zowel onder oud als onder nieuw recht van dwingend recht.

VERZEKERING

Redelijkerwijs verzekerd hadden behoren te zijn

In een arrest van de Hoge Raad van 24 juni 2016 (ECLI:NL:HR:2016:1280) ging het om de vraag tot welk bedrag een opdrachtnemer als gevolg van wiens werkzaamheden schade was ontstaan, redelijkerwijs verzekerd had behoren te zijn. Op de gesloten overeenkomst van opdracht waren de Metaalunievoorwaarden 2001 van toepassing. Artikel 13.1 van deze voorwaarden bepaalt dat de aansprakelijkheid van de opdrachtnemer is beperkt tot de schade waartegen hij verzekerd is dan wel redelijkerwijs verzekerd had behoren te zijn. De opdrachtnemer beschikte niet over een verzekering die dekking bood voor de ontstane schade. De rechtbank nam aansprakelijkheid van de opdrachtnemer aan en oordeelde dat artikel 13.1 onredelijk bezwarend was en veroordeelde de opdrachtnemer tot vergoeding van de schade die de opdrachtgever had geleden. Het hof kwam tot de conclusie dat het naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid niet onaanvaardbaar zou zijn als het beroep van de opdrachtnemer op artikel 13.1 zou worden gehonoreerd. Volgens het hof kwam

het erop aan of de opdrachtnemer redelijkerwijs verzekerd had behoren te zijn. Het hof gelastte een deskundigenonderzoek. De deskundige concludeerde onder andere dat als de opdrachtnemer een verzekering zou hebben afgesloten, het bedingen door de opdrachtnemer van de RVOI-voorwaarden 2001 verplicht zou zijn gesteld. Bij gebreke daarvan zou volgens de deskundige geen verzekering afgesloten hebben kunnen worden. De RVOI-voorwaarden beperken de aansprakelijkheid van opdrachtnemer tot het bedrag van de opdracht, in dit geval 2.832,02 euro. Het hof overwoog vervolgens dat het gaat om de vraag wat (in het kader van het exoneratiebeding) feitelijk is overeengekomen, niet om de vraag welke situatie zou hebben bestaan als er een andere afspraak was gemaakt. In het voetspoor van het deskundigenonderzoek komt het hof tot de conclusie dat het weliswaar voor de opdrachtnemer lastig zou zijn geweest om een verzekering tegen het bedrijfsrisico af te sluiten, maar niet onmogelijk en evenmin onbetaalbaar, en voorts niet ongebruikelijk. De opdrachtnemer moest volgens het hof weten dat fouten ten aanzien van haar kernprestatie potentieel tot

grote schade zou kunnen leiden en dat maakte volgens het hof dat van haar ook verwacht mocht worden dat zij zich inspande om deugdelijke dekking te verkrijgen. Dat had zij nagelaten. De opdrachtnemer kon zich er bij deze stand van zaken niet op beroepen dat de schade, in de bewoordingen van artikel 13.1, redelijkerwijze niet verzekerd had behoren (behoeven) te zijn, aldus het hof. Haar kwam volgens het hof dus in zoverre ook geen beroep toe op het exoneratiebeding vervat in artikel 13 lid 1 van de Metaalunievoorwaarden. De Hoge Raad acht deze slotsom onbegrijpelijk en vernietigt het arrest van het hof. Ook volgens het hof is de geconstateerde nalatigheid een beroepsaansprakelijkheidsverzekering af te sluiten immers alleen van belang voor zover het gaat om schade waarvoor verzekeringsdekking zou hebben bestaan als de opdrachtnemer zich afdoende zou hebben ingespannen. Het hof heeft volgens de Hoge Raad kennelijk uit het oog verloren dat daarbij mede betekenis toekomt aan het exoneratiebeding in de RVOI-voorwaarden. Het hof heeft immers uit het deskundigenrapport afgeleid dat de opdrachtnemer een beroepsaansprakelijkheidsverzekering had kunnen afsluiten, waarbij het bedingen van de RVOI-voorwaarden verplicht zou zijn gesteld, en waarbij het exoneratiebeding in die voorwaarden dus mede het bedrag zou hebben bepaald waarvoor ten hoogste verzekeringsdekking mogelijk zou zijn geweest. Het bedrag waarvoor de opdrachtnemer redelijkerwijs verzekerd had behoren te zijn, zou dus beperkt geweest zijn tot het bedrag van de opdracht, zijnde 2.832,02 euro, zodat ook de aansprakelijkheid van de opdrachtnemer tot dit bedrag is beperkt.

Aansprakelijkheid voor schade voor zover niet door verzekeraar vergoed

De vraag of een schadelijgende partij (eiseres in cassatie) de schade als gevolg van brand ontstaan in het

bedrijfspannd van de schadeveroorzakende partij (verweerster in cassatie), die nog niet door haar verzekeraar is vergoed, zijnde het ingehouden eigen risico, als schade kan vorderen van de schadeveroorzakende partij kwam aan de orde in een arrest van de Hoge Raad van 24 juni 2016 (ECLI: NL:HR2016:1276). Als gevolg van de brand waren landbouwmachines van eiseres verloren gegaan. De verzekeraar van eiseres heeft de schade begroot op de verkoopwaarde van de verloren gegane goederen en heeft op de verzekeringsuitkering het eigen risico van de schadeverzekering in mindering gebracht. Eiseres heeft verweerster aangesproken uit onrechtmatige daad, stellende dat verweerster onvoldoende maatregelen heeft getroffen om de brand te voorkomen. Het hof heeft de vordering afgewezen. Bij de beoordeling van de door eiseres als gevolg van de brand geleden schade, dient aldus het hof tot uitgangspunt te worden genomen dat eiseres door het verkrijgen van schadevergoeding zo veel mogelijk in de toestand wordt gebracht waarin zij zou hebben verkeerd indien de brand niet zou hebben plaatsgevonden. Tussen partijen is niet in geschil dat de door de brand verloren gegane goederen handelsvoorraad van eisers betrof. Het is volgens het hof het meest met de aard van deze schade in overeenstemming om de omvang daarvan te begroten op de kosten die eiseres heeft of zou hebben moeten maken om deze handelsvoorraad te vervangen. Dit betreft de inkoopkosten van vervangende goederen, eventueel te vermeerderen met bijkomende kosten, zoals kosten van transport. Daarnaast zou eiseres ook aanspraak kunnen maken op vergoeding van gederfde winst indien zij als gevolg van de brand minder goederen heeft kunnen verkopen, bijvoorbeeld doordat (een deel van) die voorraad al was verkocht maar door het tijdelijk ontbreken van voldoende voorraad niet geleverd kon worden of doordat er (nieuwe) vraag was naar goederen waaraan door het tijdelijk

ontbreken van voldoende voorraad niet kon worden voldaan. Dit laatste is gesteld noch gebleken. Volgens het hof is anders dan voor de verzekeraar van eiseres kennelijk als uitgangspunt genomen, niet de verkoopwaarde van de goederen bepalend bij de begroting van de schade, maar de inkoopwaarde van vervangende goederen. Door het inkopen van vervangende handelsvoorraad was eiseres immers weer in dezelfde toestand als wanneer de brand niet zou hebben plaatsgevonden. Het hof overweegt dat de verzekeraar van eiseres een hoger bedrag heeft uitgekeerd dan de door eiseres geleden schade, zodat er geen door verweerster te vergoeden schade resteert. Het door de verzekeraar op de uitkering aan eiseres in mindering gebrachte eigen risico betreft volgens het hof geen schade die verweerster zou moeten vergoeden. In de verhouding tussen eiseres en verweerster is volgens het hof niet van belang welk bedrag de verzekeraar op de schade-uitkering in mindering heeft gebracht, maar is slechts relevant welk bedrag de facto aan eiseres ter vergoeding van de door haar geleden schade is betaald. Nu dit bedrag hoger is dan de schade zoals die in de procedure tussen eiseres en verweerster is begroot, dient de vordering van eiseres volgens het hof te worden afgewezen. De Hoge Raad overweegt dat het hof de verzekeringsuitkering heeft aangemerkt als strekkend tot vergoeding van de door eiseres geleden schade waarvoor verweerster, naar in cassatie veronderstellenderwijs moet worden aangenomen, aansprakelijk is uit onrechtmatige daad. Dat oordeel acht de Hoge Raad niet onbegrijpelijk. De Hoge Raad stelt vast dat eiseres in cassatie – terecht – geen klachten heeft gericht tegen het oordeel van het hof dat het bij de beoordeling van de schadeomvang in de verhouding tussen eiseres en verweerster niet is gebonden aan de schadeomvang volgens de verzekeringsovereenkomst, waarbij verweerster geen partij is. Eiseres bestrijdt in cassatie

niet de begroting door het hof van haar totale schade in de zin van de artikelen 6:95-6:97 BW welke schade door de verzekeringsuitkering geheel wordt vergoed. Het hof verwerpt het cassatieberoep.

MEDEDINGINGSRECHT

Aansprakelijkheid moederonderneming voor overtreding dochter

In artikel 6:193m BW is verankerd dat ondernemingen die een beslissende invloed uitoefenen op het marktgedrag van een andere onderneming, hoofdelijk kunnen worden aangesproken voor schade als gevolg van overtredingen op onderliggend niveau.

Om dit risico (en een eventuele schadeclaim) af te wenden, zal de moederonderneming moeten kunnen aantonen dat zij geen beslissende invloed op de dochter had of kon hebben. Uit de Europese jurisprudentie volgt dat aan die bewijslast zeer hoge eisen worden gesteld. Dat bleek ook weer in 2016 in de arresten Repsol (HvJ 9 juni 2016, zaak C-617/13 P (Repsol) en Evonik Degussa (HvJ 16 juni 2016, zaak C-155/14 P (Evonik Degussa)). Repsol Petróleo, praktisch 100 procent aandeelhouder van RPA/Rylesa, voerde aan dat zij geen beslissende invloed had op het marktgedrag van RPA/Rylesa omdat zij geen gebruik zou hebben gemaakt van haar zeggenschap. Beide ondernemingen maakten onderdeel uit van de Repsol-groep en werden in 2007 beboet voor deelname aan het Spaanse Bitumen-kartel. Het Hof van Justitie oordeelde dat het Gerecht terecht had geoordeeld dat niet is gebleken dat RPA/Rylesa haar marktgedrag autonoom zou hebben bepaald, los van de instructies van haar moeder Repsol Petróleo. Een belangrijke omstandigheid bij de vorming van dit oordeel was dat sprake was van een verticaal geïntegreerde onderneming; Repsol Petróleo en RPA/Rylesa waren in grote mate commercieel van elkaar afhankelijk. In het midden bleef of het verweer dat de moeder niet

daadwerkelijk gebruik heeft gemaakt van haar zeggenschap, per definitie onvoldoende is om het vermoeden te weerleggen dat sprake is van een beslissende invloed van de moeder. Evonik Degussa, 100 procent aandeelhouder van de onderneming SKW GmbH, voerde aan dat er geen sprake was van beslissende invloed omdat SKW GmbH niet alle instructies van Evonik Degussa zou hebben opgevolgd. De ondernemingen werden in 2007 beboet voor deelname aan het kartel van calciumcarbide en op magnesium gebaseerde reagentia (producten die worden gebruikt in de staalindustrie). Het Hof van Justitie ging niet mee in het verweer van Evonik Degussa dat haar dochter SKW GmbH autonoom zou handelen. Het overwoog onder verwijzing naar Fresh Del Monte⁷ dat voor het aantonen van een beslissende invloed niet vereist is dat de dochteronderneming *alle* instructies van haar moedermaatschappij opvolgt, zolang het maar niet *de regel is* dat de instructies *niet* worden opgevolgd (omdat de aandeelhouder dan zou kunnen zijn vrijgepleit). De vraag waar die grens precies ligt, blijft weer in het midden.

Aansprakelijkheid via een onafhankelijke dienstverlener

In het arrest-VM Remonts (HvJ 21 juli 2016, zaak C-542/14 (VM Remonts) geeft het Hof van Justitie antwoord op de vraag of en wanneer ondernemingen aansprakelijk kunnen zijn voor een overtreding van het mededingingsrecht wanneer die overtreding (zoals afstemming van marktgedrag) feitelijk wordt begaan of gecoördineerd door een derde partij. Het Hof van Justitie noemt drie omstandigheden wanneer zo'n overtreding niettemin aan de onderneming kan worden toegerekend. Drie ondernemingen namen deel aan een aanbesteding in Letland. Eén van hen nam via onderaanneming een dienstverlener in de arm en verstrekte daaraan een zelfstandig opgestelde offerte. Die dienstverlener bleek later echter ook offertes

op te stellen voor de twee andere inschrijvers. De offertes verschilden steeds 5 procent van elkaar. De Letse mededingingsautoriteit stelde vast dat de inschrijvers hun offertes via de dienstverlener op elkaar hadden afgestemd en daarmee het kartelverbod hadden overtreden. Na procedures in Letland ontsprong de inschrijver die zelfstandig een offerte had opgesteld de dans. Aan het Hof van Justitie werd de prejudiciële vraag gesteld of een overtreding van het mededingingsrecht aan de andere twee inschrijvers kon worden toegerekend, nu de inschrijvingen via dezelfde dienstverlener werden verricht.

Het Hof van Justitie antwoordde dat een onafhankelijke dienstverlener die tegen vergoeding diensten aanbiedt, moet worden beschouwd als een aparte onderneming. Wanneer het concurrentiebeperkend handelen van een deze derde kan worden toegerekend aan zijn opdrachtgever, is die opdrachtgever op basis van het nieuwe artikel 6:193m BW automatisch civiel hoofdelijk aansprakelijk voor de overtreding van het mededingingsrecht. Toerekening is volgens het Hof van Justitie slechts mogelijk als:

- de dienstverlener onder het gezag of toezicht van de opdrachtgever werkte; of
- de opdrachtgever op de hoogte was van de mededingingsverstoringe doelstellingen van haar concurrenten en de dienstverlener, en met haar eigen gedrag heeft willen bijdragen aan de verwezenlijking daarvan; of
- de opdrachtgever de concurrentieverstorende handelingen redelijkerwijs kon voorzien en bereid was het risico ervan te aanvaarden.

In zijn conclusie noemt A-G Wathelet⁸ een aantal voorzorgsmaatregelen om aansprakelijkheid op basis van de derde situatie zo veel mogelijk te voorkomen (denk aan wijze van selectie van de derde en het monitoren van diens uitvoering van de opdracht).

Recht op schade voor gedupeerde afnemers van karteldeelne­mers

In 2007 werd ABB samen met andere producenten van hoogspanningskabels door de Europese Commissie beboet voor deelname aan een kartel. TenneT, een afnemer van ABB, stelt dat zij schade heeft geleden als gevolg van het kartel. ABB voert op haar beurt een doorberekingsverweer: TenneT zou de prijsopslag hebben doorberekend aan haar afnemers, waardoor zij geen schade heeft geleden. Dit verweer werd tweemaal afgewezen.⁹ ABB verlangt van de Hoge Raad uiteindelijk duidelijkheid over de berekening van de schade, juist omdat het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden niet toekwam aan beantwoording van de vraag of aan de voorwaarden voor voordeeltorekening werd voldaan.

De Hoge Raad (HR 8 juli 2016, ECLI:NL:HR:2016:1483 (TenneT/ABB)) gaf in deze zaak in 2016 te kennen dat zij anticipeert op de implementatie van de Richtlijn privaatrechtelijke handhaving mededingingsrecht. Hij stelt vast dat er voor een doorberekingsverweer twee benaderingen denkbaar zijn, namelijk die van de schadebeperking

ex artikelen 6:95-6:97 BW en die van artikel 6:100 BW (voordeeltorekening). De HR oordeelt dat bij beide benaderingen de voordelen van de schadelij­dende partij in aanmerking moeten worden genomen, voor zover dat redelijk is.

Daarnaast komt de Hoge Raad terug van de eisen die hij in eerdere arresten heeft gesteld aan 'een zelfde gebeurtenis' in het kader van een voordeeltorekeningverweer. Een dergelijke verweer lijkt hiermee vereenvoudigd.

In de schadestaatprocedure heeft de Rechtbank Gelderland op 29 maart 2017 ABB veroordeeld om een schadevergoeding aan TenneT te betalen van ruim EUR 23 miljoen (ECLI:NL:RBGEL:2017:1724). Het doorberekingsverweer heeft de rechtbank verworpen op grond van het doeltreffendheidsbeginsel: de rechtbank acht het niet realistisch of wenselijk dat de vele kleine klanten van TenneT (namelijk consumenten) hun schade zelf rechtstreeks bij ABB verhalen. Daarbij komt dat TenneT een 100 procent deelneming is van de Nederlandse staat, waaruit de rechtbank opmaakt dat, mocht TenneT een te hoog schadebedrag

ontvangen vanwege de afwijzing van het doorberekingsverweer, TenneT die schade linksom of rechtsom zal doorgeven aan haar afnemers.

Implementatiewet richtlijn privaatrechtelijke handhaving mededingingsrecht

Over de Richtlijn privaatrechtelijke handhaving mededingingsrecht¹⁰ en het Nederlandse implementatietraject in 2015 en 2016¹¹ is al het nodige geschreven. Begin 2017 trad de Implementatiewet richtlijn privaatrechtelijke handhaving mededingingsrecht in werking.¹² Deze nieuwe wetgeving maakt het voor gedupeerden van overtredingen van het mededingingsrecht gemakkelijker om een civiele schadeprocedure te starten tegen ondernemingen waarvan een toezichthouder of rechter onherroepelijk heeft vastgesteld dat zij het mededingingsrecht hebben overtreden.

De Implementatiewet voegt afdeling 3A (artt. 6:193k-193t BW) toe aan Boek 6 BW. Eén van de belangrijkste bepalingen is dat het causaal verband tussen een overtreding van het mededingingsrecht en schade wordt vermoed aanwezig te zijn, zie het

nieuwe artikel 6:193l BW. Daarnaast staat de hoofdelijke aansprakelijkheid van karteldeelnemers in een civiele procedure bij voorbaat vast, zodat een gedupeerde slechts één overtreder hoeft aan te spreken voor haar geleden schade. Dit volgt uit artikel 6:193m lid 1 BW. Een overtreder kan wel een doorberekeningsverweer voeren, waarbij hij zich erop beroept dat een directe afnemer de meerkosten heeft doorberekend aan een indirecte afnemer (artikel 6:193p BW). Zo'n indirecte afnemer wordt in zijn bewijsvoering door de wet vervolgens een handje geholpen door artikel 6:193q BW, waarin een aantal bewijsvermoedens ten voordele van de indirecte afnemer staan. Daarnaast bevat de implementatiewet aanvullingen of wijzigingen van het procesrecht. Zo is artikel 44a Rv gewijzigd (de civiele rechter kan ACM om bijstand vragen bij het bepalen van de omvang van de schade) en is artikel 161a Rv toegevoegd (een onherroepelijk boetesluit van de ACM levert in een civiele schadeprocedure onweerlegbaar bewijs op van een overtreding van het mededingingsrecht). Ook is afdeling 1A aan de zevende titel van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering toegevoegd, die de toegang regelt tot bescheiden in mededingingszaken (artt. 844-852 Rv).

OVERIG

Kansschade bij medische aansprakelijkheid

In een arrest van 23 december 2016 buigt de Hoge Raad zich over de vraag hoe in geval van een medische fout het beroep van een benadeelde op het verlies van een kans dient te worden beoordeeld (ECLI:NL:HR:2016:2987). In de zaak die aanleiding vormde voor dit arrest, ging het om de vraag of een ziekenhuis aansprakelijk was jegens een kind en diens ouders voor de schade aan het kind als gevolg van netvliesloslating, ontstaan kort na de geboorte als gevolg waarvan het kind volledig blind is geworden. De oogarts heeft het kind op 25 juni 1996 gecontroleerd. Dit onderzoek is mislukt. Twee weken later, op 9 juli 1996, heeft een tweede controle plaatsgevonden. De spoedbehandeling die daarop volgt, heeft de voortgang van de netvliesloslating niet verhinderd. Het kind en de ouders spreken het ziekenhuis aan voor de vergoeding van de schade als gevolg van de blindheid van het kind. Zij stellen daartoe onder meer dat het ziekenhuis heeft nagelaten het kind tijdig te behandelen waardoor de kans op het ontstaan van netvliesloslating is toegenomen. De rechtbank wijst de vordering af en het hof bekrachtigt dit vonnis. De Hoge Raad vernietigt het arrest van het hof. In cassatie komt onder meer de vraag

aan de orde of het kind de kans op een beter behandelingsresultaat is ontgenomen doordat zij pas op 9 juli 1996 voor de tweede maal is gecontroleerd. De Hoge Raad overweegt dat bij de beantwoording van de vraag of voor een patiënt de kans op een beter behandelingsresultaat verloren is gegaan, eerst dient te worden beoordeeld of is gehandeld in strijd met de norm van hetgeen een redelijk handelend en redelijk bekwaam beroepsgenoot betaamt. Indien wordt geoordeeld dat in strijd met deze norm is gehandeld, dient vervolgens ter beoordeling van het causaal verband tussen de normschending en de gestelde schade een vergelijking te worden gemaakt tussen de feitelijke situatie na de normschending en de hypothetische situatie zoals die zou zijn geweest als de normschending zou zijn uitgebleven. Wat de feitelijke situatie betreft, gaat het om de vaststelling van hetgeen daadwerkelijk is voorgevallen. Wat de hypothetische situatie betreft, gaat het om de vaststelling van wat feitelijk zou zijn gebeurd zonder de normschending. Voor die hypothetische situatie dient dus niet te worden uitgegaan van de norm van een redelijk bekwaam en redelijk handelend beroepsgenoot, maar van de behandeling die feitelijk zou hebben plaatsgevonden, zij het dat daarbij wel uitgangspunt moet zijn dat geen normschending zou hebben plaatsgevonden.

NOTEN

- 1 HR 8 juni 2001, ECLI:NL:HR:2001:AB2053, *NJ* 2001/454, rov. 3.7.
- 2 HR 17 februari 2006, ECLI:NL:HR:2006:AU5663, *NJ* 2006/158.
- 3 Deze zaak is een vervolg op Hoge Raad 25 juni 2010, *NJ* 2010/371, waarover in deze Kroniek in 2011 is geschreven.
- 4 HR 11 januari 2013, ECLI:NL:HR:2013:BX7579.
- 5 A-G Widdershoven 2 december 2015, ECLI:NL:RVS:2015:3680.
- 6 HR 5 november 1965, ECLI:NL:HR:AB7079 en HR 28 juni 2013, ECLI:NL:HR:2013:47.
- 7 HvJ 24 juni 2015, zaak C-293 en 294/13 P (*Fresh Del Monte*), r.o. 96-97.
- 8 Conclusie A-G Wathelet 3 december 2015 bij zaak C-542/14 (*VM Remonts*).
- 9 Rechtbank Oost-Nederland 16 januari 2013, ECLI:NL:RBONE:2013:BZ0403; Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden 2 september 2014, ECLI:NL:GHARL:2014:6766; en *Advocatenblad Kronieken*, 94e jrg., nr. 2, Kroniek Aansprakelijkheidsrecht, p. 28-29.
- 10 Zie o.a. E.-J. Zippo, 'Het Richtlijnvoorstel betreffende schadevorderingen wegens mededingingsinbreuken', *Mededingingsrecht in de Praktijk* december 2013, nr. 8 p. 275-285; en F. Wijckmans en F. Tuytschaever, *Horizontal Agreements and Cartels in EU Competition Law*, eerste druk, Oxford: Oxford University Press 2015, hoofdstuk 8.
- 11 Zie o.a. C. Meijer, 'Verrassingen in het voorontwerp Implementatiewet richtlijn privaatrechtelijke handhaving', *Markt & Mededinging* maart 2016, nr. 1 p. 45-47; R. Meijer en E.-J. Zippo, 'Elk nadeel heb z'n voordeel': (bewijslast) problematiek rondom het passing-on verweer in kartelzaken', *Markt & Mededinging* december 2016, nr. 6 p. 220-226; en de reacties op de internetconsultatie als bijlagen bij Kamerstuk 34490 nr. 3, via <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/dossier/34490>.
- 12 Wet van 25 januari 2017, *Stb.* 2017, 28 (Implementatiewet richtlijn privaatrechtelijke handhaving mededingingsrecht).

KRONIEK

BESTUURSPROCESRECHT

DOOR / JAN COEN BINNERTS, MARIEKE DANKBAAR & RACHEL HOENEVELD

In de afgelopen kroniekperiode¹ viel een aantal uitspraken op die illustreren dat de relativiteitsregel zijn doel – het tegengaan van het gebruik van oneigenlijke argumenten – aardig bereikt. Tegelijkertijd zagen wij ook de eerste toepassing van de correctie Widdershoven, die moet voorkomen dat met de relativiteitsregel over dat doel heen geschoten wordt. Een echte ‘shocker’: de uitspraken waarin de Afdeling en de Centrale Raad afscheid namen van de *ne bis in idem*-lijn ten aanzien van herhaalde aanvragen. Daarnaast waren er natuurlijk de *usual suspects*, zoals elektronische bekendmaking en ander gebruik van hedendaagse communicatiemiddelen in de relatie overheid-burger, waar we mee aftrappen.

BEKENDMAKEN, VERZENDEN EN ONTVANGEN

Over bekendmaken van (ontwerp)-besluiten had de Afdeling in 2012 al een belangrijke uitspraak gedaan (*JB* 2012, 222, Deventer). Elektronische bekendmaking geldt als een geschikte wijze van kennisgeving die de bezwaar- of beroepstermijn kan doen aanvangen. Daarvoor geldt als hoofdregel de voorwaarde dat daarnaast minstens ook één publicatie in een niet-elektronisch medium plaatsvindt. Bij wettelijk voorschrift kan van die laatste eis worden afgeweken. De provincie Gelderland heeft bij verordening bepaald dat alles op de provinciale website wordt gepubliceerd. Een poging om de Afdeling tot heroverweging van de Deventer uitspraak te brengen, slaagde niet. Ook een beroep op artikel 6 EVRM leidde niet tot een andere uitkomst. Naar het oordeel van de Afdeling heeft het alleen langs elektronische weg bekendmaken van een besluit niet tot gevolg dat een belanghebbende zich niet of niet op tijd tot de rechter kan wenden (*ABRvS* 7 september 2016, *JB* 2016, 186 en *AB* 2016, 395). In de annotatie in de *JB* wordt er – ons

inziens terecht – op gewezen dat dit betekent dat alle inwoners die geen computer met werkend internet hebben hiermee op een nog grotere achterstand worden gezet. Rechterlijke uitspraken moeten daarentegen volgens artikel 8:37, eerste lid van de Awb in beginsel per aangetekende brief worden verzonden. De rechtbank zond een uitspraak per fax aan een partij. Hoger beroep werd ingesteld per brief, ontvangen later dan zes weken na de fax. Toch is het hoger beroep ontvankelijk: in *ABRvS* 26 oktober 2016 (*JB* 2016, 234) werd geoordeeld dat toezending per brief de juiste methode van bekendmaking van de rechterlijke uitspraak was en dat de beroepstermijn dus zelfs nog niet was aangevangen. Het premature hoger beroep werd echter wel ontvankelijk geacht nu de uitspraak al gewezen was. De andere kant van de medaille is dat de burger ook een keuzerecht heeft voor elektronische toezending. Dit leest de Raad in artikel 2:14 Awb (*CRvB* 18 oktober 2016, *JB* 2017, 9). Indien de bezwaarde een e-mailadres opgeeft, moet de beslissing op bezwaar naar het e-mailadres worden

verzonden waarna de beroepstermijn aanvangt. Het risico dat e-mails niet gelezen worden, komt dan voor rekening van de burger en dat dient het bestuursorgaan niet te weerhouden van het gebruik daarvan.

In *CRvB* 13 januari 2017 (*JB* 2017, 62) was in een telefoongesprek tussen aanvrager en de Sociale Verzekeringsbank gesproken over het feit dat niet-tijdig was beslist en over de mogelijkheid van vergoeding daarvoor. In dat gesprek was ook het officiële e-mailadres van de SVB verschaft. Dat betekende dat appellant ervan uit mocht gaan dat hij per mail een ingebrekestelling mocht doen uitgaan.

In een zaak die speelde bij de *CRvB* had de gemeente besloten dat de betrokkenen nog slechts met een aanvraagformulier een aanvraag voor bijzondere bijstand konden indienen omdat de gemeente door de vele telefoontjes, uitgebreide faxen en brieven van betrokkenen onevenredig werd belast. Toen de betrokkenen vervolgens aanvragen indienden zonder gebruik van het aanvraagformulier, stelde de gemeente de aanvragen buiten

behandeling. De Raad overwoog dat de wetgever deze werkwijze van de gemeente voor ogen heeft gestaan (CRvB 19 juli 2016, *JB* 2016, 179 en *AB* 2016, 315).

VERSCHOONBAARHEID

Indien in samenwerkingsverband een subsidie wordt aangevraagd, is het belangrijk duidelijk voor ogen te houden wie er als gemachtigde optreedt en voor welke handelingen. De penvoerder van het samenwerkingsverband is enerzijds niet verplicht tot terugbetaling van te veel betaalde voorschotten namens de deelnemers (CBB 26 mei 2014, *AB* 2014/325), maar anderzijds is een terugvorderingsbesluit wel op de juiste wijze bekendgemaakt als dit alleen aan de penvoerder wordt toegezonden. Als de penvoerder dit besluit niet doorzendt, komt dit nalaten van de penvoerder voor rekening van de deelnemers (CBB 24 maart 2016, *JB* 2016, 114 en *AB* 2016, 318). Als je zelf, bijvoorbeeld wegens ziekenhuisverblijf, niet in staat bent om bezwaar te maken, word je geacht daarvoor bijstand te zoeken en komt het in beginsel voor jouw rekening als dat niet tijdig lukt. Maar er zijn gelukkig uitzonderingen. Indien je, bevestigd door een psychiater, in hoge mate afhankelijk bent van de hulp van anderen en je gedurende de bezwaartermijn verschillende personen uit je sociale omgeving om hulp hebt gevraagd hoe om te gaan met een beslissing van een instantie, maar deze hulpvragen niet hebben geleid tot tijdige indiening van het bezwaarschrift, dan is sprake van verschoonbare termijnoverschrijding (CRvB 7 oktober 2016, *JB* 2016, 231 en *AB* 2017, 8).

BELANG

Procesbelang

Heb je nog procesbelang als subsidie (door vrijval uit het subsidieplafond) hangende de procedure alsnog aan je wordt verleend? Appellanten vonden van wel omdat eenzelfde situatie zich bij een volgend subsidiebesluit,

met eenzelfde subsidieplafond, ook weer kan voordoen. De Afdeling oordeelde anders: procesbelang vanwege toekomstige besluitvorming ontbreekt indien te onzeker is of precies zo'n zelfde situatie zich weer zou voordoen (ABRvS 10 februari 2016, *AB* 2016, 400). Anders ging het in (de marge van) de inmiddels beroemde uitspraak van de Afdeling van 2 november 2016 (*JB* 2017, 1) over schaarse vergunningen. Inzet was de verlening van exploitatievergunningen voor de jaren 2012 en 2013. Procesbelang was er echter omdat het oordeel over de rechtmatigheid van de wijze waarop die waren verleend bij toekomstige besluiten zou kunnen worden betrokken. In de zaak ABRvS 27 juli 2016 (*AB* 2017, 31) ging de Afdeling om en overwoog zij dat zij 'anders dan voorheen' nu van oordeel is dat een derde die de weigering nastreeft van een vergunning die door een ander is aangevraagd ter legalisering van een bestaande situatie, belang heeft bij

de behandeling van zijn beroep tegen het niet-tijdig nemen van een besluit op de aanvraag van de ander. Een werkneemster achtte zichzelf geschikt voor haar werk, maar haar werkgeefster niet. Zij diende een aanvraag in voor een WIA-uitkering, maar die werd haar geweigerd. Niet met de motivering dat zij geschikt is, maar omdat zij er voldoende in slaagde om toch haar volle loon te ontvangen. Partijen waren het eens over het feit dat er geen recht op uitkering bestond, maar verschilden van mening over de motivering. Toch werd voldoende procesbelang aangenomen, omdat het oordeel over de geschiktheid voor appellante feitelijke betekenis kon hebben (CRvB 23 september 2016, *JB* 2016, 227). In CRvB 14 december 2016 (*JB* 2017, 44) ging het ook om de vraag of een werkneemster recht had op een uitkering. Dat werd bestreden door haar werkgeefster, die de gevolgen van de toekenning via een verhoogde premie zou ondervinden. De Centra-

le Raad nam aan dat de werkgeefster procesbelang had bij een oordeel over de juistheid van de toekenning. Zou blijken dat die niet juist was, dan zou dat immers aanleiding kunnen zijn voor een onrechtmatigheidsactie van de werkgeefster jegens het UWV, langs welke weg dan kennelijk het effect van de premieverhoging zou kunnen worden teruggedraaid.

Rechtstreeks, eigen, afgeleid en objectief belang

Vergunning was verleend voor een motorrit door leden van een motorclub ter gelegenheid van een veterandag. Voorwaarde was dat tijdens de rit niet in 'colours' gereden mocht worden. De motorclub, die de vergunning niet zelf had aangevraagd, was het niet eens met die voorwaarde en kwam daartegen op. Men deed een beroep op vermeende schending van fundamentele rechten. De Afdeling overwoog dat de motorclub slechts een afgeleid belang had en dat er ook geen sprake is van schending van fundamentele rechten (ABRvS 9 december 2015, *AB* 2016, 357).

Het zijn van een informele vereniging kan zoals bekend genoeg zijn om tegen een besluit op te komen. De afdelingsuitspraak van 15 juni 2016 (*JB* 2016, 182) illustreert de waarschijnlijk niet-beoogde keerzijde daarvan: zo'n vereniging kan ook geadresseerde zijn van een dwangsbesluit. Een hypotheekhouder heeft een eigen belang dat rechtstreeks betrokken is bij een besluit tot wijziging van een exploitatieplan in de zin van de Wet ruimtelijke ordening, niet slechts een aan dat van de eigenaar parallel belang. Hij heeft immers een eigen zakelijk recht, waaraan hij een eigen (verhaals)belang ontleent, dat door het besluit kan worden geraakt (ABRvS 5 oktober 2016, *JB* 2016, 209). Opvallend was de uitspraak waarin TNO, die de A270 als testlocatie voor onderzoek gebruikte, een positie als belanghebbende werd verschafte bij verkeersbesluiten die voor die weg waren genomen. Het gebruik als testlocatie werd door die verkeersbeslui-

ten beïnvloed en dat was in bezwaar terecht als voldoende beschouwd (ABRvS 23 november 2016, *JB* 2017, 8).

Concurrentie

De exploitant van het ene kartcircuit was belanghebbende bij een verzoek tot handhaving ten aanzien van een ander kartcircuit, dat zonder vergunning werd geëxploiteerd. Het betoog dat zij verschillende doelgroepen bedienen en dat de overlap beperkt was, kon de overtreder niet baten (ABRvS 5 oktober 2016, *JB* 2016, 219).

Werknemers, zeevarenden in dienst van een zeesleepdienst in het havengebied van Amsterdam en IJmuiden, hadden gesteld dat andere bedrijven, die dezelfde werkzaamheden uitvoeren, zich schuldig maakten aan oneerlijke concurrentie door illegale tewerkstelling en onderbetaling van haar buitenlandse werknemers. De werknemers stelden hierdoor het risico te lopen hun werk te verliezen. Ze hadden de minister daarom verzocht

de concurrerende bedrijven te beboeten wegens overtreding van onder meer de Wet arbeid vreemdelingen (*Wav*). De vraag was of deze werknemers als belanghebbenden konden worden aangemerkt. Ja, zo oordeelde de Afdeling: het aan het fundamentele recht op arbeid ontleend belang van werknemers is rechtstreeks betrokken bij een besluit tot boeteplegging (ABRvS 5 oktober 2016, *AB* 2017, 22).

Rechtspersonen en feitelijke werkzaamheden

In de uitspraak betreffende vakbond Nautilus International, in precies zo'n concurrerende sleepdienstzaak van dezelfde datum (ABRvS 5 oktober 2016, *AB* 2017, 23 en *JB* 2016, 218) kwam de Afdeling ook tot een positief ontvankelijkheidsoordeel: het tegengaan van onderbetaling van buitenlandse zeevarenden en het organiseren van acties maken blijkens de feitelijke werkzaamhe-

den van Nautilus deel uit van haar kernactiviteiten die passen bij de behartiging van het collectieve belang van haar leden.

De stichting van een raadslid die als appellant optrad, trof een ander lot (ABRvS 29 juni 2016, *AB* 2016, 407). De feitelijke werkzaamheden van de stichting werden aan een nauwkeurige inspectie onderworpen. De Afdeling achtte het weliswaar aannemelijk dat het raadslid maandelijks spreekuur hield, maar oordeelde dat de onderwerpen die tijdens dit spreekuur aan de orde kwamen met name verband hielden met kwesties die appellant zich als raadslid, dan wel als particulier aantrok. Voor de stelling dat de stichting zich met het onderhoud van landgoederen bezighield, kon door het overleggen van foto's ook onvoldoende 'bewijs' worden gevonden.

Afstand

Een veehouder in Vlagtwedde kwam op tegen een bestemmingsplan dat hem onvoldoende uitbreidingsmogelijkheden bood. Omwonenden die op een afstand van 1150 meter woonden en gezondheidsklachten vreesden als gevolg van een mogelijke uitbreiding, wilden zich als partij in het geding bij de Afdeling mengen. De Afdeling oordeelde echter dat de gestelde vrees niet zodanig was onderbouwd dat er aanleiding was om de omwonenden als belanghebbenden aan te merken. Zij werden daarom niet als partij toegelaten (ABRvS 12 oktober 2016, *JB* 2016, 223). De Afdeling pelde daartoe een door omwonenden in het geding gebracht rapport van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) over gezondheidsrisico's van intensieve veehouderij in Brabant wel eerst minutieus af, om de te concluderen dat de conclusies daaruit niet golden voor de situatie in Groningen.

BEZWAARSCHRIFT-PROCEDURE

Hoofdregel in het bestuursrecht is dat de heroverweging in de bezwaar-

procedure plaatsvindt met inachtneming van de feiten en omstandigheden die zich dan voordoen en de op dat moment geldende rechts- en beleidsregels. Bij het heroverwegen van een besluit tot het opleggen van een last onder dwangsom ligt dit vaak anders. Bijvoorbeeld als voorafgaand aan het besluit op bezwaar de overtreding is beëindigd. Dit betekent dan niet dat het bezwaar daarom gegrond zou zijn en de primaire beslissing zou moeten worden herroepen. Maar als er geen overtreding meer is, omdat de betreffende regelgeving is versoepeld, dan is dat wel iets dat het bestuursorgaan bij heroverweging van zijn handhavingsbesluit dient te betrekken (ABRvS 21 december 2016, *AB* 2017, 57).

Als je in bezwaar de beslissing om een aanvraag buiten behandeling te laten herroept, dan moet dat gepaard gaan met een inhoudelijke beslissing op de aanvraag. Met meewegen van alle feiten, overgelegde gegevens en bescheiden die *ex nunc* relevant zijn, moet dan alsnog inhoudelijk op de aanvraag beslist worden (ABRvS 14 december 2016, *AB* 2017, 118).

En een bestuursorgaan dat aan de bezwaarmaker niet (tijdig) meedeelt dat een commissie over het bezwaar zal adviseren, moet in plaats van de gedachte twaalf weken, toch binnen zes weken beslissen op het bezwaar (CRvB 6 februari 2017, *AB* 2017, 137). Ook niet nieuw, maar goed om in beeld te houden.

In ABRvS 16 november 2016 (*JB* 2017, 6), was het bezwaarschrift op verzoek van de bezwaarmaker doorgezonden aan de rechter, in dit geval de Afdeling, om als beroepschrift te behandelen. Op enig moment verving verweerder het bestreden besluit door een nieuw, qua uitkomst gelijklopend besluit. De Afdeling besliste dat dit nieuwe besluit dan ingevolge artikel 6:19 Awb van rechtswege onderdeel vormt van het aanhangige beroep: voor deze prorogatie is dan geen toestemming van partijen meer noodzakelijk. Prorogatie van rechtswege dus.

Appellanten en het college twistten over de juistheid van het verslag van de hoorzitting, en de Centrale Raad moest beoordelen wie er gelijk had. De Centrale Raad stelde zich nogal

Hoorzittingsverslag

formeel op en gaf aan dat in artikel 7:7 Awb slechts is bepaald dat van het horen een verslag wordt gemaakt. Een nadere precisering van wat een verslag moet inhouden, ontbreekt. Volgens de raad kan niet worden geëist dat het verslag een woordelijke weergave inhoudt van al wat tijdens de hoorzitting is gezegd. Appellanten hadden een op een bandopname gebaseerd verslag overgelegd. De Centrale Raad zette dat af tegen het door de secretaris van de bezwaarschriftencommissie opgemaakte verslag van de hoorzitting. Volgens de raad was niet gebleken dat het verslag van de secretaris niet beantwoordde aan de daaraan in redelijkheid te stellen eisen (CRvB 22 november 2016, *AB* 2017, 41); inhoudelijk werd daarmee niet op de stellingen van appellanten ingegaan.

NIET-TIJDIG BESLISSEN

Als er uitdrukkelijk wordt geweigerd een besluit op een aanvraag te nemen, zou uit de letterlijke lezing van artikel 4:17 Awb volgen dat een beschikking op een aanvraag niet-tijdig wordt gegeven en het bestuursorgaan in gebreke is. De Centrale Raad besluit echter de schriftelijke weigering om een beschikking te nemen gelijk te stellen met het nemen van een beschikking op een aanvraag. Dit betekent dat de uitgebrachte ingebrekestelling geen doel treft; er was immers al beslist en geen dwangsom verschuldigd (CRvB 22 december 2016, *JB* 2016, 45 en *AB* 2017, 130).

Een dwangsom wordt evenmin verschuldigd als de burger onredelijk laat het bestuursorgaan in gebreke stelt, zo leert ABRvS 8 februari 2017 (*JB* 2017, 56). Toch een opvallende uitspraak: de rechtbank had het college opgedragen een nieuw besluit te nemen. Het college was het daar niet mee eens en stelde hoger beroep in, dat echter de verplichting om te beslissen niet schorst. Een kleine twee maanden voor de behandeling in hoger beroep, ruim een jaar na de uitspraak van de rechtbank,

volgt alsnog een ingebrekestelling. Dat acht de Afdeling onredelijk laat, zodat in lijn met artikel 4:17, lid 6, sub a Awb geen dwangsom verschuldigd wordt. De appellant die geduld betoont, wordt in zekere zin gestraft, het bestuursorgaan dat laks is, wordt beloond.

Een dwangsom blijft wel verschuldigd door het bestuursorgaan als de rechterlijke uitspraak waarbij een dwangsom is opgelegd als niet binnen een bepaalde termijn wordt beslist, wordt vernietigd. Die verschuldigdheid is immers geen gevolg van die uitspraak maar van het niet-tijdig beslissen, aldus CRvB 26 januari 2016 (*JB* 2017, 64).

De Hoge Raad heeft zich aangesloten bij de jurisprudentie van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State en de Centrale Raad van Beroep omtrent de eisen die worden gesteld aan een schriftelijke ingebrekestelling als bedoeld in artikel 4:17 lid 3 Awb. De Hoge Raad oordeelt dat een ingebrekestelling duidelijk moet maken op welke aanvraag het betrekking heeft, dat het bestuursorgaan niet tijdig heeft beslist en dat er alsnog een beslissing genomen moet worden. Het oordeel van het hof dat deze elementen in verschillende geschriften kunnen zijn vermeld, houdt geen stand (HR 10 juni 2016, *AB* 2016, 322).

RELATIVITEIT

De uitspraak van de Afdeling van 1 juni 2016 (*JB* 2016, 148) had als inzet een bestemmingsplan ter legalisering van permanente bewoning in een vakantiepark. Omwonenden op enige afstand wezen op strijd met brandveiligheidseisen uit het Bouwbesluit, die ontstond door herbestemming van vakantiewoningen als reguliere woning. Die eisen strekken ook ter bescherming van omwonenden. Eisers wonen echter te ver weg om als zodanig te kunnen gelden en hun belang werd door deze veiligheidseisen kennelijk niet beschermd. Zij kunnen daarop dus geen beroep doen.

In ABRvS 2 november 2016 (*JB* 2016, 242) hadden omwonenden het standpunt ingenomen dat de ontwikkeling die met het bestemmingsplan mogelijk werd gemaakt, tot ongeoorloofde staatsteun aan de betrokken ondernemer zou leiden. De Afdeling oordeelde dat het staatssteunverbod niet strekte tot bescherming van de belangen van omwonenden en – en daar zit het belang van deze uitspraak – dat het relativiteitsvereiste meebrengt dat zij dat verbod ook niet mogen gebruiken ten betoge dat het bestemmingsplan niet uitvoerbaar zou zijn. In de Afdelingsuitspraak van 9 november 2016 (*JB* 2017, 2), was het wel een concurrent die zich beriep op het staatssteunverbod in relatie tot de uitvoerbaarheid van een bestemmingsplan. Deze werd echter naar huis gestuurd met het argument dat de norm dat je geen bestemmingsplan mag vaststellen dat niet uitvoerbaar is, slechts strekt ter bescherming van in de nabijheid gevestigde partijen. En dat was deze concurrent niet, zodat hem daarop geen beroep toekwam. Het staatssteunverbod lijkt per saldo dus in ruimtelijke-orderingskwesties nog slechts een relevante beroepsgrond uit de mond van een concurrent, die in de directe nabijheid gevestigd is. Zoals bekend zal zijn, heeft de Afdeling in de uitspraak 16 maart 2016 (*AB* 2016, 249 en *JB* 2016, 88) een uitzondering aanvaard, ook wel de correctie Widdershoven genoemd, op de regel dat geen beroep kan worden gedaan op een voorschrift dat kennelijk niet strekt ter bescherming van het belang van degene die het inroept. Tot een eerste werkelijke toepassing daarvan kwam het in ABRvS 28 december 2016 (*AB* 2017, 110 en *JB* 2017, 27). Zelfstandige slijterijen, verenigd in de SlijtersUnie, bestreden een weigering om handhavend op te treden tegen een in een supermarkt gevestigde slijterij wegens overtreding van de Drank- en Horecawet. Hoewel die bepaling niet strekt ter bescherming van de belangen van de SlijtersUnie of haar leden, draagt

schending van deze bepaling wel bij aan het oordeel dat het gelijkheidsbeginsel is geschonden, als tegen overtreding van dat voorschrift bij supermarkten niet zou worden opgetreden en bij zelfstandige slijters wel. Het relativiteitsvereiste staat dan niet in de weg aan vernietiging van het bestreden besluit. Zie ook de uitspraken van de Afdeling van diezelfde datum in *AB* 2017, 111 en *AB* 2017, 112.

BEWIJS EN BOETEPROCESRECHT

Bewijs in het bestuurs(proces)recht is nog steeds een beetje een glibberig terrein. Langzaamaan eist bewijs echter steeds meer aandacht op en dan met name (maar niet alleen) in het boeteprocesrecht. Zo ook in de onderhavige kroniekperiode. Het boeteprocesrecht kent vervolgens ook weer een eigen dynamiek op andere fronten; ook daar kwamen we een paar uitspraken over tegen.

Bewijs en boeteprocesrecht

Getuigen die zijn aangezegd, worden in het bestuursrecht niet altijd werkelijk gehoord, ook niet als zij ter zitting aanwezig zijn. De beslissing om niet te horen, behoeft dan echter wel een motivering in de uitspraak. Daar schortte het aan in CRvB 29 juni 2016 (*JB* 2016, 178), hetgeen leidde tot een gegrond hoger beroep. De getuigen, alsnog gehoord in hoger beroep, brachten echter niet het bewijs dat verlangd was, zodat de uitspraak er niet door veranderde. In HR 16 december 2016 (*JB* 2017, 16) zien wij soortgelijke overwegingen ten aanzien van een bewijsaanbod door middel van getuigen. Het hof had dit aanbod gepasseerd met de stelling dat het onvoldoende gespecificeerd was en het ter zitting niet was herhaald. De HR casseerde. Het aanbod was wel specifiek genoeg en het hof kon niet verlangen dat verder zou worden toegelicht wat de getuigen zouden kunnen verklaren en het had zelf het bewijsaanbod ter zitting aan de orde kunnen stellen,

als dat opheldering behoefde. CRvB 1 juni 2016 (*AB* 2016, 412) leert dat herziening van studiefinancieringsbeschikking op basis van een controle die (mede) was verricht door een via een privaat bedrijf ingeschakelde zzp'er, niet was geoorloofd. Het toezicht op de naleving van de Wsf 2000 is de uitoefening van een overheidstaak en met het verlenen van toezichthoudende bevoegdheden aan personen buiten die overheid moet volgens de raad terughoudend worden omgegaan. Bij zzp'ers ontbreekt een voldoende rechtstreekse gezagsverhouding en zijn sturingsmogelijkheden onvoldoende verzekerd. Hierdoor komen de zorgvuldigheid en betrouwbaarheid van het door de controlerende zzp'er uitgevoerde onderzoek in het gedrang.

Overig boeteprocesrecht

Overschrijding van de redelijke termijn in een boetezaak leidt niet tot een vergoeding voor immateriële schadevergoeding van 500 euro per halfjaar, maar tot een forfaitaire korting van 5 procent per halfjaar overschrijding, zo had de Centrale Raad al in 2013 beslist. De uitspraak van het CBb 15 juli 2016 (*JB* 2016, 197) leert dat het argument van het boetepleggende bestuursorgaan dat het een ingewikkelde zaak was, in dat verband geen rol speelt. Ook de omvang van het geding is in een boetezaak anders. In HR 28 oktober 2016 (*JB* 2016, 232) had de rechtbank een door de inspecteur opgelegde fiscale boete in hoger beroep verminderd. Daarmee was de inspecteur het niet eens en hij ging daarom in appel. De belastingplichtige stelde geen incidenteel hoger beroep in. Niettemin oordeelde het hof dat ook de door de rechtbank verminderde boete nog te hoog was en stelde deze nog weer lager vast. Daarmee was het hof niet buiten de omvang van het geding getreden, want de juistheid van het boetebedrag is iets waar de rechter ambtshalve onderzoek naar moet doen. Daarmee volgde de Hoge Raad de Centrale Raad van Beroep

die op 11 december 2014 al in die zin beslist had (*JB* 2015, 32).

In CRvB 2 november 2016 (*JB* 2017, 2) werd overwogen dat een beroep op het ontbreken van verwijtbaarheid, ook als dat in bezwaar niet was gedaan, bij de rechter alsnog mogelijk is.

INCIDENTEEL HOGER BEROEP

De termijn voor het instellen van incidenteel beroep gaat pas lopen met de toezending van de beroepsgronden in het principaal appel. Worden die laatste niet of niet tijdig ingediend, dan leidt dat tot niet-ontvankelijkverklaring van het principaal beroep maar ook tot het niet-ontvankelijk verklaren van eventueel prematuur ingesteld incidenteel beroep, zo leert ABRvS 1 december 2016 (*JB* 2017, 22). De les is dat je als je je hoger beroep niet afhankelijk wil doen zijn van het lot van het hoger beroep van de wederpartij, je altijd zelfstandig, en dus binnen zes weken na de uitspraak, hoger beroep moet instellen. KPN was in bezwaar gekomen tegen een besluit van de minister tot openbaarmaking van bepaalde frequentiegegevens. Daarin was zij niet-ontvankelijk verklaard, omdat zij geen belanghebbende zou zijn. Daartegen kwam zij op. In beroep werd anders geoordeeld over haar belang, werd de beslissing op bezwaar vernietigd maar deed de rechtbank de zaak vervolgens zelf af door het bezwaar ongegrond te verklaren. Alleen de minister stelde hoger beroep in, en dat beperkte zich uiteraard tot het oordeel over de belanghebbendheid c.q. ontvankelijkheid van KPN. Maar KPN kon vervolgens door middel van een incidenteel appel de discussie uitbreiden, door ook de ongegrondverklaring aan de orde te stellen. Dat zij daartegen aanvankelijk geen eigen hoger beroep had gericht, doet daar niet aan af. Het instellen van principaal hoger beroep is dus niet meer zonder risico, nu de appellerende partij er door het incidenteel appel ook op achteruit kan gaan (ABRvS 13 juli 2016, *AB* 2016, 386).

GOEDE PROCESORDE

De goede procesorde kwam langs in ABRvS 1 juni 2016 (*JB* 2016, 148): pas op zitting werd de stelling betrokken dat een bestemmingsplan niet deugde omdat er geen passende beoordeling was gemaakt vanwege stikstofdispositie op een nabijgelegen Natura 2000-gebied. Kon dat nog zo laat? De Afdeling toetst aan de gebruikelijke twee gezichtspunten: had de stelling eerder aangevoerd kunnen worden? Ja, dat kon, maar dat betekent niet zonder meer dat deze buiten beschouwing blijft. Daarvoor is nog van belang of er redelijkerwijs ter zitting inhoudelijk nog op viel te reageren door de wederpartij. Zo niet, dan blijft de stelling buiten beschouwing.

FINALE GESCHILBESLECHTING

De Centrale Raad ging om in een uitspraak waarin zij bepaalde dat indien een in een tussenuitspraak vastgesteld gebrek wordt hersteld met een nadere motivering die niet leidt tot wijzigingen in de bij het

bestreden besluit tot stand gebrachte rechtsgevolgen, geen toepassing meer gegeven kan worden aan artikel 6:22 Awb (CRvB 29 januari 2016, *AB* 2016, 457). Dat betekent dat het beroep gegrond moet worden verklaard, het bestreden besluit wordt vernietigd en de rechtsgevolgen van het vernietigde besluit in stand worden gelaten.

De uitspraak van de Afdeling van 6 juli 2016 (*JB* 2016, 172 en *AB* 2017, 120) laat zien dat als de rechtbank een vergunning vernietigt en er zelf één verleent met andere voorwaarden, hiervoor een deugdelijke motivering moet worden gegeven. In dit geval hield de motivering van de rechtbank voor die voorwaarde in hoger beroep geen stand, zodat deze alsnog sneuvelde en de oorspronkelijke vergunning in al zijn glorie herleefde.

De Afdeling bedacht een creatieve oplossing voor het geval waarin de aanschrijving (om funderingsherstel uit te voeren) ondeugdelijk bleek te zijn, maar er ook al een invorderingsbesluit was genomen voor

de dwangsommen verbonden aan de aanschrijving. De Afdeling schorst de aanschrijving met terugwerkende kracht, merkt het invorderingsbesluit aan als onderdeel van het geding en vernietigt dat, omdat het berust op een niet-werkende aanschrijving (ABRvS 2 november 2016, *JB* 2016, 239).

OVERIGE (HOGER) BEROEPSPERIKELN

Het in een hoger beroepschrift enkel 'herhalen en als ingelast beschouwen' van beroepsgronden die in eerste aanleg zijn aangevoerd, doet het niet bij de Afdeling; zie ABRvS 28 december 2016 (*JB* 2017, 28). Daarbij werd overwogen dat de rechtbank in de uitspraak op die gronden was ingegaan, zodat verwacht mocht worden dat op zijn minst werd uitgelegd waarom de rechtbank dat niet goed had gedaan.

De afgelopen jaren heeft zich een heel leerstuk ontwikkeld rond het niet in staat zijn tot betaling van griffierechten. Naar mate die stijgen – en wellicht straks ook weer de eerdere

onzalige plannen tot kostendekkend griffierecht uit de formatiekast komen – wint dat leerstuk aan gewicht. De bestuursrechters trekken hierin één lijn, die vooral is terug te vinden in drie door de ‘grote kamer’ van de Centrale Raad gewezen uitspraken uit 2015 (*AB* 2015, 103, *JB* 2015, 64). Grof gezegd: voor wie minder dan 90 procent van de bijstandsnorm ontvangt, wordt het verschoonbaar geacht als hij of zij geen griffierecht betaalt. Verfijningen daarop zijn te vinden in twee Afdelingsuitspraken van 12 en 13 oktober 2016 (*JB* 2016, 221 en 224). De eerste had betrekking op een man die, eenmaal merkend dat zijn beroep op betalingsonmacht volgens de geldende jurisprudentienormen werd gehonoreerd, meteen los ging en minstens zeven Wob-zaken aanhangig maakte. De Afdeling overwoog dat ook van het beroep op betalingsonmacht misbruik mogelijk is. De andere zaak betrof een geval waarin het griffierecht al van de rekening-courant van de gemachtigde was afgeschreven. Hoewel het griffierecht dus al was voldaan, oordeelde de Afdeling – gelukkig voor de rechtsbijstandverlener die dit had voorgeschoten – dat een beroep op betalingsonmacht mogelijk bleef. Wraking moet meervoudig worden beoordeeld, zo bepaalt artikel 8:18 Awb. Dat geldt ook als de rechtbank van oordeel is dat het kennelijk niet-ontvankelijk is. Doet een rechtbank het verzoek toch enkelvoudig en dus verkeerd af, dan is dat schending van zo’n essentieel voorschrift van de wrakingsprocedure, dat de nadien tot stand gekomen inhoudelijke uitspraak – waaraan dan dus door de gewraakte rechter is meegewerkt – niet berust op een eerlijk proces en zonder verder beoordeling sneuvelt in hoger beroep. Op die wijze kan dus het appelverbod ter zake van wrakingsbeslissingen worden omzeild, zo leert CRvB 18 augustus 2016 (*AB* 2016, 358 en *JB* 2016, 193). Annotator Koenraad wijst er in de *AB* overigens op dat de wrakingsprotocollen van alle rechtbanken in strijd zijn met

artikel 8:18 Awb, voor zover daarin de mogelijkheid wordt geopend om een wrakingsverzoek buiten zitting af te doen.

ABRvS 16 november 2016 (*JB* 2017, 6) illustreert aardig hoe de Awb met twee verschillende gradaties van belanghebbenden werkt: rechtstreeks belanghebbenden, met recht van bezwaar en beroep, en gewone belanghebbenden, die partij kunnen zijn in een geding. Aan de orde was een besluit dat voor een vergunningaanvraag een MER vereist was. Daartegen kon slechts aanvrager opkomen, omdat alleen voor hem gold dat hij door dit besluit rechtstreeks in zijn belang was geschaad, ook los van het te zijner tijd te nemen besluit op zijn aanvraag, in de zin van artikel 6:3 Awb; hij moest het onderzoek immers betalen. Dat gold niet voor omwonenden. Zij konden dus vanwege de hoofdregel van artikel 6:3 Awb niet in beroep komen, maar konden wel als partij tot het geding worden toegelaten, omdat zij gevolgen zouden kunnen ondervinden als de vergunning uiteindelijk zou worden verleend en dus wel in de zin van artikel 8:26 Awb belanghebbenden waren bij het uiteindelijk te nemen besluit.

Bij beoordeling van een verzoek van een bestuursorgaan om een voorlopige voorziening zodat nog geen uitvoering hoeft te worden gegeven aan het oordeel van de eerste rechter dat een nieuw besluit moet worden genomen hangende hoger beroep, geldt nog steeds als uitgangspunt dat rechterlijke uitspraken moeten worden uitgevoerd. De Afdeling overweegt dat het tevens in het kader van efficiëntie en finale geschilbeslechting wenselijk is dat een nieuw besluit kan worden meegenomen bij de beoordeling in hoger beroep (ABRvS 31 maart 2016, *AB* 2016, 362). Dergelijke schorsingsverzoeken zijn dus slechts in uitzonderlijke situaties zinvol.

Het feit dat hoger beroep werking van een uitspraak niet schorst, kan in vreemdelingenzaken met EVRM-

aspecten gaan knellen, omdat het EHRM in bepaalde situaties heeft geoordeeld dat als nationale rechtsmiddelen geen schorsende werking hebben, deze rechtsmiddelen geen effectieve rechtsbescherming bieden en er dan dus meteen bij het hof kan worden geklaagd. Dat bracht de Vz. ABRvS ertoe om de deur voor schorsing in dergelijke zaken wat verder open te stellen, door de eisen te stellen aan het spoedeisend belang te versoepelen. Anders bestaat het risico dat de Afdeling wordt ‘overgeslagen’ en zaken van de rechtbank meteen bij het Europees Hof zouden belanden en dat is ook niet de bedoeling (20 december 2016, *JB* 2017, 26).

Ne bis in idem

De Afdeling wijzigde, eerst voor het vreemdelingenrecht en vervolgens voor alle andere rechtsgebieden, haar rechtspraak over herhaalde aanvragen en verzoeken om terug te komen van besluiten, ten aanzien waarvan de beroepstermijn is verlopen. Uitgangspunt is dat een bestuursorgaan in het algemeen bevoegd is om een herhaalde aanvraag inhoudelijk te behandelen en daarbij het oorspronkelijke besluit in volle omvang te heroverwegen. Het bestuursorgaan kan zo’n aanvraag inwilligen of afwijzen. Die mogelijkheid tot heroverweging bestaat ook als iemand het bestuursorgaan verzoekt terug te komen van een besluit. Het bestuursorgaan kan er ingevolge artikel 4:6 lid 2 Awb ook nog steeds voor kiezen om, als er volgens hem geen nieuw gebleken feiten of veranderde omstandigheden zijn, niet te heroverwegen en de herhaalde aanvraag verkort af te wijzen onder verwijzing naar zijn eerdere afwijzende besluit. Als het bestuursorgaan echter kiest voor de eerste optie en, ook zonder nieuwe feiten of omstandigheden, de herhaalde aanvraag of het verzoek terug te komen van een besluit toch inhoudelijk beoordeelt en afwijst, dan toetst de bestuursrechter het besluit op die aanvraag of dat verzoek aan de hand van de aangevoerde

beroepsgronden als ware dit het eerste besluit over die aanvraag of dat verzoek. Anders dan voorheen beoordeelt de bestuursrechter dan dus niet meer ambtshalve of wat een rechtzoekende aan zijn aanvraag of verzoek ten grondslag heeft gelegd wel of niet nieuw gebleken feiten of veranderde omstandigheden zijn (ABRvS 23 november 2016, *AB* 2017, 101 en *JB* 2017, 7). De Centrale Raad van Beroep volgt ook in: CRvB 20 december 2016 (*AB* 2017, 102 en *JB* 2017, 13). In het *Advocatenblad* 2017/3, pagina 56, is een meer uitvoerige beschouwing over deze belangrijke uitspraken te lezen van Coline Norde.

MISBRUIK VAN (PROCES)RECHT

Al te scherp aan de wind zeilen om Wob-misbruik te voorkomen, kan ook tegen je werken, zo ondervonden B&W van Wassenaar. In strijd met kenbaar gemaakt beleid dat Wob-verzoeken niet elektronisch konden worden ingediend, zond een wobber een verzoek per fax. B&W lieten weten dat niet te behandelen en verwezen hem naar de wel opengestelde wijze van indiening. Daartegen kwam de wobber op, met uiteindelijk succes in ABRvS 7 december 2016

(*JB* 2017, 24). Want het college had de aanvraag pas buiten behandeling mogen stellen als het een termijn had gesteld om de aanvraag op de voet van artikel 4:5, lid 1 Awb 'aan te vullen' door deze op die wel opengestelde wijze in te dienen en de wobber dat vervolgens zou hebben nagelaten. Kosten: bijna 2000 euro aan griffierecht en proceskostenvergoedingen, plus interne kosten gemeente voor behandeling bezwaar, beroep en hoger beroep. Het betoog van het college dat hier sprake was van misbruik omdat betrokkene toch net zo goed het verzoek alsnog per post had kunnen doen, in plaats van deze hele beroepsgang te entameren, – best een aardig betoog, leek ons – vond geen gehoor.

MEDIATION

Wat moet de bestuursrechter met een tussen een burger en een bestuursorgaan in mediation tot stand gekomen overeenkomst – inhoudende dat een bepaald gebruik geacht wordt in overeenstemming met het overgangsrecht uit het bestemmingsplan te zijn – als een derde belanghebbende zich op het standpunt stelt dat dit onzin is? De uitspraak van de Afdeling van 21 september 2016 (*JB* 2016, 206) maakt

duidelijk dat die overeenkomst alleen tussen contractspartijen 'werkt', maar dan ook wel in een volgend geschil tussen diezelfde partijen met diezelfde rechtsvraag kan worden ingeroepen.

SLOT

De plannen voor een nieuwe rechtsmachtverdeling ter zake van het hoger beroep in het bestuursrecht lijken voor langere tijd in de ijskast te zijn beland. En ook digitaal procederen onder KEI is naar achteren geschoven in de planning. Alleen in asiel- en bewaringszaken gaat dit op 12 juni 2017 verplicht gelden. Voor de rest van het bestuursrecht wordt blijkens de jongst gepubliceerde tijdlijn aan een nieuwe planning gewerkt, maar het zal wel niet meer 2018 worden, zo lijkt het.

Voor dat het zover is, zouden we nog de totstandkoming van de Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer kunnen beleven. Hoewel het wetsvoorstel nog moet worden ingediend, publiceerde het ministerie van Binnenlandse Zaken op 13 april 2017 vast een voorlopige handreiking voor bestuursorganen hoe daar mee om te gaan, waarin de verwachting wordt uitgesproken dat de wet in 2018 in werking zal treden. We gaan het zien.

NOOT

- 1 Voor deze kroniek namen wij de tussen 1 juli 2016 en 1 april 2017 in *AB Rechtspraak Bestuursrecht* ('AB') of *Jurisprudentie Bestuursrecht* ('JB') gepubliceerde uitspraken als uitgangspunt.

KRONIEK PERSONEN- EN FAMILIERECHT

DOOR / CHRISTIANE VERFUURDEN EN LIESBETH WILLEMSSEN

Kinderalimentatie, partneralimentatie en OTS. Recente rechterlijke uitspraken over deze thema's komen aan bod in deze Kroniek Personen- en Familierecht. Daarbij komen belangwekkende uitspraken op het gebied van het huwelijksvermogensrecht, het procesrecht en over de Wet Bopz aan de orde. Tot slot worden bepalende wetswijzigingen aangestipt.

KINDERALIMENTATIE

Kinderen uit verschillende relaties

Hoe moet de draagkracht van een ouder worden verdeeld over verschillende kinderen? In zijn arrest van 3 februari 2017 (ECLI:NL:HR:2017:157) gaat de Hoge Raad hierop in. De man is verhuisd naar Polen. Hij heeft een nieuwe partner en is met haar een nieuw gezin begonnen. Met zijn eerdere partner heeft hij twee kinderen. Deze eerdere partner heeft de rechtbank verzocht de kinderalimentatie voor de twee kinderen die zij met de man heeft, te verhogen. Als gronden voert zij aan dat de man een hogere draagkracht heeft, zijn twee kinderen met zijn nieuwe partner een lagere behoefte hebben en dat de nieuwe partner een hoog eigen inkomen heeft. Het hof verdeelt de draagkracht van de man echter gelijkmatig over de drie kinderen, zonder op de stellingen van de vrouw in te gaan. Daarmee heeft het hof zijn oordeel wat de Hoge Raad betreft onvoldoende gemotiveerd. Onder verwijzing naar zijn eerdere arresten,^{1,2,3} oordeelt de Hoge Raad dat voor beantwoording van de vraag welk deel van de draagkracht van de man beschikbaar is voor de kinde-

ren uit zijn eerste relatie, van belang is 1) of de kinderen uit zijn tweede relatie een lagere behoefte hebben dan de kinderen uit zijn eerste relatie en 2) of de nieuwe partner een eigen inkomen heeft, zodat zij dient bij te dragen aan de behoefte van de kinderen in de tweede relatie. Het simpelweg gelijkmatig verdelen van de draagkracht over alle kinderen volstaat dus niet, zeker niet als daarover andersluidende stellingen zijn ingenomen.

Zwarte inkomsten

In de zaak die heeft geleid tot de uitspraak van het Hof Arnhem-Leeuwarden van 13 december 2016 (ECLI:GHARL:2016:10067) stelt de man dat zijn inkomen zodanig is gedaald dat hij de eerder vastgestelde kinderalimentatie niet meer kan voldoen. Hij onderbouwt dit met jaarcijfers van zijn onderneming. De vrouw betwist de juistheid van deze stukken niet, maar stelt wel vragen bij de levensstijl van de man, die veel luxueuzer is dan op grond van het door hem gestelde inkomen kan worden gefinancierd. Zij stelt dat de man deze levensstijl financiert met zwarte inkomsten. De man betwist een en ander, maar overlegt geen

bewijsstukken van zijn stellingen. Het hof stelt voorop dat stelplicht en bewijslast van het ontbreken van draagkracht rusten op degene die zich op die grond van een onderhoudsverplichting wil bevrijden. De man heeft, tegenover de gemotiveerde betwisting van de vrouw, zijn stelling dat hij geen draagkracht meer heeft, onvoldoende aannemelijk gemaakt. Gezien de discrepantie tussen levensstijl en gestelde inkomsten lag het op de weg van de man om met bewijsstukken te komen van zijn verklaringen voor de luxe levensstijl.

Forfaitair versus werkelijk

In de vorige Kroniek zijn een tweetal uitspraken van het Hof Den Haag opgenomen waarin, kort gezegd, werd overwogen dat een forfaitair rekenstelsel niet kan worden gehanteerd als 1) de werkelijke lasten van de alimentatieplichtige aanmerkelijk lager zijn en 2) uitsluitend als gevolg van deze rekenmethode niet meer volledig in de behoefte van de kinderen kan worden voorzien. Ook in de uitspraak van 15 februari 2017 (ECLI:NL:GHDHA:2017:341) rekent het Hof Den Haag voor de berekening van kinderalimentatie met werkelijke lasten. In deze zaak kan de moeder

Liesbeth Willemsen is advocaat bij LNW advocaten en mediators in Gorinchem. **Christiane Verfuurden** is advocaat bij Schakenraad Advocaten in Eindhoven en tevens redactielid van dit blad.

niet in haar eigen levensonderhoud voorzien, zodat het hof van oordeel is dat de kosten van de minderjarige volledig voor rekening van de man komen. Het hof overweegt dan dat het voor de berekening van de draagkracht partijen één rekensysteem zal hanteren. Dat houdt in dat het hof het behoefte- en draagkrachtmodel zal hanteren, waarbij rekening wordt gehouden met de werkelijke lasten van de man, zowel voor de berekening van de kinderalimentatie als voor de berekening van partneralimentatie.

Zorgkorting 65 procent

Dat de kinderen hun hoofdverblijf bij de vrouw hebben, maakt niet dat zij niet gehouden is een bijdrage te leveren aan de kosten die de man voor de kinderen maakt, zo overweegt het Hof Den Haag in zijn uitspraak van 12 oktober 2016 (ECLI: NL:GHDHA:2016:3091). In dezen is een uitgebreide zorgregeling over-

eengekomen die neer komt op een co-ouderschap. Dat de kinderen hun hoofdverblijf bij de vrouw hebben, brengt daarom niet met zich mee dat de vrouw al alle kosten voor de kinderen voor haar rekening neemt. Het hof neemt bij het bepalen van het aandeel van de vrouw in de behoefte van de kinderen een zorgkorting van 65 procent in aanmerking. Dit gelet op het feit dat de vrouw het grootste gedeelte van alle kosten boven het verblijf van de kinderen voor haar rekening neemt, alsook de behoefteverhogende kosten.

PARTNERALIMENTATIE

Prejudiciële vragen kindgebonden budget en behoefte partneralimentatie

Het kindgebonden budget blijft de gemoeieren bezighouden. In oktober 2015 heeft de Hoge Raad naar aanleiding van prejudiciële vragen aangegeven hoe om te gaan met het kindgebonden budget bij de bepa-

ling van de behoefte van het kind en de berekening van de draagkracht van de ouder die het kind gebonden budget ontvangt. Op 22 februari 2017 heeft het Hof Den Haag opnieuw prejudiciële vragen aan de Hoge Raad voorgelegd. Ditmaal over de vraag hoe het kindgebonden budget moet worden meegenomen in de berekening van partneralimentatie. Het Hof Den Haag heeft de Hoge Raad gevraagd bij wijze van prejudiciële beslissing de volgende rechtsvraag te beantwoorden.

Limitering

In de afgelopen maanden is in een aantal uitspraken bevestigd dat er hoge eisen worden gesteld aan de motivering van een (verzoek tot) limitering van partneralimentatie. Het Hof Arnhem-Leeuwarden overweegt zowel in zijn uitspraak van 20 december 2016 (ECLI:NL:GHARL:2016:10433) als in de uitspraak van 14 februari 2017

(ECLI:NL:GHARL:2017:1388) dat een rechterlijke limitering een definitief karakter heeft in die zin dat het de aanspraken van de onderhoudsgerechtigde definitief doet eindigen na afloop van de gestelde termijn (behoudens de uitzondering van artikel 1:401 lid 2 BW). In het algemeen is vaststelling van de onderhoudsverplichting voor een bepaalde termijn redelijk indien met voldoende zekerheid en op goede gronden mag worden verwacht dat de onderhoudsgerechtigde na afloop van de voor de alimentatie bepaalde termijn op voor hem passende wijze in zijn eigen levensonderhoud zal kunnen voorzien. In eerstgenoemde uitspraak heeft het hof onvoldoende aanknopingspunten om aan te nemen dat de vrouw binnen een nu al te bepalen termijn in staat zal zijn om in haar eigen behoefte te voorzien. Voor zover de man in dit verband heeft gewezen op de in zijn ogen korte duur van het huwelijk van partijen en de omstandigheid dat daaruit geen kinderen zijn geboren, overweegt het hof dat de duur van het huwelijk ruim meer is dan de vijf jaren die de wetgever als grens heeft gesteld in het hiervóór aangehaalde vierde lid van artikel 1:157 BW. In laatstgenoemde uitspraak heeft de man onvoldoende onderbouwd waarom na vijf jaren – in afwijking van de hoofdregel – een definitief einde dient te worden gemaakt aan het recht van de vrouw op een bijdrage in de kosten van haar levensonderhoud. Ook het Hof 's-Hertogenbosch wijst in zijn uitspraak van 9 februari 2017 (ECLI:NL:GHSHE:2017:443) het verzoek tot limitering af. Wel acht het hof het in deze zaak op voorhand redelijk dat de vrouw, als zij dat wenst, minder uren per week gaat werken. Partijen in deze zaak zijn ruim 28 jaar gehuwd geweest en naderen beiden de pensioengerechtigde leeftijd. De man ontvangt partneralimentatie en de vrouw werkt nog voltijd. Zij wil op termijn minder uren gaan werken, maar voelt zich door haar alimentatieverplichting belemmerd in de mo-

gelijkheden daartoe. Het hof acht dat dus wel redelijk en overweegt daarbij dat, voor zover dit de draagkracht van de vrouw negatief zal beïnvloeden, hierin dan een grondslag gelegen is de partneralimentatie te wijzigen.

OTS

Omgangsondertoezichtstelling

Een 'omgangsondertoezichtstelling' is mogelijk, maar aan de motivering van de toewijzing worden hoge eisen gesteld. Dat bevestigt de Hoge Raad in zijn arrest van 21 april 2017 (ECLI:NL:HR:2017:766). Dit is in lijn met het arrest van 19 februari 2016 van de Hoge Raad (ECLI:NL:HR:2016:295), dat is opgenomen in de vorige Kroniek. In de procedures die vooraf zijn gegaan aan het arrest van 21 april jl. heeft de vader verzocht om een ondertoezichtstelling. Aan dit verzoek legt de vader, onder verwijzing naar artikel 1:255 BW, ten grondslag dat het kind ernstig in haar ontwikkeling wordt bedreigd, nu de moeder niet meewerkt aan de door de rechtbank gelaste omgangsregeling en het kind het recht onderhoudt haar vader te zien. De zorg die in verband met het wegnemen van de bedreiging noodzakelijk is, wordt door de moeder niet geaccepteerd. Een ondertoezichtstelling is nodig gezien de beperkte opvoedingscapaciteit van de moeder. Zowel de rechtbank als het hof wijst het verzoek van de vader toe. In cassatie herhaalt de Hoge Raad zijn overwegingen in het arrest van 19 februari 2016 en overweegt aldus dat de vraag of een 'omgangsondertoezichtstelling' mogelijk is, beantwoord dient te worden met inachtneming van de in artikel 1:255 lid 1 BW gestelde eisen en dat daarbij onverminderd betekenis toekomt aan de maatstaf die in de rechtspraak van de Hoge Raad is ontwikkeld in verband met artikel 1:254 (oud) BW. De maatregel van ondertoezichtstelling kan gerechtvaardigd zijn wanneer het ontbreken van een omgangsregeling of juist het bestaan ervan, dan wel de conflicten of problemen bij het tot stand brengen of

het uitvoeren van een omgangsregeling zodanige belastende conflicten of problemen opleveren voor het kind dat deze, op zichzelf of in combinatie met andere omstandigheden, een ernstige bedreiging opleveren voor zijn zedelijke of geestelijke belangen, en andere middelen ter afwending van deze bedreiging hebben gefaald of, naar te voorzien is, zullen falen. Aan de motivering van de toewijzing worden hoge eisen gesteld. Dat is gebleken dat een omgangsregeling niet op vrijwillige basis tot stand komt en dat de Raad voor de Kinderbescherming heeft gesteld dat de minderjarige ernstig wordt bedreigd in haar ontwikkeling als ze geen contact heeft met haar biologische vader, levert geen toereikende motivering op. In het arrest van 21 april jl. berust de ondertoezichtstelling echter niet alleen op het niet-nakomen van de omgangsregeling in het verleden of op de verwachting van het hof dat de omgang stagneert zonder dat de ondertoezichtstelling voortduurt. Er is ook sprake van een ernstige bedreiging die voor de dochter uitgaat van het ontbreken van communicatie en het wantrouwen tussen de ouders.

Zelfstandig rechtsmiddel minderjarige bij OTS?

Dat een minderjarige niet zelfstandig in appel kan tegen een beschikking waarin hij onder toezicht is gesteld bepaalde het Hof Amsterdam in zijn arrest van 20 september 2016 (ECLI:NL:GHAMS:2016:3563). Ingevolge artikel 1:245 lid 4 Burgerlijk Wetboek (BW) is een minderjarige – behoudens in enkele uitdrukkelijk in de wet geregelde gevallen – onbekwaam om in persoon in rechte op te treden of daartoe iemand te machtigen. Een minderjarige dient in beginsel in rechte te worden vertegenwoordigd door een wettelijk vertegenwoordiger. Het hof passeert de stellingen over de procespositie van de minderjarige op grond van het Verdrag inzake de rechten van het kind (IVRK) en het Nederlandse bestuurs- en het strafrecht, onder

verwijzing naar het arrest van de Hoge Raad van 5 december 2014.⁴ In deze uitspraak overweegt de Hoge Raad dat het in artikel 6 lid 1 EVRM en artikel 12 IVRK verankerde recht van de minderjarige op toegang tot de rechter voldoende is gewaarborgd door de mogelijkheid van de minderjarige om – indien hij meent dat zijn belang ter zake door de wettelijk vertegenwoordiger(s) onvoldoende wordt behartigd – aan de rechter te verzoeken een bijzondere curator te benoemen, mits die mogelijkheid effectief kan worden benut. Volgens de Hoge Raad kan van dit laatste worden uitgegaan. Dat in de onderhavige zaak het hof het verzoek tot benoeming van een bijzondere curator over de minderjarige te benoemen heeft afgewezen omdat niet gebleken is van een belangentegenstelling tussen de minderjarige en haar ouders, maakt dit niet anders. Bij gebreke van een dergelijke belangentegenstelling zijn het immers de ouders die als wettelijk vertegenwoordiger het onderhavige hoger beroep hadden kunnen instellen. Dat de ouders dat om hen moverende redenen niet hebben gedaan, maakt niet dat de

minderjarige in haar hoger beroep kan worden ontvangen. Gesteld noch gebleken is dat het voor de ouders onmogelijk was daartoe over te gaan.

HUWELIJKS- VERMOGENSRECHT Bewijsvermoeden artikel 1:141 lid 3 BW

In het arrest van de Hoge Raad van 3 februari 2017 (ECLI:NL:HR:2017:161) zijn partijen bij huwelijksvoorwaarden overeengekomen dat tussen hen geen vermogensrechtelijke gemeenschap zal bestaan. Daarbij zijn zij tevens (onder andere) een periodiek verrekenbeding voor onverteerde netto-inkomsten overeengekomen. In dezen is sprake van een niet uitgevoerd periodiek verrekenbeding, zodat thans moet worden verreken met inachtneming van artikel 1:141 BW. De man heeft een uitdrukkelijk beroep gedaan op het bewijsvermoeden van artikel 1:141 lid 3 BW. Door partijen is geen beroep gedaan op de uitzondering die in dat artikel is opgenomen en door het hof is niet overwogen dat deze uitzondering van toepassing is. Het hof lijkt verder van oordeel te zijn dat het aan de man

is om aan te tonen dat de waarde van de woning, die eigendom is van de vrouw, is ontstaan uit te verrekenen vermogen. De klacht van de man op dit punt treft doel. De Hoge Raad overweegt namelijk dat het bij voornoemde stand van zaken aan de vrouw is om te stellen en aanneemelijk te maken dat de waarde van de woning op de peildatum niet is gevormd uit hetgeen op grond van het periodiek verrekenbeding had moeten worden verrekend. Daarmee strookt niet de beslissing van het hof dat de man onvoldoende heeft gesteld om te kunnen concluderen dat de verbouwingen van de woning van de vrouw zijn gefinancierd met overgespaard inkomen.

IPR; de Italiaanse erfenis

De casus van het arrest van de Hoge Raad van 17 februari 2017 (ECLI:NL:HR:2017:276) betreft een vrouw met de Italiaanse nationaliteit en een man met de Nederlandse. Op het huwelijksvermogensrecht van partijen is het Nederlands recht van toepassing, zodat sprake is van een gemeenschap van goederen. De vrouw heeft naar Italiaans erfrecht een nalaten-

schap ontvangen en is van mening dat de goederen in die nalatenschap niet in de gemeenschap zijn gevallen. De Hoge Raad overweegt dat de omvang van de gemeenschap van goederen moet worden bepaald aan de hand van artikel 1:94 lid 1 (oud) BW (thans artikel 1:94 lid 2 BW). Onderzocht moet worden of toepassing van die bepaling met betrekking tot de Italiaanse onroerende goederen naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar is, gelet op de omstandigheid dat op de erfrechtelijke verkrijging van de vrouw Italiaans recht van toepassing is, dat op het punt van huwelijksvermogensrecht anders luidt dan het Nederlands recht. Op de echtgenoot die zich op de beperkende werking van de redelijkheid en de billijkheid beroept, berust de stelplicht en bewijslast van daartoe redengevende feiten en omstandigheden. De enkele omstandigheid dat het op de erfrechtelijke verkrijging toepasselijke buitenlandse recht niet een algehele gemeenschap van goederen als huwelijksvermogensregime kent of tot uitgangspunt neemt, volstaat niet.

Verknochtheid

In de zaak die leidde tot de uitspraak van het Hof Amsterdam (ECLI:NL:GHAMS:2017:1259) waren partijen in gemeenschap van goederen gehuwd. De vrouw heeft tijdens het huwelijk een schadevergoeding ontvangen in verband met een verkeersongeval dat haar is overkomen vóór het huwelijk. Buiten kijf staat dat de vergoeding voor de helft zag op immateriële schade en aldus aan de vrouw verknocht is. Voor de andere (materiële) helft stelt de vrouw dat dit aan haar is toegekend in verband met verlies van arbeidsvermogen. Het hof overweegt, onder verwijzing naar het arrest van de Hoge Raad van 3 november 2006,⁵ dat voor het antwoord op de vraag of een letselschadevergoeding aan één der echtgenoten verknocht is, naast de vaststelling dat de vergoeding naar haar aard uitsluitend is afgestemd op de aan de persoon van die

echtgenoot verbonden nadelige gevolgen van het ongeval, dient te worden vastgesteld op welke schade van die echtgenoot de vergoeding betrekking heeft. In dezen is niet gesteld noch gebleken dat bij het toekennen van de letselschadevergoeding aan de vrouw rekening is gehouden dan wel moest worden gehouden met een als gevolg van het ongeval blijvend verlies aan verdien capaciteit dan wel dat de vrouw blijvend extra medische kosten enzovoort zou hebben. De hoogte van de immateriële schadevergoeding wijst daar ook niet op. Bovendien was de vrouw ten tijde van de huwelijksluiting weer volledig aan het werk. Het hof houdt het er daarom voor dat het tweede gedeelte van de schadevergoeding niet ziet op schade door blijvende lichamelijke beperkingen. Dit gedeelte valt in de gemeenschap van goederen.

Vernietiging convenant

Het Hof 's-Hertogenbosch buigt zich in zijn uitspraak van 21 februari 2017 over de door de vrouw gestelde (buitengerechtelijke) vernietiging van (onderdelen) van het convenant dat zij in het kader van echtscheiding heeft gesloten. Onder andere het artikel waarin de verdeling van de huwelijksgemeenschap is opgenomen, moet het ontgelden. Als grond voor vernietiging van dit artikel voert de vrouw aan misbruik van omstandigheden en de redelijkheid en billijkheid. Het hof overweegt evenwel dat de redelijkheid en billijkheid geen gronden voor vernietiging zijn. Voorts bepaalt artikel 3:200 BW dat elke rechtsvordering tot vernietiging van een verdeling vervalt door verloop van drie jaren. Die vervaltermijn is inmiddels verstreken. De vrouw acht het beroep van de man op die vervaltermijn in strijd met de redelijkheid en de billijkheid, maar onderbouwt dat onvoldoende.

WET BOPZ

In zijn arrest van 27 januari 2017 (ECLI:NL:HR:2017:108) heeft de Hoge Raad nog maar eens aangegeven dat

een deskundige niet alleen onderzoek kan doen naar de vraag of er sprake is van een stoornis van de geestvermogens, maar ook (onder meer) met betrekking tot de vragen of de stoornis van de geestvermogens betrokkene gevaar doet veroorzaken en of het gevaar door tussenkomst van personen of instellingen buiten het psychiatrisch ziekenhuis kan worden afgewend (art. 48 lid 1, aanhef en onder a, Wet Bopz). Een door Rechtbank Amsterdam op 29 juni 2016 gewezen beschikking waarin contra-expertise werd afgewezen, wordt vernietigd.

In de zaak die heeft geleid tot het arrest van de Hoge Raad van 14 april 2017 (ECLI:NL:HR:2017:690) luidde de klacht dat op het meldingsformulier dwangbehandeling als bedoeld in artikel 40A Wet Bopz geen einddatum aangegeven was voor de dwangbehandeling met antipsychotische medicatie. De rechtbank oordeelde dat nu de dwangbehandeling niet langer dan drie maanden zou duren er geen sprake van onzekerheid was. De Hoge Raad volgt deze redenatie niet en verklaart de klacht gegrond.

PROCESRECHT

Proceskosten

In de afgelopen maanden is het een aantal keer tot een proceskosten veroordeling gekomen in zaken die het familierecht betreffen. Een voorbeeld daarvan is de beschikking van de Rechtbank Noord-Holland van 19 oktober 2016 (ECLI:NL:RBNHO:2016:8663). De rechtbank overweegt dat in familiezaken over het algemeen besloten wordt tot compensatie van de proceskosten, maar dat daarop uitzonderingen mogelijk zijn. In dezen oordeelt de rechtbank dat sprake is van nodeloos procederen. De man is de procedure begonnen zonder voorafgaand overleg. In het verzoekschrift is gesteld dat de man de kinderbijdrage niet meer kan betalen en letterlijk aangegeven dat de nieuwe echtgenoot van de vrouw wellicht een deel van de inkomensdaling van de man kan opvangen. De

man heeft als kers op de taart geen enkel financieel bewijsstuk overgelegd. Pas acht maanden na indiening van het verzoekschrift en veertien dagen voor de zitting heeft de man een dertigtal producties overgelegd. Uit de draagkrachtberekening blijkt dat hij nog wel over de draagkracht beschikt. Vijf dagen voor de zitting heeft hij zijn draagkracht in een berekening alweer meer dan gehalveerd. De wijze waarop de man de procedure is gestart en vervolgens heeft voortgezet, maakt dat de rechtbank van oordeel is dat een veroordeling in de kosten op zijn plaats is.

Vordering tot overlegging bankafschriften is geen ‘fishing expedition’

In de zaak die voorlag aan de Hoge Raad in het arrest van 9 december 2016 (ECLI:NL:HR:2016:2830) is de verdeling van de ontbonden gemeenschap van goederen door de rechtbank vastgesteld. In hoger beroep stelt de vrouw dat de rechtbank de man ten onrechte niet heeft opgelegd de bankafschriften van zijn nieuwe bankrekening(en) vanaf maart 2012 aan haar over te leggen. De vrouw vermoedt dat bij de man in de periode maart tot en met november 2012 meer geld is binnengekomen dan thans bij haar bekend is. Deze tot dusverre onbekende vermogensbestanddelen dienen nog tussen partijen te worden verdeeld, aldus de

vrouw. Het hof overweegt dat het verzoek van de vrouw moet worden aangemerkt als een zogeheten ‘fishing expedition’, waarvoor artikel 843a Rv nadrukkelijk geen ruimte biedt. Het enkele, niet nader onderbouwde, vermoeden van de vrouw dat de man in de periode van maart 2012 tot en met november 2012 meer inkomsten heeft gehad dan waarvan zij kennis heeft, is onvoldoende om de man te verplichten al zijn bankafschriften over deze periode over te leggen. De vrouw gaat met succes in cassatie. De Hoge Raad overweegt namelijk dat het hof niet is ingegaan op het verzoek van de vrouw tot verdeling van het saldo van de betreffende bankrekening, maar uitsluitend heeft geoordeeld over het daarmee samenhangende verzoek om de man te verplichten tot het overleggen van bankafschriften van de rekening over de relevante periode. Zonder toelichting valt echter niet in te zien waarom die rekening niet in de verdeling van de huwelijksgoederengemeenschap van partijen behoeft te worden betrokken. De man heeft niet betwist dat de rekening bestaat, noch dat deze tot de te verdelen gemeenschap behoort.

Verdeling van de huwelijksgoederengemeenschap kan niet plaatsvinden zonder dat in elk geval het saldo van de rekening op de peildatum bekend is. Gelet daarop, is onbegrijpelijk dat het hof het verzoek tot overlegging

van bankafschriften van de bankrekening heeft afgewezen als een ‘fishing expedition’.

WET- EN REGELGEVING

De Wet beperking wettelijke gemeenschap van goederen treedt op 1 januari 2018 in werking. Deze wet betekent het einde van algehele gemeenschap van goederen. Voor een uitgebreidere uiteenzetting van de wijzigingen die deze wet met zich brengt, wordt verwezen naar het *Advocatenblad* van april 2017. Het Wetsvoorstel herziening partneralimentatie (34 321) is met de nota van wijziging van 14 maart 2017 ingrijpend gewijzigd. De reactie van de Raad van State op het initiële wetsvoorstel was niet positief. Ook het Wetsvoorstel herziening kinderalimentatie (34 154) is gewijzigd naar aanleiding van het advies van de Raad van State. Beide wetsvoorstellen wachten nu op verdere behandeling in de Tweede Kamer. De Wet uitfasering pensioen in eigen beheer en overige fiscale pensioenmaatregelen is per 1 april 2017 in werking getreden. De wet heeft tot gevolg dat ondernemers vanaf 1 juli 2017 niet langer pensioen in eigen beheer kunnen opbouwen. Er kunnen ook geen bedragen meer worden toegevoegd aan pensioenvoorzieningen die eerder in eigen beheer zijn gevormd.

NOTEN

- 1 HR 13 december 1991 (LJN ZC0451).
- 2 HR 22 april 2005 (LJN AS3643).
- 3 HR 13 juli 2012 (LJN BX1295).
- 4 HR 5 december 2014, ECLI:NL:HR:2014:3535.
- 5 HR 3 november 2006, ECLI:NL:HR:2006:AX7805.

Altoga

Voor al uw toga's binnen de advocatuur en rechtspraak

Laan op Zuid 664 | 3071 AB ROTTERDAM
Tel.: 010-303.19.37 | Fax: 010-303.19.38 | info@altoga.nl | www.altoga.nl

Altoga vervaardigt in eigen beheer gebruiksvriendelijke en behaaglijke toga's (en toebehoren) van een kwalitatief hoogwaardige wollen stof (cool wool).

De toga:

- op maat of in een confectie maat;
- keuze uit een viertal kleuren voor de voering: bordeaux, groen, blauw of paars;
- geborduurde naam in de voering;
- inclusief een bef;
- levertijd van 2 weken;
- mogelijkheid tot het aanschaffen van een cadeaubon, indien gewenst gepersonaliseerd;
- € 600,- excl. 21% BTW.

Voor onder de toga:

- een op maat gemaakte kostuum of (mantel)pakje;
- in elk gewenste kleur en model;
- € 300,- excl. 21% BTW.

Altoga is een initiatief van mr. N. Köse-Albayrak, advocaat te Rotterdam

*De gehele maand juli
10% korting op alle bestellingen!*

Gemeente Rotterdam

GEZOCHT

Gemeente Rotterdam zoekt advocaten in dienstbetrekking (civiel recht) ter versterking van een team van 9 advocaten

PROFIEL

- Je hebt minimaal 8 jaar werkervaring, waarvan tenminste 5 jaar in de commerciële civielrechtelijke advocatuur
- Je hebt ervaring op het gebied van ICT en/of privacy, contractenrecht, aanbestedingsrecht of aansprakelijkheidsrecht
- Je bent een teamspeler
- Je bent besluitvaardig en oplossingsgericht
- Je beschikt over een stevige persoonlijkheid en een no-nonsense mentaliteit
- Je bent integer
- Je beschikt over uitstekende mondelinge en schriftelijke communicatieve vaardigheden

INFORMATIE

Stuur uw reactie vóór 1 augustus 2017 naar b.verheijbelle@rotterdam.nl

Kijk voor meer informatie op: www.rotterdam.nl

Aantjes Zevenberg

ADVOCATEN

CASSATIE

IN CIVIELE ZAKEN

Mr. K. Aantjes

aantjes@ aantjeszevenberg.nl

Mr. F.I. van Dorsser

vandorsser@ aantjeszevenberg.nl

070-3906260 | www.azcassatie.nl

In het belang van het kind

Het Omgangshuis van Tugra heeft tot doel dat na circa een half jaar:

- Er weer contact is tussen kind en beide ouders
- Als ouders weer met elkaar communiceren over het kind dit in het welzijn van het kind als uitgangspunt te nemen
- Een omgangsregeling is vastgesteld die alle partijen aanvaarden en nakomen

Sinds 5 november 2015 is het eerste Omgangshuis in Arnhem gestart. Sinds 2008 bieden wij omgangsbegeleiding op diverse locaties in Nederland.

(026) 75 02 889 - info@omgangshuis.nl

www.omgangshuis.nl

BEROEPSOPLEIDING

BALIEBREDE CONSULTATIE BA2020

Tijdens vier workshops in mei hebben advocaten, opleidingsdeskundigen en vertegenwoordigers van het Openbaar Ministerie en de rechterlijke macht zich gebogen over de contouren van de toekomstige beroepsopleiding voor advocaten (BA2020). Zij reageerden op de discussienotitie Contouren BA2020, gebaseerd op de inbreng uit eerdere inventarisatierondes via interviews.

COGNITIEVE TOELATINGSTOETS

De deelnemers staan positief tegenover een cognitieve toelatingstoets aan de voorkant van de beroepsopleiding. Het doel hiervan is om het minimale startniveau van studenten te kunnen bepalen. Dit vermindert de noodzaak van herhaling in de beroepsopleiding, waardoor advocaat-stagiaires zich primair kunnen richten op het toepassen van de stof en vaardigheden. Als onderdeel van de toelatingstoets oriënteert de NOvA zich op de mogelijkheid om de 'geschiktheid voor het beroep' te beoordelen via een assessment. Hierbij gaat het vooral om niet-leerbare vaardigheden zoals analytisch vermogen. Een aantal deelnemers zette vraagtekens bij de toegevoegde waarde van een dergelijk assessment.

PERSOONLIJK ONTWIKKELPLAN

Lang werd stilgestaan bij de invulling van proces- en praktijkvaardigheden.

Is een pakket aan basisvaardigheden te definiëren waarover elke advocaat zou moeten beschikken? De nadruk op het meer toepassen van kennis, de focus op specialisatie en de aandacht voor digitale vaardigheden werden goed ontvangen. Evenals het voorstel van een persoonlijk ontwikkelplan dat als spoorboekje dient voor zowel de patroon, de mentor als advocaat-stagiaire. In combinatie met een versterkt patronaat wordt hiermee de samenhang van de verschillende onderdelen binnen de opleiding gewaarborgd. Verder werd het belang van heterogeen samengestelde groepen stagiaires bij ethiek- en procesvaardigheden nog eens onderstreept.

OPENBARE CONSULTATIE

Uit de workshops is een aantal punten naar voren gekomen die verder worden uitgewerkt. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om de precieze invulling van proces- en praktijkvaardigheden, de positionering en invulling van een toelatingstoets, welke

onderdelen van de beroepsopleiding (onder strenge accreditatie) aan kantoren en mogelijk anderen overgelaten kunnen worden en de extra aan het patronaat te stellen eisen. Dit resulteert in een openbare consultatie in de zomer van dit jaar, zodat de gehele balie kan reageren op de geschetste contouren van de toekomstige beroepsopleiding.

MEER INFORMATIE

Met het onderzoek BA2020 kijkt de NOvA vooruit naar ontwikkelingen die (startende) advocaten in de nabije toekomst raken en hoe de beroepsopleiding hier idealiter op in kan spelen. Het doel is de kwaliteit van de advocatuur te borgen. Download de presentatie BA2020, de discussienotitie Contouren BA2020 en de verslagen van de vier workshops op www.advocatenorde.nl/dossier/ba2020.

CONSULTATIES OPLEIDINGSPUNTEN EN GEDRAGSREGELS

Inmiddels is de consultatie over de invoering van 10 verplichte opleidingspunten voor 8 rechtsgebieden en aanpassing van het rechtsgebiedenregister gesloten. De algemene raad neemt de vele inhoudelijke reacties van advocaten en specialisatieverenigingen mee in haar besluitvorming. Vanaf eind juni start de baliebrede consultatie over de herijking van de gedragsregels. Het consultatiedocument wordt gepubliceerd op advocatenorde.nl.

NEDERLANDSE ORDE VAN ADVOCATEN

Nederlandse orde van advocaten

Het Advocatenblad is het officiële orgaan van de Nederlandse orde van advocaten. De NOvA verzorgt de rubrieken Van de NOvA, Geschillencommissie, Tuchtrecht, Transfers en de column Ten slotte van de landelijk deken.

Samenstelling algemene raad

- Nederlandse orde van advocaten**
- Bart van Tongeren (algemeen deken)
 - Bert Fibbe (waarnemend deken)
 - Bernard de Leest
 - Ruben Alderse Baas
 - Leonard Böhmer
 - Aai Schaberg

Bureau van de NOvA

Raffi van den Berg
(algemeen secretaris)

Bezoekadres

Neuhuyskade 94
2596 XM Den Haag
Tel. 070 – 335 35 35
Fax 070 – 335 35 31
E-mail info@advocatenorde.nl
Kvk-nummer: 27339260
BTW-nummer: NL002872833B01

Postadres

Postbus 30851
2500 GW Den Haag

Helpdesk

helpdesk@advocatenorde.nl
Tel. 070-335 35 54

Twitter

@Advocatenorde

LinkedIn

Nederlandse orde van advocaten

Facebook

Nederlandse orde van advocaten

Instagram

@Advocatenorde

Periscope

@Advocatenorde

GEFINANCIERDE RECHTSBIJSTAND

MINISTER VINDT ONDERZOEK NAAR BEZUINIGINGEN OP RECHTSBIJSTAND 'NIET NODIG'

Minister Blok van Veiligheid en Justitie 'acht het niet nodig om de effecten van de bezuinigingsmaatregelen uit 2015 te evalueren'. Dat schrijft hij in zijn brief aan de Tweede Kamer van 30 mei. De NOvA en Kamerleden hadden hierom gevraagd naar aanleiding van de vermeende uitspraken van voormalig staatssecretaris van VenJ Fred Teeven in een artikel in *De Groene Amsterdammer*.

In het veelbesproken interview zegt Teeven te hebben bezuinigd op de advocatuur om op een andere manier verstrenging van het strafrecht te bewerkstelligen. Het gewraakte citaat: 'Als je aan een advocaat niet al te veel tijd geeft om aan een verdachte te besteden, dan wordt het ook niet zo veel, die verdediging.'

ONTLUISTEREND

Wat de NOvA betreft, is dit een ontluisterende uitspraak. Hoewel nog discussie bestaat over de context waarin deze is gedaan, kan op zijn minst worden vastgesteld dat grote twijfels zijn gerezen omtrent de werkelijke motieven van deze bezuinigingen. Op 24 mei heeft de NOvA aan minister Blok daarom verzocht om onderzoek te doen naar de effecten van reeds ingevoerde bezuinigingen, en deze terug te draaien als blijkt dat sprake is van negatieve effecten. Tevergeefs, zo blijkt uit de Kamerbrief. De minister zegt zich niet in de

aan Teeven toegeschreven uitspraken te herkennen. Ook verzekert hij dat bezuinigingen op de gefinancierde rechtsbijstand nooit zijn bedoeld om ervoor te zorgen dat verdachten sneller worden veroordeeld.

KNELLEND KADER

Daarnaast heeft de NOvA er wederom op aangedrongen om de taakopdracht aan de commissie-Van der Meer te herzien. Hierin is de voorwaarde opgenomen dat de voorstellen niet mogen leiden tot een verhoging van de uitgaven. De commissie 'Duurzaam stelsel' (Barkhuysen) concludeerde immers dat er geen sprake was van ongebreidelde kostenstijging en er dus ook geen financiële noodzaak was voor de bezuinigingen. Nu de financiële krapte niet de daadwerkelijke reden lijkt te zijn geweest achter de bezuinigingsmaatregelen, vindt de NOvA dat de commissie-Van der Meer niet gebonden zou moeten zijn

aan het knellende kader van 'budget-neutraliteit'.

NIET DUURZAAM

Tot slot verwijst minister Blok naar de verwerking van de consultatiereacties op het wetsvoorstel 'Duurzaam stelsel', dat eind juni wordt voorgelegd aan de Raad van State. In haar reactie op 13 april heeft de NOvA al laten weten dat dit wetsvoorstel niet het predicaat 'duurzaam' verdient. Met de bezuinigingen op gefinancierde rechtsbijstand wordt de toegang tot het recht aan de meest kwetsbare rechtzoekenden steeds meer belemmerd. Dit maakt het voor sociaal advocaten steeds moeilijker om kwalitatief hoogwaardige rechtsbijstand te kunnen blijven verzorgen.

 Download de brief van de NOvA aan minister Blok en de consultatiereactie op het wetsvoorstel Duurzaam stelsel op advocatenorde.nl/dossier/gefinancierde-rechtsbijstand.

WETGEVINGSADVIES

De NOvA telt 17 adviescommissies wetgeving, verdeeld over bijna alle disciplines van het recht. Deze commissies brengen (on)gevraagd advies uit over wetsvoorstellen. Recent verschenen adviezen over:

- Verzamelwet pensioenen 2017
Adviescommissie pensioenrecht, 6 juni 2017
- Aanvulling artikel 1:160 BW (herziening partneralimentatie)
Adviescommissie familie- en jeugdrecht, 5 juni 2017

- Wijziging van het Burgerlijk Wetboek en de Wet giraal effectenverkeer houdende de verdergaande dematerialisatie van aandelen aan toonder en de vaststelling van de identiteit van houders van deze aandelen
Gecombineerde commissie vennootschapsrecht, 10 mei 2017
- Voorstel tot verruiming recht op premierestitutie
Adviescommissie verzekeringsrecht, 10 mei 2017

- Concept wetsvoorstel implementatiewet registratie uiteindelijk belanghebbenden (UBO)
Adviescommissies strafrecht, belastingrecht en gecombineerde adviescommissie vennootschapsrecht, 4 mei 2017

JURIDISCHE DATABANK

Alle wetgevingsadviezen vindt u in de Juridische databank op advocatenorde.nl/juridische-databank.

KEI

VERPLICHT DIGITAAL PROCEDEREN IN ASIEL- EN BEWARING IN ALLE ARRONDISSEMENTEN

Sinds 12 juni procederen advocaten in asiel- en bewaringszaken digitaal. De verplichting geldt voor beroep tegen besluiten die de IND op of na 12 juni 2017 neemt. Een beroep tegen een besluit dat dateert van vóór 12 juni 2017, kan na die datum nog op papier worden ingediend. Inmiddels heeft in de vrijwillige fase meer dan driekwart van de asieladvocaten minimaal één keer digitaal geprocedeerd. Samen hebben zij in totaal 7000 zaken digitaal ingediend.

PIKETSITUATIES BIJ DIGITAAL PROCEDEREN

Voor piketsituaties, zoals een voorlopige voorziening bij een dreigende uitzetting van een vreemdeling, neemt u altijd telefonisch contact op met de pikettelefoondienst CIV: 088-361 92 90 (24 uur per dag). De piketfunctionaris legt u uit hoe u formulieren of stukken bij de rechtbank kunt indienen.

REGLEMENT OVER DIGITALE SYSTEMEN SINDS 1 APRIL IN WERKING

Het reglement over het digitale systeem van de gerechten is op 1 april 2017 in werking getreden.

Het beschrijft de toegang tot en het gebruik van het digitale systeem van de Raad voor de rechtspraak (Rvdr). Het reglement bevat regels over het webportaal Mijn Rechtspraak en het Aansluitpunt Rechtspraak, waarmee professionele partijen kunnen worden aangesloten op de digitale systemen van de Rvdr. Het omschrijft ook de technische voorwaarden waaraan moet worden voldaan voordat gebruik kan worden gemaakt van het digitale systeem. Op dit moment geldt het reglement alleen voor digitale asiel- en bewaringszaken en voor de nieuwe digitale civiele vorderingsprocedure.

DIGITAAL PROCEDEREN IN CIVIELE HANDELSVORDERINGEN

Voor advocaten in civiele handelsvorderingszaken met een belang van meer dan 25.000 euro die procederen bij de rechtbanken Midden-Nederland en Gelderland, start verplicht digitaal procederen per 1 september aanstaande. Dan treedt voor deze groep ook het nieuwe landelijk procesreglement civiele zaken rechtbanken en gerechtshoven KEI in werking.

👉 *Kijk voor meer informatie op advocatenorde.nl/dossier/digitaal-procederen.*

LUSTRUM

© Sjoerd van der Hucht

© Sjoerd van der Hucht

De eerste drie ontbijtsessies van het lustrumprogramma van de NOvA

zijn achter de rug. In alle vroegte lieten advocaten zich inspireren over onderwerpen als big data (door prof. dr. ir. Maarten van Steen), integriteit (door prof. dr. mr. Jonathan Soeharno) en dilemma's in de rechtspraktijk (door dr. Ad Verbrugge). Op 5 juli vindt in Zwolle de laatste ontbijtsessies plaats, met dr. Eelco Runia als gastspreker. Kijk voor het hele lustrumprogramma op advocatenorde.nl/dossier/lustrumactiviteiten.

REGELGEVING

VERORDENING OP DE ADVOCATUUR GEWIJZIGD

Het college van afgevaardigden heeft op 19 april 2017 de Verzamelverordening 2016 vastgesteld. Hiermee wijzigt de Verordening op de advocatuur (Voda) met ingang van 1 juli 2017 op onderdelen. De belangrijkste wijzigingen zijn de verduidelijking en lichte beperking van de compensatieregeling (artikel 4.4), de implementatie van de aanbevelingen uit de evaluatie civiele cassatie en de verduidelijking en lichte beperking van de toegang tot de beroepsopleiding (artikel 3.16).

👉 *De wijzigingen zijn vanaf 1 juli 2017 zichtbaar op regelgeving.advocatenorde.nl.*

‘Online om te zoeken, offline om te lezen’

Martin Schiphorst

PlasBossinade advocaten en notarissen

Tekst & Commentaar
Meest geliefd. Meest gebruikt.

Tekst & Commentaar Burgerlijk Wetboek

Met 4200 actuele commentaren en 450 gewijzigde artikelen is de twaalfde druk van Tekst & Commentaar Burgerlijk Wetboek een absolute must-have voor u als juridische generalist. Onmisbaar bij een eerste verkenning van uw vraagstuk, het voorbereiden van een zitting en het opstellen van uw adviezen en processtukken. In drie banden vindt u de belangrijkste wet- en regelgeving uit het Burgerlijk Wetboek, voorzien van korte en glasheldere commentaren.

- Dé eerste bron voor de juridische generalist.
- Glashelder en compact commentaar per wetsartikel.
- Zeer actueel met het commentaar naar de stand van de wet per 1 juli 2017.
- Inclusief behandeling van KEI.
- Door de beste auteurs.

Bestel nu op woltersklower.nl/shop

gratis verzending | voor 17.00 besteld, morgen op uw bureau

Uiteraard ook online verkrijgbaar

Wolters Kluwer

When you have to be right

VENNOOTSCHAPSRECHT

‘UNIEKE BUNDELING VAN ADVOCATUURLIJKE EN NOTARIËLE KENNIS EN ERVARING’

De NOvA telt zeventien adviescommissies wetgeving, die gevraagd en ongevraagd advies uitbrengen over wetsvoorstellen. Eén daarvan is de gecombineerde commissie vennootschapsrecht (GCV), waarin wordt samengewerkt met de Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie (KNB). Vier vragen aan de voorzitter Martin van Olfen.

Wat is kenmerkend voor uw adviescommissie?

‘Bijzonder aan onze commissie is dat in de GCV twee beroepsorganisaties zijn vertegenwoordigd: de helft van de leden komt uit de advocatuur, de andere helft uit het notariaat. Alle leden hebben ruime praktijkervaring in het ondernemingsrecht en hebben hier veel over gepubliceerd. Deze vrij unieke bundeling van kennis en ervaring maakt het mogelijk snel, efficiënt en met de vereiste diepgang te adviseren. Alle adviezen worden voorafgegaan door gemeenschappelijke discussies; niet alleen nuttig voor de advisering, maar ook buitengewoon plezierig en leerzaam.’

Welk wetgevingstraject staat u het meest bij en waarom?

‘Bij trajecten in het afgelopen decennium denk ik aan de Flex BV en de (vroegtijdig stilgelegde wetgeving voor) personenvennootschappen omdat daar echt nieuw vennootschapsrecht werd gemaakt met fundamentele gevolgen voor de praktijk.’

Met welk advies heeft uw commissie echt het verschil kunnen maken?

‘Als ik kijk naar het aantal vermel-

dingen van onze commissie in de parlementaire geschiedenis, dan maakt de wetgeving over de Flex BV een goede kans. Maar dat is niet zaligmakend. Soms kan ook een kort of niet-geciteerd advies fundamentele issues adresseren. Een goed voorbeeld daarvan is ons advies over de invoering van de Europese BV, de SUP. Dat was een mooi voorbeeld van een goed idee met een verkeerde executie. Voorlopig is dat initiatief stilgelegd.’

Wat staat de komende tijd bovenaan in uw agenda?

‘Er komt een golf wetgeving aan. Denk aan de aangekondigde wetgeving over de verbetering van de mogelijkheden tot bescherming van Nederlandse bedrijven, de uitvoering van de nota Voortgang modernisering ondernemingsrecht en de aangekondigde revisie van de Wet op het financieel toezicht. Bij de beoordeling daarvan zal voor ons vooropstaan of deze wetgeving leidt tot een duidelijker en doelmatiger ondernemingsrecht. Er is binnen de commissie ook een aantal wisselingen doorgevoerd of op komst. Die zullen we ook goed moeten voorbe-

reiden en uitvoeren om de kwaliteit van het werk en de sfeer hoog te houden.’

SAMENSTELLING GECOMBINEERDE COMMISSIE VENNOOTSCHAPSRECHT

- Martin van Olfen (voorzitter), notaris De Brauw Blackstone Westbroek
- Manon den Boer, notaris DLA Piper
- Gerco van Eck, notaris Loyens & Loeff
- Corrie Heck (secretaris), Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie
- Steven Hijink, advocaat-lid Stibbe
- Louis Houwen, advocaat Dirkzwager
- Fons Leijten, advocaat Stibbe
- Kitty Lieverse, advocaat Loyens & Loeff
- Frank Oranje, notaris Pels Rijcken & Droogleever Fortuijn
- Geert Raaijmakers, advocaat NautaDutilh
- Günther Rensen, notaris-lid Allen & Overy
- Guido Roth, advocaat Jones Day (per 1 oktober 2017)
- Daniella Strik, advocaat Linklaters
- Arnaud Wilod Versprille, notaris Olenz

OVERZICHT ADVIESCOMMISSIES

Kijk voor een overzicht van alle adviescommissies op advocatenorde.nl > over de NOvA > organisatie > adviescommissies.

advertentie

Vacature advocaat-medewerker onroerend goedrecht en huurrecht

Advocatenkantoor Bosman te Arnhem is **per direct op zoek** naar een advocaat-medewerker in het bezit van een stageverklaring en een notariële opleiding, met reeds enkele jaren ervaring binnen het onroerend goedrecht en huurrecht.

ADVOCATENKANTOOR
BOSMAN

Voor de uitbreiding van het kantoor zijn wij op zoek naar een ambitieuze collega met een voltooide stage en minimaal drie jaar werkervaring als advocaat in het onroerend goedrecht en huurrecht. De kandidaat is niet alleen ambitieus, commercieel en zelfstandig maar tevens empathisch en communicatief zeer begaafd. Vereist wordt diepgaande kennis van het privaats- en publiekrecht binnen het onroerend goedrecht en een goede kennis van het huurrecht alsmede kennis van het vermogensrecht in brede zin. Kennis van het arbeidsrecht strekt tot aanbeveling. Je ziet het als een uitdaging om de jouw toebedeelde praktijk zelfstandig verder uit te bouwen. Bij gebleken geschiktheid bestaat er op termijn de mogelijkheid tot toetreding tot een samenwerkingsverband.

Mail jouw motivatie en CV naar info@bosman-advocaten.nl
t.a.v. de heer mr. M.E. Bosman of bel voor meer informatie naar 026 - 388 23 51.

www.bosmanadvocaten.nl

Procederen in Oostenrijk?

Wijkamp Advocatuur / Advokatur GmbH

Nederlandstalig advocatenkantoor gevestigd in Oostenrijk.

Meerdere advocaten
Meerdere specialismen
Communicatie in de Nederlandse taal.

A-6460 Imst, Sirapuit 7 Oostenrijk
T: +43 (0) 5412 / 64640 F: +43 (0) 5412 / 64640-15
M: office@wijkamp-advocatuur.com W: www.wijkamp-advocatuur.com

MCG

MCG werkt uitsluitend voor professionals. Dat doen we in de gezondheidszorg, advocatuur, overheden, onderwijs en het bedrijfsleven. We geven strategisch- en organisatieadvies. We coachen en trainen uw maatschap. Bij spanningen verzorgen we mediation. We verzorgen assessments bij selectie- en loopbaanstappen. Samen zorgen we dat uw kantoor nog betere prestaties levert.

www.meijerconsultinggroup.nl

Call Care

Telefoonservice voor de advocatuur

Telefoonservice

Agendabeheer

Opvang Overflow

Wij werken voor +200 advocatenkantoren, kennen de juridische terminologie en werken discreet

Call Care Nederland | 010 – 280 3333 | info@callcare.nl | www.callcare.nl

Law Offices Gibson & Associates bestaat bijna 40 jaar en is daarmee het oudste advocatenkantoor gevestigd te St. Maarten. Ons kantoor heeft een algemeen en divers commerciële praktijk met bijzondere aandacht voor het ondernemingsrecht, het arbeidsrecht, het onroerend goed recht, het strafrecht, het telecommunicatierecht en het bestuursrecht.

Momenteel heeft ons kantoor plaats voor:
een (gevorderde) stagiaire (m/v)

De kandidaat kan van ons een marktconforme honorering en een plezierige werksfeer verwachten.

Wij verwachten van de kandidaat:

- een gedegen jurist met bovengemiddelde studie - en werkresultaten;
- mondelinge en schriftelijke beheersing van de Nederlandse en Engelse taal;
- beheersing van de Franse en/of Spaanse taal is een pré;
- goede contactuele eigenschappen;
- een enthousiaste en positieve werkhouding;

Sollicitaties voorzien van een uitgebreid curriculum vitae met cijferlijst, kunt u per email richten aan mr Richard F. Gibson, Jr., bij wie ook nadere informatie ingewonnen kan worden.

Gibson & Associates
C.A. Cannegijterstreet # 26
P.O. Box 200
Philipsburg, Sint Maarten
Tel (+1) 721 542 2291
E-mail: gibson.jr@attorneysxm.com
Website: www.attorneysxm.com

GIBSON & ASSOCIATES
Attorneys & Counselors at Law

DÉ VERZEKERINGSSPECIALIST VOOR NOTARIAAT EN ADVOCATUUR

Ron Borgdorff is verzekeringspecialist voor notarissen, advocaten en vrijgevestigde juristen. Ron kent de specifieke risico's van deze juridische beroepsgroepen. Met ruim 25 jaar ervaring staat hij borg voor een persoonlijk, gedegen advies op maat en korte lijnen.

U wilt een financieel adviseur met verstand van uw zaken?

Neem contact op voor een afspraak.
Bel 033-20 35 000 of mail naar
ron@ronborgdorff.nl

WWW.RONBORGdorff.NL
van Boetzelaerlaan 24H
3828 NS Hoogland

RON BORGdorff
FINANCIËEL ADVISEUR VOOR
NOTARIAAT & ADVOCATUUR

VERZEKERINGEN ZOWEL ZAKELIJK ALS PARTICULIER OA:
BEROEPS- EN BEDRIJFSAANSPRAKELIJKHEID • GELD- EN FRAUDE
• ARBEIDSONGESCHIKTHEID • RECHTSBIJSTAND • RECONSTRUCTIE

UIT HET DEKENBERAAD

BELEIDSREGELS BESTUURSRECHTELIJKE HANDHAVING AANGESCHERPT

De deken van de orde van advocaten in het arrondissement is belast met het toezicht op de advocaten die kantoor houden in zijn arrondissement. De deken kan op grond van artikel 45g van de Advocatenwet en op grond van artikel 26, tweede lid, artikel 27, tweede lid, en artikel 32 van de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (Wwft) een aantal normen bestuursrechtelijk handhaven. Op 1 januari respectievelijk 1 juni 2016 zijn de Beleidsregel bestuursrechtelijke handhaving advocatuur 2016 en de Beleidsregel handhaving Wwft 2016 in werking getreden. Deze beleidsregels zijn onlangs in het dekenberaad geëvalueerd. De deken hebben besloten de beleidsregels op bepaalde punten aan te scherpen.

BELEIDSREGEL BESTUURSRECHTELIJKE HANDHAVING ADVOCATUUR 2017

De bestuursrechtelijk handhaafbare normen zijn in de beleidsregel gerangschikt in categorieën. In de rangschikking is primair uitgegaan van het schadelijke effect dat overtreding van een norm mogelijk heeft op het cliëntbelang. Aan elke categorie is een boetetarief verbonden. De deken kan de bestuurlijke boete verhogen als de omstandigheden dit rechtvaardigen. Het wettelijk boetemaximum is 8.200 euro (artikel 45g, tweede lid, Advocatenwet).

Indien sprake is van een overtreding die voortduurt en beëindigd dient te worden, kan de deken besluiten tot het opleggen van een last onder dwangsom. De dwangsom wordt op een zodanig niveau vastgesteld dat deze hoger is dan het financiële voordeel dat voortzetting van de overtreding met zich meebrengt. Behoudens spoedeisende omstandigheden zal de deken de overtreder eerst waarschuwen en gelegenheid bieden tot herstel alvorens over te gaan

tot het opleggen van een last onder dwangsom. De deken kan afzien van het opleggen van een bestuurlijke sanctie indien de zienswijze bedoeld in artikel 4:8 van de Algemene wet bestuursrecht hiertoe aanleiding geeft.

BELEIDSREGEL HANDHAVING WWFT 2017

In geval van een overtreding ter zake waarvan de deken zowel een aanwijzing kan geven als een last onder dwangsom kan opleggen, legt de deken zo veel mogelijk een bestuurlijke sanctie op in de vorm van een aanwijzing, tenzij het opleggen van een last onder dwangsom vanwege de ernst van de overtreding en de omstandigheden van het geval meer aangewezen is. In geval van een overtreding ter zake waarvan de deken zowel een last onder dwangsom als een bestuurlijke boete kan opleggen, legt de deken zo veel mogelijk een bestuurlijke sanctie op in de vorm van een last onder dwangsom, tenzij het opleggen van een bestuurlijke boete vanwege het punitieve karakter ervan meer aangewezen is. De deken

zal, alvorens over te gaan tot het opleggen van een bestuurlijke sanctie, behoudens spoedeisende omstandigheden, de overtreder eerst waarschuwen en de gelegenheid bieden tot herstel.

De deken kan afzien van het opleggen van een bestuurlijke sanctie indien de zienswijze bedoeld in artikel 4:8 van de Algemene wet bestuursrecht hiertoe aanleiding geeft. Indien de deken besluit tot het opleggen van een last onder dwangsom, wordt de dwangsom op een zodanig niveau vastgesteld dat deze hoger is dan het financiële voordeel dat voortzetting van de overtreding met zich meebrengt. Indien de deken besluit tot het opleggen van een bestuurlijke boete voor overtreding van een in de Wwft genoemd voorschrift, past hij de bepalingen zoals neergelegd in het Besluit bestuurlijke boetes financiële sector, voor zover niet reeds van rechtswege van toepassing, dienovereenkomstig toe. De beleidsregels treden in werking op 1 juli 2017 en zijn gepubliceerd op de website van uw lokale orde.

MIJN ORDE

HAAL MEER UIT 'MIJN ORDE'

Op het tableau staan gegevens van iedere advocaat en elk advocatenkantoor geregistreerd. U kunt deze gegevens zelf aanpassen via Mijn Orde. Sinds kort zijn de mogelijkheden hiervan uitgebreid.

Nieuw is dat u nu eenvoudig een nieuw kantoor kunt registreren dat u met meerdere advocaten gaat starten, evenals het wijzigen van het vestigings- en/of correspondentieadres van uw kantoor. Ook kunt u nu zelf uw gemachtigden registreren en uit dienst melden.

Via Mijn Orde was het onder andere al mogelijk om aan te geven dat u bij een ander advocatenkantoor aan de slag gaat, als uw e-mailadres of telefoonnummer wijzigt of als u besluit te stoppen als advocaat. Vergeet ook niet uw rechtsgebieden en lidmaatschap van specialisatieverenigingen in te vullen. Via de zoekmachine

'Vind een advocaat' zijn uw gegevens dan compleet en wordt u nog beter gevonden.

 Log in op *Mijn Orde* (met uw *advocatenpas*) via mijnorde.advocatenorde.nl. Voor vragen kunt u contact opnemen met de helpdesk van de NOvA: helpdesk@advocatenorde.nl of (070) 335 35 54.

 ONDERTUSSEN OP HET BINNENHOF

DOOR / JAAP-JELLE VOLLAARD

Voor advocaten relevante Haagse voornemens en wetten.

BELANGRIJKE DEBATTEN

De Tweede Kamer houdt zomerreces van 7 juli tot en met 4 september. De Eerste Kamer is met reces van 12 juli tot en met 11 september. In deze periode vinden er geen debatten of vergaderingen plaats. Vóór het zomerreces begint, vinden onder andere de volgende activiteiten plaats.

WETSVOORSTELLEN

De Eerste Kamer vervolgt op 4 juli het debat over het wetsvoorstel *Eigen bijdrage van veroordeelden aan de kosten van de strafvordering en de slachtofferzorg*. Strekking van dit wetsvoorstel is dat veroordeelden een deel van de kosten voor de

opsporing, vervolging en berechting van door hen gepleegde strafbare feiten moeten betalen. Deze gedeeltelijke doorberekening van de kosten betreft ook de kosten voor de zorg aan slachtoffers. Ook behandelt de Eerste Kamer op 4 juli het wetsvoorstel *Verandering in de Grondwet van de bepalingen inzake de onschendbaarheid van het brief-, telefoon- en telegraafgeheim*. Het doel van het wetsvoorstel is om de reikwijdte van de onschendbaarheid van het brief-, telefoon- en telegraafgeheim uit te breiden naar alle communicatiemiddelen om te komen tot een techniek-onafhankelijke bescherming.

CONSULTATIES VAN WETSVOORSTELLEN

Via het wetsvoorstel VOG Politiegegevens wordt voorgesteld om een Verklaring Omtrent het Gedrag te kunnen weigeren op basis van relevante politiegegevens. Dit moet mogelijk worden voor functies die een dermate hoge mate van integriteit vereisen dat de betrokkene van onbesproken gedrag moet zijn. Daartoe wordt de Wet justitiële en strafvorderlijke gegevens gewijzigd. Op grond van de huidige regeling kunnen politiegegevens geen zelfstandige weigeringsgrond voor een VOG vormen.

 Geïnteresseerd in meer consultaties? Zie: www.internetconsultatie.nl.

HEERENSTÆTE
advocaten & mediation

Wil je vrijheid en samenwerking?
Wij zoeken voor onze kostenmaatschap:
>> Zelfstandig Advocaat

Praktijkgebied in overleg. Heb je interesse?
Neem contact op met Ingrid Luimes
Luimes@heerenstaete.nl / 06 - 50890640

Herenstraat 97, 3911 JD Rhenen
0317 61 90 22 - www.heerenstaete.nl

14,7 JAAR

DUURT GEMIDDELD EEN HUWELIJK

Betrouwbare informatie
over scheiden en mediation
vindt u op **verder-online.nl**

NEDELANDESE VERENIGING
Familierecht
Advocaten
Scheidingsmediators

Marcel uit Utrecht heeft **jouw kantoor zo gevonden**

De NAB is het online advertentie platform voor de juridische dienstverlener
BEL 055 539 56 50 OF MAIL INFO@NAB.NL VOOR MEER INFORMATIE

Steeds meer kinderen vieren hun verjaardag!

Meer dan 60.000 kinderen in Nederland kunnen hun verjaardag niet vieren, omdat er thuis geen geld voor is. Stichting Jarige Job maakt een einde aan dit verjaardagsleed. Jarige Job geeft geen geld maar een verjaardagsbox ter waarde van € 35,- met daarin alles wat nodig is voor een echte verjaardag.

Dit jaar verwachten we de verjaardag van ruim **30.000 kinderen** mogelijk te maken.

Help Stichting Jarige Job verder te groeien!

Jarige JOB

www.stichtingjarigejob.nl

RUTGERS & POSCH trakteert Stichting Jarige Job op deze advertentie

SHIODA ADVOCATEN

zoekt op korte termijn **een ervaren advocaat en een advocaat met een recente stageverklaring**, die met een eigen praktijk willen toetreden op basis van kostenbijdragen.

Erfrecht-, familierecht- of arbeidsrecht-specialisatie strekt tot aanbeveling.

Het kantoor beschikt over moderne IT faciliteiten die kosten besparend werken.

www.shioda.nl

Reacties met uw CV kunt u richten aan:
Mr. D.W.J. Leijs
's Gravelandseweg 57 | 1217 EH Hilversum
Per email: dwjleijs@shioda.nl

Voor vragen kunt u contact opnemen met:
Mr. D.W.J. Leijs | 035 - 621 89 99

TRANSFERS

WIE, WAT, WAAR?

Wie vertrok, wie stopte en wie begon voor zichzelf? Bent u zelf onlangs van kantoor gewisseld of eigen baas geworden? Mail uw verhaal of meld u aan via redactie@advocatenorde.nl.

NAAR ANDER KANTOOR

Bacon, mr. M.R.S.:

Kennedy Van der Laan te Amsterdam

Baljic, mw. mr. E.:

Loyens & Loeff N.V. te Rotterdam

Bekkum, mr. I. van: mr.

B.F.M. Bos te Nijmegen

Bekooy, mw. mr. M.:

Schoemaker advocaten te Deventer

Benjamins, mw.

mr. H.E.: Taspinar

Advocatuur te

Elslo, mr. J.G.J.: Nexa

Velo Advocaten te Utrecht

Enderink, mw. mr.

M.K.M.: H.J. Heinz

European Holding B.V.

te Zeist

Essen, mr. M.P.C. van:

Wille Donker advocaten

te Alphen aan den Rijn

Gijssels, mw. mr. A.H.T.

van: Pels Rijcken &

Droogleeuwer Fortuijn

N.V. te 's-Gravenhage

Hammerstein, mr. E.

van: bureau Brandeis te

Ketel, mw. mr. S. van:

Nineyards Law te Amsterdam

Kingma, mr.

E.W.: Adrenna

Arbeidsrechtadvocaten

te Leeuwarden

Komen, mr. B.J.P.: Visie

Advocaten te Alkmaar

Koopman, mw. mr. A.:

De Advocaten van Van

Riet B.V. te Utrecht

Koscielniak, mw. mr.

Z.: LEAN Lawyers te

Utrecht

Kroes, mr. T.: Stichting

Leeuwarden

Ort, mw. mr. S.: Leeman

Verheijden Huntjens

Advocaten te Rotterdam

Osman, mr. S.: Van

Bentham & Keulen N.V.

te Utrecht

Pasch, mr. N.P.J. van

de: Goorts & Coppens

Advocaten te Deurne

Pedrotti, mw. mr. M.C.:

Hendriksen & Mühren

Strafrecht Advocaten te

Hoorn nh

Philippi, mw. mr. S.:

Lina Advocaten te Venlo

Simsek, mw. mr. A.: FNV

Advocaten te Woerden

Smetsers, mr. A.M.:

Loyaal Advocaten te

Nijmegen

Uchelen, mw. mr. W.J.N.

van: NS Groep N.V./NS

Legal te Utrecht

Veen, mr. D. van:

Six Advocaten te

Amsterdam

Veer, mr. D.P. van der:

Nome Advocaten te

Nijmegen

Verhelst, mw. mr. S.C.P.:

Stek te Amsterdam

IDEEËN KOMEN MAKKELIJK VAN DE GROND

Marlena Koscielniak (32) stapte onlangs over naar LEAN LAWYERS in Utrecht na ruim drie jaar in de faillissements- en ondernemingsrechtpraktijk bij Marree en Dijkhoorn Advocaten te hebben gewerkt. 'Een kantoorrelatie was de aanzet voor de overstap, maar daarnaast wilde ik mij meer richten op het klassieke "advocatenwerk" en minder op het toch voornamelijk praktische curatorenwerk waarbij ik minder aan procederen toekwam. Omdat LEAN LAWYERS zo'n jong en vooruitstrevend kantoor is, komen ideeën makkelijk van de grond. Zo bepaalt iedereen mee aan de richting van kantoor en wordt iedereen gemotiveerd om ideeën aan te dragen. Dit is enorm bevrijdend en belonend. Mijn aandacht zal de komende periode voornamelijk uitgaan naar het arbeidsrecht, een interessant en concreet rechtsgebied. Ik hoop mij daarin op korte termijn goed wegwijs te maken.'

Amsterdam

Berckenkamp, mr.

J.: Six Advocaten te

Amsterdam

Bozkurt, mw. mr. L.:

AKD te Rotterdam

Brake, mw. mr. S.F.

ter: Lexence N.V. te

Amsterdam

Brevé, mw. mr. B.B.A.:

Stam Familierecht

Advocaten & Mediators

te Vught

Çimen, mw. mr. A.:

Takens Admiraal

Advocaten te

Amsterdam

Doorten, mr. M.P.:

Blauw Tekstra

Uding Advocaten te

Amsterdam

Duin, mr. J.C.:

Hendriksen & Mühren

Strafrecht Advocaten te

Hoorn nh

Amsterdam

Hart, mw. mr. M.E.J.

de: Van Uitert &

Quist Advocaten te

Kaatsheuvel

Hengst, mr. J.J.:

Aardema Van

Boetzelaer Advocaten te

Heerenveen

Hoof, mr. B.W.M. van:

Loyaal Advocaten te

Nijmegen

Hoogen, mw. mr. E.J.A.

van den: Van Uitert

& Quist Advocaten te

Kaatsheuvel

Hooi, mw. mr. N.L.:

Randstad Holding NV te

Diemen

Keeken, mr. J.H. van:

BBM Advocaten te

Putten

Kempfen, mr. M.W.A.M.

van: DVAN advocatuur &

notariaat te Utrecht

VvAA Rechtsbijstand te

Utrecht

Kruize, mw. mr. G.: NS

Groep N.V./NS Legal te

Utrecht

Lammers, mw. mr. M.J.:

AKD te Rotterdam

Leeuwen, mr. M.P.

van: Straatman Koster

Advocaten te Rotterdam

Loosbroek, mw.

mr. E.C.H. van: Elfi

Letselschade Advocaat

B.V. te Rotterdam

Louizi, mr. M.:

Clifford Chance LLP te

Amsterdam

Midden, mr. G.J. van:

BarentsKrans N.V. te

's-Gravenhage

Nijhof, mr. E.: Cees

Advocaten N.V. te Delft

Oorschot, mr. O.A.

van: De Boer &

Egberts Advocaten te

Pool, mr. T.R.:

KienhuisHoving

advocaten en notarissen

te Enschede

Poutsma, mw. mr. S.E.:

NautaDutilh N.V. te

Rotterdam

Razenberg, mr. B.P.W.F.:

Straatman Koster

Advocaten te Rotterdam

Redert, mw. mr. I.M.:

Advocatenkantoor De

Zaak in Recht te Vleuten

Reker, mr. M.P.F.:

Pot Jonker Advocaten N.V. te

Haarlem

Rijsbergen, mr. J. van:

Simmons & Simmons

LLP te Amsterdam

Scheffer, mw. mr. M.V.:

ATM Advocaten te

Utrecht

Sholeh, mr. G.P.:

Bird & Bird LLP te

's-Gravenhage

Visser, mw. mr. R.:

Dillinger Law B.V. te

Amsterdam

Voorthuizen, mw.

mr. M.B. van: FNV

Advocaten te Woerden

Weide, mw. mr. C.J.A.

van der: Kneppelhout

& Korthals N.V. te

Rotterdam

Zouw, mw. mr. M.E. van

der: Blaauw Advocaten

te Haarlem

NAAR NIEUW(E)

KANTOOR OF

ASSOCIATIE

Advocatenkantoor

Bijl (mr. A. Bijl te

Gorinchem)

Advocatenkantoor

Leonie Pomp (mw.

mr. L.H. Pomp te

Amersfoort)

Advocatenkantoor Luijendijk (mw. mr. M. Luijendijk te Ede gld)
Attestor Capital LLP (mr. B. Hoyng te Londen)
BRAM Advocaten (mw. mr. L.G.J. Hendrix en mw. mr. B.L.M. Middeldorp te Breda)
Buren N.V. (mw. mr. I. Kuijken te Shanghai)
Carolijn Kuipers Legal Services (mw. mr. C.E.A.J. Kuipers te Amsterdam)
FeinerIwema Advocaten (mr. R.H.P. Feiner en mr. P.M. Iwema te Rotterdam)
Grip advocaten (mr. M.J. Germs en mr. R.C.A. van Niftrik te Nijmegen)
Hendriksen & Mühren
Strafrecht Advocaten (mr. J.C. Duin, mr. N.

Amstelveen)
PiP Advocatuur B.V. (mw. mr. R. van Wijngaarden te Amsterdam)
Ras Advocatuur en Mediation (mw. mr. M. Ras te Amersfoort)
Russchen Advocatuur BV (mr. M. Russchen te Amersfoort)
Schlepers & Potyk Advocatuur en Fiscaliteit (mr. J.T. Schlepers te Beilen)
Skopet (mw. mr. M.I.E. van Herksen te Amsterdam)
Solved (mw. mr. F.J. Bloem-Timmermans te Zwolle)
Spiertz advocaten (mw. mr. C.C.H. Lampe te Nijmegen)
Summit Legal (mr. E. de Lange te Rotterdam)

Komen te Alkmaar)
VVG Advocaten & Mediators (mw. mr. S. Gadellaa en mw. mr. A.C.M. van Vliet te Zeist)
Wageningen University (mr. P. Ras te Wageningen)
ZUIVER Advocatuur (mw. mr. L.L.A. Cox te Nijmegen)

UIT DE PRAKTIJK

Aardenne, mr. H. van, Amsterdam (30-05-2017)
Akkermans, mw. mr. C.M.L.D., Heerlen (01-05-2017)
Benavente Prieto-Lachheb, mw. mr. J., 's-Hertogenbosch (11-05-2017)
Boringa, mw. mr. W.A.D., Leek (02-05-2017)
Brazão Gomes, mr. R.C.,

Faouzi, mr. M., Zoetermeer (10-05-2017)
Feitsma-Dordregter, mw. mr. G.A.L., 's-Gravenhage (19-05-2017)
Hartingsveld, mr. J.G. van, Groningen (30-04-2017)
Heiligenberg, mr. H.W.M. van den, Utrecht (01-05-2017)
Helvert, mw. mr. B.J.M. van, Eindhoven (31-05-2017)
Herpen, mr. S.W. van, Utrecht (31-05-2017)
Hove, mw. mr. L. ten, Amsterdam (22-05-2017)
Jaspers, mw. mr. B.M.H., Enschede (18-05-2017)
Knaapen, mw. mr. L.H., Amsterdam (30-04-2017)
Krings, mr. J.I., Amsterdam (31-05-2017)

(12-05-2017)
Oosterink, mr. T.D.J., Amsterdam (01-05-2017)
Pabbruwe, mw. mr. S.N., Amsterdam (01-05-2017)
Pels Rijcken, mr. F.F., Arnhem (08-05-2017)
Pije, mr. B.Y., Amsterdam (04-05-2017)
Rebello Oliveira dos Santos, mw. mr. L.M., Amsterdam (30-04-2017)
Rijt, mr. P.P.J. van der, Rotterdam (04-05-2017)
Roebroek, mr. S.L.G.M., Heerlen (15-05-2017)
Rockel, mw. mr. M.H. van, Heerlen (01-05-2017)
Schravendijk, mr. P. van, Leeuwarden (04-05-2017)
Smeets, mw. mr. R.A.G., Maastricht (28-04-2017)
Solinge, mw. mr. A.E. van, Utrecht (18-05-

BELANGRIJK IS DAT JE OP ELKAAR KUNT BOUWEN

Reinier Feiner (39) en **Martin Iwema** (61) zijn onlangs FeinerIwema Advocaten begonnen na ruim tien jaar in de strafpraktijk van het Advokatenkollektief Rotterdam te hebben gewerkt. 'Vrijheid om de eigen ideeën van specialisatie, samenwerking en vernieuwing in de praktijk te brengen, was de grootste drijfveer. We streven naar zelfexpressie in creativiteit en handelen. Door enerzijds verregaand digitaal te werken en anderzijds meer ruimte te creëren voor samenwerking met maatschappelijke organisaties denken wij onze cliënten persoonlijk en effectief bij te kunnen staan. Belangrijk is dat je op elkaar kunt bouwen, elkaar de waarheid kunt zeggen en gezamenlijk wilt investeren in de kwaliteit van de dienstverlening. Wij vinden het een uitdaging de steeds schevere verhouding burger-overheid recht te zetten.'

Hendriksen en mw. mr. M.C. Pedrotti te Hoorn nh)
Hertoghs advocaten (mr. R.W.J. Kerckhoffs te Amsterdam)
HumanCapitalCare B.V. (mw. mr. D. Verdood te Son en Breugel)
JVLegal (mr. J.C. Vreugdenhil te Hilversum)
Legaltree Bruyninckx (mw. mr. E.L.J. Bruyninckx te Rotterdam)
Legaltree Lever (mw. mr. W. Lever te Leiden)
Loyaal Advocaten (mr. B.W.M. van Hoof, mr. A.M. Smetsers en mr. M.J. Wagemans te Nijmegen)
Natalie Bakker Advocaat (mw. mr. N.Y. Bakker te

Titia Fuchs Advocaat (mw. mr. T. Fuchs te Amsterdam)
Van Houweninge Grafdijk Advocatuur & Mediation (mw. mr. E. van Houweninge Grafdijk te Rotterdam)
Van Uiert & Quist Advocaten (mw. mr. M.E.J. de Hart, mw. mr. E.J.A. van den Hoogen, mw. mr. T. Quist-Koppelaar en mw. mr. A.M.J. van Uiert te Kaatsheuvel)
Viellevoye Business Mediation | advocatuur (mw. mr. N.A. Viellevoye-Geers te Oosterbeek)
Visie Advocaten (mr. M.W.P. Buers Bakker, mr. S.F. Coelingh Bennink en mr. B.J.P.

Sassenheim (05-05-2017)
Bredero, mw. mr. A.A., Amsterdam (31-05-2017)
Brouwer, mr. J.A.C., Amersfoort (01-05-2017)
Bruin, mw. mr. H., Amsterdam (31-05-2017)
Brummelen, mw. mr. M.H.N. van, Londen (01-05-2017)
Canisius, mr. M.B.F., Amsterdam (01-05-2017)
Corpeleijn, mr. F.B., Amsterdam (01-05-2017)
Dam, mw. mr. R.A. van, Rotterdam (01-05-2017)
Dijk, mr. M.R.A. Van, Amsterdam (01-05-2017)
Elenbaas, mw. mr. E., Rotterdam (30-04-2017)
Eringa, mw. mr. R., Oss (01-05-2017)
Faber, mw. mr. J., Hoogeveen (31-05-2017)

Lambooj, mr. M.V., Amsterdam (30-04-2017)
Lenglet, mw. mr. M.J.E., Utrecht (31-05-2017)
Liedenbaum, mr. W.J.Th., Amsterdam (21-05-2017)
Lijffijt, mw. mr. F., Zwolle (01-05-2017)
Lustgraaf, mw. mr. C. van de, Utrecht (31-05-2017)
Maarleveld, mr. J.J., Amsterdam (28-04-2017)
Mastricht, mw. mr. G. van, Leeuwarden (01-05-2017)
Mingels, mw. mr. D.G.V., Eindhoven (01-05-2017)
Mommers, mr. A.E.M., Amsterdam (01-05-2017)
Naalden, mr. J.C.J.G.M., Amsterdam (08-05-2017)
Nooijen-Kühler, mw. mr. M.L., Rotterdam

2017)
Surie, mw. mr. J., Zoetermeer (03-05-2017)
Swinkels, mw. mr. A.H.P., Eindhoven (30-04-2017)
Timmer, mw. mr. W., Harderwijk (01-05-2017)
Toekoen, mr. S., Rotterdam (10-05-2017)
Uijlenbroek, mr. D., Rotterdam (01-05-2017)
Verbong, mw. mr. K.G.J., Hoensbroek (01-05-2017)
Wedemeijer, mr. J.J., Alkmaar (02-05-2017)
Werkman, mr. B.N.S., Maastricht (01-05-2017)
Wesseling, mw. mr. B.L., Helmond (24-05-2017)
Wintjes, mr. A.J., Rotterdam (22-05-2017)
Witsmeer, mw. mr. J.M., Eindhoven (01-05-2017)

UITSPRAKEN VAN DE TUCHTRECHTER

Deze uitspraken zijn geselecteerd en bewerkt door de Commissie Disciplinaire Rechtspraak, bestaande uit Carel Gaaf (voorzitter), Jan de Bie Leuveling Tjeenk, Tjitske Cieremans, Han Jahae, Robert Sanders en Paul Wilmink.

UITLATINGEN OVER MEDIATION

- Hof van discipline 25 april 2016, zaak nr. 150056, ECLI:NL:TAHVD:2016:79.
- Gedragsregel 6 lid 5.
- Schending geheimhoudingsplicht jegens wederpartij.

Mr. X staat haar cliënte bij in een geschil waarin een eerder mediation-traject niet is geslaagd. Mr. X was bij dit traject niet betrokken. Het hoger beroep richt zich slechts op de door de raad ongegrond geachte klacht-onderdelen. Het gaat om 1) bewust overleggen van een conceptbrief van de mediator in hoger beroep terwijl er een afwijkende, definitieve versie bestond en 2) zich in strijd met de geheimhoudingsplicht die was overeengekomen bij de mediation in de kortgeding- en hogerberoepsprocedure op subjectieve en suggestieve wijze uitlaten over het vermeende doel, de inhoud en uitkomst van de mediation.

Het hof heeft het tweede klachtonderdeel gegrond geacht. Het hof overweegt eerst dat als uitgangspunt aan een advocaat van de wederpartij grote mate van vrijheid toekomt om de belangen van zijn cliënt te behartigen op de wijze als hem in overleg met zijn cliënt goeddunkt, welke vrijheid begrenzing vindt in de plicht zich te onthouden van (feitelijke) stellingen waarvan hij de onjuistheid kent of redelijkerwijs kan kennen en zich niet onnodig grievend uit te laten over de wederpartij van zijn cliënt. Dit geldt ook in een geschil met hoge emotionele lading. Het als subjectief en suggestief ervaren door klagers brengt niet zonder meer mee dat uitlatingen zijn

aan te merken als schending van de zorgvuldigheidsnorm die een advocaat jegens zijn wederpartij in aanmerking moet nemen. Echter, van mr. X had wegens de op haar rustende geheimhoudingsplicht de nodige terughoudendheid mogen worden verwacht bij het doen van haar uitlatingen. Zij had zich niet mogen uitlaten over het vermeende doel, de inhoud en uitkomst van de mediation. De schending van de geheimhoudingsverplichting is tuchtrechtelijk verwijtbaar. Het eerste klachtonderdeel is ongegrond nu niet is komen vast te staan dat mr. X bewust de conceptbrief heeft overlegd.

Waarschuwing.

OPTREDEN TEGEN VOORMALIG CLIËNT

- Raad van discipline 's-Hertogenbosch 30 mei 2016, zaak nr. 16-200/DB/ZWB, ECLI:NL:TADRSHE:2016:90.
- Gedragsregel 7 lid 4 jo artikel 7.4 lid 2 sub e Voda.
- Optreden tegen voormalig cliënt en beschikken over vertrouwelijke informatie cliënt, publiceren kantoorklachtenregeling.

Mr. X heeft klager bijgestaan in een familierechtelijke aangelegenheid. In een latere procedure dagvaardt mr. X klager namens vennootschappen A en B en laat beslag leggen op een onroerende zaak en diverse bankrekeningen van klager. Geklaagd wordt onder andere dat mr. X tegen klager is opgetreden, terwijl hij eerder de belangen van klager behartigde, waarbij hij rechtsreeks misbruik heeft gemaakt van de inzage die hij als voormalig advocaat in diens financiële gegevens had.

De raad acht deze klacht gegrond. Het is een advocaat niet toegestaan op te treden tegen een voormalig cliënt, tenzij aan de cumulatieve criteria in gedragsregel 7 lid 5 is voldaan. Volgens het eerste criterium mogen de aan advocaat toevertrouwde belangen niet dezelfde kwestie betreffen ten aanzien waarvan de voormalige cliënt werd bijgestaan, houden die belangen ook geen verband met die kwestie en is een daarop uitlopende ontwikkeling evenmin aannemelijk. Aan dit criterium wordt voldaan nu de eerdere zaak een familierechtelijke kwestie betrof die niets vandoen heeft met de civielrechtelijke kwestie tussen klager en A en B. Volgens het tweede criterium beschikt advocaat niet over vertrouwelijke informatie van welke aard dan ook afkomstig van zijn voormalige cliënt, dan wel zaakgebonden informatie of informatie de persoon dan wel het bedrijf van voormalige cliënt betreffende, die van belang kan zijn in de zaak tegen de voormalige cliënt of de bestaande cliënt. Aan dit criterium wordt niet voldaan nu mr. X uit hoofde van de familierechtelijke zaak over financiële gegevens over de inkomens- en vermogenspositie van klager beschikte. Ook aan het derde criterium wordt niet voldaan. Volgens dit vereiste mag voormalig cliënt geen redelijke bezwaren hebben, dan wel de partij die zich met het verzoek tot behartiging van zijn belangen tot de advocaat heeft gewend. In casu zijn door klager geformuleerde bezwaren als redelijk te kwalificeren. Het verweer dat klager in het kader van een voormalige samenwerking in een coöperatie een verklaring heeft ondertekend dat mr. X in geval

van een conflict tussen klager en de coöperatie ten behoeve van de coöperatie tegen klager op mocht treden, slaagt niet. Mr. X kan zich niet beroepen op de verklaring, omdat deze dan zou gelden als een abstracte rechtvaardiging om te allen tijde tegen cliënt te kunnen optreden. Met name heeft de verklaring geen betrekking op de concrete situatie waarop de klacht ziet. Het onderhavige geval betreft namelijk ook een advocaat-cliëntrelatie die niets vandoen heeft met de coöperatie. Het is overigens niet van belang of mr. X daadwerkelijk van de informatie gebruik heeft gemaakt. Schorsing van twee weken.

GEHEIMHOUDING EN MEDIATION

- Raad van discipline 's-Hertogenbosch 22 februari 2016, zaak ZWB/OB 256-2014; raad van discipline Amsterdam, 20 juni 2016, zaak 16-234/A/A en raad van discipline Den Haag, 27 juni 2016, zaak 15-361/DH/RO.
- Gedragsregel 6.
- Advocaat gebruikte in een gerechtelijke procedure informatie uit de mediation.

Drie gegrond verklaarde klachten over mededelingen over een mediationproces. In alle drie werd de advocaat aangesproken die een van de partijen bij de mediation bijstond. Deze advocaat had na, of in het laatste geval nog tijdens, de mediation in een procedure bij de rechtbank informatie gebruikt die in de mediation naar voren gekomen was. Centraal stond telkens de vraag of mr. X, geen partij bij de mediation maar wel raadsman van een van

de partijen, gebonden was aan de in de mediation tussen partijen afgesproken geheimhouding. De geheimhoudingsplicht voor partijen stond in alle drie de zaken vast. In de Amsterdamse zaak was de mediationovereenkomst door mr. X meegetekend. In de andere twee zaken niet. Dat maakte voor de uitkomsten geen verschil. De drie raden hanteren het criterium dat het hof van discipline heeft aangelegd voor de geheimhoudingsplicht van betrokken advocaten. Die zou op onaanvaardbare wijze aan kracht inboeten als het advocaten vrij zou staan in een procedure bij de rechter gebruik te maken van stukken uit de mediation. Dat kan alleen indien er bijzondere omstandigheden zijn en in elk geval niet zonder dat overleg is gevoerd met de wederpartij. Dat was in geen van de zaken aan de orde. In de eerste kwestie ging het om een conceptouderschapplan waarover geen overeenstemming was bereikt. In het tweede geval om een conceptdeskundigenrapport dat wegens gebrek aan medewerking niet kon worden afgemaakt. In het derde geval was sprake van enige onduidelijkheid over de status van mediation, maar was volgens de raad wel zeker dat die nog niet was geëindigd. Ook het feit dat de mediator volgens het mediationreglement aan alle betrokken personen een geheimhoudingsverklaring had moeten voorleggen en dat bij deze betrokken advocaat had verzuimd, kon mr. X niet redden. Waarschuwing in alle drie de zaken.

EXCESSIEF DECLAREREN

- Raad van discipline 's-Hertogenbosch 7 maart 2016,

zaak 14-400/DB/OB, ECLI:NL:TADRSHE:2016:37.

- Gedragsregel 25.
- Advocaat declareert excessief door korting in begrotingsprocedure van 37 procent.

Mr. X had in deze zaak vijf dossiers voor een cliënt overgenomen van een collega. Die had de zaken kennelijk waargenomen voor een geschorste en vervolgens failliete confrère. De deken heeft geklaagd.

Het eerste klachtonderdeel betrof het declareren. De raad van toezicht had het nog openstaande bedrag aan declaraties gematigd van ruim 7.000 euro naar iets meer dan 2.000 euro. Indien alle facturen, dus ook de reeds betaalde in ogenschouw werden genomen, was dit een kortingspercentage van 37. Mr. X gaf aan het met deze beslissing niet eens te zijn geweest, maar had daar verder niets mee gedaan. De raad van discipline kon zich niet alsnog in de begrotingsdiscussie mengen en oordeelde het met de deken eens te zijn dat sprake was geweest van excessief declareren.

Het tweede klachtonderdeel betrof het verwijt dat mr. X in feite als rolwaarnemer voor de geschorste advocaat was opgetreden. Dat kon de deken echter niet hardmaken. Volgens de raad was er niet gehandeld met de opzet om de geschorst advocaat in de gelegenheid te stellen nog als advocaat te blijven optreden. Bovendien stelt mr. X de aangeleverde processtukken te hebben beoordeeld, van bijlagen te hebben voorzien en met de cliënt besproken te hebben. Hij zou ook in rechte optreden bij enquête en contra-enquête. Aldus bleef het bij het eerste klachtonderdeel. Waarschuwing.

TEN SLOTTE

OPEN EN BLOOT

DOOR / BART VAN TONGEREN
ALGEMEEN DEKEN NEDERLANDSE ORDE VAN ADVOCATEN

De algemene raad (AR) staat voor de taak om uw aller belangen te behartigen, hoe divers de balie ook is. Ook is het aan de AR om het voortouw te nemen in majeure dossiers die vaak impact hebben op ieder van u – en zelfs op volgende generaties advocaten. Dat wil niet zeggen dat de AR, ondersteund door de expertise van het bureau van de NOvA, altijd alle wijsheid in pacht heeft. Als AR schromen wij dan ook niet uit het collectieve brein te tappen van onze beroepsgroep. Twee weten immers meer dan één, dus ook zeker 17.500 professionele en bevlogen vakgenoten. Zo trekken we geregeld samen op met de diverse specialisatieverenigingen, zoals onlangs nog met de VSAN en de NVSA in de affaire rondom de uitlatingen van voormalig staatssecretaris Teeven over de bezuinigingen op de gefinancierde rechtsbijstand. En wat te denken van de vele tientallen advocaten die hun kennis en expertise belangeloos inzetten binnen een van de zeventien NOvA-adviescommissies wetgeving om wetvoorstellen op hun merites te beoordelen? Hierop kan de AR nagenoeg blindvaren als het gaat om onze wetgevingsadvisering aan de regering.

Vorig jaar zijn we nog een stap verder gegaan en hebben rondom het thema derdengelden voor het eerst een baliebrede consultatie opengesteld. Hiermee leggen we onze plannen open en bloot op tafel en vragen aan alle advocaten hier inhoudelijk op te schieten. Dit doen wij omdat wij het belangrijk vinden om de balie mee te nemen in het plan- en besluitvormingsproces, in plaats van besluiten als een *fait accompli* te presenteren. Dat betekent overigens niet 'u vraagt, wij draaien', maar wel dat ieder van u mee kan denken over de koers van de NOvA op cruciale thema's. Deze transparante werkwijze zullen we in het vervolg van 2017 zeker herhalen – en ook niet voor het laatst. Europees gezien gaan wij hierin

beduidend verder dan alle andere nationale orden. De eerste consultatie, over het kwaliteitsbeleid, is eind mei gesloten. Wij hebben veel reacties ontvangen op de voorgestelde invoering van tien verplichte opleidingspunten voor acht rechtsgebieden en de aanpassing van het rechtsgebiedenregister. Alle reacties zijn samen met het consultatiedocument terug te vinden op de website van de NOvA. De AR buigt zich deze zomer over de vraag of het wenselijk is door te gaan op de ingeslagen weg. Uiteraard zullen wij alle binnengekomen consultatiereacties hierbij betrekken. Na maanden van intensieve voorbereiding presenteerde de commissie Herijking Gedragsregels 2017 onlangs haar advies. Vanaf eind juni vindt een consultatie plaats over de belangrijkste voorgestelde wijzigingen. Houd hiervoor advocatenorde.nl in de gaten. Hier zullen na afloop ook alle consultatiereacties op worden gepubliceerd. Na beoordeling van alle binnengekomen reacties legt de commissie Herijking Gedragsregels haar definitieve voorstel voor aan de AR. Deze zal – zoals het er nu naar uitziet – op 7 december, voorafgaand aan de feestelijke afsluiting van het lustrumjaar, tijdens de bijeenkomst 'Zo heurt het!' de herijkte set gedragsregels presenteren.

We hebben uw inbreng ook hard nodig voor de consultatie BA2020 over de toekomst van de beroepsopleiding advocaten. De afgelopen maanden is met veel betrokkenen van binnen en buiten de balie gesproken over de mogelijke contouren van de vernieuwde BA, in mei gevolgd door een aantal verdiepende workshops. Het hieruit voortvloeiende consultatievoorstel vindt u deze zomer op onze website.

Rest mij u op het hart te drukken vooral mee te doen aan een of meer van deze consultaties. Laat deze kans om uw waardevolle ideeën met de AR en uw collegae te delen niet voorbijgaan!

“Met het DMS van Clip Consultants werken wij nu volledig papierloos. Het werkt eenvoudig, snel en buitengewoon intuïtief”

Piter van Zandbergen, Defenz Advocaten

Uw zaken
op orde

CCLaw is een compleet softwarepakket voor de advocatenpraktijk. Door jarenlange ervaring in de advocatuur combineert CCLaw gemak met kwaliteit. Inmiddels zijn ruim 450 kantoren enthousiaste gebruikers!
Bezoek onze website voor meer informatie.

Bel: 0413 - 34 88 88
Bezoek: www.clipconsultants.nl

“Ik wil niet met IT bezig zijn. Het moet functioneren.”

Uw werkplek
Ons specialisme
Alles voor elkaar

ict concept.

T 088 002 84 82
www.ict-concept.nl

Amersfoort Amsterdam Eindhoven Joure Oosterhout Rotterdam

SNELLE JONGENS^(M/V) GEZOCHT.

KIENHUIS HOVING ZOEKT JONGE
JURISTEN DIE VEEL SPEELRUIMTE WILLEN

Als jonge ambitieuze advocaat zoek je een advocatenkantoor waar je je kunt onderscheiden. Waar je de volle verantwoordelijkheid draagt voor je cliënten, die je in iedere fase van hun bestaan begeleidt. Een kantoor waar je boven jezelf - en anderen - kunt uitgroeien. Een kantoor dus, waar je alle speelruimte krijgt. Voor jezelf, voor je partner en natuurlijk voor je (toekomstige) oogappeltjes. Wij zouden willen zeggen: stap in je bolide en kom de sfeer hier in het oosten eens proeven.

kienhuishoving.nl

KIENHUIS HOVING
ADVOCATEN EN NOTARISSEN